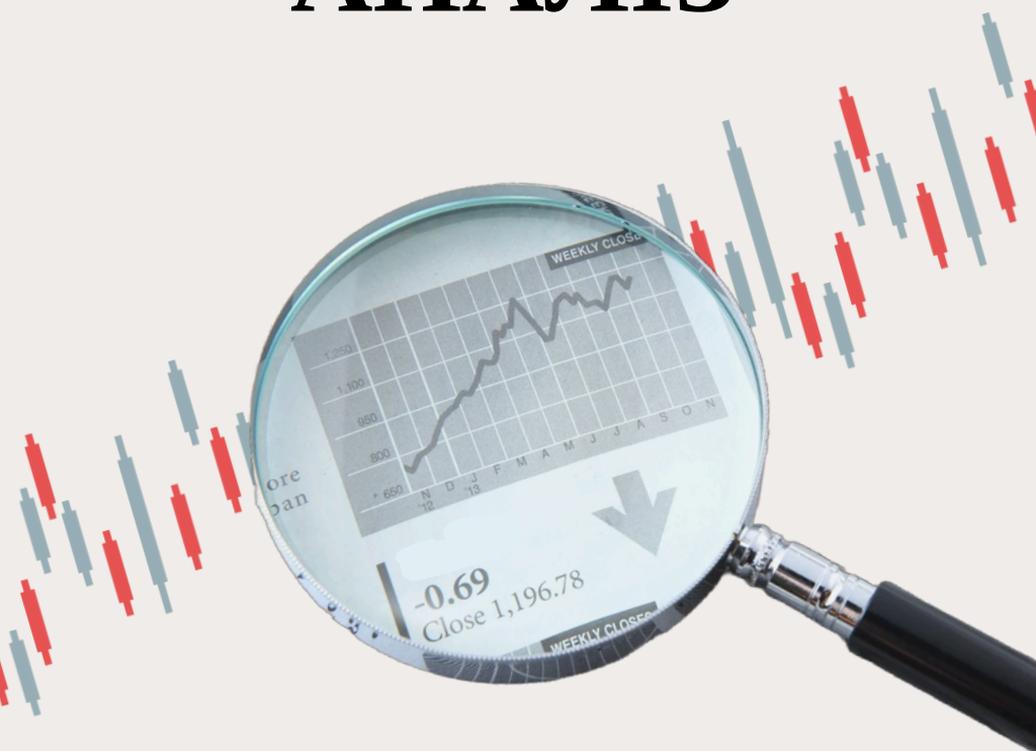

Н.С. Ситник, І.Ф. Ясіновська

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Н.С. Ситник, І.Ф. Ясіновська

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ

Навчальний посібник

Львів 2025

УДК 658.1(075.8)

С 41

Рецензенти:

Штулер І.Ю. – д-р. екон. наук, проф. («Національна академія управління»)

Прохорова В.В. – д-р. екон. наук, проф. (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна)

Шульц С.Л. – д-р. екон. наук, проф. (ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України»)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Львівського національного університету імені Івана Франка
Протокол № 88/9 від 24 вересня 2025 р.*

Ситник Н.С., Ясіновська І.Ф.

с 41 Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Н.С. Ситник, І.Ф. Ясіновська. – Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС». 2025. – 300 с.

ISBN 978-617-8841-00-3

За програмою вивчення навчальної дисципліни «Фінансовий аналіз» висвітлено питання, спрямовані на формування у здобувачів вищої освіти навичок самостійної роботи щодо здійснення аналізу фінансового стану підприємств. Наведено теоретичне забезпечення проведення фінансового аналізу, питання для самоконтролю, тестові та практичні завдання.

Для здобувачів вищої освіти економічних спеціальностей ЗВО, аспірантів, викладачів, слухачів системи підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів, практичних працівників.

ISBN 978-617-8841-00-3

© Н. С. Ситник, І.Ф. Ясіновська, 2025

© Львівський національний університет імені Івана Франка, 2025

ЗМІСТ

Передмова	9
Тема 1. Теоретичні основи фінансового аналізу	11
1.1. Мета та завдання фінансового аналізу	11
1.2. Види фінансового аналізу	14
1.3. Принципи фінансового аналізу	18
1.4. Методи фінансового аналізу	20
1.5. Групи показників, що характеризують фінансовий стан підприємства	22
1.6. Користувачі результатів фінансового аналізу	23
Питання для самоконтролю	25
Тести	25
Практичні завдання	28
Кросворд	31
Тема 2. Інформаційне забезпечення фінансового аналізу	33
2.1. Необхідність, сутність та значення інформаційного забезпечення фінансового аналізу	33
2.2. Фінансова звітність як джерело інформації для фінансового аналізу	36
2.3. Баланс у системі інформаційного забезпечення фінансового аналізу	40
2.4. Статистична звітність у фінансовому аналізі	42
Питання для самоконтролю	44
Тести	45
Практичні завдання	48
Кросворд	52
Тема 3. Аналіз майна підприємства	54
3.1. Майно підприємства, його види, завдання та методи аналізу	54
3.2. Аналіз необоротних активів	58
3.2.1. Аналіз динаміки та структури необоротних активів	58
3.2.2. Аналіз руху, технічного стану та ефективності використання необоротних активів	62
3.3. Аналіз оборотних активів	65

3.3.1. Аналіз стану та структури оборотних активів	65
3.3.2. Аналіз ефективності використання оборотних активів	69
3.3.3. Визначення потреби в оборотних активах	71
Питання для самоконтролю	73
Тести	74
Практичні завдання	79
Кросворд	84
Тема 4. Аналіз капіталу підприємства	86
4.1. Капітал підприємства, його види, завдання та методи аналізу	86
4.2. Аналіз динаміки та структури капіталу	89
4.3. Аналіз ефективності використання капіталу	94
4.4. Визначення потреби в капіталі	96
Питання для самоконтролю	97
Тести	99
Практичні завдання	103
Кросворд	108
Тема 5. Аналіз грошових потоків	110
5.1. Основні поняття, що характеризують рух грошових коштів	110
5.2. Інформаційне забезпечення аналізу та методи визначення грошових потоків	112
5.3. Ефективність, ліквідність та достатність грошового потоку	115
5.4. Управління грошовими потоками підприємства	116
Питання для самоконтролю	117
Тести	118
Практичні завдання	122
Кросворд	124
Тема 6. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства	126
6.1. Теоретичні основи аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства	126
6.2. Аналіз ліквідності балансу підприємства	128
6.3. Коефіцієнти ліквідності	130

6.4. Напрями забезпечення ліквідності та платоспроможності підприємства	132
Питання для самоконтролю	133
Тести	134
Практичні завдання	138
Кросворд	141
Тема 7. Аналіз фінансової стійкості підприємства	143
7.1. Теоретичні основи аналізу фінансової стійкості підприємства	143
7.2. Оцінка типу фінансової стійкості підприємства	146
7.3. Аналіз фінансової стійкості підприємства на основі часткових показників (коефіцієнтів)	152
7.4. Напрями забезпечення фінансової стійкості суб'єкта бізнесу	155
Питання для самоконтролю	159
Тести	160
Практичні завдання	165
Кросворд	169
Тема 8. Аналіз ділової активності підприємства	171
8.1. Важливість аналізу ділової активності підприємства	171
8.2. Показники ділової активності підприємства	173
8.3. Золоте правило розвитку підприємства	175
8.4. Тривалість операційного, виробничого та фінансового циклів	175
Питання для самоконтролю	177
Тести	178
Практичні завдання	182
Кросворд	184
Тема 9. Аналіз прибутковості та рентабельності підприємства	186
9.1. Важливість аналізу прибутковості та рентабельності діяльності підприємства	186
9.2. Показники прибутковості діяльності підприємства	190
9.3. Аналіз рентабельності діяльності бізнесу	194
9.4. Факторний аналіз фінансових результатів діяльності підприємства	199

Питання для самоконтролю	203
Тести	204
Практичні завдання	208
Кросворд	211
Тема 10. Аналіз інвестиційної діяльності підприємства	214
10.1. Інвестиційна діяльність та її важливість для бізнесу	214
10.2. Аналіз результатів інвестиційної діяльності підприємства	219
10.3. Аналіз ефективності інвестиційних проектів	221
10.4. Оцінка фінансових інвестицій	224
Питання для самоконтролю	228
Тести	229
Практичні завдання	233
Кросворд	235
Тема 11. Комплексне оцінювання фінансового стану підприємства	238
11.1. Теоретичні основи комплексного аналізу фінансового стану підприємства	238
11.2. Методи узагальнюючої оцінки фінансового стану підприємства	243
11.3. Рейтингова оцінка суб'єктів підприємництва	244
11.4. Метод багатовимірною рейтингового аналізу	246
Питання для самоконтролю	248
Тести	249
Кросворд	252
Тема 12. Інструменти та технології в фінансовому аналізі	254
12.1. Методи та інструменти бізнес-аналізу	254
12.2. Табличні процесори в фінансовому аналізі	258
12.3. Програмне забезпечення, яке використовується у фінансовому аналізі	261
Питання для самоконтролю	265
Тести	265
Кросворд	268

Термінологічний словник	270
Показчик термінів	280
Список літератури	283
Додатки	290

ПЕРЕДМОВА

Фінансовий аналіз є невід'ємною частиною управління бізнесом, інвестування та оцінки економічного стану компанії. Результати аналізу дозволяють приймати обґрунтовані рішення, оцінювати фінансову стійкість підприємства та прогнозувати його майбутній розвиток.

Фінансовий аналіз дозволяє визначити поточний фінансовий стан компанії, оцінити її активи, зобов'язання, рівень прибутковості та ліквідності. Результати фінансового аналізу допомагають керівництву приймати стратегічні рішення щодо інвестування, розширення бізнесу, оптимізації витрат та управління ризиками. На основі аналізу минулих і поточних показників можна прогнозувати фінансові результати та розробляти ефективні стратегії розвитку. Систематичний аналіз фінансового стану дозволяє контролювати потоки грошових коштів, ефективно розподіляти ресурси та запобігати необґрунтованим витратам.

Таким чином, фінансовий аналіз є ключовим інструментом для оцінки фінансового стану підприємства, прийняття стратегічних рішень та забезпечення сталого розвитку бізнесу. Періодичний та ґрунтовний аналіз дозволяє мінімізувати ризики, підвищити ефективність управління та забезпечити стабільне фінансове майбутнє компанії.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Фінансовий аналіз» є формування знань з теорії та практики фінансового аналізу, засвоєння теоретико-методологічних основ проведення фінансового аналізу, вивчення особливостей його організації, методів та показників, формування практичних навиків проведення фінансового аналізу.

Основні цілі навчальної дисципліни: засвоєння здобувачами вищої освіти теоретичних засад фінансового аналізу; набуття вміння структурувати фінансову інформацію для потреб аналізу; оволодіння методологічними прийомами проведення фінансового аналізу; набуття вміння розраховувати показники для оцінки фінансового стану; набуття навиків інтерпретувати отримані результати фінансового аналізу та формувати комплексну оцінку фінансового стану підприємства.

Ретельне вивчення навчальної дисципліни повинно

забезпечити такі знання та уміння здобувачів:

- знати теоретичні основи фінансового аналізу; прийоми та методи оцінки фінансового стану підприємства; інформаційну базу та методику розрахунку системи показників, що характеризують фінансовий стан підприємства;

- вміти читати й розуміти зміст фінансової звітності; відбирати, обробляти і використовувати дані обліку, звітності, інших джерел інформації для проведення аналітичних досліджень; формулювати мету і завдання фінансового аналізу; визначати систему показників, методи та прийоми аналізу, необхідні для проведення дослідження; за результатами проведеного аналізу робити аналітичні висновки.

Автори опрацювали значний обсяг досліджень зарубіжних та українських вчених-економістів і практиків щодо аналізу фінансового стану підприємств. У навчальному посібнику «Фінансовий аналіз» розкрито теоретичні основи фінансового аналізу, його інформаційне забезпечення, методику аналізу майнового стану підприємства, його грошових потоків, ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності, прибутковості та рентабельності. Розглянуто особливості комплексної оцінки фінансового стану підприємства.

В кінці кожної теми додані питання для самоконтролю, практичні завдання, кросворд, тестові завдання, що дозволить полегшити вивчення матеріалу та сприятиме закріпленню знань. Посібник містить таблиці та рисунки, що дозволяє краще сприймати інформацію та краще її запам'ятовувати.

Цифрові дані, що наведені в посібнику, є умовними, тому не можуть бути використані як довідковий матеріал.

Навчальний посібник розрахований передусім для здобувачів вищої освіти економічних спеціальностей та буде корисним для аспірантів, викладачів, економістів-практиків, які працюють в сфері фінансового аналізу.

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ

- 1.1. Мета та завдання фінансового аналізу.*
- 1.2. Види фінансового аналізу.*
- 1.3. Принципи фінансового аналізу.*
- 1.4. Методи фінансового аналізу.*
- 1.5. Групи показників, що характеризують фінансовий стан підприємства.*
- 1.6. Користувачі результатів фінансового аналізу.*

1.1. Мета та завдання фінансового аналізу

Термін «аналіз» походить від грецького слова «analysis», що в перекладі означає розподіл. Тому, аналіз у вузькому розумінні являє собою розподіл явища, процесу чи предмета на складові частини для вивчення їх, як частин цілого. Наприклад, щоб зрозуміти суть собівартості продукції, важливо знати не тільки її складові елементи, але й чинники, що на неї впливають.

Фінансовий аналіз є важливим елементом інформаційної взаємодії у системі фінансового менеджменту. Він є частиною аналізу господарської діяльності, який в свою чергу включає фінансовий і управлінський аналіз. Фінансовий аналіз – це спосіб оцінювання і прогнозування фінансового стану підприємства на підставі змін в обсязі і структурі його активів і пасивів, фінансових результатів.

Метою фінансового аналізу є отримання певної кількості ключових параметрів, що дають об'єктивну і точну картину фінансового стану підприємства, виявляють сильні і слабкі сторони його фінансово-господарської діяльності. Власне забезпечення ефективної роботи підприємства, підвищення рівня його прибутковості, забезпечення належного рівня фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності на основі формування оптимальної структури активів та капіталу і є конкретнішими цілями аналізу фінансового стану підприємства.

Завдання фінансового аналізу полягають в інформаційному забезпеченні прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Основні завдання аналізу фінансового

стану підприємства показані на рис. 1.1.

Основним завданням фінансового аналізу в сфері операційної діяльності є забезпечення ефективної операційної діяльності підприємства на основі ефективного використання фінансових ресурсів; в сфері інвестиційної діяльності – ефективне управління активами, формування оптимальної структури активів, вибір і реалізація інвестиційних проектів; в сфері фінансової діяльності – ефективне управління капіталом (пасивами) підприємства.

Рис. 1.1. Основні завдання аналізу фінансового стану підприємства

Об'єктом фінансового аналізу може бути окремий суб'єкт підприємницької діяльності, його фінансовий стан та сукупність суб'єктів підприємницької діяльності.

Суб'єктом фінансового аналізу є аналітики, які здійснюють аналіз фінансового стану підприємства (керівник, бухгалтер, працівники фінансово-економічного підрозділу або сторонні особи по відношенню до підприємства (працівники аудиторських, консалтингових фірм тощо).

Фінансовий стан підприємства є результатом його попередньої діяльності і характеризується певними параметрами, які подані на рис. 1.2.

Забезпеченість фінансовими ресурсами	Структура капіталу	Раціональність розміщення ресурсів
Структура активів	Ефективність роботи	Величина та співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості
Ліквідність та платоспроможність	Фінансова стійкість	Раціональність розподілу чистого прибутку

Рис. 1.2. Основні параметри фінансового стану підприємства

Зважаючи на завдання, які стоять перед фінансовим аналізом, фінансовий аналіз виконує певні функції (рис.1.3).

Аналіз фінансового стану підприємства дає можливість визначати сильні і слабкі сторони підприємства, аналізувати зміну фінансового стану у динаміці, визначати вплив факторів на його зміну, виявляти резерви покращення фінансового стану підприємства, прогнозувати фінансовий стан на майбутні періоди.

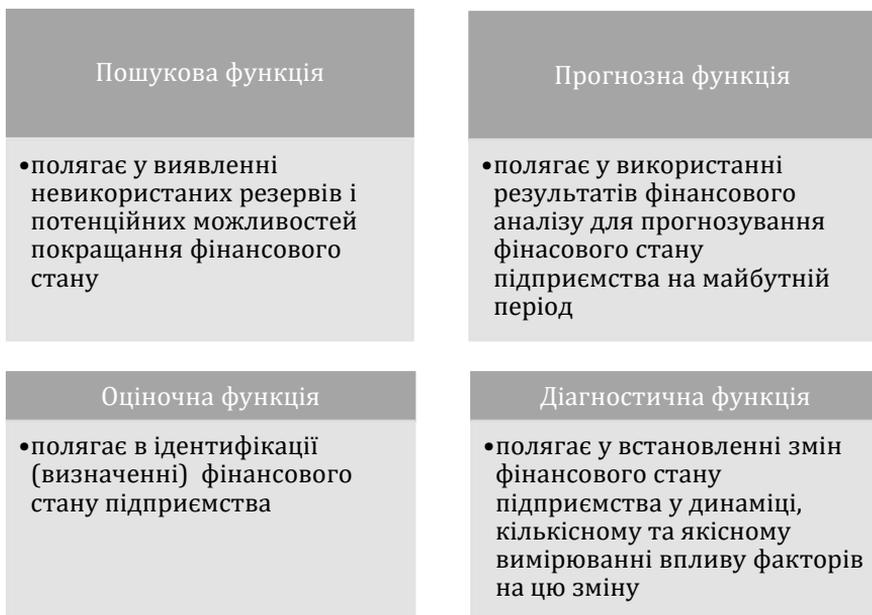

Рис. 1.3. Функції фінансового аналізу

1.2. Види фінансового аналізу

Фінансовий аналіз поділяють на окремі види за певними класифікаційними ознаками, зокрема за джерелами інформації та користувачами, обсягом аналітичних досліджень, ознакою глибини дослідження, методикою дослідження, періодом проведення, масштабом та об'єктом дослідження. Окремі види фінансового аналізу в залежності від класифікаційної ознаки показані на рис. 1.4.

За джерелами інформації та користувачами фінансовий аналіз поділяють на зовнішній та внутрішній (рис. 1.5). Зовнішній фінансовий аналіз проводиться особами, що є сторонніми по відношенню до підприємства. Такий аналіз проводиться на основі даних зовнішньої звітності (фінансової, статистичної, податкової) підприємства. Внутрішній фінансовий аналіз проводиться кваліфікованими працівниками підприємства (керівником, бухгалтером, працівниками фінансово-економічного підрозділу, тощо). Інформаційною базою внутрішнього аналізу є дані

оперативного бухгалтерського обліку, фінансова та статистична звітність, результати ревізій та перевірок.

Залежно від обсягу дослідження	<ul style="list-style-type: none">• повний• тематичний
За періодичністю	<ul style="list-style-type: none">• перманентний• періодичний• разовий
Залежно від джерел інформації та користувачів	<ul style="list-style-type: none">• внутрішній• зовнішній
Залежно від масштабів та об'єкта дослідження	<ul style="list-style-type: none">• фінансовий аналіз підприємства• фінансовий аналіз сукупності суб'єктів підприємництва
Залежно від термінів проведення	<ul style="list-style-type: none">• попередній (ретроспективний)• поточний• прогнозний

Рис. 1.4. Види фінансового аналізу

Фінансовий аналіз підприємства – це процес оцінки фінансового стану та результатів діяльності підприємства з метою прийняття управлінських рішень. Цей аналіз допомагає виявити сильні та слабкі сторони фінансового положення компанії, оцінити її фінансову стійкість та прибутковість, визначити потенційні ризики та можливості для розвитку.

Фінансовий аналіз сукупності суб'єктів підприємництва – це аналіз фінансового стану та результатів діяльності групи підприємств або суб'єктів підприємництва в певній галузі чи регіоні. Цей вид аналізу дозволяє зрозуміти загальні тенденції та особливості розвитку певного сектору економіки, виявити ключові проблеми та можливості для розвитку, оцінити конкурентні переваги та загрози.

Внутрішній аналіз

Об'єктом аналізу є фінансовий стан підприємства (суб'єкта бізнесу), його окремих підрозділів, видів діяльності.

Інформаційною базою є уся доступна економічна інформація (дані оперативного бухгалтерського обліку, звітів, ревізій, перевірок).

Результатами аналізу користуються власники бізнесу, менеджери різних рівнів, працівники.

Періодичність аналізу обумовлюється необхідністю аналізу для внутрішніх користувачів.

Зовнішній аналіз

Об'єктом аналізу може бути фінансовий стан підприємства (суб'єкта бізнесу), сукупності суб'єктів бізнесу.

Інформаційною базою є форми публічної фінансової звітності, дані офіційної статистики.

Результатами аналізу користуються як внутрішні користувачі, так і зовнішні.

Періодичність аналізу залежить від періоду складання та подання звітів.

Рис. 1.5. Види фінансового аналізу за джерелами інформації та користувачами

Ретроспективний фінансовий аналіз – це аналіз фінансових даних підприємства за минулі періоди з метою оцінки його фінансової діяльності та результатів. Цей аналіз дає змогу виявити тенденції, зміни та закономірності у фінансах компанії впродовж певного часового періоду. Він може включати в себе порівняння фінансових показників за різні роки, квартали або інші періоди для виявлення змін у фінансах та оцінки їх впливу на діяльність підприємства. Результати ретроспективного фінансового аналізу використовуються для прийняття управлінських рішень, розробки стратегій розвитку та вдосконалення фінансового управління підприємством.

Поточний фінансовий аналіз – це аналіз фінансового стану підприємства на даний момент часу. Він орієнтований на оцінку фінансових показників у поточному періоді з метою виявлення

проблем, тенденцій та можливостей для вдосконалення фінансового управління. Поточний фінансовий аналіз може включати в себе оцінку ліквідності, рентабельності, фінансової стійкості та інших аспектів фінансового стану компанії на момент проведення аналізу. Результати цього аналізу можуть бути використані для прийняття оперативних управлінських рішень та планування майбутньої діяльності підприємства.

Прогнозний фінансовий аналіз – це процес розрахунку майбутніх фінансових результатів підприємства на основі аналізу фактичних даних, поточних тенденцій та зовнішніх факторів. Цей аналіз дозволяє оцінити можливі фінансові ризики та чинники, які можуть вплинути на фінансове становище підприємства у майбутньому.

Тематичний фінансовий аналіз – це аналіз окремих аспектів фінансової діяльності підприємства або конкретних фінансових показників. Він може бути спрямований на вивчення конкретних питань, таких як ефективність використання оборотних активів, структура капіталу, рентабельність певного виду діяльності чи вплив певних факторів на фінансові результати. Цей вид аналізу може бути корисним для розуміння конкретних аспектів фінансової діяльності підприємства та виявлення можливостей для покращення.

Комплексний фінансовий аналіз – це аналіз діяльності підприємства, який охоплює всі аспекти його фінансів та використовує різноманітні методи та підходи для отримання повного уявлення про фінансове становище та результативність діяльності підприємства.

Перманентний фінансовий аналіз – це систематичний процес аналізу фінансової діяльності підприємства, який відбувається постійно і безперервно. Цей аналіз передбачає постійний моніторинг фінансових показників, щоб вчасно виявляти зміни в фінансовому стані підприємства та реагувати на них. Перманентний фінансовий аналіз є важливою складовою фінансового управління підприємства, оскільки дозволяє підтримувати контроль над фінансами, уникати фінансових ризиків та забезпечувати стійкий розвиток підприємства.

Періодичний аналіз – це аналіз діяльності підприємства, який проводиться через певні періоди часу, наприклад, щокварталу, щороку. Цей аналіз передбачає оцінку фінансових

показників та результатів діяльності підприємства за певний період для виявлення тенденцій, проблем та можливостей для покращення.

Разовий аналіз – це аналіз результатів діяльності підприємства, який проводиться лише один раз або у конкретний період часу для вирішення певних завдань або виявлення окремих аспектів фінансового стану підприємства. Він може бути проведений, наприклад, для оцінки фінансового стану перед прийняттям стратегічних рішень, здійсненням інвестицій, проведенням переговорів про фінансування або у зв'язку зі зміною умов діяльності підприємства.

1.3. Принципи фінансового аналізу

Здійснюючи фінансовий аналіз варто дотримуватися певних принципів. Основні принципи фінансового аналізу показані на рис. 1.6.

Рис. 1.6. Принципи фінансового аналізу

Принцип системності фінансового аналізу передбачає врахування взаємозв'язків між різними фінансовими показниками та факторами, які впливають на них. Цей принцип

означає, що аналіз фінансового стану підприємства повинен проводитися комплексно, охоплюючи всі аспекти його функціонування.

Принцип комплексності фінансового аналізу передбачає його проведення у всій повноті та об'ємі, що дозволяє отримати повне уявлення про фінансове становище та результативність підприємства. Цей принцип передбачає розгляд усіх аспектів фінансів підприємства, таких як ліквідність, рентабельність, фінансова стійкість, ефективність управління капіталом та інші.

Принцип науковості фінансового аналізу передбачає застосування сучасних наукових методів та підходів при проведенні аналізу фінансового стану підприємства. Цей принцип означає, що аналіз повинен ґрунтуватися на наукових теоріях та концепціях, використовувати об'єктивні методи та критерії, а також бути систематичним та логічним.

Принцип періодичності фінансового аналізу передбачає його проведення на регулярній основі, визначеній певними інтервалами часу. Цей принцип означає, що аналіз фінансового стану підприємства має виконуватися не одноразово, а регулярно, з метою постійного моніторингу фінансового стану та виявлення змін у ньому.

Принцип об'єктивності фінансового аналізу передбачає використання об'єктивних критеріїв та методів оцінки фінансового стану підприємства. Цей принцип вимагає, щоб аналіз був проведений на основі достовірних та перевірених даних, а отримані результати були об'єктивними та незалежними від особистих уподобань чи впливу сторонніх факторів. Дотримання принципу об'єктивності передбачає: використання достовірних джерел інформації для аналізу; використання об'єктивних методів та критеріїв для оцінки фінансових показників; уникнення суб'єктивних оцінок та упереджень при формуванні висновків та рекомендацій; врахування всіх факторів, які можуть впливати на фінансовий стан підприємства без приховування або спотворення інформації.

Принцип доцільності фінансового аналізу полягає в тому, що аналіз повинен бути спрямований на досягнення конкретних цілей і вирішення практичних завдань, які стоять перед аналітиком чи управлінцем. Цей принцип передбачає вибір

методів та інструментів аналізу, що найкращим чином відповідають поставленим цілям та завданням.

Принцип точності фінансового аналізу передбачає використання об'єктивних та достовірних даних та застосування формалізованих методів для отримання точних результатів. Основними аспектами принципу точності фінансового аналізу є достовірність джерел інформації, точність обчислень, уважність при аналізі, контроль якості результатів аналізу.

Принцип ефективності передбачає, що затрати, які пов'язані з проведенням фінансового аналізу, мали б окупитися в результаті прийнятих правильних управлінських рішень.

1.4. Методи фінансового аналізу

Методи фінансового аналізу – це набір інструментів та підходів, які використовуються для оцінки фінансової діяльності підприємства та аналізу його фінансового стану. Ці методи допомагають виявити сильні та слабкі сторони фінансового стану підприємства, зрозуміти його фінансові ризики та можливості для подальшого розвитку.

Методи фінансового аналізу поділяють на дві групи:

- формалізовані;
- неформалізовані.

Формалізовані методи фінансового аналізу – це методи, які базуються на точних математичних розрахунках та статистичних підходах. Ці методи дозволяють здійснювати аналіз за допомогою чітко визначених правил та процедур, що дозволяє забезпечити об'єктивність результатів. Неформалізовані методи фінансового аналізу – це методи, які не базуються на точних математичних розрахунках, але ґрунтуються на досвіді, експертній думці та інтуїції аналітика. Ці методи можуть бути менш точними та об'єктивними порівняно з формалізованими методами, але вони можуть доповнювати їх, дозволяючи зробити більш глибокий аналіз фінансового стану підприємства.

Найпоширеніші методи фінансового аналізу показані на рис. 1.7. У фінансовому аналізі метод порівняння використовується для порівняння фінансового стану підприємства шляхом порівняння його окремих фінансових показників з аналогічними показниками інших підприємств,

середніми в галузі, показниками за попередні періоди, нормативними значеннями. Горизонтальний аналіз передбачає порівняння фінансових показників компанії за певний період часу. Цей аналіз допомагає виявити тенденції та зміни окремих показників у динаміці. При цьому визначається абсолютна зміна показника, його ріст і приріст.

Формалізовані методи	Неформалізовані методи
<ul style="list-style-type: none"> •Метод порівняння •Індексний метод •Прийом ланцюгових підстановок •Елімінування •Графічний метод •Балансовий метод •Горизонтальний аналіз •Вертикальний аналіз •Метод фінансових коефіцієнтів •Факторний аналіз 	<ul style="list-style-type: none"> •Прийом експертних оцінок •Метод розробки сценаріїв •Морфологічні методи •Психологічні методи •Порівняльні методи •Побудови системи показників •Побудови систем аналітичних таблиць •SWOT-аналіз •PEST-аналіз •PESTLE-аналіз

Рис. 1.7. Методи фінансового аналізу

Вертикальний (структурний) аналіз у фінансовому аналізі використовується для вивчення структури фінансових звітів компанії. Він дозволяє виявити зміни у структурі активів, пасивів, доходів чи витрат компанії відносно їх загального обсягу і зрозуміти, як ці зміни можуть впливати на фінансовий стан компанії.

Метод фінансових коефіцієнтів – це метод аналізу фінансового стану підприємства за допомогою розрахунку різних фінансових показників або коефіцієнтів. В фінансовому аналізі розраховують значну кількість коефіцієнтів, зокрема аналізуючи ліквідність, платоспроможність, ділову активність, фінансову стійкість підприємства. Метод фінансових коефіцієнтів є одним з найпоширеніших інструментів фінансового аналізу.

Фінансовий аналіз використовує широкий арсенал економіко-математичних та статистичних методів.

1.5. Групи показників, що характеризують фінансовий стан підприємства

Фінансовий стан підприємства можна оцінити за допомогою різних груп фінансових показників, які відображають різні аспекти його діяльності. Основні групи таких показників, що характеризують фінансовий стан підприємства подані на рис. 1.8.

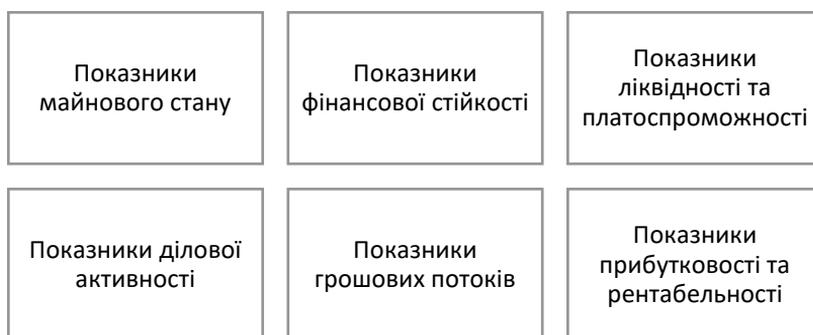

Рис. 1.8. Основні групи показників, що характеризують фінансовий стан підприємства

Показники майнового стану включають у себе показники, які характеризують наявність активів та капіталу, їх достатність, придатність до подальшого використання, ефективність використання.

Показники фінансової стійкості вказують на здатність суб'єкта підприємницької діяльності формувати свої запаси за рахунок різних джерел фінансування (власного оборотного капіталу, довгострокових та поточних зобов'язань), характеризують частку окремих джерел фінансування в загальній вартості капіталу.

Показники ліквідності та платоспроможності відображають можливість підприємства виконати свої фінансові зобов'язання у майбутньому. До цієї групи відносяться такі показники, як коефіцієнти абсолютної, швидкої та поточної

ліквідності.

До показників ділової активності відносять показники оборотності (коефіцієнт оборотності, тривалість обороту), золоте правило розвитку підприємства, тривалість виробничого, операційного та фінансового циклів підприємства. Визначення даних показників у динаміці та їх аналіз дає можливість прослідкувати зміни в ефективності управління оборотними активами, запасами, дебіторською та кредиторською заборгованістю.

Група показників, що характеризують грошові потоки підприємства, включає вхідні та вихідні грошові потоки в розрізі видів діяльності (операційної, інвестиційної, фінансової), показники ліквідності, достатності та ефективності грошових потоків.

Показники прибутковості та рентабельності відображають ефективність використання ресурсів підприємства та його прибутковість. До показників прибутковості відносять валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності, прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, прибуток від звичайної діяльності, чистий прибуток (збиток). Показники рентабельності включають рентабельність продажу, рентабельність виробничої діяльності, рентабельність активів, рентабельність виробничих ресурсів, рентабельність капіталу, рентабельність інвестицій та інші.

Ці групи показників допомагають зрозуміти різні аспекти фінансового стану підприємства та виявити його сильні та слабкі сторони.

1.6. Користувачі результатів фінансового аналізу

Результати фінансового аналізу можуть бути корисними для різних категорій користувачів (табл. 1.1).

Згідно з Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку користувачів фінансового аналізу поділяють на три групи, а саме:

- особи, які безпосередньо займаються бізнесом на підприємстві (керівники, менеджери різних рівнів, працівники бухгалтерії, фінансово-економічного відділу, інших служб підприємства);

- особи, які не працюють на підприємстві, але мають пряму фінансову зацікавленість у певному бізнесі (акціонери, засновники);

- особи, які не мають прямої фінансової зацікавленості у даному бізнесі і оцінюють фінансовий стан підприємства в міру виконання своїх професійних функцій (органи Податкової служби України, Державної служби статистики, аудиторські, юридичні та консалтингові фірми, тощо).

Усі вони використовують інформацію, виходячи зі своїх посадових обов'язків та професійних інтересів.

Таблиця 1.1

Користувачі результатів фінансового аналізу

Користувачі	Потреби користувачів
Власники, акціонери	Використовують результати аналізу для оцінки прибутковості своїх інвестицій та прийняття рішень щодо додаткового фінансування або реорганізації підприємства.
Кредитори	Використовують результати аналізу для оцінки кредитоспроможності підприємства та встановлення умов кредитування.
Керівники, менеджери	Використовують результати аналізу для виявлення проблемних ситуацій, вдосконалення стратегії управління, розуміння фактичної ситуацій та прийняття правильних управлінських рішень.
Інвестори	Використовують результати аналізу для прийняття рішень про інвестування, розуміння ефективності інвестування.
Фінансисти, аналітики	Користуються результатами аналізу для виконання посадових обов'язків, формування аналітичних висновків, напрацювання пропозицій.
Органи влади	Використовують результати аналізу для розуміння реального стану речей в підприємстві, окремих видах економічної діяльності, формування державної регуляторної політики.

Питання для самоконтролю

1. Важливість фінансового аналізу.
2. Як фінансовий менеджмент пов'язаний із фінансовим аналізом?
3. Об'єкти фінансового аналізу.
4. Яка мета фінансового аналізу підприємства?
5. Які завдання аналізу фінансового стану підприємства?
6. Які основні завдання фінансового аналізу в сфері операційної діяльності?
7. Хто може бути суб'єктами фінансового аналізу?
8. Які параметри характеризують фінансовий стан підприємства?
9. Які функції виконує фінансовий аналіз?
10. На які види поділяють фінансовий аналіз за джерелами інформації та користувачами?
11. Що таке ретроспективний фінансовий аналіз?
12. Які аспекти охоплює комплексний фінансовий аналіз?
13. В чому полягає принцип системності фінансового аналізу?
14. Які методи фінансового аналізу використовуються для оцінки фінансового стану підприємства?
15. Що передбачає принцип об'єктивності фінансового аналізу?

Тести

Яка мета фінансового аналізу?

- а) оцінка тільки фінансових результатів;
- б) отримання ключових параметрів фінансового стану підприємства;
- в) зменшення витрат на управління;
- г) правильна відповідь відсутня.

Яке основне завдання фінансового аналізу у сфері операційної діяльності?

- а) формування оптимальної структури капіталу;
- б) забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів;
- в) управління інвестиційними проектами;
- г) правильна відповідь відсутня.

Хто може бути суб'єктом фінансового аналізу?

- а) тільки керівник підприємства;
- б) тільки сторонні аудитори;
- в) аналітики, включаючи керівника, бухгалтера та зовнішніх консультантів;
- г) правильна відповідь відсутня.

На основі результатів фінансового аналізу можна визначити:

- а) слабкі сторони підприємства;
- б) сильні сторони підприємства;
- в) сильні і слабкі сторони підприємства;
- г) правильна відповідь відсутня.

Яка ознака використовується для класифікації фінансового аналізу на зовнішній та внутрішній?

- а) обсяг аналітичних досліджень;
- б) джерела інформації та користувачі;
- в) методика дослідження;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що є інформаційною базою внутрішнього фінансового аналізу?

- а) дані зовнішньої звітності;
- б) оперативний бухгалтерський облік, фінансова та статистична звітність;
- в) лише дані ревізій;
- г) правильна відповідь відсутня.

Яка основна мета ретроспективного фінансового аналізу?

- а) оцінка фінансових показників на даний момент;
- б) прогнозування майбутніх фінансових результатів;
- в) оцінка фінансового стану за минулі періоди;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що характеризує поточний фінансовий аналіз?

- а) фінансові показники за минулі періоди;
- б) фінансовий стан за звітний період;
- в) прогноз фінансового стану на майбутні періоди;

г) правильна відповідь відсутня.

Що передбачає принцип системності фінансового аналізу?

- а) вивчення окремих аспектів фінансової діяльності;
- б) врахування взаємозв'язків між різними фінансовими показниками;
- в) оцінка тільки фінансових результатів;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який принцип передбачає проведення фінансового аналізу на регулярній основі?

- а) принцип системності;
- б) принцип комплексності;
- в) принцип періодичності;
- г) принцип об'єктивності.

Що передбачає принцип об'єктивності фінансового аналізу?

- а) використання суб'єктивних оцінок;
- б) використання об'єктивних критеріїв та методів;
- в) використання тільки даних одного звітного періоду;
- г) правильна відповідь відсутня.

Яка основна мета принципу доцільності фінансового аналізу?

- а) використання тільки об'єктивних методів;
- б) спрямування аналізу на досягнення конкретних цілей;
- в) оцінка тільки минулих періодів;
- г) правильна відповідь відсутня.

Хто може бути внутрішніми користувачами результатів фінансового аналізу?

- а) власники, менеджери;
- б) територіальні органи статистики;
- в) рейтингові агенства, науковці;
- г) правильна відповідь відсутня.

На які групи поділяють методи фінансового аналізу?

- а) облікові та дисконтовані;

- б) методи економічної кібернетики й оптимального програмування;
- в) формалізовані й неформалізовані;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що лежить в основі вертикального аналізу статей фінансової звітності?

- а) подання бухгалтерської звітності у вигляді відносних величин, що характеризують структуру узагальнюючих підсумкових показників;
- б) обчислення базисних темпів зростання балансових статей або статей звіту про фінансові результати;
- в) розрахунок основних показників оцінки майнового стану;
- г) правильна відповідь відсутня.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Охарактеризуйте елементи категорійного апарату фінансового аналізу.

Характеристика основних категорій фінансового аналізу

Категорії	Характеристика
Фінансовий аналіз	
Фінансовий стан підприємства	
Об'єкт фінансового аналізу	
Суб'єкт фінансового аналізу	
Активи підприємства	
Пасиви підприємства	
Принципи фінансового аналізу	
Методи фінансового аналізу	
Користувачі фінансового аналізу	

Завдання 2. Установіть відповідність між функціями фінансового аналізу та їх сутністю.

Функція	Сутність
---------	----------

1	2
1. Оціночна функція 2. Пошукова функція 3. Діагностична функція 4. Прогнозна функція	А) полягає у виявленні невикористаних резервів і потенційних можливостей покращання фінансового стану;
	Б) полягає у використанні результатів фінансового аналізу для прогнозування фінансового стану підприємства на майбутній період; В) полягає в ідентифікації (визначенні) фінансового стану підприємства; Г) полягає у встановленні змін фінансового стану підприємства у динаміці, кількісному та якісному вимірюванні впливу факторів на цю зміну.

Завдання 3. Розподіліть особливості проведення фінансового аналізу відповідно до його типу на дві групи:

- ті, які притаманні внутрішньому фінансовому аналізу;
- ті, які притаманні зовнішньому фінансовому аналізу.

Вихідні дані:

1) Об'єктом аналізу є фінансовий стан підприємства (суб'єкта бізнесу), його окремих підрозділів, видів діяльності. 2) Результатами аналізу користуються як внутрішні користувачі, так і зовнішні. 3) Результатами аналізу користуються власники бізнесу, менеджери різних рівнів, працівники.	5) Періодичність аналізу обумовлюється необхідністю аналізу для внутрішніх користувачів. 6) Інформаційною базою є вся доступна економічна інформація (дані оперативного бухгалтерського обліку, звітів, ревізій, перевірок, тощо). 7) Періодичність аналізу залежить від періоду складання та подання звітів.
---	---

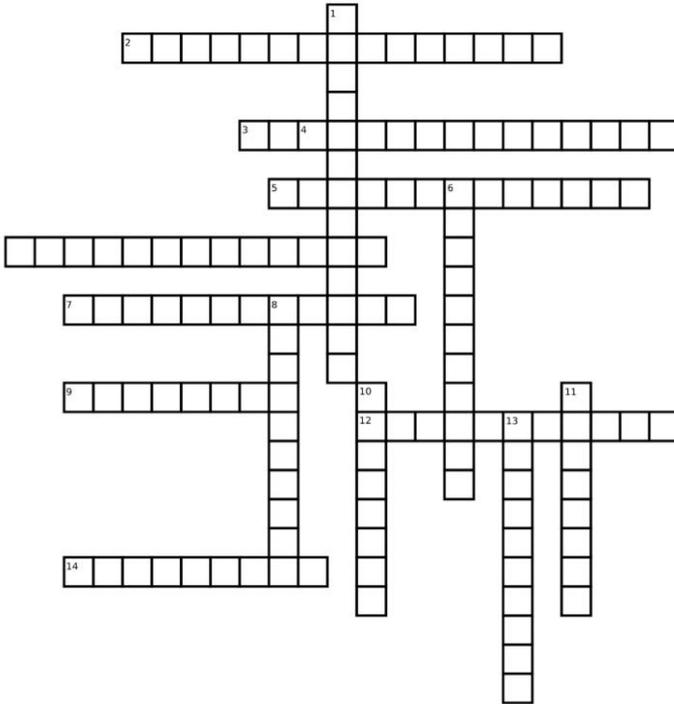
4) Інформаційною базою є форми публічної фінансової звітності, дані офіційної статистики.	8) Об'єктом аналізу може бути фінансовий стан підприємства (суб'єкта бізнесу), сукупності суб'єктів бізнесу.
---	--

Завдання 4. Установіть відповідність між принципами фінансового аналізу та їх сутністю.

Принципи	Сутність
1. Системності 2. Науковості 3. Комплексності 4. Періодичності 5. Об'єктивності 6. Точності 7. Доцільності 8. Ефективності	А) передбачає врахування взаємозв'язків між різними фінансовими показниками та факторами, які впливають на них; Б) передбачає проведення фінансового аналізу у всій повноті та об'ємі, що дозволяє отримати повне уявлення про фінансове становище та результативність підприємства; В) передбачає застосування сучасних наукових методів та підходів при проведенні аналізу фінансового стану підприємства; Г) передбачає проведення фінансового аналізу на регулярній основі, визначеній певними інтервалами часу; Д) передбачає використання об'єктивних критеріїв та методів оцінки фінансового стану підприємства; Е) полягає в тому, що аналіз повинен бути спрямований на досягнення конкретних цілей і вирішення практичних завдань, які стоять перед аналітиком чи управлінцем; Є) передбачає використання об'єктивних та достовірних даних та застосування формалізованих методів для отримання точних результатів;

	<p>Ж) передбачає, що затрати, які пов'язані із проведенням фінансового аналізу, мали б окупитися в результаті прийнятих правильних управлінських рішень.</p>
--	--

КРОСВОРД «Теоретичні основи фінансового аналізу»

По вертикалі:

1. Принцип фінансового аналізу, який передбачає його проведення на регулярній основі, визначеній певними інтервалами часу.

6. Фінансовий аналіз діяльності підприємства, який охоплює всі аспекти його фінансів та використовує різноманітні методи та підходи для отримання повного уявлення про фінансове становище та результативність діяльності підприємства.

8. Принцип фінансового аналізу, який передбачає застосування сучасних наукових методів та підходів при проведенні аналізу фінансового стану підприємства.

10. Функція фінансового аналізу, суть якої полягає у виявленні невикористаних резервів і потенційних можливостей покращання фінансового стану.

11. Користувачі результатів фінансового аналізу.

13. Фінансовий аналіз, що проводиться кваліфікованими працівниками підприємства.

По горизонталі:

2. Аналіз фінансових даних підприємства за минулі періоди з метою оцінки його фінансової діяльності та результатів.

3. Методи фінансового аналізу, які не базуються на точних математичних розрахунках, але ґрунтуються на досвіді, експертній думці та інтуїції аналітика.

4. Методи фінансового аналізу, які базуються на точних математичних розрахунках та статистичних підходах.

5. До показників якої групи відносять наступні показники: валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності, прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, прибуток від звичайної діяльності, чистий прибуток.

7. Принцип фінансового аналізу, який передбачає, що затрати, які пов'язані із проведенням фінансового аналізу, мали б окупитися в результаті прийнятих правильних управлінських рішень.

9. Суб'єкт фінансового аналізу.

12. Функція фінансового аналізу, суть якої полягає в ідентифікації фінансового стану підприємства.

14. Фінансовий аналіз, що проводиться особами, які є сторонніми по відношенню до підприємства.

ТЕМА 2. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ

2.1. *Необхідність, сутність та значення інформаційного забезпечення фінансового аналізу.*

2.2. *Фінансова звітність як джерело інформації для фінансового аналізу.*

2.3. *Баланс у системі інформаційного забезпечення фінансового аналізу.*

2.4. *Статистична звітність у фінансовому аналізі.*

2.1. Необхідність, сутність та значення інформаційного забезпечення аналізу

Фінансова інформація відіграє важливу роль у фінансовому аналізі, оскільки вона є основою для оцінки фінансового стану підприємства, його результативності та стійкості. Ця інформація дозволяє здійснювати аналіз ризиків, фінансового стану, переваг та недоліків діяльності підприємства та в результаті приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Інформаційна база фінансового аналізу складається з нормативно-правової, облікової та звітно-статистичної інформації, планових даних та інформації, отриманої в результаті спеціальних обстежень (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Інформаційна база фінансового аналізу

Інформація регуляторно-правового характеру, така як закони, укази, інші нормативно-правові акти, є важливою складовою інформаційної бази фінансового аналізу. Ці документи встановлюють правила, вимоги та обмеження, які стосуються діяльності підприємств. Вони можуть визначати порядок складання та подання фінансової звітності, ставки податків, порядок їх обчислення та сплати, особливості оподаткування різних видів доходів та операцій; встановлювати правила здійснення валютних операцій, конвертації валют та інші аспекти валютного регулювання; визначати порядок фінансового контролю тощо. Ця інформація допомагає фінансовим аналітикам розуміти середовище, в якому функціонують підприємства, та враховувати ризики і можливості, які виникають у зв'язку з регулятивно-правовими обмеженнями.

Інформація нормативно-довідкового характеру, зокрема П(С)БО та план рахунків, є важливою інформаційною базою для фінансового аналізу. Ці документи встановлюють стандарти та правила щодо складання фінансової звітності та ведення бухгалтерського обліку. Так, П(С)БО встановлюють правила та принципи бухгалтерського обліку, що дає можливість забезпечити порівнянність фінансової звітності. План рахунків визначає структуру та склад рахунків, які використовуються для обліку фінансової інформації. Він включає перелік рахунків та їх призначення, що спрощує аналіз фінансової звітності та дозволяє порівнювати дані у динаміці та з іншими підприємствами. Ця інформація допомагає фінансовим аналітикам розуміти структуру та формат фінансової звітності, а також враховувати специфіку бухгалтерського обліку при аналізі фінансового стану та результатів діяльності підприємства.

Дані бухгалтерського обліку, такі як дані первинної документації, реєстрів та спостережень, є ключовою інформаційною базою для фінансового аналізу. Ці дані відображають фактичну фінансову діяльність підприємства і є основою для складання фінансової звітності.

Офіційні статистичні дані, надані Державною службою статистики України, Національним банком України та іншими органами, є важливою інформаційною базою для аналізу, оскільки містять інформацію про стан економіки країни, рівень

інфляції, безробіття, платоспроможність населення, фінансові ринки, торгівлю, продуктивність праці, виробництво, ефективність діяльності суб'єктів підприємництва в розрізі видів економічної діяльності та інші аспекти, які можуть бути корисними для аналізу діяльності підприємств. Використання цих даних дозволяє отримати об'єктивну інформацію про зовнішнє середовище, в якому функціонують підприємства, що допомагає приймати обґрунтовані рішення щодо їх діяльності.

Фінансова, податкова та статистична звітність є важливою інформаційною базою для фінансового аналізу. Ці звіти містять детальну інформацію про фінансовий стан та результати діяльності підприємства за певний період часу і є основою для прийняття управлінських рішень. Фінансова звітність містить інформацію про фінансовий стан підприємства на певну дату та його фінансові результати за певний період часу. Податкова звітність містить дані про обсяги доходів, витрат, податкові зобов'язання. Ці звіти допомагають аналізувати податкове навантаження підприємства та ефективність його податкової політики. Статистична звітність включає різноманітні дані про діяльність підприємства, такі як обсяги виробництва, обсяги реалізації, чисельність працівників тощо. Ці дані допомагають аналізувати ефективність виробничої діяльності та ринкову позицію підприємства.

Позаоблікові дані, такі як матеріали перевірок, ревізій, фінансових планів, бюджетів та кошторисів, також широко використовуються в фінансовому аналізі. Вони містять додаткову інформацію, що допомагає зрозуміти фінансове становище та перспективи розвитку підприємства. Так, матеріали перевірок та ревізій можуть містити відомості про виявлені проблеми, порушення в управлінні фінансами, рекомендації щодо виправлення недоліків та покращення фінансового стану підприємства. Фінансові плани містять прогностні дані щодо доходів, витрат, прибутку та інших фінансових показників на певний період часу. Ці дані допомагають аналізувати планові та фактичні результати діяльності підприємства та визначати відхилення від планів. Дані бюджетів та кошторисів допомагають аналізувати використання фінансових ресурсів та ефективність управління бюджетом.

2.2. Фінансова звітність як джерело інформації для фінансового аналізу

Фінансова звітність є основним джерелом інформації для фінансового аналізу. Вона включає такі форми, як баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал та примітки до фінансових звітів (рис. 2.2).

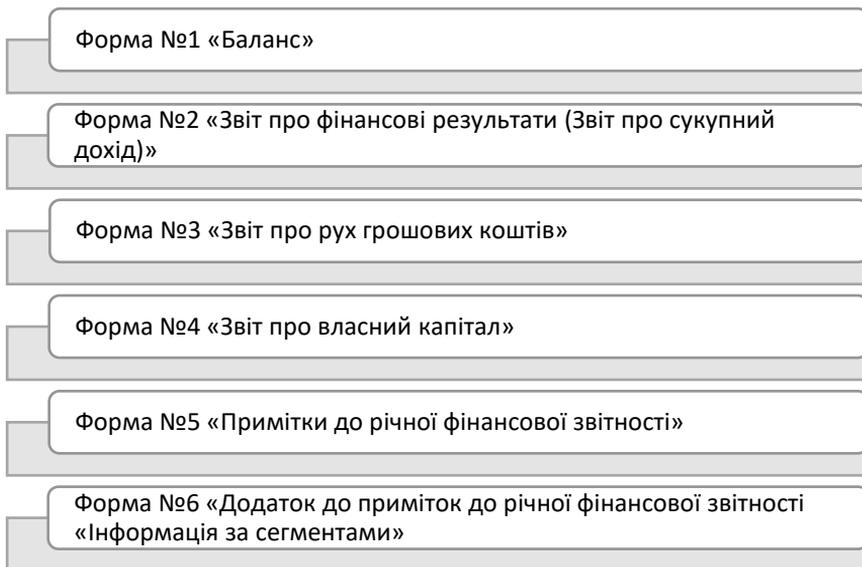

Рис. 2.2. Форми фінансової звітності

Дані цих форм звітності дозволяють оцінити фінансовий стан підприємства, його ефективність, можливості для подальшого розвитку, виявити тенденції у фінансових показниках підприємства, його слабкі та сильні сторони, оцінити ризики та можливості. Результати фінансового аналізу є важливим інструментом для прийняття управлінських рішень, планування фінансових стратегій та взаємодії з зацікавленими сторонами, зокрема інвесторами, кредиторами та державними органами.

Форма №1 «Баланс» є одним з основних фінансових звітів, який відображає вартість майна та капіталу підприємства на певну дату.

Звіт складається з двох основних частин:

- актив (майно);
- пасив (капітал).

Активи відображають всі матеріальні та нематеріальні активи, що належать підприємству, і включають грошові кошти, товари, обладнання, нерухомість, патенти тощо. Пасиви відображають джерела, з яких підприємство фінансує свою діяльність, і включають власний капітал та зобов'язання.

Актив містить 3 розділи:

- необоротні активи;
- оборотні активи;
- необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття.

Пасив містить 4 розділи:

- власний капітал;
- довгострокові зобов'язання та забезпечення;
- поточні зобов'язання та забезпечення;
- зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття.

Баланс є інформаційною основою оцінки фінансового стану підприємства. Дані балансу дозволяють визначати майновий стан підприємства, його фінансову стійкість, ліквідність та здатність до виконання своїх зобов'язань.

Відповідно П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) – це звіт про доходи, витрати, фінансові результати та сукупний дохід. Форма №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» містить дані за звітній та попередній періоди та складається з чотирьох розділів:

- фінансові результати;
- сукупний дохід;
- елементи операційних витрат;
- розрахунок показників прибутковості акцій.

Розділ 1 «Фінансові результати» містить наступні показники: чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг); валовий прибуток (збиток); інші операційні доходи; адміністративні витрати; витрати на збут; інші операційні витрати; фінансовий результат від операційної діяльності; дохід від участі в капіталі; інші доходи; фінансові витрати; інші

витрати; фінансовий результат до оподаткування; витрати (дохід) з податку на прибуток; прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування; чистий фінансовий результат. Розділ 2 «Сукупний дохід» містить суми дооцінки (уцінки) необоротних активів; дооцінки (уцінки) фінансових інструментів; накопичених курсових різниць; частку іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств; іншого сукупного доходу; іншого сукупного доходу до оподаткування; податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом; іншого сукупного доходу після оподаткування; сукупного доходу. Третій розділ відображає елементи операційних витрат, а саме матеріальні затрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизацію, інші операційні витрати. Розділ 4 «Розрахунок показників прибутковості акцій» заповнюють акціонерні товариства. Він містить наступні показники: середньорічна кількість простих акцій, скоригована середньорічна кількість простих акцій, чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію, скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію, дивіденди на одну просту акцію.

Форма №3 «Звіт про рух грошових коштів» надається у складі річної фінансової звітності всіма суб'єктами господарювання, за винятком банків, бюджетних установ, суб'єктів малого підприємництва та представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності.

Даний звіт можна заповнювати двома методами:

- за прямим методом;
- за непрямим методом.

Звіт про рух грошових коштів містить три розділи:

- I «Рух коштів в результаті операційної діяльності»;
- II «Рух коштів в результаті інвестиційної діяльності»;
- III «Рух коштів в результаті фінансової діяльності».

Кожен з розділів містить статті вхідних та вихідних грошових потоків, а також чистий рух коштів в межах виду діяльності.

Форма №4 «Звіт про власний капітал» є однією з форм фінансової звітності, яка відображає зміни у власному капіталі підприємства за певний період часу. Цей звіт є важливим для визначення фінансового стану підприємства, його платоспроможності та ефективності управління капіталом.

Звіт містить дані про рух власного капіталу впродовж звітнього року, а саме залишок капіталу на початок року; скорегований залишок на початок року, враховуючи зміну облікової політики, виправлення помилок, інші зміни; чистий прибуток (збиток) за звітній період; інший сукупний дохід за звітній період; розподіл прибутку; внески учасників, вилучення капіталу; разом змін в капіталі, залишок на кінець року. Дані звіту є важливими для стейкхолдерів підприємства, таких як інвестори, кредитори та менеджери, оскільки він дозволяє зрозуміти, як підприємство використовує свій капітал та які зміни відбулися у власному капіталі за певний період часу.

Форма №5 «Примітки до річної фінансової звітності» деталізує інформацію, що відображена у попередніх чотирьох формах фінансових звітів. Даний звіт містить наступні розділи: нематеріальні активи; основні засоби; капітальні інвестиції; фінансові інвестиції; доходи і витрати; грошові кошти; забезпечення і резерви; запаси; дебіторська заборгованість; нестачі і втрати від псування цінностей; будівельні контракти; використання амортизаційних відрахувань; податок на прибуток; біологічні активи; фінансові результати від первісного визнання та реалізації сільськогосподарської продукції та додаткових біологічних активів.

Примітки до річної фінансової звітності містять додаткову інформацію, яка допомагає краще зрозуміти фінансовий стан та результативність підприємства. Вони можуть містити дані про зміну облікової політики разом із поясненням причин і впливу цих змін на фінансові показники; коментарі щодо суттєвих змін у фінансових показниках; інші важливі відомості, такі як події після звітнього періоду, які можуть вплинути на фінансовий стан підприємства; інформацію про судові справи та інші події, які мають значення для розуміння фінансової звітності. Примітки до фінансової звітності є важливою частиною звітності, оскільки вони допомагають краще зрозуміти контекст та особливості фінансової звітності підприємства.

Відповідно до П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» фінансова звітність підприємства формується з дотриманням таких принципів:

- автономності підприємства, за яким кожне підприємство розглядається як юридична особа, що відокремлена від

власників; тому особисте майно і зобов'язання власників не повинні відображатись у фінансовій звітності підприємства;

- безперервності діяльності, що передбачає оцінку активів і зобов'язань підприємства, виходячи з припущення, що його діяльність триватиме далі;

- періодичності, що припускає розподіл діяльності підприємства на певні періоди з метою складання фінансової звітності;

- історичної (фактичної) собівартості, що визначає пріоритет оцінки активів, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання;

- нарахування, згідно з яким доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення незалежно від часу надходження або сплати грошових коштів (грошей);

- повного висвітлення, згідно з яким фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки операцій та подій, яка може вплинути на рішення, що приймаються на її основі;

- послідовності, який передбачає постійне (із року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики повинна бути обґрунтована і розкрита у фінансовій звітності;

- обачності, згідно з яким методи оцінки, що застосовуються в бухгалтерському обліку, повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства;

- превалювання сутності над формою, за яким операції повинні обліковуватись відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми;

- єдиного грошового вимірника, який передбачає вимірювання та узагальнення всіх операцій підприємства у його фінансовій звітності в єдиній грошовій одиниці.

2.3. Баланс у системі інформаційного забезпечення фінансового аналізу

Аналітичний потенціал форми №1 «Баланс» досить великий. Даний фінансовий звіт відображає фінансовий стан

підприємства на певну дату (станом на початок та кінець звітного періоду). Дані, які містить Баланс, дозволяють аналізувати майновий стан підприємства (знос, придатність, вибуття та оновлення основних засобів; структуру майна та її зміну тощо), оцінювати ліквідність, стійкість та платоспроможність підприємства, виявляти його сильні та слабкі сторони.

Структура балансу підприємства показана на рис. 2.3.

АКТИВ	ПАСИВ
Необоротні активи	Власний капітал
Оборотні активи	Довгострокові кредити
	Поточні зобов'язання
Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття

Рис.2.3. Структура форми №1 «Баланс»

З метою аналізу показників балансу часто використовують наступні методи:

- горизонтальний;
- вертикальний (структурний);
- коефіцієнтний;
- балансовий.

Використання горизонтального методу дає можливість аналізувати зміну показників у динаміці, зокрема зміну вартості активів (оборотних, необоротних, їх складових), пасивів

(капіталу, довгострокових та поточних зобов'язань). Вертикальний метод дозволяє визначити структуру майна та капіталу, формувати висновки щодо оптимальності структури активу та пасиву, співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості. Коефіцієнтний аналіз на основі даних Балансу та Звіту про фінансові результати дає можливість аналізувати достатність, ліквідність та ефективність грошових потоків підприємства; ліквідність активів, балансу та підприємства; його платоспроможність та ділову активність. Використання балансового методу дає можливість визначити невідому статтю балансу за умови, що всі інші статті відомі.

Дані балансу є основою оцінки фінансової стійкості підприємства (розрахунку співвідношення власного та позикового капіталу, коефіцієнтів автономії та фінансової залежності; аналізу ліквідності та платоспроможності (коефіцієнтів поточної, швидкої та абсолютної ліквідності); аналізу структури активів і капіталу (визначення частки необоротних та оборотних активів, динаміки зміни активів та пасивів, оцінки структури джерел фінансування); аналізу ділової активності (оборотність активів, дебіторської заборгованості, запасів); оцінки інвестиційної привабливості (інвестори можуть оцінити майновий стан підприємства, проаналізувати структуру капіталу, розрахувати чисті активи); аналізу ризиків (ідентифікувати ризики надмірної кредитної залежності, недостатності обігових коштів, низької ліквідності активів). Таким чином, дані форми №1 «Баланс» дають змогу оцінити, наскільки підприємство залежне від зовнішніх джерел фінансування, його здатність своєчасно погашати короткострокові зобов'язання, оцінити напрямки використання коштів та ефективність управління ресурсами підприємства.

2.4. Статистична звітність у фінансовому аналізі

Статистична звітність – це система регламентованих форм звітів, які підприємства подають до органів Державної служби статистики України. Звітність охоплює різні аспекти діяльності: виробництво, чисельність персоналу, витрати, інвестиції, енерговикористання, зовнішньоекономічну діяльність тощо.

Статистична звітність у фінансовому аналізі відіграє

важливу роль як додаткове джерело інформації про діяльність підприємства, галузі або економіки в цілому. Вона дозволяє отримати більш об'єктивну, порівняльну та узагальнену картину для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Дані статистичних форм звітності дозволяють поглибити аналіз, особливо у сферах, які не охоплює фінансова звітність: аналіз чисельності та фонду оплати праці, інформація про інвестиції в основний капітал, дані про використання матеріальних ресурсів, показники зовнішньоекономічної діяльності. Вони є основою галузевого і регіонального порівняльного аналізу, дають змогу зіставити основні показники ефективності діяльності підприємства з середніми показниками за видом економічної діяльності або регіоном. Дані такого порівняльного аналізу використовується для бенчмаркінгу (оцінки відставання або переваг).

Окремі форми статистичної звітності подані на рис. 2.4.

Використання даних офіційної статистики дає можливість враховувати демографічні показники, рівень зайнятості, середньої зарплати, індексу цін, що впливають на попит, витрати і прибутковість бізнесу.

Статистична звітність використовується органами державної влади для моніторингу різноманітних явищ у суспільстві, економіці та інших галузях. Залежно від виду економічної діяльності, розміру та інших особливостей суб'єкти підприємницької діяльності складають та подають в органи Державної статистики України різні форми статистичних звітів.

Всі ці форми звітності, на додаток до фінансової звітності, можна використовувати, як інформаційну базу фінансового аналізу.

Структурне обстеження підприємства (ф. 1-підприємництво (річна)	Звіт про взаєморозрахунки з нерезидентами (ф. 1-Б (річна)	Звіт про продаж і запаси товарів (продукції) в оптовій торгівлі (ф. 1-опт (квартальна)
Обстеження ділової активності підприємства оптової та роздрібною торгівлі, з ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (ф. 2К-Т)	Звіт про продаж і запаси товарів у торговій мережі (ф. 3-торг (квартальна)	Звіт про постачання та використання енергії (ф. 11-мтп (річна)
Розширений звіт про експорт-імпорт послуг з будівництва (ф.1-ЗЕЗ (буд) (річна)	Звіт про капітальні інвестиції (ф.2-інвестиції (квартальна)	Звіт про наявність і рух необоротних активів, амортизацію та капітальні інвестиції (ф.2-ОЗ ІНВ (річна)
Звіт про обсяги реалізованих послуг (ф.1-послуги (квартальна)	Обстеження ділової активності підприємства сфери послуг (ф.2К-СП (квартальна)	Звіт про виробництво та реалізацію промислової продукції (ф.1П-НПП (річна)
Звіт про основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств (ф.50-сг (річна)	Звіт про ціни виробників послуг (ф.1-ціни (послуги) (квартальна)	Звіт про ціни виробників промислової продукції (ф.1-ціни (пром) (місячна)

Рис.2.4. Окремі форми статистичної звітності

Питання для самоконтролю

1. Що є інформаційною базою фінансового аналізу?
2. Як інформацію регулятивно-правового характеру використовують аналітики?
3. Які правила встановлюють П(С)БО?
4. Які дані є ключовими для фінансового аналізу?
5. Як офіційні статистичні дані допомагають фінансовим аналітикам?

6. Яку інформацію містять фінансова, податкова та статистична звітність?
7. Яке значення має фінансова звітність для прийняття управлінських рішень?
8. Що відображає форма №1 «Баланс»?
9. Які розділи містить баланс?
10. Що таке активи підприємства?
11. Які розділи містить актив балансу?
12. Що включають пасиви підприємства?
13. Які розділи містить пасив балансу?
14. Яке значення має звіт про фінансові результати для фінансового аналізу?
15. Які розділи містить форма №2 «Звіт про фінансові результати»?

Тести

Що включає регулятивно-правова інформація?

- а) статистичні звіти;
- б) закони та нормативно-правові акти;
- в) фінансові звіти;
- г) правильна відповідь відсутня.

Яка інформація є основою для складання фінансової звітності?

- а) дані первинного бухгалтерського обліку;
- б) статистичні звіти;
- в) податкові звіти;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який звіт містить дані про обсяги доходів та витрат підприємства?

- а) баланс;
- б) звіт про фінансові результати;
- в) звіт про рух грошових коштів;
- г) звіт про власний капітал.

Яка інформація є основою для оцінки фінансового стану підприємства?

- а) дані фінансової звітності;

- б) тільки дані Державної служби статистики;
- в) закони та підзаконні акти;
- г) правильна відповідь відсутня.

Які активи включають грошові кошти та товари?

- а) необоротні активи;
- б) оборотні активи;
- в) біологічні активи;
- г) правильна відповідь відсутня.

Які методи можна використовувати для заповнення звіту про рух грошових коштів?

- а) прямий та непрямий методи;
- б) формалізований та неформалізований методи;
- в) коефіцієнтний метод;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що відображає звіт про власний капітал?

- а) зміни у власному капіталі підприємства;
- б) обсяги виробництва;
- в) обсяги реалізації;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який звіт містить вхідні та вихідні грошові потоки?

- а) звіт про рух грошових коштів;
- б) баланс;
- в) звіт про фінансові результати;
- г) звіт про власний капітал.

Який звіт містить дані для аналізу майнового стану підприємства?

- а) звіт про власний капітал;
- б) баланс;
- в) звіт про рух грошових коштів;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що включає звіт про фінансові результати?

- а) фінансові результати та сукупний дохід;
- б) обсяги виробництва;

- в) обсяги реалізації;
- г) правильна відповідь відсутня.

Яку інформацію містить звіт про власний капітал?

- а) дані про рух власного капіталу впродовж звітного року;
- б) дані про рух грошових коштів;
- в) дані про обсяги виробництва;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який звіт деталізує інформацію, відображену у попередніх формах фінансових звітів?

- а) примітки до річної фінансової звітності;
- б) звіт про власний капітал;
- в) звіт про рух грошових коштів;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який розділ звіту про фінансові результати містить показники чистого доходу від реалізації продукції?

- а) фінансові результати;
- б) сукупний дохід;
- в) елементи операційних витрат;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який звіт включає дані про матеріальні затрати?

- а) звіт про фінансові результати;
- б) баланс;
- в) звіт про рух грошових коштів;
- г) правильна відповідь відсутня.

В балансі підприємства активи відображають:

- а) за спаданням їх ліквідності;
- б) за видами діяльності (операційна, інвестиційна, фінансова);
- в) за зростанням ліквідності активів;
- г) правильна відповідь відсутня.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1.

Установіть відповідність між формами фінансової звітності та інформацією, яку вони містять.

Форма фінансової звітності	Інформація
1	2
1. Баланс 2. Звіт про фінансові результати 3. Звіт про рух грошових коштів 4. Звіт про власний капітал 5. Примітки до річної фінансової звітності	А) містить дані за звітній та попередній періоди про фінансові результати, сукупний дохід, елементи операційних витрат, прибутковість акцій; Б) містить додаткову інформацію, яка допомагає краще зрозуміти фінансовий стан та результативність підприємства, зокрема дані про зміну облікової політики, коментарі щодо суттєвих змін у фінансових показниках, інші важливі відомості; В) містить статті вхідних та вихідних грошових потоків, а також чистий рух коштів в межах виду діяльності;
	Г) є одним з основних фінансових звітів, який відображає вартість майна та капіталу підприємства на певну дату; Д) відображає зміни у власному капіталі підприємства за певний період часу.

Завдання 2. Установіть відповідність між формами фінансової звітності та їх статтями

Форма фінансової звітності	Стаття
1. Баланс 2. Звіт про фінансові результати 3. Звіт про рух грошових коштів 4. Звіт про власний капітал 5. Примітки до річної фінансової звітності	А) Оборотні активи Б) Власний капітал В) Чистий прибуток (збиток) Г) Чистий грошовий потік від операційної діяльності Д) Необоротні активи Е) Зареєстрований (пайовий) капітал Є) Валовий прибуток (збиток) Ж) Додатковий капітал З) Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності И) Фінансовий результат від операційної діяльності І) Нематеріальні активи Ї) Зміни облікової політики Й) Фінансовий результат до оподаткування К) Сукупний дохід Л) Витрати на оплату праці М) Поточні зобов'язання та забезпечення Н) Дивіденди на одну просту акцію О) Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття П) Довгострокові зобов'язання Р) Чистий прибуток на одну акцію

Завдання 3. На основі даних форми №1 Баланс підприємства (дод. А, Б) складіть агрегований баланс.

Агрегований баланс підприємства _____

Актив	На початок ___ року	На кінець ___ року
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
I. Необоротні активи		
1.1. Основні засоби		
1.2. Довгострокові біологічні активи		
1.3. Довгострокова дебіторська заборгованість		
1.4. Інші необоротні активи		
II. Оборотні активи		
2.1. Виробничі запаси		
2.2. Дебіторська заборгованість		
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти		
2.4. Інші оборотні активи		
III. Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття		
БАЛАНС		
Пасив		
I. Власний капітал		
1.1. Зареєстрований капітал		
1.2. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)		
II. Довгострокові зобов'язання та забезпечення		
2.1. Довгострокові кредити		
2.2. Довгострокові зобов'язання		
2.3. Довгострокові забезпечення		
III. Поточні зобов'язання та забезпечення		
3.1. Короткострокові кредити банків		
3.2. Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями		
3.2. Поточна заборгованість за товари, роботи та послуги		

3.3. Поточні зобов'язання за розрахунками		
3.4. Поточні забезпечення		
3.5. Доходи майбутніх періодів		
IV. Зобов'язання пов'язанні з необоротними активами та групами вибуття		
БАЛАНС		

Завдання 4. На основі даних форми №2 «Звіт про фінансові результати» підприємства (дод. В, Д) складіть агрегований звіт про фінансові результати.

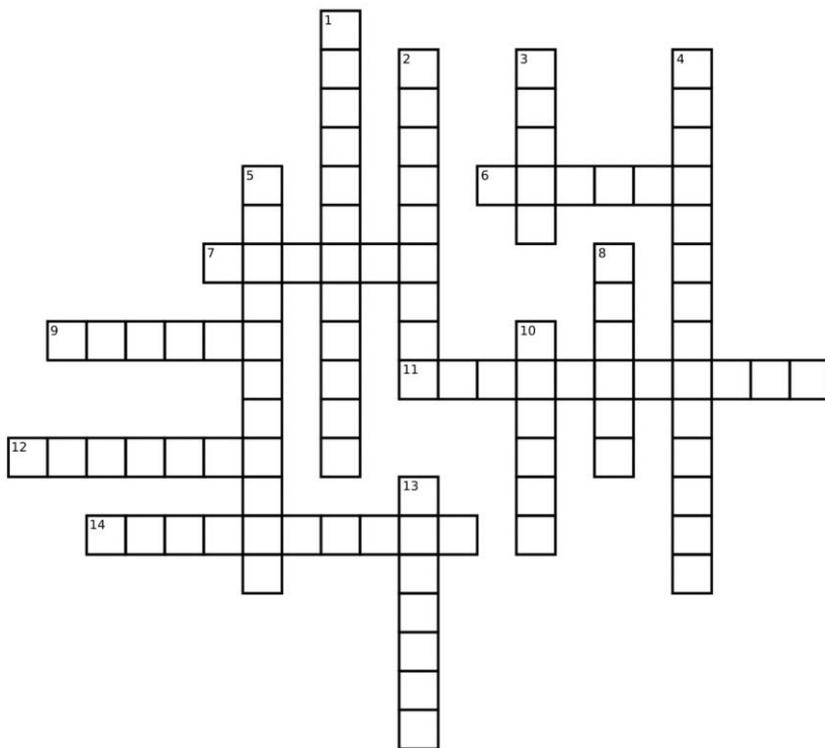
Агрегований звіт про фінансові результати

Показники	Період		Зміна	
	базисний рік	звітний рік	тис. грн.	%
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції				
Собівартість реалізованої продукції				
Валовий прибуток від реалізації				
Операційні доходи				
Операційні витрати				
Фінансовий результат від операційної діяльності				
Фінансові доходи				
Фінансові витрати				
Сальдо інших доходів і витрат				
Фінансовий результат до оподаткування				
Податок на прибуток				
Чистий фінансовий результат				

Завдання 5. Вартість необоротних активів підприємства становить 9650 тис грн. Яка вартість оборотних активів, якщо все майно становить 18030 тис. грн?

Завдання 6. Валюта балансу становить 18030 тис грн. Яка частка майна сформована за рахунок власного капіталу, якщо довгострокові зобов'язання становлять 840 тис, а поточні зобов'язання – 1850 тис. грн?

КРОСВОРД «Інформаційна база фінансового аналізу»

По вертикалі:

1. Метод, що дозволяє визначити структуру майна та капіталу.
2. Звітність, що є основною інформаційною базою фінансового аналізу.
3. Відомість регуляторного-правового характеру.
4. Метод, що дає можливість аналізувати зміну показників у динаміці, зокрема зміну вартості активів.
5. Звітність, що використовується органами державної влади для моніторингу різноманітних явищ у суспільстві, економіці та інших галузях.
8. Капітал підприємства.
10. Один з методів заповнення звіту про рух грошових коштів.
13. Надходження грошових коштів від реалізації товарів (робіт, послуг).

По горизонталі:

6. Збільшення економічних вигод у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, яке призводить до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників).
7. Один з основних фінансових звітів, який відображає вартість майна та капіталу підприємства на певну дату.
9. Майно підприємства одним словом.
11. Систематичний розподіл вартості основних засобів за різними періодами впродовж строку їх використання.
12. Зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками).
14. Метод, що дає можливість визначати невідому статтю балансу за умови, що всі інші статті відомі.

ТЕМА 3. АНАЛІЗ МАЙНА ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Майно підприємства, його види, завдання та методи аналізу.

3.2. Аналіз необоротних активів.

3.2.1. Аналіз динаміки та структури необоротних активів.

3.2.2. Аналіз руху, технічного стану та ефективності використання необоротних активів.

3.3. Аналіз оборотних активів.

3.3.1. Аналіз стану та структури оборотних активів.

3.3.2. Аналіз ефективності використання оборотних активів.

3.3.3. Визначення потреби в оборотних активах.

3.1. Майно підприємства, його види, завдання та методи аналізу

Для здійснення економічної діяльності підприємство повинно мати певне майно, що належить йому на правах власності, володіння або розпорядження.

Як у вітчизняній, так і зарубіжній економічній літературі немає єдиного визначення термінів «майно» або «активи», але усі вони зводяться до того, що майно, яке належить суб'єкту підприємницької діяльності і відображене в його балансі, називається активами. Активи – це економічні ресурси у формі сукупних матеріальних та нематеріальних цінностей, які використовуються в господарській діяльності підприємства з метою одержання прибутку. Отже, активи – це майно підприємства.

Виявлення і задоволення потреби в окремих видах майна для забезпечення операційного циклу підприємства, а також оптимізація його структури для забезпечення ефективної господарської діяльності є основною метою ефективності формування майна підприємства. В економічній літературі виділяють наступні принципи формування майна:

- врахування перспектив розвитку операційної діяльності;

- забезпечення оптимального співвідношення обсягу, структури активів та виробництва;
- забезпечення умов прискорення обороту майна в процесі його використання;
- забезпечення оптимального складу майна з позиції ефективності господарської діяльності;
- формування прогресивніших видів активів з метою збільшення ринкової вартості підприємства.

Загальний розмір майна підприємства відображається у валюті балансу (р. 1300 ф. №1 «Баланс»). Активи класифікують на окремі групи за певними класифікаційними ознаками (табл. 3.1).

Форма фінансової звітності №1 «Баланс» передбачає класифікацію активів підприємства на оборотні та необоротні (рис. 3.1).

Необоротні активи	Оборотні активи
<ul style="list-style-type: none"> - нематеріальні активи; - незавершені капітальні інвестиції; - основні засоби; - інвестиційна нерухомість; - довгострокові біологічні активи; - довгострокові фінансові інвестиції; - довгострокова дебіторська заборгованість; - відстрочені податкові активи; - інші необоротні активи 	<ul style="list-style-type: none"> - запаси; - поточні біологічні активи; - дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги; - дебіторська заборгованість за розрахунками; - інша поточна дебіторська заборгованість; - поточні фінансові інвестиції; - гроші та їх еквіваленти; - витрати майбутніх періодів; - інші оборотні активи

Рис. 3.1. Класифікація активів підприємства згідно ф №1 «Баланс»

Завдання аналізу майнового стану підприємства:

- вивчення складу активів, їх динаміки та технічного стану;
- аналіз забезпеченості підприємства активами;
- оцінка ефективності використання активів;

- виявлення впливу використання активів на економічні показники діяльності підприємства;
- характеристика екстенсивності та інтенсивності використання активів;
- аналіз використання виробничих потужностей підприємства;
- виявлення резервів підвищення ефективності використання основних фондів.

Таблиця 3.1

Класифікація активів підприємства

<i>Класифікаційна ознака</i>	<i>Види активів</i>
За швидкістю обороту	<ul style="list-style-type: none"> - необоротні; - оборотні
За ступенем ліквідності	<ul style="list-style-type: none"> - найбільш ліквідні активи; - активи, що швидко реалізуються; - активи, що повільно реалізуються; - активи, що важко реалізуються
За джерелами формування	<ul style="list-style-type: none"> - активи, сформовані за рахунок власних коштів підприємства; - активи, сформовані за рахунок позикових коштів з високим ступенем ризику
За участю в процесі виробництва	<ul style="list-style-type: none"> - активи, що беруть участь у процесі виробництва; - активи, що не беруть участь у процесі виробництва
За стабільністю	<ul style="list-style-type: none"> - постійні; - змінні

Здійснюючи аналіз активів розраховують відносні показники динаміки і структури. Для віддзеркалення результатів аналізу варто формувати таблиці, дані яких

характеризували б активи загалом і з використанням наведених класифікацій. На підставі проведеного аналізу формуються висновки про кількісні та якісні зміни майнового стану підприємства (зростання або зменшення майна підприємства); оцінюються причини змін розміру майна; визначається структура майна; дається оцінка оптимальності співвідношення необоротних і оборотних активів та оцінка їх ліквідності тощо.

Підказки, як скористатися ф. №1 «Баланс» з метою аналізу майнового стану підприємства подані у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Активи підприємства

<i>Актив</i>	<i>Джерело інформації (рядки ф №1 Баланс)</i>
1. Необоротні активи	р. 1095
Нематеріальні активи	р. 1000
Незавершені капітальні інвестиції	р. 1005
Основні засоби	р. 1010
Інвестиційна нерухомість	р. 1015
Довгострокові біологічні активи	р. 1020
Довгострокові фінансові інвестиції	рр. (1030 + 1035)
Довгострокова дебіторська заборгованість	р. 1040
Інші необоротні активи	рр. (1045 + ... + 1090)
2. Оборотні активи	р. 1195
Запаси	р. 1100
Поточні біологічні активи	р. 1110
Дебіторська заборгованість	рр. (1125 + ... + 1155)*
Поточні фінансові інвестиції	р. 1160
Грошові кошти	р. 1165
Витрати майбутніх періодів	р. 1170
Інші оборотні активи	р. 1190
3. Необоротні активи, утримувані	р. 1200

для продажу, та групи вибуття	
БАЛАНС	р. 1300
*крім рядків, які не входять до підсумку балансу	

Стан активів та ефективність їх використання суттєво впливають на кінцеві результати діяльності підприємства. У ринкових умовах господарювання тільки найбільш ефективно використання всіх економічних ресурсів дає змогу підприємству залишатися конкурентоспроможним.

Основними методами аналізу активів підприємства є вертикальний і горизонтальний методи, які застосовуються до аналізу ф. №1 «Баланс», а також метод фінансових коефіцієнтів. Інформаційною базою аналізу активів підприємства є ф. №1 «Баланс» та ф.5 «Примітки до річної фінансової звітності».

3.2. Аналіз необоротних активів

3.2.1. Аналіз динаміки та структури необоротних активів

Використовується декілька видів оцінок необоротних активів підприємства, пов'язаних із тривалістю їх участі та поступовим зношенням в процесі виробництва, зміною за цей період умов відтворення.

Важливою складовою необоротних активів є основні засоби. Основні засоби (ОЗ) – це матеріальні активи, які очікується використовувати як засоби праці строком більше як один рік у господарській діяльності, а також для адміністративних, соціально-культурних і побутових цілей. Інколи вживається й термін – основні фонди.

В практиці розрізняють первинну, відновну, балансову, залишкову, ліквідаційну і середньорічну вартості основних фондів (рис. 3.2).

Первинна вартість основних виробничих фондів – це ціна придбання фондів або сума витрат на їх виготовлення, транспортування, монтаж, ремонт тощо. Ця вартість виражається в цінах, що діяли у момент придбання певного об'єкта, і на її підставі відбувається реєстрація основних фондів, їх облік на балансі підприємства. За відновною вартістю основні фонди оцінюють у зв'язку з тривалістю їх функціонування для усунення

спотворювального впливу різних чинників. Відновна вартість визначається через переоцінку основних фондів, що діють, з урахуванням їх фізичного і морального зносу.

Балансова вартість – вартість, за якою основні фонди враховують у балансі підприємства. Залишкова вартість – це первинна вартість основних фондів за вирахуванням зносу, сума якого визначається розміром амортизаційних відрахувань за весь минулий період служби об'єкта. Ліквідаційна вартість – це вартість реалізації зношених і знятих із виробництва основних фондів. Середньорічна вартість основних фондів визначається на основі їх первинної вартості з урахуванням введення і ліквідації.

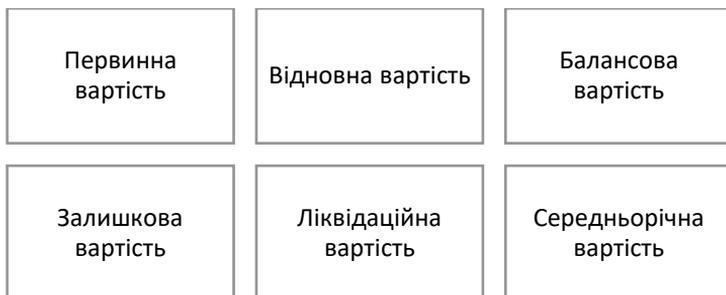

Рис. 3.2. Вартість основних засобів

Різні види необоротних активів беруть неоднакову участь в діяльності підприємства. Тому важливо аналізувати склад і структуру основних засобів.

Аналіз складу основних засобів здійснюють за такими класифікаційними ознаками (табл. 3.3):

1. Залежно від участі в процесі виробництва основні фонди поділяють на основні виробничі та основні невиробничі фонди. До основних виробничих фондів належать фонди, які безпосередньо беруть участь у виробничому процесі або створюють умови для виробничого процесу. Основні невиробничі фонди – це об'єкти соціально-культурного призначення, медичні установи, житлові будинки, дитячі і спортивні установи тощо, які знаходяться на балансі підприємства. На відміну від виробничих фондів вони не беруть участь у процесі виробництва і не переносять свою вартість на виготовлений продукт;

2. Залежно від ролі у виробництві основні фонди поділяють на активні і пасивні. Активна частина основних фондів – елементи основних фондів, які беруть безпосередню участь у виробничому процесі. Пасивна частина основних фондів – елементи основних фондів, які забезпечують нормальне функціонування виробничого процесу;

3. За видовою класифікацією основні фонди поділяють на такі групи: будівлі, споруди, машини та устаткування, транспортні засоби, інструменти і пристосування, робоча і продуктивна худоба, багаторічні насадження, інші основні фонди.

Таблиця 3.3

Класифікація основних засобів

<i>Класифікаційна ознака</i>	<i>Види основних засобів</i>
Залежно від участі в процесі виробництва	- основні виробничі засоби; - основні не виробничі засоби
Залежно від ролі у виробництві	- активні; - пасивні
За видовою класифікацією	- будівлі; - споруди; - машини та устаткування; - транспортні засоби; - інструменти і пристосування; - робоча і продуктивна худоба; - багаторічні насадження; - інші основні фонди

Класифікація важлива при виявленні резервів підвищення ефективності використання основних засобів на основі оптимізації структури.

Вкладення капіталу в нематеріальні активи є теж об'єктом фінансового аналізу. Нематеріальні активи – це ті ресурси підприємства, які не мають матеріальної форми та очікується, що вони можуть приносити економічні вигоди. Підприємство може їх закупити, самостійно створити, отримати на безоплатній основі або обміняти на інші активи.

Придбаний або отриманий нематеріальний актив відображається в балансі, якщо існує імовірність одержання майбутніх економічних вигод, пов'язаних з його використанням, та його вартість може бути достовірно визначена. Нематеріальні активи, отримані в результаті розробки, відображають в балансі за умов, якщо підприємство має намір, технічну можливість та ресурси для доведення цих активів до стану, в якому вони будуть придатними для реалізації або використання; існуватиме можливість отримання майбутніх економічних вигод від їх реалізації або використання та їх вартість може бути визначена.

Для аналізу нематеріальні активи класифікують і групують за різними ознаками, що дає змогу розглянути їх структуру. Класифікація нематеріальних активів показана на рис.3.3.

Рис. 3.3. Класифікація нематеріальних активів

Важлива умова ефективного управління динамікою нематеріальних активів: темпи зростання виручки від реалізації продукції, робіт, послуг повинні бути більшими за темпи зростання обсягів нематеріальних активів підприємства.

3.2.2. Аналіз руху, технічного стану та ефективності використання необоротних активів

Важливо аналізувати рух та придатність основних засобів для подальшого використання.

Узагальнюючу оцінку руху основних засобів дають наступні коефіцієнти (табл. 3.4):

- коефіцієнт оновлення;
- коефіцієнт вибуття;
- коефіцієнт приросту.

Коефіцієнт оновлення показує частку основних засобів, які надійшли за звітний період. У свою чергу коефіцієнт вибуття вказує на частку основних засобів, що вибули за звітний період. Коефіцієнт приросту основних засобів виражає їх темп приросту.

Аналізуючи динаміку вартості основних засобів, важливо розуміти наскільки вони є придатними для подальшого використання.

Технічний стан необоротних активів оцінюють за допомогою наступних коефіцієнтів (табл. 3.4):

- коефіцієнт зносу основних засобів;
- коефіцієнт придатності основних засобів.

Коефіцієнт зносу основних засобів показує, яка частка вартості основних засобів перенесена на вироблену продукцію. Коефіцієнт придатності вказує на ступінь придатності основних засобів до експлуатації, його можна розрахувати як різницю між одиницею і коефіцієнтом зносу.

Сума значень коефіцієнтів зносу та придатності дорівнює одиниці. Тому, цілком достатньо прорахувати значення одного з них, тоді від одиниці відняти це значення і отримаємо значення іншого коефіцієнта.

Важливе значення в аналізі необоротних активів належить аналізу ефективності їх використання. Оцінка ефективності використання необоротних активів ґрунтується на застосуванні показників віддачі і місткості. Показники віддачі характеризують вихід готової продукції на 1 грн ресурсів.

Показники місткості характеризують витрати або запаси ресурсів на 1 грн випуску продукції.

Основні показники, що характеризують ефективність використання необоротних активів подані у табл. 3.5.

Таблиця 3.4

Показники руху та технічного стану основних засобів

<i>Показник</i>	<i>Формула розрахунку</i>
<i>Показники руху основних засобів</i>	
Коефіцієнт оновлення	Визначається як відношення балансової вартості основних засобів, що надійшли за період, до балансової вартості основних засобів на кінець періоду.
Коефіцієнт вибуття	Визначається як відношення балансової вартості основних засобів, що вибули за період, до балансової вартості основних засобів на початок періоду.
Коефіцієнт приросту	Визначається як відношення приросту основних засобів до балансової вартості основних засобів на початок періоду.
<i>Показники технічного стану основних засобів</i>	
Коефіцієнт зносу основних засобів	Визначається як відношення суми зносу основних засобів до їх первісної вартості.
Коефіцієнт придатності основних засобів	Визначається як відношення залишкової вартості основних засобів до їх первісної вартості.

Найбільш узагальнюючим показником використання основних засобів є показник фондівдачі або зворотний йому показник фондомісткості продукції. Фінансовий стан підприємства залежить від швидкості обороту коштів, вкладених в активи. Оборотність необоротних активів, іншими словами, називають фондівдачею. Фондовіддача визначається як відношення суми чистого прибутку до середньої вартості

основних засобів. Для аналізу фондівдачі необхідно вивчити її динаміку за низку років, виявити і кількісно оцінити чинники зміни фондівдачі, розрахувати резерви її зростання. Зворотним показником до фондівдачі є фондомісткість. Зміна фондомісткості в динаміці показує зміну вартості основних засобів на одну гривню продукції.

Іншим важливим показником, що характеризує ефективність використання основних засобів, є рентабельність. Рентабельність основних засобів визначають як відношення прибутку до середньорічної вартості основних засобів.

Для аналізу використання необоротних активів підприємства використовують такі показники (табл. 3.5):

- показник інтенсивного використання обладнання;
- показник екстенсивного використання обладнання;
- інтегральний показник використання обладнання.

Таблиця 3.5

Показники ефективності та інтенсивності використання необоротних активів

<i>Показник</i>	<i>Формула розрахунку</i>
Фондівдача	Визначається як відношення вартості виробленої продукції до балансової вартості основних засобів
Фондомісткість	Визначається як відношення балансової вартості основних засобів до вартості виробленої продукції
Рентабельність основних засобів	Визначається як відношення прибутку до середньорічної вартості основних засобів.
Показник інтенсивного використання обладнання	Визначається як відношення фактичного обсягу виготовленої продукції за досліджуваний період до теоретично можливого обсягу виробництва за потужністю обладнання.
Показник екстенсивного використання обладнання	Визначається як відношення періоду фактичної роботи обладнання до максимально можливого періоду роботи обладнання

Інтегральний
показник
використання
обладнання

Визначається добутком коефіцієнтів
інтенсивного та екстенсивного
використання обладнання

3.3. Аналіз оборотних активів

3.3.1. Аналіз стану та структури оборотних активів

Оборотні активи – це активи, які використовуються підприємством в термін менше одного виробничого циклу або одного року та передають свою вартість на виготовлену продукцію повністю.

До складу оборотних коштів входять:

- запаси;
- поточні біологічні активи;
- дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги;
- дебіторська заборгованість за розрахунками;
- інша поточна дебіторська заборгованість;
- поточні фінансові інвестиції;
- гроші та їх еквіваленти;
- витрати майбутніх періодів;
- інші оборотні активи.

Виробничі запаси на підприємстві становлять більшість сукупного запасу товарно-матеріальних цінностей. За природно-речовинним складом розрізняють такі основні групи виробничих запасів:

- сировина та основні матеріали – предмети, що створюють матеріальну основу продукції;
- допоміжні матеріали – предмети, які використовуються при перетворенні сировини та інших матеріалів для надання продукції специфічних характеристик, обслуговування засобів праці, догляду за ними та полегшення процесу виробництва;
- напівфабрикати та комплектуючі вироби – матеріали, які пройшли попередню обробку та необхідні для процесу виробництва поряд з основними матеріалами та сировиною;
- зворотні відходи виробництва – залишки сировини та матеріалів, які виникають у процесі виробництва;

- паливо – технологічне та для задоволення господарських потреб;

- тара і тарні матеріали – предмети для упакування, транспортування і зберігання продукції та матеріалів;

- запасні частини – предмети, які використовують для заміни та ремонту деталей двигунів, обладнання та ін.;

- малоцінні та швидкозношувані предмети.

З метою проведення аналізу оборотних активів підприємства їх класифікують за певними класифікаційними ознаками (рис. 3.4).

Рис. 3.4. Класифікація оборотних активів підприємства

Фінансові результати діяльності підприємства залежать як від наявності поточних активів, так і від їх зміни (оборотності засобів, вкладених в активи).

У процесі виробничої діяльності оборотні кошти проходять три стадії: грошову, виробничу і товарну (рис. 3.5).

Важливо аналізувати структуру оборотних коштів, а також її зміну в динаміці. Під структурою оборотних коштів підприємства розуміємо пропорції розподілу ресурсів між окремими елементами його поточних активів.

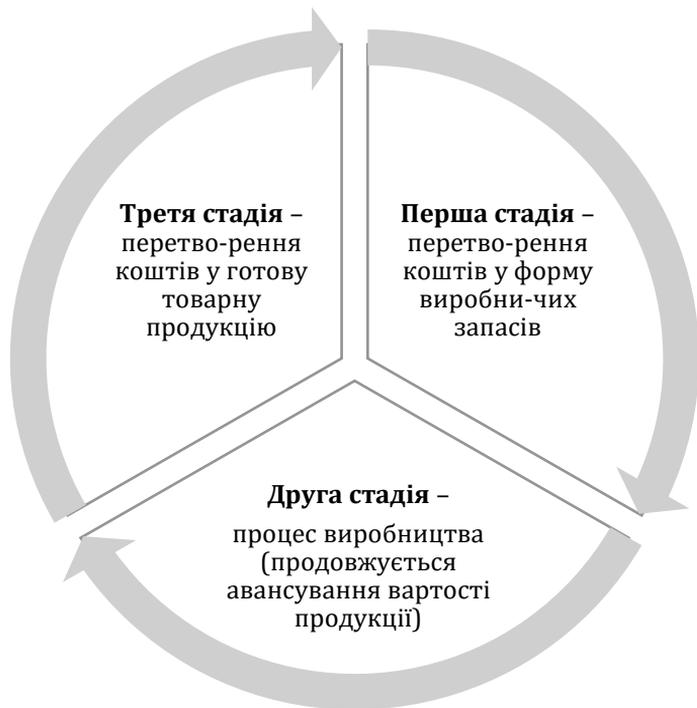

Рис. 3.5. Стадії руху оборотних коштів підприємства

Структура оборотних коштів вказує на специфіку операційного циклу підприємства та показує, яка частина поточних активів фінансується за рахунок власних коштів і довгострокових кредитів, а яка – за рахунок позикових, включаючи короткострокові кредити банків.

Наявність оборотних коштів, що є у розпорядженні того чи іншого підприємства, можна розраховувати як за станом на певну дату, так і в середньому за звітний період. Середній залишок оборотних коштів за звітний період найпростіше визначити як

суму їх залишків на початок і кінець періоду, поділену навпіл. Проте застосовувати цю формулу можна тільки у тому разі, коли залишки оборотних коштів змінюються рівномірно впродовж усього періоду. В іншому ж разі значення обчислюваного показника буде неточним. Коли залишки оборотних активів змінюються нерівномірно протягом року, середній залишок оборотних активів за рік слід розраховувати за формулою середньої хронологічної.

Середні залишки оборотних коштів за період часу, що охоплює кілька рівних за тривалістю періодів (наприклад, за рік за даними про залишки на початок і кінець кожного кварталу), визначають за формулою середньої хронологічної простої. А коли розрахунок середнього залишку оборотних коштів необхідно проводити за даними звітності за періоди часу різної тривалості (наприклад, за I квартал, півріччя, дев'ять місяців і, нарешті, за рік загалом), необхідно використовувати формулу середньої хронологічною зваженої.

Основними методами аналізу оборотних активів, як і необоротних, є вертикальний метод, горизонтальний метод і метод фінансових коефіцієнтів, а основною інформаційною базою аналізу є ф. №1 «Баланс» та ф. 2 «Звіт про фінансові результати».

Аналіз стану оборотних активів, а також показників їх оборотності дає змогу визначити ліквідність балансу підприємства, тобто можливість підприємства вчасно погасити свої короткострокові зобов'язання; з'ясувати, у що вкладаються власні оборотні кошти підприємства впродовж фінансового циклу; оцінити ефективність використання ресурсів в оперативній діяльності підприємства.

Для аналізу оборотних коштів важливо розглянути співвідношення тривалості операційного і фінансового циклів, а також оцінити їх структуру. Оцінка структури операційного та фінансового циклів полягає в порівнянні між собою періодів обороту запасів, сировини й матеріалів, незавершеного виробництва, готової продукції, дебіторської й кредиторської заборгованості.

3.3.2. Аналіз ефективності використання оборотних активів

Зміну ефективності використання оборотних активів у динаміці та інтенсивність їх використання характеризують показники їх оборотності. Фінансові показники роботи підприємства безпосередньо залежать від оборотності засобів, вкладених в активи. Чим швидше засоби, вкладені в активи, перетворюються на грошові кошти, якими підприємство розраховується за своїми зобов'язаннями, за умови прибуткової діяльності підприємства, тим ефективніше вони використовуються.

Окремі види поточних активів підприємства мають різну швидкість обороту. З метою аналізу зміни ефективності використання оборотних активів розраховують наступні показники оборотності (табл. 3.6):

- коефіцієнт оборотності;
- тривалість обороту.

Коефіцієнт оборотності показує швидкість обороту активів підприємства та розраховується як відношення виручки від реалізації до середнього розміру активів. Тривалість обороту активів у днях є оберненим показником до коефіцієнта оборотності активів і визначається відношенням середніх залишків активів до виручки від реалізації.

Ці показники можна розраховувати як загалом для оборотних активів, так і для окремих їх складових, зокрема:

- запасів;
- дебіторської заборгованості;
- грошей та їх еквівалентів;
- інших оборотних активів.

Формули для розрахунку є ідентичними, тільки підставляємо середній розмір тих активів, оборотність яких обчислюємо.

Збільшення у динаміці значення коефіцієнта оборотності оборотних активів вказує на пришвидшення їх оборотності та підвищення ефективності їх використання. Це за умови прибуткової діяльності підприємства. При цьому тривалість їх обороту буде зменшуватися. Відповідно зменшення значення коефіцієнта оборотності оборотних активів у динаміці вказує на зниження ефективності їх використання.

Дебіторську заборгованість аналізують за термінами її виникнення з метою виявлення безнадійної заборгованості та формування на цю суму резерву за сумнівними боргами. Фінансову стійкість підприємства та ефективність фінансового менеджменту характеризує співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованостей.

Дебіторська заборгованість – рахунки, що належать до сплати і створюються, як правило, у зв'язку з поставками в кредит. Складається з розрахунків: за товари (роботи, послуги), строк сплати яких не настав; за товари (роботи, послуги), не сплачені в строк; за вексялами одержаними; з бюджетом; з персоналом за іншими операціями; за авансами виданими; з дочірніми підприємствами; з іншими дебіторами.

Аналіз дебіторської заборгованості передбачає розгляд її абсолютного і відносного значення, оцінки її зміни за результатами горизонтального і вертикального аналізу балансу. Збільшення статей дебіторської заборгованості можливе з різних причин, зокрема через необачну кредитну політику підприємства щодо покупців, нерозбірливий вибір партнерів, неплатоспроможність і навіть банкрутство деяких споживачів, дуже високі темпи нарощування обсягу продажу, труднощі в реалізації продукції тощо.

Для оцінки оборотності дебіторської заборгованості використовують передусім коефіцієнт оборотності засобів у розрахунках, який визначають як відношення виручки від реалізації до середнього розміру дебіторської заборгованості.

Ефективність використання оборотних активів підприємства характеризують наступні показники (табл. 3.6):

- віддача оборотних активів;
- рентабельність оборотних активів;
- інтегральний показник ефективності використання оборотних активів.

На тривалість обороту поточних активів підприємства впливають ряд чинників, зокрема:

- вид економічної діяльності;
- розмір підприємства;
- умови господарювання;
- цінова політика;
- система управління витратами;

- система управління дебіторською заборгованістю;
- облікова політика.

Таблиця 3.6

Показники інтенсивності та ефективності використання оборотних активів

Показник	Формула розрахунку
1	2
<i>Показники інтенсивності використання оборотних активів</i>	
Коефіцієнт оборотності, обертів	Визначається як відношення виручки від реалізації до середнього розміру оборотних активів.
Тривалість обороту, днів	Визначається як відношення середніх залишків оборотних активів до виручки від реалізації.
<i>Показники ефективності використання оборотних активів</i>	
Віддача оборотних активів, грн.	Відношення виручки від реалізації до середніх залишків оборотних активів.
Рентабельність оборотних активів, %	Відношення чистого прибутку до середніх залишків оборотних активів.
Інтегральний показник ефективності використання оборотних активів	$E_{oa} = \sqrt{\frac{B\partial \times P_{oa}}{100}},$ <p>де $B\partial$ – віддача оборотних активів, грн; P_{oa} – рентабельність оборотних активів, %.</p>

3.3.3. Визначення потреби в оборотних активах

Важливим етапом фінансового планування є визначення потреби підприємства в оборотних коштах. Це дуже важливе

завдання, оскільки брак оборотних засобів призводить до неможливості своєчасного забезпечення процесу виробництва необхідними матеріальними ресурсами, а їх надлишок може призвести до фінансових втрат.

Визначення потреби в оборотному капіталі здійснюють на основі прогнозних розрахунків із використанням моделі процесів виробництва і реалізації, яка побудована за результатами попередніх періодів.

У період економічної кризи та інфляції розрахунки потреби в оборотному капіталі на більш-менш тривалий час доцільно проводити на основі укрупнених розрахунків з коректуванням отриманих результатів на очікуваний рівень інфляції. Достовірніший результат буде отриманий за використання натуральних одиниць вимірювання.

Завдання, пов'язані з управлінням запасами і визначенням потреби в оборотному капіталі, залежать від специфіки діяльності і розмірів підприємства. Водночас існують і загальні прийоми фінансового планування. Найбільш загальний метод розрахунку потреби підприємства в оборотному капіталі заснований на обліку передбачуваного обсягу виробництва продукції і рівня коефіцієнта закріплення оборотних коштів (K_3) за попередні періоди:

$$K_3 = \frac{Oa}{Tn}, \quad (3.1)$$

де Oa – середній залишок оборотного капіталу в базисному році;

Tn – прогнозована вартість товарної продукції.

Відповідно середній залишок оборотних активів дорівнюватиме добутку коефіцієнта закріплення оборотного капіталу та прогнозованої вартості товарної продукції.

Обчислити додаткову потребу в оборотному капіталі, а також визначити джерела покриття цієї потреби нескладно, знаючи потребу в оборотному капіталі та наявність його на початок періоду. Методика розрахунку полягає в порівнянні фактичного середнього залишку оборотного капіталу з умовною потребою в оборотних коштах за фактичної виручки від реалізації і швидкості обороту капіталу, що раніше склалася.

Аналіз оборотності капіталу підприємства дає змогу з'ясувати, як прискорення або уповільнення оборотності капіталу впливає на зміну обсягу оборотних коштів.

Існують три принципові підходи до фінансування оборотних активів (рис. 3.6).

За умови, коли половина змінної частини оборотних активів підприємства фінансується за рахунок короткострокового позикового капіталу, застосовують консервативний підхід.

Агресивний підхід	Помірний підхід	Консервативний підхід
<ul style="list-style-type: none"> •Весь обсяг оборотних активів фінансується за рахунок короткострокового позикового капіталу 	<ul style="list-style-type: none"> •За рахунок короткострокового позикового капіталу фінансується вся змінна частина оборотних активів 	<ul style="list-style-type: none"> •Половина змінної частини оборотних активів підприємства фінансується за рахунок короткострокового позикового капіталу

Рис. 3.6. Підходи до фінансування оборотних активів

За помірною підходу за рахунок короткострокового позикового капіталу фінансується вся змінна частина оборотних активів. За агресивного підходу весь обсяг оборотних активів фінансується за рахунок короткострокового позикового капіталу.

Питання для самоконтролю

1. Що таке активи підприємства?
2. Яка мета аналізу майна підприємства?
3. Які є принципи формування майна підприємства?
4. Що відображає валюта балансу?
5. Як класифікуються активи підприємства у ф. №1 «Баланс»?
6. Що таке оборотні та необоротні активи?

7. На які групи поділяють активи за ступенем ліквідності?
8. Як класифікуються активи за участю в процесі виробництва?
9. Що таке постійні та змінні активи?
10. В чому полягає вертикальний і горизонтальний методи аналізу активів?
11. Які методи використовуються для аналізу активів?
12. Як оцінюють придатність основних засобів підприємства?
13. Що таке первинна вартість основних виробничих фондів?
14. Як визначається залишкова вартість основних фондів?
15. Що таке нематеріальні активи і як вони відображаються в балансі підприємства?
16. Що характеризує коефіцієнт зносу основних засобів?
17. Як розраховується коефіцієнт придатності основних засобів?
18. В чому полягає помірний підхід до фінансування оборотних активів?
19. За рахунок якого капіталу фінансуються оборотні активи за консервативного підходу?
20. Як розраховується інтегральний показник ефективності використання оборотних активів?

Тести

Активи – це:

- а) фінансові ресурси, що використовуються для виплат зарплат;
- б) економічні ресурси у формі сукупних майнових цінностей;
- в) зобов'язання перед кредиторами;
- г) правильна відповідь відсутня.

Основною метою формування майна підприємства є:

- а) зменшення витрат на виробництво;
- б) оптимізація структури майна для забезпечення ефективної господарської діяльності;
- в) збільшення податкових пільг;

г) правильна відповідь відсутня.

Загальний розмір майна підприємства відображається у:

- а) звіті про прибутки і збитки;
- б) валюті балансу;
- в) звіті про рух грошових коштів;
- г) звіті про власний капітал.

Активи в балансі класифікуються на:

- а) постійні та змінні;
- б) оборотні та необоротні;
- в) власні та позикові;
- г) правильна відповідь відсутня.

Найбільш ліквідні активи – це:

- а) будівлі та споруди;
- б) грошові кошти та їх еквіваленти;
- в) обладнання та транспортні засоби;
- г) правильна відповідь відсутня.

До активів, що важко реалізуються, належать:

- а) грошові кошти;
- б) готова продукція;
- в) основні засоби;
- г) правильна відповідь відсутня.

Оборотні активи – це:

- а) активи, які використовуються для адміністративних потреб;
- б) активи, які беруть участь у виробничому процесі менше одного року;
- в) активи, які беруть участь у процесі виробництва більше одного року;
- г) правильна відповідь відсутня.

Пасивна частина основних фондів:

- а) створює умови для виробничого процесу;
- б) безпосередньо бере участь у виробничому процесі;
- в) включає готову продукцію;

г) правильна відповідь відсутня.

Вартість, за якою основні фонди враховують у балансі підприємства, називається:

- а) ліквідаційна вартість;
- б) відновна вартість;
- в) балансова вартість;
- г) правильна відповідь відсутня.

Коефіцієнт оновлення показує:

- а) частку основних засобів, що вибули за звітний період;
- б) частку основних засобів, які надійшли за звітний період;
- в) суму зносу основних засобів;
- г) правильна відповідь відсутня.

Коефіцієнт придатності основних засобів визначається як:

- а) відношення суми зносу основних засобів до їх первісної вартості;
- б) відношення залишкової вартості основних засобів до їх первісної вартості;
- в) відношення вартості основних засобів, що надійшли, до балансової вартості основних засобів на кінець періоду;
- г) правильна відповідь відсутня.

Нематеріальні активи – це:

- а) матеріальні ресурси підприємства;
- б) ресурси підприємства, які не мають матеріальної форми;
- в) запаси;
- г) правильна відповідь відсутня.

Одним із показників руху основних засобів є:

- а) коефіцієнт ліквідності;
- б) коефіцієнт зносу;
- в) коефіцієнт оновлення;
- г) правильна відповідь відсутня.

Сума значень коефіцієнтів зносу та придатності дорівнює:

- а) нулю;
- б) 1;

- в) 2;
- г) правильна відповідь відсутня.

Залишкова вартість основних фондів визначається як:

- а) первинна вартість основних фондів без урахування зносу;
- б) первинна вартість основних фондів за вирахуванням зносу;
- в) первинна вартість основних фондів;
- г) правильна відповідь відсутня.

Вартість необоротних активів підприємства становить 10000 тис грн. Яка вартість оборотних активів, якщо валюта балансу становить 25000 тис. грн?

- а) 35000 тис. грн;
- б) 15000 тис. грн;
- в) 5000 тис. грн;
- г) правильна відповідь відсутня.

Вартість необоротних активів підприємства становить 6000 тис грн., вартість оборотних активів – 11000 тис грн. Визначте валюту балансу.

- а) 17000 тис. грн;
- б) 16000 тис. грн;
- в) 5000 тис. грн;
- г) правильна відповідь відсутня.

Вартість необоротних активів підприємства становить 9000 тис грн. Яка вартість оборотних активів, якщо валюта балансу становить 15000 тис. грн?

- а) 24000 тис. грн;
- б) 6000 тис. грн;
- в) 5000 тис. грн;
- г) правильна відповідь відсутня.

Первісна вартість основних засобів становить 20000 тис грн., а сума їх зносу – 5000 тис грн. Яка залишкова вартість основних засобів?

- а) 25000 тис. грн;
- б) 20000 тис. грн;

- в) 15000 тис. грн;
- г) правильна відповідь відсутня.

Первісна вартість основних засобів становить 20000 тис грн., а сума їх зносу – 5000 тис грн. Розрахуйте коефіцієнт зносу основних засобів.

- а) 0,25;
- б) 0,5;
- в) 0,75;
- г) правильна відповідь відсутня.

Первісна вартість основних засобів становить 15000 тис грн., а сума їх зносу – 3000 тис грн. Яка балансова вартість основних засобів?

- а) 18000 тис. грн;
- б) 12000 тис. грн;
- в) 3000 тис. грн;
- г) правильна відповідь відсутня.

Первісна вартість основних засобів становить 23000 тис грн., а сума їх зносу – 7000 тис грн. Розрахуйте коефіцієнт придатності основних засобів.

- а) 0,2;
- б) 0,5;
- в) 0,7;
- г) правильна відповідь відсутня.

Валюта балансу становить 10000 тис грн. Яка вартість необоротних активів, якщо вартість оборотних – 4000 тис. грн?

- а) 9000 тис. грн;
- б) 14000 тис. грн;
- в) 6000 тис. грн;
- г) правильна відповідь відсутня.

Валюта балансу становить 125000 тис грн. Яка вартість необоротних активів, якщо частка оборотних активів становить 60%?

- а) 75000 тис. грн;
- б) 50000 тис. грн;

- в) 90000 тис. грн;
- г) правильна відповідь відсутня.

Валюта балансу становить 59000 тис грн. Яка вартість оборотних активів, якщо їх частка в загальній вартості активів становить 60%?

- а) 35400 тис. грн;
- б) 27000 тис. грн;
- в) 32800 тис. грн;
- г) правильна відповідь відсутня.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Визначте балансовим методом невідомі статті активів. Проаналізуйте склад і структуру майна підприємства, зміни у динаміці. За результатами розрахунків зробіть висновки.

Активи	Базисний рік		Звітний рік		Зміни у структурі
	Сума, тис.грн	Структура, %	Сума, тис.грн	Структура, %	
Активи – всього	198,2		206,7		
- у тому числі					
Необоротні активи	?		178,4		
Оборотні активи	22,5		?		
- з них					
Запаси	10,0		14,1		
Грошові кошти та розрахунки	12,5		14,2		

Завдання 2. Визначте балансовим методом невідомі статті необоротних активів. Зробіть горизонтальний аналіз необоротних активів підприємства за досліджуваний період. За результатами розрахунків сформулюйте висновки.

Показник	Вартість, тис. грн		Відхилення	
	на початок року	на кінець року	абсолютне, тис. грн	відносне, %
Нематеріальні активи	?	14,6		
Незавершене будівництво	12456,4	4537,6		
Основні засоби	90000,0	104887,0		
Довгострокові фінансові інвестиції	1517,2	?		
Інші необоротні активи	31,4	42,4		
Необоротні активи – всього	145670,5	134360,5		

Завдання 3. Оцініть придатність основних засобів підприємства за наведеними даними.

Показник	Залишок на початок року	Залишок на кінець року
Первісна вартість основних засобів, тис. грн	37456	45732
у тому числі активна частина основних засобів, тис. грн		
Знос основних засобів, тис.грн	14587	15324
Частка активної частини основних засобів, %	78	82
Коефіцієнт зносу		

За результатами розрахунків зробіть висновки.

Завдання 4. За даними, наведеними у таблиці, проаналізуйте рух та стан основних засобів підприємства. За результатами розрахунків зробіть висновки.

Показник	Значення показника		Абсолютне відхилення (+, -)
	на початок року	на кінець року	
Первісна вартість, тис.грн.	48560	71500	
Знос, тис.грн.	4590	3550	
Надходження, тис.грн.	-	3860	
Вибуття, тис.грн.	-	3420	

Коефіцієнт зносу			
Коефіцієнт оновлення			
Коефіцієнт придатності			
Коефіцієнт вибуття			

Завдання 5. На основі наведених у таблиці даних, розрахуйте віддачу оборотних активів, їх рентабельність та інтегральний показник ефективності використання. Проаналізуйте зміну показників у звітному році порівняно з базисним роком. За результатами розрахунків зробіть висновки.

Показник	Базисний рік	Звітний рік
Прибуток (збиток), тис. грн	51,0	64,0
Виручка від реалізації, тис. грн	365,0	294,0
Середні залишки оборотних активів, тис. грн	48,0	52,0

Завдання 6. Розрахуйте показники оборотності оборотних активів та їх складових. Проаналізуйте зміну цих показників в динаміці. За результатами розрахунків зробіть висновки.

Показник	Базисний рік	Звітний рік	Відхилення (+, -)	Звітний рік до базисного, %
Середні залишки оборотних активів, тис. грн	110,0	121,5		
в тому числі:				
запасів	50,0	61,0		
коштів у розрахунках	35,0	30,5		
грошових коштів та їх еквівалентів	25,0	30,0		
Виручка від реалізації, тис. грн	670,0	598,0		
Коефіцієнт оборотності оборотних активів, разів				
в тому числі:				
запасів				
коштів у розрахунках				

грошових коштів та їх еквівалентів				
Тривалість обороту оборотних активів, днів				
в тому числі: запасів				
коштів у розрахунках				
грошових коштів та їх еквівалентів				

Завдання 7. На основі даних завдання 6, застосувавши прийом ланцюгових підстановок, оцініть вплив факторів на зміну тривалості обороту оборотних активів підприємства у звітному році порівняно з базисним роком. Зробіть висновки.

Визначення впливу факторів на зміну оборотності оборотних активів підприємства

Вид оборотних активів	Середні залишки оборотних активів, тис. грн		Тривалість обороту оборотних активів, днів			Відхилення (+,-)		
	Базисний рік	Звітний рік	Базисний рік	Звітний рік	скоригований показник	усього	в т.ч. за рахунок	
							виручки від реалізації	середніх залишків
Оборотні активи - всього								
у тому числі запаси								
кошти в розрахунках								
грошові кошти та їх еквіваленти								
Ододенна виручка, тис грн								

Завдання 8. Розрахуйте залишкову вартість основних засобів підприємства, якщо їх первісна вартість складає 22000 тис. грн., а коефіцієнт зносу – 0,474.

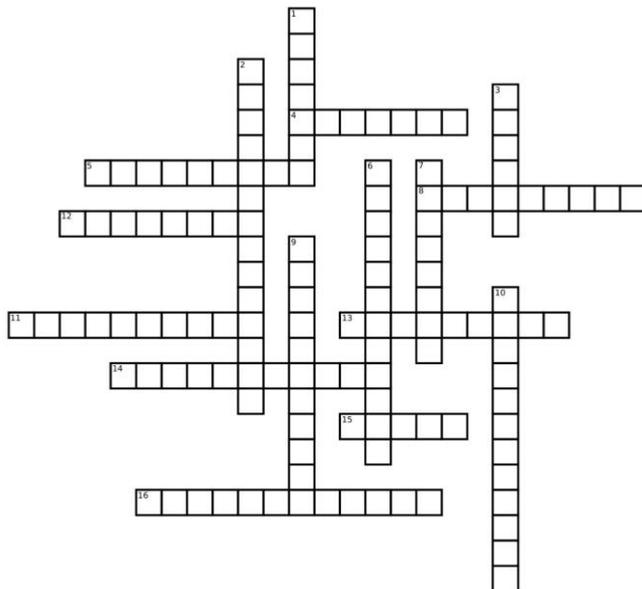
Завдання 9. Вартість оборотних активів підприємства 20500 тис грн. Проаналізуйте структуру оборотних активів підприємства, якщо відомо, що вартість запасів складає 6400 тис. грн., вартість грошових коштів та їх еквівалентів – 3400 тис. грн, питома вага дебіторської заборгованості – 41,0%.

Завдання 10. На підставі даних балансу (дод. А, Б) здійснити горизонтальний та вертикальний аналіз активів підприємства.

Горизонтальний та вертикальний аналіз активів підприємства станом на кінець року

Стаття балансу	Базисний рік		Звітний рік		Відхилення	
	Сума тис. грн.	Структура, %	Сума, тис. грн.	Структура, %	Абсолютне, +/-	Відносне, %
I. Необоротні активи						
в т.ч. основні засоби						
II. Оборотні активи						
в т.ч. запаси						
дебіторська заборгованість						
грошові кошти						
III. Необоротні активи, утримувані для продажу						
Баланс						

КРОСВОРД «Аналіз майна підприємства»

По вертикалі:

1. Частина основних фондів, які беруть безпосередню участь у виробничому процесі.
2. Показник, що визначається як відношення балансової вартості основних засобів до вартості виробленої продукції.
3. Економічні ресурси у формі сукупних майнових цінностей, які використовуються в господарській діяльності з метою одержання прибутку.
6. Вартість реалізації зношених і знятих із виробництва основних фондів.
7. Підхід до фінансування оборотних активів, при якому за рахунок короткострокового позикового капіталу фінансується вся змінна частина оборотних активів.
9. Заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, що відноситься до оборотних активів підприємства.

10. Показник, що визначається як відношення вартості виробленої продукції до балансової вартості основних засобів.

По горизонталі:

4. Відношення виручки від реалізації до середніх залишків оборотних активів.

5. Вартість, за якою основні фонди враховують у балансі підприємства.

8. Коефіцієнт, що визначається як відношення балансової вартості основних засобів, що надійшли за період, до балансової вартості основних засобів на кінець періоду.

11. Активи, що є сукупністю майнових цінностей, які багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності підприємства.

12. Активи, до яких належать грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

13. Первинна вартість основних фондів за вирахуванням зносу, сума якого визначається розміром амортизаційних відрахувань за весь минулий період служби об'єкта.

14. Коефіцієнт, що визначається як відношення залишкової вартості основних засобів до їх первісної вартості.

15. Коефіцієнт, що визначається як відношення суми зносу основних засобів до їх первісної вартості.

16. Показник використання обладнання, що визначається добутком коефіцієнтів інтенсивного та екстенсивного використання обладнання.

ТЕМА 4. АНАЛІЗ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

- 4.1. Капітал підприємства, його види, завдання та методи аналізу.*
- 4.2. Аналіз динаміки та структури капіталу.*
- 4.3. Аналіз ефективності використання капіталу.*
- 4.4. Визначення потреби в капіталі.*

4.1. Капітал підприємства, його види, завдання та методи аналізу

Капітал підприємства – це загальна вартість ресурсів, які вкладаються в утворення його активів.

Капітал використовується для придбання обладнання, сировини та інших ресурсів, необхідних для виробництва товарів або послуг. Він може бути інвестований у цінні папери, нерухомість та інші активи, які можуть зберігати або збільшувати свою вартість з часом. Капітал дозволяє підприємствам здійснювати інвестиції у нові технології, диверсифікувати діяльність, модернізувати виробництво, розширювати бізнес та здобувати інші додаткові конкурентні переваги. Капітал використовується для фінансування поточних видатків підприємства, таких як зарплати працівників, оплата рахунків. Він є джерелом власності підприємства, яке надає йому право власності на активи та контроль над управлінням. Достатня кількість капіталу та оптимальна його структура є основою для забезпечення стійкого розвитку бізнесу, його конкурентоспроможності та фінансової стійкості.

Капітал поділяють за різними класифікаційними ознаками на окремі види, основні з яких подані на рис. 4.1.

Власний капітал підприємства – це кошти, які вкладені в підприємство його власниками або акціонерами. Власний капітал включає грошові вкладення, якими власник ризикує в обмін на частку в підприємстві і можливі прибутки у майбутньому. Власний капітал є одним з джерел фінансування підприємства, він може бути представлений різними формами (рис.4.2).

Рис. 4.1. Класифікація капіталу підприємства

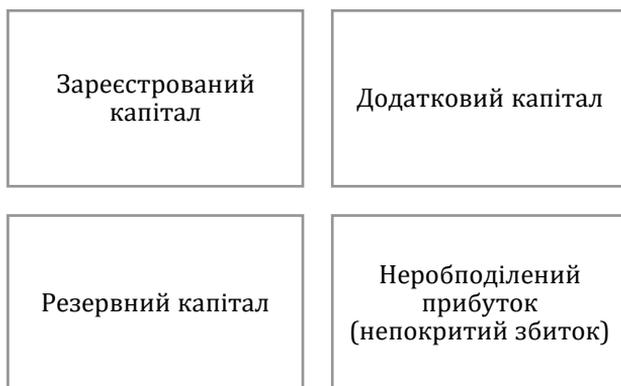

Рис. 4.2. Елементи власного капіталу підприємства

Акціонерний капітал – це грошові вкладення акціонерів, які придбали акції компанії та, відповідно, стали співвласниками. Статутний капітал – це мінімальна сума капіталу, який

підприємство повинно мати згідно зі статутом. Додатковий капітал – це додаткові вкладення власників, які не входять до статутного капіталу. Резервний капітал – це частина прибутку, яка виділяється на формування резервів підприємства.

Власний капітал відіграє важливу роль у фінансуванні підприємства і визначає його фінансову стійкість та можливості для розвитку.

Нерозподілений прибуток – це частина прибутку підприємства, яка не була розподілена між власниками (власниками акцій, пайовиками тощо) у вигляді дивідендів чи іншого виду виплат. Він залишається в підприємстві для подальших інвестицій, розвитку бізнесу або для інших цілей, визначених власниками.

Позиковий капітал – це кошти, отримані в банківських установах або інших кредиторів на умовах плати за користування цими грошима (відсотків) та повернення їх у майбутньому. Позиковий капітал може бути використаний для розвитку бізнесу, інвестицій у нові проекти, покупку нового обладнання або будівництво, а також для покриття поточних витрат бізнесу. Однією з основних відмінностей між позиковим та власним капіталом є те, що позиковий капітал є зобов'язанням компанії перед кредиторами і повинен бути повернений у майбутньому, тоді як власний капітал є власністю бізнесу і не потребує повернення.

Основний капітал – це капітал, за рахунок якого формуються необоротні активи, основні фонди (будівлі, машини, обладнання, транспортні засоби, тощо). Оборотний капітал – це частина капіталу підприємства, яка використовується для фінансування поточних операцій і оборотних активів. Він включає грошові кошти, які використовуються для закупівлі сировини, матеріалів, оплати праці, фінансування статей витрат, пов'язаних з виробництвом та реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг).

Довгостроковий позиковий капітал – це частина капіталу підприємства, який залучається на тривалий термін, зазвичай більше одного року. Він включає у себе відстрочені податкові зобов'язання, довгострокові позики, довгострокові забезпечення та інші довгострокові фінансові інструменти. Довгостроковий капітал використовується компаніями для фінансування

основної діяльності, такої як розширення бізнесу, модернізація обладнання, придбання нерухомості або інших довгострокових активів. Він є важливим елементом структури капіталу компанії і впливає на її фінансову стійкість та можливості подальшого розвитку.

Короткостроковий позиковий капітал – це капітал, який бізнес залучає на термін до одного року (короткострокові кредити банків, поточна кредиторська заборгованість, поточні забезпечення, доходи майбутніх періодів, інші поточні зобов'язання). За рахунок короткострокового позикового капіталу фінансуються поточні витрати, такі як закупівля сировини, оплата праці, виробничі та торговельні витрати. Короткостроковий позиковий капітал допомагає забезпечити ліквідність підприємства та його здатність вчасно виконувати фінансові зобов'язання.

4.2. Аналіз динаміки та структури капіталу

Аналіз динаміки та структури капіталу є важливим етапом фінансового аналізу підприємства. Для проведення такого аналізу використовуються різноманітні показники та методи, які дозволяють оцінити ефективність використання капіталу, його структуру та зміни в часі.

Здійснюючи аналіз зміни вартості капіталу підприємства в динаміці варто звернути увагу на наступні аспекти: зміни загальної вартості капіталу (пасивів) та, зокрема, власного і позикового капіталу.

Важливим є дослідження структурних змін в капіталі, зокрема частки власного капіталу в загальній його вартості, частки позикового капіталу в структурі пасивів. Варто звернути увагу на структуру позикового капіталу. Види капіталу за балансом показані на рис. 4.3.

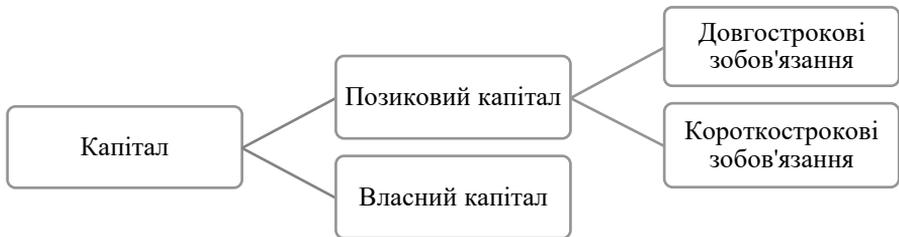

Рис. 4.3. Види капіталу за ф. №1 Баланс

Аналіз динаміки та структури капіталу можна розподілити на певні етапи (рис. 4.4).

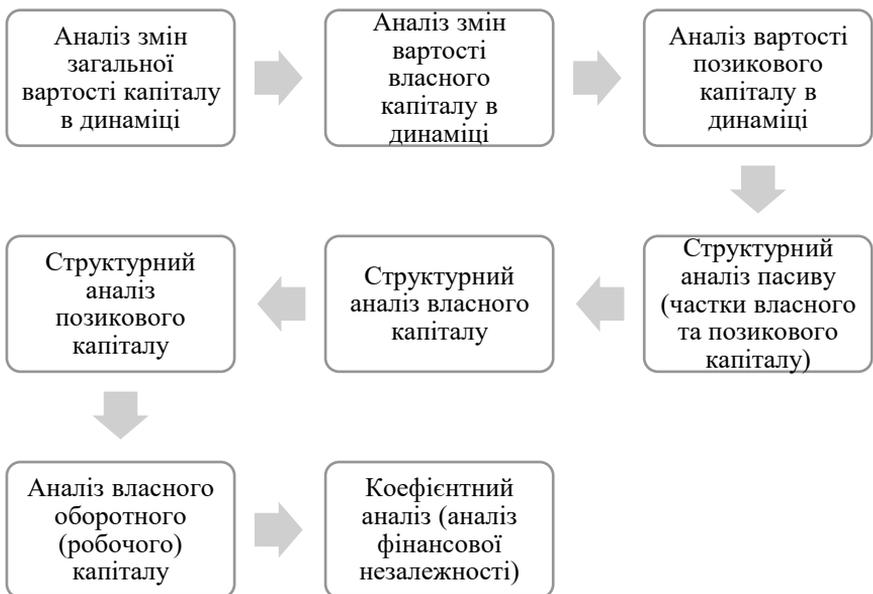

Рис. 4.4. Основні етапи аналізу динаміки та структури капіталу

Аналіз динаміки капіталу полягає у вивченні змін капіталу протягом певного періоду часу. Він включає аналіз зміни загальної суми капіталу, вкладеного в активи, оборотний та

необоротний капітал, а також аналіз зміни власного та позикового капіталу.

Аналіз структури капіталу дозволяє визначити співвідношення між власним та залученим капіталом підприємства. Він включає оцінку співвідношення власних та позикових коштів, а також аналіз структури власного капіталу (наприклад, співвідношення між різними видами власного капіталу, такими як статутний капітал, накопичений додатковий капітал тощо) та позикового капіталу (співвідношення між різними видами позикового капіталу).

Підказки, як скористатися ф. №1 «Баланс» з метою аналізу капіталу підприємства подані у таблиці 4.1.

Таблиця 4.1

Капітал підприємства

<i>Стаття пасиву</i>	<i>Джерело інформації (рядки ф №1 «Баланс»)</i>
1. Власний капітал	р. 1495
Статутний капітал (пайовий капітал)	рр. (1400 + 1405 + 1425 + 1430)
Додатковий капітал	р. 1410
Резервний капітал	р. 1415
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	р. 1420
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	р. 1595
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	р. 1695
Короткострокові кредити	р. 1600
Кредиторська заборгованість	р. (1610 + ... + 1650)
Інші поточні зобов'язання і забезпечення	рр. (1660 + ... + 1690)
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групи вибуття	р. 1700
БАЛАНС	р. 1900

Власний оборотний капітал (ВОК) використовується для фінансування поточних потреб підприємства, таких як купівля сировини, матеріалів, здійснення короткострокових фінансових інвестицій та інших цілей, що стосуються забезпечення виробничо-господарської діяльності. Розмір власного оборотного капіталу вказує на частку власного капіталу, яка використовується для формування оборотних активів. Є два способи визначення розміру власного оборотного капіталу (рис. 4.5).

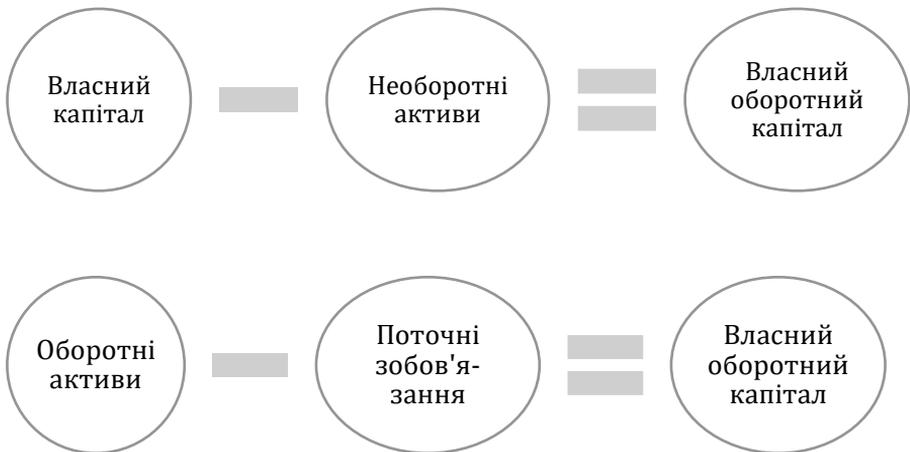

Рис. 4.5. Способи визначення розміру власного оборотного капіталу

Коефіцієнтний аналіз дає змогу оцінити фінансову стійкість (незалежність) підприємства. При цьому розраховують цілий ряд коефіцієнтів, зокрема коефіцієнт фінансової незалежності (автономії), коефіцієнт концентрації позикового капіталу, фінансового ризику, маневреності власного капіталу (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

**Окремі коефіцієнти, що характеризують
фінансову стійкість підприємства**

<i>Показник</i>	<i>Формула розрахунку</i>	<i>Джерело інформації (рядки ф №1 «Баланс»)</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	Визначається як відношення власного капіталу до валюти балансу (загальної вартості капіталу)	p.1495/p.1900
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	Визначається як відношення позикового капіталу до валюти балансу (загальної вартості капіталу)	(p.1595+p.1695)/p.1900
Коефіцієнт фінансового ризику	Визначається як відношення позикового капіталу до власного капіталу	(p.1595+p.1695)/p.1495
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Визначається як відношення власного оборотного капіталу до власного капіталу	(p.1495-p.1095)/p.1495

Порівняльний аналіз динаміки та структури капіталу

дозволяє визначити переваги та недоліки в діяльності підприємства порівняно з конкурентами. На основі даних аналізу динаміки та структури капіталу можна робити прогнози та визначати стратегію його фінансової політики.

4.3. Аналіз ефективності використання капіталу

Аналіз ефективності використання капіталу є важливою задачею для будь-якої компанії. Цей аналіз допомагає визначити, наскільки ефективно компанія використовує свій капітал для формування прибутку. Основні показники, що характеризують ефективність використання капіталу подані у табл. 4.3.

Стадії кругообігу капіталу показані на рис. 4.6.

Таблиця 4.3

Показники ефективності використання капіталу підприємства

<i>Показник</i>	<i>Формула розрахунку</i>
Капіталовіддача	Відношення чистої виручки від реалізації продукції до середньої вартості капіталу.
Капіталомісткість	Співвідношення вартості основного капіталу і виготовленої продукції.
Загальна рентабельність інвестованого капіталу	Відношення прибутку до оподаткування до середнього розміру капіталу.
Рентабельність капіталу	Відношення чистого прибутку до середнього розміру капіталу.
Рентабельність власного капіталу	Відношення чистого прибутку до середнього розміру власного капіталу.
Рентабельність позикового капіталу	Відношення суми виплачених відсотків за кредитами інвесторам до середньорічної суми боргових зобов'язань підприємства.

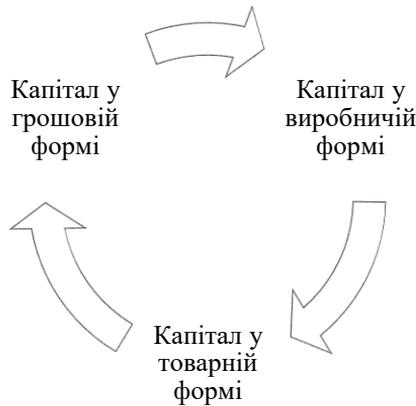

Рис. 4.6. Стадії кругообігу капіталу підприємства

На зміну ефективності використання капіталу вказують зміни значень показників оборотності капіталу, їх називають показниками інтенсивності використання капіталу підприємства (рис. 4.7).

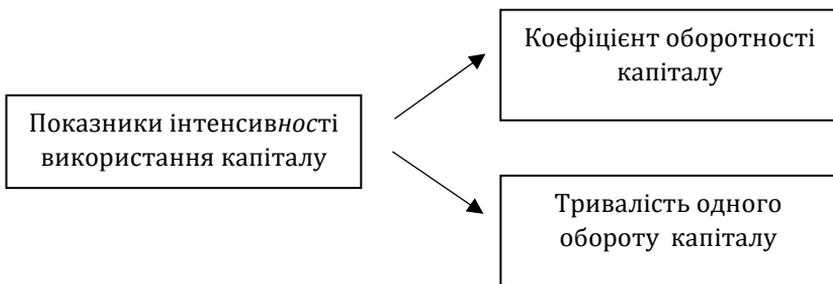

Рис. 4.7. Показники інтенсивності використання капіталу

Коефіцієнт оборотності капіталу визначається як відношення річної виручки від реалізації продукції до середньої вартості капіталу та показує кількість оборотів капіталу впродовж року. Тривалість обороту капіталу визначається як відношення добутку середнього розміру капіталу та кількості днів періоду (360 або 365 днів у році) до виручки від реалізації.

Даний показник характеризує період часу в днях, впродовж якого капітал здійснює один оборот. Динаміка зміни показників оборотності вказує на зміну ефективності використання капіталу. Так, пришвидшення оборотності капіталу вказує на підвищення ефективності його використання.

4.4. Визначення потреби в капіталі

Визначення потреби в капіталі є важливою складовою стратегії управління фінансами підприємства. Достатня кількість капіталу дозволяє забезпечити необхідний обсяг фінансових ресурсів для здійснення різних видів діяльності, зокрема розширення бізнесу, диверсифікації його діяльності, забезпечення належного обсягу робочого капіталу тощо. Визначення потреби в капіталі дозволяє також уникнути надмірного або недостатнього використання фінансових ресурсів, що може негативно вплинути на фінансовий стан підприємства.

Для розрахунку потреби в капіталі для бізнесу варто виконати декілька кроків (рис. 4.8). Пропрацювавши ці кроки, отримаємо загальну суму, яка відображає потребу в капіталі для діяльності бізнесу протягом обраного періоду. Проте, варто врахувати, що такі прогностичні розрахунки не є точними, а матимуть похибку, оскільки на діяльність бізнесу впливає значна кількість чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, що впливають на витрати бізнесу. Так, змінюється кон'юнктура ринку, ціни на сировину, матеріали, послуги, мають місце інфляційні процеси тощо.

Розробка річного бюджету дозволяє приблизно визначити, скільки капіталу потрібно для планованих витрат та інвестицій. Оцінка очікуваних обсягів виробництва та реалізації дозволяє визначити потребу в капіталі для формування запасів та інших витрат.

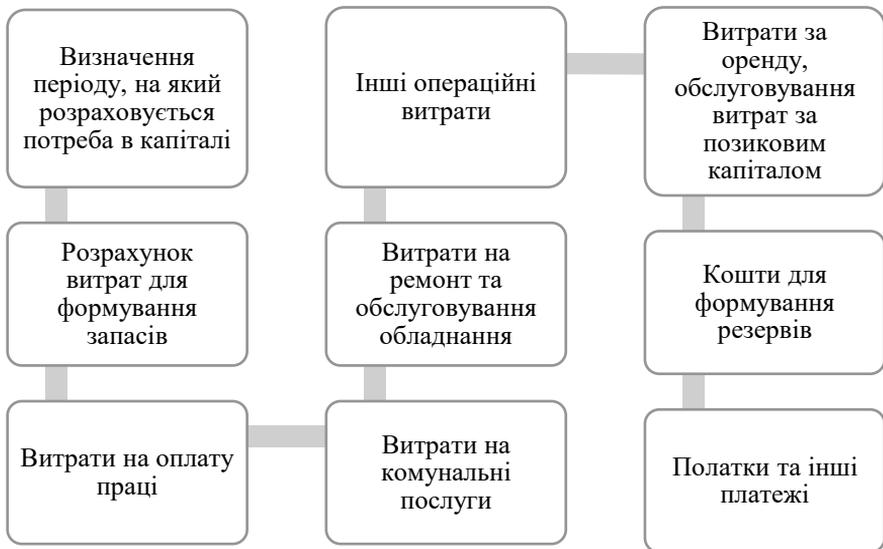

Рис. 4.8. Окремі кроки розрахунку потреби в капіталі

Врахування ризиків, пов'язаних з підприємницькою діяльністю, дозволяє визначити необхідний рівень резервів та капіталу для їх покриття. Аналіз основних показників фінансового стану підприємства, зокрема оцінка структури активів та пасивів, ліквідності, платоспроможності, ділової активності, грошових потоків, прибутковості, рентабельності допомагає визначити, чи вистачає капіталу для фінансування поточних потреб.

Питання для самоконтролю

1. Що таке капітал підприємства?
2. Для чого використовується капітал підприємства?
3. Як капітал допомагає масштабувати бізнес?
4. Яку роль відіграє капітал у здобутті конкурентних переваг?
5. Що таке власний капітал підприємства?
6. Які форми може мати власний капітал?

7. Що таке акціонерний капітал?
8. Як розраховується тривалість періоду обороту капіталу?
9. Як визначається коефіцієнт оборотності капіталу?
10. Що таке резервний капітал?
11. Дайте визначення нерозподіленого прибутку (непокритого збитку).
12. Який капітал є позиковим?
13. Яка різниця між позиковим та власним капіталом?
14. Основний капітал – це...
15. Що таке оборотний капітал?
16. На що вказує пришвидшення оборотності капіталу в динаміці?
17. Що є інформаційною базою аналізу капіталу підприємства?
18. Які показники характеризують інтенсивність використання капіталу?
19. Які показники характеризують ефективність використання капіталу?
20. Як визначити власний оборотний капітал?

Тести

Капітал підприємства – це:

- а) загальна вартість ресурсів, вкладених в активи підприємства;
- б) сума боргових зобов'язань підприємства;
- в) прибуток підприємства;
- г) правильна відповідь відсутня.

Власний капітал включає:

- а) банківські кредити;
- б) вклади власників або акціонерів;
- в) короткострокові зобов'язання;
- г) правильна відповідь відсутня.

Основний капітал використовується для:

- а) купівлі сировини;
- б) формування необоротних активів;
- в) виплати зарплат працівникам;
- г) правильна відповідь відсутня.

Акціонерний капітал – це:

- а) внески працівників;
- б) грошові вкладення акціонерів;
- в) позики банків;
- г) правильна відповідь відсутня.

Основний капітал використовується для:

- а) формування оборотних активів;
- б) формування необоротних активів;
- в) фінансування поточних витрат;
- г) правильна відповідь відсутня.

Оборотний капітал використовується для:

- а) фінансування довгострокових проектів;
- б) фінансування поточних операцій;
- в) формування необоротних активів;
- г) правильна відповідь відсутня.

Короткостроковий позиковий капітал використовується

для:

- а) довгострокових інвестицій;
- б) покриття поточних витрат;
- в) придбання нерухомості;
- г) правильна відповідь відсутня.

Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) визначається як:

- а) відношення позикового капіталу до валюти балансу;
- б) відношення власного капіталу до валюти балансу;
- в) відношення чистого прибутку до валюти балансу;
- г) правильна відповідь відсутня.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу визначається як:

- а) відношення власного капіталу до валюти балансу;
- б) відношення позикового капіталу до валюти балансу;
- в) відношення чистого прибутку до валюти балансу;
- г) правильна відповідь відсутня.

Коефіцієнт фінансового ризику визначається як:

- а) відношення позикового капіталу до власного капіталу;
- б) відношення чистого прибутку до валюти балансу;
- в) відношення валюти балансу до позикового капіталу;
- г) правильна відповідь відсутня.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу визначається як:

- а) відношення власного капіталу до валюти балансу;
- б) відношення власного оборотного капіталу до власного капіталу;
- в) відношення чистого прибутку до власного капіталу;
- г) правильна відповідь відсутня.

Якщо вартість сукупних активів зросте на 11%, а розмір власного капіталу – на 16%, то значення коефіцієнта автономії:

- а) не зміниться;
- б) збільшиться;
- в) зменшиться;

г) неможливо визначити.

Як зміниться значення коефіцієнта фінансового ризику, якщо сукупні активи зростуть на 15%, а сума власного капіталу – на 10%?

- а) не зміниться;
- б) збільшиться;
- в) зменшиться;
- г) неможливо визначити.

Яким буде значення співвідношення позикових і власних коштів, якщо коефіцієнт автономії дорівнює 0,5:

- а) 0,1;
- б) 0,5;
- в) 1,0;
- г) правильна відповідь відсутня.

Значення якого з наведених коефіцієнтів зменшиться, якщо валюта балансу зросте на 5%, а розмір позикового капіталу збільшиться на 11%:

- а) коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів;
- б) коефіцієнт концентрації власного капіталу;
- в) коефіцієнт концентрації позикового капіталу;
- г) правильна відповідь відсутня.

Вартість майна підприємства становить 25000 тис грн.. Яка частка майна сформована за рахунок власного капіталу, якщо довгострокові зобов'язання становлять 14000 тис, а поточні зобов'язання – 3500 тис. грн?

- а) 0,3;
- б) 0,7;
- в) 0,5;
- г) правильна відповідь відсутня.

Валюта балансу становить 17000 тис грн.. Яка частка майна сформована за рахунок позикового капіталу, якщо довгострокові зобов'язання становлять 7000 тис, а поточні зобов'язання – 3200 тис. грн?

- а) 0,4;

- б) 0,5;
- в) 0,6;
- г) правильна відповідь відсутня.

Поточні зобов'язання та забезпечення підприємства становлять 600 тис грн, власний капітал – 1000 тис грн, валюта балансу – 2050 тис грн. Яка сума довгострокових зобов'язань та забезпечень?

- а) 450 тис. грн;
- б) 1050 тис. грн;
- в) 400 тис. грн;
- г) правильна відповідь відсутня.

Поточні зобов'язання та забезпечення підприємства становлять 550 тис грн, власний капітал – 950 тис грн, валюта балансу – 1950 тис грн. Яка частка довгострокових зобов'язань та забезпечень у валюті балансу?

- а) 23,1%;
- б) 25,2%;
- в) 30%;
- г) правильна відповідь відсутня.

Поточні зобов'язання та забезпечення підприємства становлять 700 тис грн, власний капітал – 2000 тис грн, валюта балансу – 2700 тис грн. Яка частка позикового капіталу у валюті балансу?

- а) 26%;
- б) 74%;
- в) 55%;
- г) правильна відповідь відсутня.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Проаналізуйте склад та структуру власного капіталу підприємства за даними ф. №1 «Баланс» (дод. А). За результатами розрахунків зробіть висновки.

Склад та структура власного капіталу підприємства

Показник	Станом на початок року		Станом на кінець року	
	Вартість, тис. грн.	Структура, %	Вартість, тис. грн.	Структура, %
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Зареєстрований (пайовий) капітал				
Внески до незареєстрованого статутного капіталу				
Капітал в дооцінках				
Додатковий капітал				
Резервний капітал				
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)				
Неоплачений капітал				
Вилучений капітал				
Інші резерви				
Власний капітал – всього		100,0		100,0

Завдання 2. Проаналізуйте склад та структуру довгострокових зобов'язань та забезпечень підприємства за даними ф. №1 «Баланс» (дод. А). За результатами розрахунків зробіть висновки.

Склад та структура довгострокових зобов'язань та забезпечень підприємства

Показник	Станом на початок року		Станом на кінець року	
	Вартість, тис.грн.	Структура, %	Вартість, тис.грн.	Структура, %
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Відстрочені податкові зобов'язання				

Пенсійні зобов'язання				
Довгострокові кредити банків				
Інші довгострокові зобов'язання				
Довгострокові забезпечення				
Цільове фінансування				
Страхові резерви				
Інвестиційні контракти				
Інші довгострокові зобов'язання та забезпечення				
Довгострокові зобов'язання та забезпечення – всього		100,0		100,0

Завдання 3. Проаналізуйте склад та структуру поточних зобов'язань та забезпечень підприємства за даними ф. №1 «Баланс» (дод. А). За результатами розрахунків зробіть висновки.

Показник	Станом на початок року		Станом на кінець року	
	Вартість, тис. грн.	Структура, %	Вартість, тис. грн.	Структура, %
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Короткострокові кредити банків				
Векселі видані				
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями				

Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами				
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками				
Поточна кредиторська заборгованість з внутрішніх розрахунків				
Поточна кредиторська заборгованість зі страховою діяльністю				
Поточні забезпечення				
Доходи майбутніх періодів				
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків				
Інші поточні зобов'язання				
Поточні зобов'язання та забезпечення – всього		100,0		100,0

Завдання 4. Проаналізуйте інтенсивність використання капіталу підприємства, розрахувавши коефіцієнт оборотності капіталу та тривалість його одного обороту. За результатами розрахунків зробіть висновки.

Показники оборотності капіталу підприємства

Показник	Базисний рік	Звітний рік	Відхилення, (+/-)	Звітний рік до базисного, %
1	2	3	4	5
Середній розмір капіталу, тис. грн, у тому числі:				
Власного капіталу	2050	2390		
Позикового капіталу	958	1270		
Виручка від реалізації, тис. грн.	397	475		
Прибуток, тис. грн.	97	125		
Коефіцієнт оборотності капіталу, разів у тому числі:				
Власного капіталу				
Позикового капіталу				
Період обороту капіталу, днів у тому числі:				
Власного капіталу				
Позикового капіталу				
Рентабельність капіталу, %				

Завдання 5. Розрахуйте розмір власного оборотного капіталу (ВОК) підприємства.

Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення	
			абсолютне, тис. грн	темпу росту, %
Власний капітал	795,0	855,0		
Нематеріальні активи	-	-		
Незавершене будівництво	-	-		
Основні засоби	504,5	495,0		
Довгострокові фінансові інвестиції	-	-		
Разом необоротних активів	504,5	495,0		
Оборотні активи	498,4	407,6		
Баланс	1002,9	902,6		
Власний оборотний капітал				

Завдання 6. На основі даних завдання 4 та застосувавши прийом ланцюгових підстановок, проаналізуйте вплив факторів на зміну тривалості обороту капіталу підприємства у звітному році порівняно з базисним. Зробіть висновки.

Фактори, які впливають на оборотність капіталу підприємства у звітному році порівняно з базисним роком

Вид оборотних активів	Середні залишки капіталу, тис. грн		Період обороту капіталу, днів			Відхилення, +,-		
	базисний рік	звітний рік	базисний рік	звітний рік	Скоригований показник	усього	в т.ч. за рахунок	
							виручки	середніх залишків
Капітал – всього								
Власний капітал								
Позиковий капітал								
Одноденна виручка								

КРОСВОРД «Аналіз капіталу підприємства»

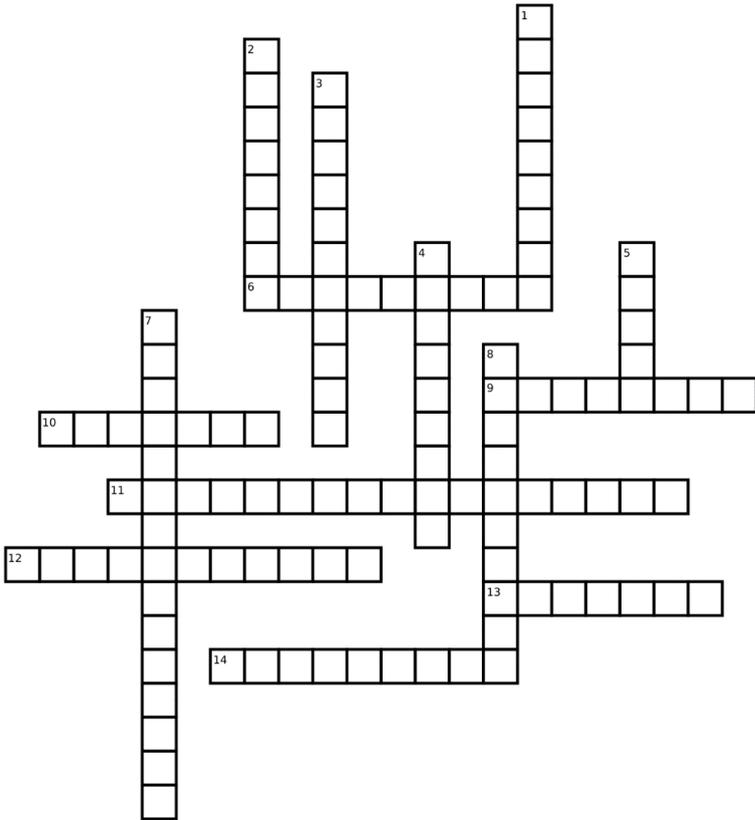
По вертикалі:

- 1. Капітал банків та інших організацій, використовуваний підприємствами в грошовому обороті на умовах кредитного договору.*
- 2. Громадянин або юридична особа, яка має підтверджені належними документами майнові вимоги до боржника.*
- 3. Теперішня заборгованість підприємства іншим юридичним і фізичним особам, що виникла внаслідок здійснення у минулому господарських операцій чи інших подій, погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.*
- 4. Коефіцієнт, що визначається як відношення власного капіталу до валюти балансу.*
- 5. Частина бухгалтерського балансу, яка відображає джерела фінансування господарських засобів підприємства.*
- 7. Відношення чистої виручки від реалізації продукції до середньої вартості капіталу.*
- 8. Капітал, що сформований за рахунок додаткових вкладень власників, які не входять до статутного капіталу.*

По горизонталі:

- 6. Капітал, що є частиною прибутку, яка виділяється на формування резервів підприємства.*
- 9. Капітал, за рахунок якого формуються необоротні активи, основні фонди (будівлі, машини, обладнання, транспортні засоби).*
- 10. Загальна вартість ресурсів, які вкладаються в утворення його активів.*
- 11. Співвідношення вартості основного капіталу і виготовленої продукції.*
- 12. Капітал, що сформований за рахунок грошових вкладень акціонерів, які придбали акції компанії та, відповідно, стали співвласниками.*
- 13. Капітал, що вкладений в підприємство його власниками або акціонерами.*

14. Мінімальна сума капіталу, який підприємство повинно мати згідно зі статутом.

ТЕМА 5. АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ

5.1. Основні поняття, що характеризують рух грошових коштів.

5.2. Інформаційне забезпечення аналізу та методи визначення грошових потоків.

5.3. Ефективність, ліквідність та достатність грошового потоку.

5.4. Управління грошовими потоками підприємства.

5.1. Основні поняття, що характеризують рух грошових коштів

Грошовий потік (cash flow) – це рух коштів на підприємстві, компанії за певний період часу. Грошовий потік відображає усі надходження та витрати грошей.

В залежності від напрямку руху грошових коштів грошові потоки поділяють на вхідні та вихідні.

Вхідний грошовий потік – це кошти, які надходять на підприємство, компанію або організації впродовж певного періоду часу. Цей потік включає всі джерела доходів, такі як надходження коштів від продажу товарів і послуг, отримання позик, інвестиції та інші форми надходжень. Вхідний грошовий потік є важливим показником фінансового стану компанії, оскільки він демонструє її здатність генерувати дохід і підтримувати стабільність операційної діяльності. Ефективне управління вхідним грошовим потоком є важливим для розвитку бізнесу та забезпечення його фінансової стійкості, особливо в умовах економічних викликів. При цьому важливим є саме співвідношення вхідного та вихідного грошового потоку підприємства.

Вихідний грошовий потік – це кошти, які компанія або організація витрачає за певний період. Він включає всі витрати, пов'язані з операційною діяльністю, інвестиціями та фінансовими операціями. Основними компонентами вихідного грошового потоку є: виплата заробітної плати; орендні платежі; комунальні послуги; закупівля сировини та матеріалів; маркетингові витрати; купівля обладнання, нерухомості, інших

необоротних активів; погашення позик; виплата відсотків, дивідендів, податків. Контроль над вихідним грошовим потоком дозволяє бізнесу ефективно управляти своїми ресурсами, знижувати витрати, залишатися конкурентоспроможним та адаптуватися до змін у ринкових умовах.

Чистий грошовий потік розраховується як різниця між вхідним та вихідним грошовим потоком (рис. 5.1).

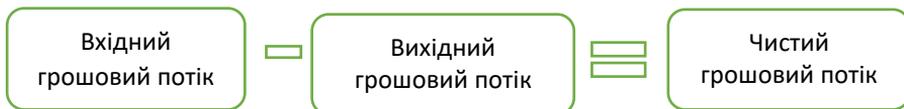

Рис. 5.1. Методика формування чистого грошового потоку

Чистий грошовий потік може бути додатній і від'ємним. В разі, якщо надходження перевищують витрати грошових коштів, формується додатній чистий грошовий потік. Якщо ж витрати є більшими за надходження, чистий грошовий потік буде від'ємним (рис. 5.2).

Рис. 5.2. Особливості формування додатного та від'ємного чистого грошового потоку

Залежно від виду діяльності грошові потоки бувають:

- грошові потоки операційної діяльності (вхідний, вихідний, чистий);

- грошові потоки інвестиційної діяльності (вхідний, вихідний, чистий);
- грошові потоки фінансової діяльності (вхідний, вихідний, чистий).

Грошовий потік від операційної діяльності – це кошти, отримані або витрачені від основної діяльності підприємства (компанії), наприклад, продаж товарів чи послуг. Грошовий потік від інвестиційної діяльності – це кошти, витрачені на придбання або отримані в результаті продажу активів, таких як нерухомість, обладнання чи цінні папери. Грошовий потік від фінансової діяльності формується в результаті надходжень та витрачання грошових коштів в межах фінансової діяльності підприємства.

5.2. Інформаційне забезпечення аналізу та методи визначення грошових потоків

Інформаційною базою аналізу грошових потоків підприємства є форма фінансової звітності №3 «Звіт про рух грошових коштів». Метою складання звіту про рух грошових коштів є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період. У даному звіті відображені надходження і вибуття грошових коштів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Операційна діяльність – це основна діяльність підприємства. Основна діяльність підприємства включає операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу.

Інвестиційна діяльність – це придбання та реалізація необоротних активів і фінансових інвестицій, які не є частиною еквівалентів грошових коштів. Еквіваленти грошових коштів – це короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які легко конвертуються в гроші та мають незначний ризик зміни вартості.

Фінансова діяльність включає надходження коштів від отримання кредитів або випуску акцій, а також видатки, пов'язані з погашенням заборгованості за попередніми кредитами і виплатою дивідендів. Метою фінансової діяльності є

збільшення коштів у розпорядженні підприємства для фінансового забезпечення його основної та інвестиційної діяльності.

Звіт про рух грошових коштів може складатися двома методами: прямим; непрямим.

Прямий метод полягає в групуванні та аналізі даних бухгалтерського обліку, які відображають рух грошових коштів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. При використанні цього методу грошові потоки визначаються як різниця між надходженням і витрачанням грошових коштів. Таким чином, загальна сума грошового потоку підприємства за звітний період обчислюється шляхом сумування чистого грошового потоку від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Розрахунок чистого грошового потоку від операційної діяльності здійснюється шляхом віднімання суми усіх надходжень коштів від операційної діяльності та усіх витрат від операційної діяльності за відповідний період. Методика розрахунку чистого грошового потоку від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності подана в табл. 5.1.

Таблиця 5.1

Методика розрахунку чистого грошового потоку від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності

Показник	Надходження грошових коштів	Витрати грошових коштів
	додається	віднімається
1	2	3
Чистий грошовий потік від операційної діяльності	Виручка від реалізації продукції (робіт, послуг)	Придбання товаро-матеріальних цінностей
	Аванси, отримані від покупців та замовників	Платежі за розрахунками з підрядниками
	Повернення дебіторської заборгованості	Виплачена заробітна плата працівників
	Інші надходження від операційної діяльності	Відрахування до бюджету і позабюджетних фондів
		Інші виплати, пов'язані з оперативною діяльністю

1	2	3
Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності	Виручка від реалізації основних засобів	Купівля основних засобів
	Виручка від реалізації нематеріальних активів	Придбання нематеріальних активів
	Виручка від реалізації довгострокових фінансових активів	Інвестиції на капітальне будівництво
	Виручка від реалізації раніше викуплених акцій підприємства	Придбання довгострокових фінансових активів
	Сума одержаних дивідендів і відсотків за довгостроковими цінними паперами	Сума викуплених власних акцій підприємства
Чистий грошовий потік від фінансової діяльності	Сума додатково залученого із зовнішніх джерел власного капіталу (грошові надходження від випуску акцій, додаткові вкладення власників)	Виплачені дивіденди акціонерам
	Сума додатково залучених довгострокових кредитів і позик	Виплати основного боргу за довгостроковими кредитами і позиками
	Сума додатково залучених короткострокових кредитів і позик	Виплати (погашення) основного боргу за короткостроковими кредитами і позиками
	Безоплатне цільове фінансування підприємства	

Непрямий метод ґрунтується на аналізі статей ф. №1 «Баланс» та ф. №2 «Звіт про фінансові результати». Чистий грошовий потік розраховується за видами діяльності та загалом по підприємству. Цей метод дозволяє показати взаємозв'язок між

різними видами діяльності підприємства, а також між чистим прибутком і змінами в активах і пасивах за звітний період.

5.3. Ефективність, ліквідність та достатність грошового потоку

Грошові кошти, які має підприємство, важливо використовувати ефективно. Важливо, щоб вхідні та вихідні грошові потоки були синхронізовані за періодами. Основними показниками, що характеризують ефективність грошових потоків є:

- коефіцієнт достатності грошового потоку;
- коефіцієнт ліквідності грошового потоку;
- коефіцієнт ефективності грошового потоку;
- рентабельність чистого грошового потоку.

Коефіцієнт достатності грошового потоку розраховується як відношення чистого грошового потоку до суми виплат за довго- і короткостроковими кредитами та позиками, приросту запасів і виплачених дивідендів акціонерам.

Формула розрахунку коефіцієнту достатності грошового потоку:

$$Кд = \frac{ЧГП}{КВ + ПЗ + Д}, \quad (5.1)$$

де ЧГП – чистий грошовий потік;

КВ – суми виплат за довго- і короткостроковими кредитами та позиками;

ПЗ – приріст запасів;

Д – виплачені дивіденди акціонерам.

Коефіцієнт показує наскільки чистий грошовий потік, створений підприємством, задовольняє його фінансові потреби.

Коефіцієнт ліквідності грошового потоку показує синхронність формування вхідних та вихідних грошових потоків за окремими часовими інтервалами впродовж аналізованого періоду. Він розраховується за формулою:

$$Кл = \frac{ВхГП}{ВГП}, \quad (5.2)$$

де ВхГП – вхідний грошовий потік;

ВГП – вихідний грошовий потік.

Для забезпечення належної ліквідності, значення цього показника має бути більше одиниці, що сприятиме зростанню залишків грошових активів на кінець періоду.

Коефіцієнт ефективності грошового потоку розраховується за формулою:

$$Кл = \frac{ЧГП}{ВГП}, \quad (5.3)$$

де ЧГП – чистий грошовий потік;

ВГП – вихідний грошовий потік.

Рентабельність чистого грошового потоку розраховується як відношенням фінансового результату до чистого грошового потоку.

5.4. Управління грошовими потоками підприємства

Результати аналізу грошових потоків підприємства є інформаційною основою ефективного управління його грошовими потоками. Управління грошовими потоками підприємства є критично важливою частиною фінансового управління. Основні складові управління грошовими потоками показані на рис. 5.3.

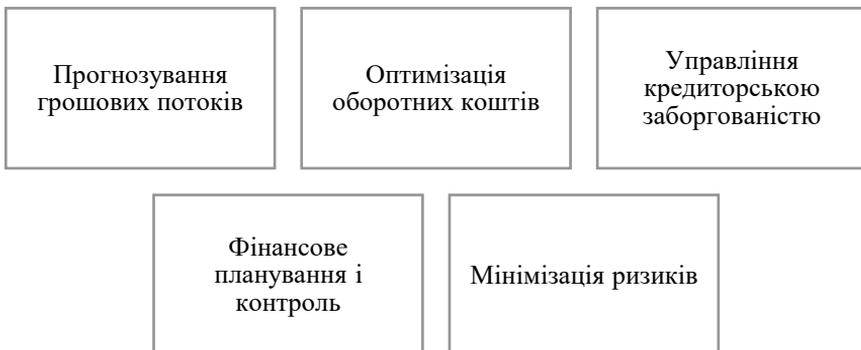

Рис. 5.3. Основні етапи управління грошовими потоками підприємства

Аналіз і прогнозування вхідних та вихідних грошових потоків є основою управління грошовими потоками. Він дозволяє розуміти майбутні фінансові зобов'язання. Ефективне управління грошовими потоками включає оптимізацію оборотних коштів, а саме запасів, дебіторської і кредиторської заборгованості. Адже забезпечення вчасних розрахунків з постачальниками дозволяє уникати зайвих фінансових втрат через заборгованість. Складання фінансових планів та система контролю за виконанням цих планів допомагають підприємству ефективно управляти своїми грошовими потоками. Управління ризиками, пов'язаними з грошовими потоками, включає в себе аналіз фінансових ризиків і прийняття заходів щодо їх мінімізації. Ретельний аналіз фінансової звітності допомагає виявляти тенденції і проблеми в грошових потоках, що дозволяє вчасно реагувати та коригувати стратегію управління.

Ефективне управління грошовими потоками дозволяє підприємству зберігати платоспроможність, оптимізувати витрати і своєчасно фінансувати діяльність, планувати інвестиції, мінімізувати дефіцит коштів, уникати касових розривів, а отже зберігати здатність до розвитку в умовах мінливого бізнес-середовища.

Питання для самоконтролю

1. Що таке грошовий потік?
2. Які типи грошових потоків виділяють?
3. Що включає в себе вхідний грошовий потік?
4. Що таке вихідний грошовий потік?
5. Які основні компоненти включає вихідний грошовий потік?
6. Як розраховується чистий грошовий потік?
7. Що означає додатний чистий грошовий потік?
8. Що означає від'ємний чистий грошовий потік?
9. Що таке грошовий потік від операційної діяльності?
10. Яка основна мета складання звіту про рух грошових коштів?
11. Як складається звіт про рух грошових коштів за прямим методом?
12. Як складається звіт про рух грошових коштів за непрямим

- методом?
13. Як розраховується коефіцієнт достатності грошового потоку?
 14. Як розраховується коефіцієнт ліквідності грошового потоку?
 15. Яка мета управління грошовими потоками підприємства?
 16. Назвіть основні етапи управління грошовими потоками підприємства.
 17. Наведіть приклад вхідного грошового потоку від операційної діяльності.
 18. Наведіть приклад вихідного грошового потоку від операційної діяльності.
 19. Наведіть приклад вхідного грошового потоку від інвестиційної діяльності.
 20. Наведіть приклад вихідного грошового потоку від фінансової діяльності підприємства.

Тести

Що таке вхідний грошовий потік?

- а) кошти, які надходять на підприємство;
- б) кошти, які витрачаються підприємством;
- в) загальний прибуток підприємства;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що є прикладом вхідного грошового потоку?

- а) виплата заробітної плати;
- б) надходження коштів від продажу товарів;
- в) оплата комунальних послуг;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що таке вихідний грошовий потік?

- а) кошти, які надходять на підприємство;
- б) кошти, які витрачаються підприємством;
- в) загальний прибуток підприємства;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що є прикладом вихідного грошового потоку?

- а) надходження коштів від продажу товарів;

- б) виплата заробітної плати;
- в) отримання позик;
- г) правильна відповідь відсутня.

Як розраховується чистий грошовий потік?

- а) як сума всіх витрат підприємства;
- б) як різниця між вхідним та вихідним грошовим потоком;
- в) як різниця між прибутком і витратами на маркетинг;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що означає додатній чистий грошовий потік?

- а) витрати перевищують надходження;
- б) надходження перевищують витрати;
- в) всі витрати пов'язані з маркетингом;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що входить до грошового потоку від операційної діяльності?

- а) витрати на придбання нерухомості;
- б) виплата дивідендів;
- в) надходження від продажу товарів та послуг;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що є прикладом грошового потоку від інвестиційної діяльності?

- а) витрати на виплату заробітної плати;
- б) придбання сировини;
- в) продаж нерухомості;
- г) правильна відповідь відсутня.

Яка форма фінансової звітності є інформаційною базою аналізу грошових потоків?

- а) баланс;
- б) звіт про рух грошових коштів;
- в) звіт про фінансові результати;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який метод складання звіту про рух грошових коштів полягає в групуванні даних бухгалтерського обліку?

- а) прямий;

- б) непрямий;
- в) метод порівняння;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який метод складання звіту про рух грошових коштів ґрунтується на аналізі статей балансу та звіту про фінансові результати?

- а) прямий;
- б) непрямий;
- в) метод порівняння;
- г) правильна відповідь відсутня.

Як розраховується коефіцієнт ліквідності грошового потоку?

- а) відношення витрат до надходжень;
- б) відношення вхідного грошового потоку до вихідного грошового потоку;
- в) відношення чистого прибутку до витрат;
- г) правильна відповідь відсутня.

Як розраховується коефіцієнт ефективності грошового потоку?

- а) відношення чистого грошового потоку до витрат на маркетинг;
- б) відношення чистого грошового потоку до вихідного грошового потоку;
- в) відношення чистого грошового потоку до доходів від інвестицій;
- г) правильна відповідь відсутня.

Виплата заробітної плати працівникам – це:

- а) вихідний грошовий потік від операційної діяльності;
- б) вихідний грошовий потік від фінансової діяльності;
- в) вихідний грошовий потік від інвестиційної діяльності;
- г) правильна відповідь відсутня.

Операції, пов'язані з купівлею або реалізацією необоротних активів належать до:

- а) операційної діяльності;

- б) інвестиційної діяльності;
- в) фінансової діяльності;
- г) правильна відповідь відсутня.

Сплата податків – це:

- а) вихідний грошовий потік від операційної діяльності;
- б) вихідний грошовий потік від фінансової діяльності;
- в) вихідний грошовий потік від інвестиційної діяльності;
- г) правильна відповідь відсутня.

Оплата комунальних платежів – це:

- а) вихідний грошовий потік від операційної діяльності;
- б) вихідний грошовий потік від фінансової діяльності;
- в) вихідний грошовий потік від інвестиційної діяльності;
- г) правильна відповідь відсутня.

Купівля обладнання (необоротних активів) – це:

- а) вихідний грошовий потік від операційної діяльності;
- б) вихідний грошовий потік від фінансової діяльності;
- в) вихідний грошовий потік від інвестиційної діяльності;
- г) правильна відповідь відсутня.

Повернення дебіторської заборгованості підприємству –
це:

- а) вхідний грошовий потік від операційної діяльності;
- б) вхідний грошовий потік від фінансової діяльності;
- в) вхідний грошовий потік від інвестиційної діяльності;
- г) правильна відповідь відсутня.

Отримання банківського кредиту – це:

- а) вхідний грошовий потік від операційної діяльності;
- б) вхідний грошовий потік від фінансової діяльності;
- в) вхідний грошовий потік від інвестиційної діяльності;
- г) правильна відповідь відсутня.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Визначте вхідний та вихідний грошові потоки підприємства, а також чистий грошовий потік на основі наступних даних:

- підприємство отримало банківський кредит на суму 200 тис. грн;
- погашення банківського кредиту в сумі 226 тис. грн;
- витрати на оплату заробітної плати становили 280 тис. грн;
- купівля сировини та матеріалів - 295 тис. грн;
- виручка від реалізації продукції – 690 тис. грн;
- випущено 50 тис. облігацій номінальною вартістю 500 грн за одну облігацію;
- реалізовано необоротних активів на суму 17000 грн;
- оплата за електроенергію, водопостачання та опалення – 124 тис. грн;
- сплачено податків і обов'язкових платежів до бюджету та позабюджетних фондів – 122 тис. грн.

Завдання 2. Розрахуйте чистий грошовий потік підприємства в розрізі видів діяльності (операційної, інвестиційної, фінансової) та загалом по підприємству.

- Впродовж досліджуваного періоду на підприємстві мали місце наступні фінансово-господарські операції:
- отримано орендну плату в сумі 210 тис. грн;
 - здійснено довгострокове фінансове інвестування – 451 тис. грн;
 - отримано виручки від реалізації продукції на суму 995 тис. грн;
 - виплачено заробітну плату працівникам – 345 тис. грн;
 - погашено банківський кредит – 122 тис. грн;
 - реалізовано необоротних активів на суму 357 тис. грн;
 - закуплено сировину та матеріали – 424 тис. грн;
 - придбано необоротних активів на суму 556 тис. грн;
 - виплачені дивіденди акціонерам – 208 тис. грн;
 - отримано доходів від фінансового інвестування – 37 тис. грн.

Завдання 3. Визначте достатність, ліквідність та ефективність грошового потоку підприємства на основі наступних даних: вхідний грошовий потік підприємства – 496 тис. грн, вихідний грошовий потік – 207 тис. грн, у тому числі: виплати на погашення банківського кредиту – 46 тис. грн; виплачені дивіденди – 64 тис. грн.

Вартість матеріальних оборотних активів на початок звітнього року становила 96 тис. грн., а на кінець – 127 тис. грн.

Завдання 4. На основі даних фінансової звітності розрахуйте вхідний та вихідний грошові потоки підприємства в розрізі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Вхідні та вихідні грошові потоки підприємства, тис. грн.

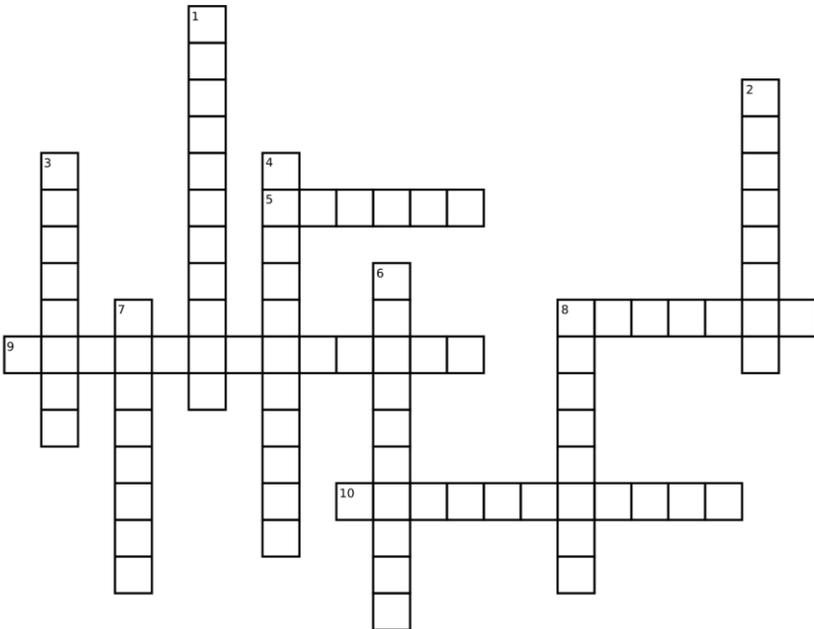
Показники	Базисний рік	Звітний рік	Відхилення;	
			(+, -),	%
Операційна діяльність				
вхідний грошовий потік				
вихідний грошовий потік				
Інвестиційна діяльність				
вхідний грошовий потік				
вихідний грошовий потік				
Фінансова діяльність				
вхідний грошовий потік				
вихідний грошовий потік				

Завдання 5. На основі даних, обчислених в завданні 4, розрахуйте чистий грошовий потік підприємства за звітний період та чисті грошові потоки в розрізі видів діяльності. Зробіть висновки.

Оцінка чистого грошового потоку підприємства

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Відхилення;	
			(+, -),	%
Чистий грошовий потік від операційної діяльності				
Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності				
Чистий грошовий потік від фінансової діяльності				
Чистий грошовий потік за звітний період				

КРОСВОРД «Аналіз грошових потоків підприємства»

По вертикалі:

1. Коефіцієнт, що показує синхронність формування вхідних та вихідних грошових потоків за окремими часовими інтервалами впродовж аналізованого періоду.
2. ... потік - сукупність розподілених у часі надходжень і видатків грошових коштів та їх еквівалентів, генерованих підприємством у процесі господарської діяльності.
3. Якщо надходження перевищують витрати грошових коштів, формується ... чистий грошовий потік.
4. Повернення дебіторської заборгованості - це вхідний грошовий потік від ... діяльності.
6. Виплачені дивіденди акціонерам - це вихідний грошовий потік від ... діяльності.
7. Метод складання звіту про рух грошових коштів, що ґрунтується на аналізі статей ф. №1 «Баланс» та ф. №2 «Звіт про фінансові результати».
8. Витрати грошових коштів підприємства в процесі його господарської діяльності формують ... грошовий потік.

По горизонталі:

5. Метод складання звіту про рух грошових коштів, що полягає в групуванні та аналізі даних бухгалтерського обліку, які відображають рух грошових коштів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності (загальна сума грошового потоку підприємства за звітний період обчислюється шляхом сумування чистого грошового потоку від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності).
8. Надходження грошових коштів від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності складають ... грошовий потік.
9. Купівля основних засобів – це вихідний грошовий потік від ... діяльності.
10. Коефіцієнт ... грошового потоку розраховується як відношення чистого грошового потоку до суми виплат за довго- і короткостроковими кредитами та позиками, приросту запасів і виплачених дивідендів акціонерам.

ТЕМА 6. АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

6.1. Теоретичні основи аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства.

6.2. Аналіз ліквідності балансу підприємства.

6.3. Коефіцієнти ліквідності.

6.4. Напрями забезпечення ліквідності та платоспроможності підприємства.

6.1. Теоретичні основи аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства

Платоспроможність підприємства – це його здатність вчасно та в повному обсязі погашати свої зобов'язання. Основою платоспроможності підприємства є його ліквідність.

Визначення ліквідності активів, ліквідності балансу та ліквідності підприємства подані на рис. 6.1.

Ліквідність активів	Ліквідність балансу	Ліквідність підприємства
<ul style="list-style-type: none">це здатність активів швидко та без значних втрат в ціні перетворюватися на готівку. Іншими словами, це міра того, наскільки легко і швидко актив можна продати на ринку за його поточною ринковою вартістю.	<ul style="list-style-type: none">це здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок своїх оборотних активів;показує наскільки швидко підприємство може перетворити свої активи на готівку для погашення зобов'язань.	<ul style="list-style-type: none">це здатність підприємства своєчасно та повною мірою погашати свої короткострокові зобов'язання за рахунок найбільшліквідних активів;показує можливість підприємства оперативно реагувати на фінансові потреби та забезпечувати безперебійне функціонування.

Рис. 6.1. Визначення ліквідності активів, балансу та підприємства

Основними аспектами ліквідності активів є фактор часу, стабільність цін, попит та пропозиція. Ліквідність залежить від часу, необхідного для продажу активу. Чим швидше актив можна продати, тим вищою є його ліквідність. Ліквідні активи можна продати без суттєвих втрат у вартості. Це означає, що ринкова ціна активу не сильно коливається при спробі його продати. Ліквідність активу також залежить від попиту та пропозиції на ринку. Чим більший попит на актив, тим вища його ліквідність.

Прикладами ліквідних активів є готівка, банківські депозити, цінні папери. Готівка є найбільш ліквідним активом, оскільки його можна миттєво використовувати для купівлі товарів та послуг. Кошти на банківських рахунках також мають високу ліквідність, оскільки їх можна легко зняти. Акції великих компаній, облігації держави чи інших надійних емітентів також вважаються ліквідними, оскільки їх можна швидко продати на фондових ринках.

Прикладами найменш ліквідних активів є нерухомість, спеціалізоване обладнання тощо. Адже, продаж нерухомості може зайняти значний час і потребувати додаткових витрат. Специфічне виробниче обладнання може бути складно продати швидко і без втрат у вартості.

Ліквідність активів є важливим фактором в управлінні фінансами, оскільки впливає на здатність підприємства оперативно реагувати на фінансові потреби та обставини.

Основними характеристиками ліквідності балансу є структура активів та пасивів. Важливою є наявність у підприємства достатньої кількості ліквідних активів, таких як готівка, короткострокові інвестиції, дебіторська заборгованість. Відсутність короткострокових зобов'язань або низький їх рівень відносно ліквідних активів свідчить про високу ліквідність балансу.

Ліквідність балансу є важливим аспектом фінансового аналізу, який допомагає оцінити фінансове здоров'я підприємства та його здатність вчасно реагувати на фінансові виклики. Висока ліквідність балансу вказує на те, що підприємство має достатньо ліквідних активів для покриття своїх зобов'язань. Це позитивно впливає на кредитоспроможність і фінансову стійкість підприємства. Низька ліквідність балансу означає, що підприємство може мати

труднощі з виконанням своїх зобов'язань у короткостроковій перспективі. Це може призвести до проблем з погашенням кредиторської заборгованості та порушенням платоспроможності.

Підприємство, що є ліквідним, має достатньо високоліквідних активів для покриття своїх поточних зобов'язань. Низька ліквідність вказує на можливі проблеми з виконанням зобов'язань, що може призвести до фінансових труднощів і втрати довіри з боку кредиторів та інвесторів. Ліквідність підприємства є важливим показником його фінансового стану, що допомагає інвесторам, кредиторам та керівництву приймати обґрунтовані рішення щодо фінансової діяльності та стратегічного планування.

Завдання аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства:

- оцінка здатності підприємства розраховуватися за короткостроковими зобов'язаннями;
- аналіз зміни ліквідності у динаміці;
- порівняння значень коефіцієнтів ліквідності із середньогалузевими показниками, з нормативними значеннями;
- аналіз структури активів та пасивів;
- виявлення проблем з платоспроможністю підприємства.

Методи, які використовуються при аналізі ліквідності та платоспроможності підприємства: коефіцієнтний метод; порівняльний аналіз, аналіз трендів, вертикальний аналіз тощо.

Інформаційною базою аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства є форми фінансової звітності, зокрема баланс підприємства.

6.2. Аналіз ліквідності балансу підприємства

З метою аналізу ліквідності балансу підприємства активи підприємства поділяють на чотири групи за ступенем їх ліквідності, а пасиви – за терміновістю їх погашення.

За ступенем ліквідності усі активи поділяють на чотири групи (табл. 6.1):

- найбільш ліквідні активи (A1) – грошові кошти та поточні фінансові інвестиції;
- активи, що швидко реалізуються (A2) – дебіторська

заборгованість;

- активи, що повільно реалізуються (A3) – запаси та інші оборотні активи;
- активи, що важко реалізуються (A4) – необоротні активи.

Таким чином, оборотні активи розподіляють на три групи за ступенем ліквідності (A1, A2, A3), усі ж необоротні активи включають у четверту групу (A4).

За терміновістю погашення пасиви поділяють на чотири групи:

- найбільш термінові зобов'язання (П1) – зобов'язання за розрахунками, які потрібно погасити до одного місяця;
- середньо термінові зобов'язання (П2) – зобов'язання, які потрібно погасити до одного року;
- довгострокові зобов'язання (П3) – зобов'язання понад один рік;
- постійні пасиви (П4) – власний капітал.

Таблиця 6.1

Оцінка ліквідності балансу підприємства, тис. грн

<i>Актив</i>	<i>Джерела інформації (рядки ф.№1)</i>	<i>Пасив</i>	<i>Джерела інформації (рядки ф.№1)</i>
Найбільш ліквідні (A ₁)	рр. (1160 + 1165)	Найбільш термінові зобов'язання (П ₁)	рр. (1605 + ... + 1650)
Які швидко реалізуються (A ₂)	рр. (1120 + ... + 1155)*	Короткострокові кредити банків і позики (П ₂)	рр. (1600 + 1660 + 1665 + 1690 + 1700)
Які повільно реалізуються (A ₃)	рр. (1100 + 1110 + 1170 + 1190 + 1200)	Довгострокові зобов'язання (П ₃)	рр. (1595 + 1800)
Які важко реалізуються (A ₄)	р. 1095	Постійні пасиви (П ₄)	р. 1495
Баланс	р. 1300	Баланс	р. 1900

* крім рядків, які не входять в підсумок балансу

Баланс підприємства є ліквідним за умови:

$$A1 \geq P1, A2 \geq P2, A3 \geq P3, A4 \leq P4 \quad (6.1)$$

Таким чином, умовами ліквідності балансу підприємства є достатність найбільш ліквідних активів для погашення найбільш термінових зобов'язань; активів, що швидко реалізуються – для погашення середньострокових зобов'язань; активів, що повільно реалізуються – для погашення довгострокових зобов'язань.

6.3. Коефіцієнти ліквідності

Аналіз ліквідності підприємства – це процес оцінки його здатності виконувати свої короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів. З метою аналізу ліквідності підприємства розраховують коефіцієнти ліквідності (рис. 6.2).

Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання найбільш ліквідними активами (A1). Коефіцієнт дозволяє оцінити здатність підприємства швидко розраховуватися за своїми короткостроковими зобов'язаннями.

Коефіцієнт швидкої ліквідності характеризує здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок грошових коштів, поточних фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості (A1+A2).

Коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт покриття) показує здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок усіх оборотних активів (A1+A2+A3).

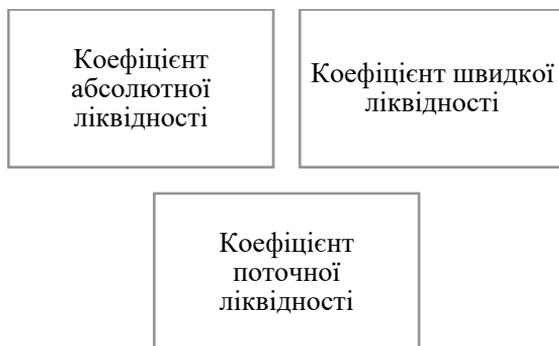

Рис. 6.2. Коефіцієнти ліквідності

Коефіцієнт абсолютної ліквідності розраховується за формулою:

$$\text{Кал} = \frac{\text{Грошові кошти} + \text{Поточні фінансові інвестиції}}{\text{Поточні зобов'язання}}, \quad (6.2)$$

Оптимальне значення коефіцієнта абсолютної ліквідності в межах 0,2-0,3.

Коефіцієнт швидкої ліквідності розраховується за формулою:

$$\text{Кал} = \frac{\text{Оборотні активи} - \text{Запаси}}{\text{Поточні зобов'язання}}, \quad (6.3)$$

Оптимальне значення коефіцієнта швидкої ліквідності в межах 0,7-0,8.

Коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт покриття) розраховується за формулою:

$$\text{Кал} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}, \quad (6.4)$$

Оптимальне значення коефіцієнта покриття в межах 2,0-2,5.

Підказки, як скористатися ф. №1 «Баланс» з метою розрахунку коефіцієнтів ліквідності подані у таблиці 6.2.

Таблиця 6.2

Коефіцієнти ліквідності

Показники	Джерело інформації (рядки ф №1 «Баланс»)
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	(р. 1160 + р. 1165) / р. 1695
Коефіцієнт термінової ліквідності	(р. 1195 - р. 1100) / р. 1695
Коефіцієнт поточної ліквідності	р. 1195 / р. 1695

Розглядаючи показники ліквідності, важливо враховувати їх відносну умовність, оскільки ліквідність активів і терміновість

зобов'язань за балансом визначаються приблизно. Для оцінки ліквідності слід не лише аналізувати обсяги запасів, але й визначити їх оборотність. Окрім даних балансу, для розрахунку показників ліквідності потрібна додаткова інформація щодо термінів погашення дебіторської і кредиторської заборгованостей.

6.4. Напрями забезпечення ліквідності та платоспроможності підприємства

Забезпечення ліквідності та платоспроможності підприємства є критично важливим завданням для його стабільного функціонування та забезпечення фінансової стійкості. Основні напрями забезпечення ліквідності та платоспроможності показані подані на рис. 6.3.

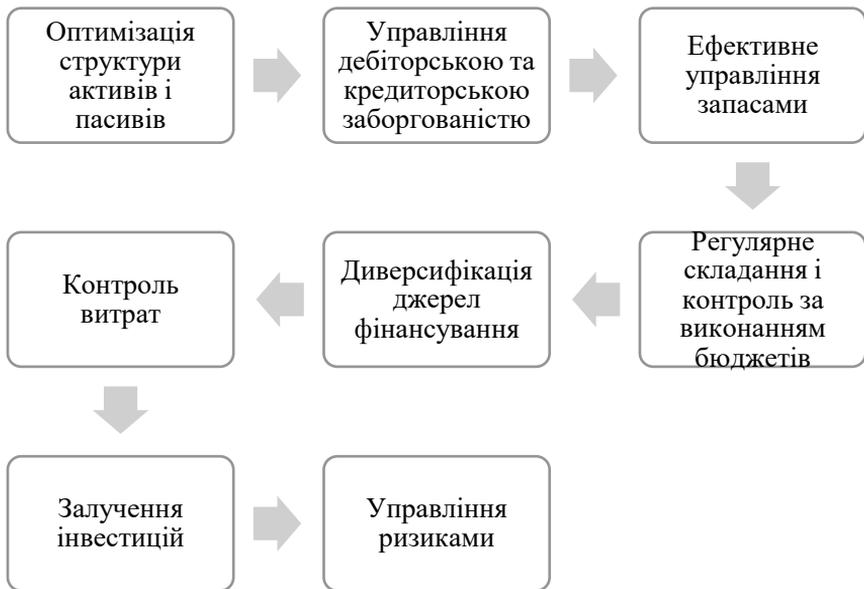

Рис. 6.3. Основні напрями забезпечення ліквідності та платоспроможності підприємства

Оптимізуючи структуру активів і пасивів варто

забезпечити відповідність між можливими строками реалізації активів і погашення зобов'язань; підтримку достатнього рівня оборотних активів для покриття поточних зобов'язань; ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю.

Важливою є оптимізація рівня запасів для уникнення як дефіциту, так і їх надлишку. Регулярне складання і контроль за виконанням бюджетів; проведення аналізу ліквідності та платоспроможності у динаміці; виявлення та використання внутрішніх резервів; пошук нових інвесторів та партнерів для забезпечення додаткових фінансових ресурсів; прогнозування, оцінка та мінімізація фінансових ризиків є окремими напрямками покращення рівня ліквідності та платоспроможності підприємства.

Питання для самоконтролю

1. Що таке платоспроможність підприємства?
2. Що є основою платоспроможності підприємства?
3. Що є ознаками високої ліквідності активу?
4. Ліквідність активів – це...
5. Ліквідність балансу – це...
6. Ліквідність підприємства – це...
7. Наведіть приклади найбільш ліквідних активів.
8. Чому готівка є найбільш ліквідним активом?
9. Які активи мають високу ліквідність, крім готівки?
10. Чому акції вважаються ліквідними активами?
11. Які активи є найменш ліквідними?
12. Більш ліквідними є запаси чи основні засоби?
13. Менш ліквідними є необоротні чи оборотні активи?
14. Чому нерухомість є менш ліквідним активом порівняно з готовою продукцією?
15. Як ліквідність активів впливає на управління фінансами підприємства?
16. Які характеристики ліквідності балансу є важливими?
17. Які завдання стоять перед аналізом ліквідності та платоспроможності підприємства?
18. Які методи використовуються для аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства?

19. Що є інформаційною базою аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства?
20. На скільки груп поділяються активи за ступенем ліквідності?
21. Які активи належать до найбільш ліквідних (A1)?
22. Які активи відносяться до активів, що швидко реалізуються (A2)?
23. Які пасиви належать до найбільш термінових зобов'язань (П1)?
24. Що характеризує значення коефіцієнта поточної ліквідності?
25. Як розраховуються коефіцієнти абсолютної та швидкої ліквідності?

Тести

Що таке платоспроможність підприємства?

- а) здатність підприємства отримувати прибуток;
- б) здатність підприємства збільшувати свої активи;
- в) здатність підприємства вчасно та в повному обсязі погашати свої зобов'язання;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який з перелічених активів є найбільш ліквідним?

- а) запаси;
- б) основні засоби;
- в) грошові кошти та їх еквіваленти;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що характеризує ліквідність балансу?

- а) кількість працівників;
- б) структура активів та пасивів;
- в) обсяги продажу;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який коефіцієнт характеризує здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання найбільш ліквідними активами?

- а) коефіцієнт швидкої ліквідності;
- б) коефіцієнт поточної ліквідності;

- в) коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- г) правильна відповідь відсутня.

Яке оптимальне значення коефіцієнта абсолютної ліквідності?

- а) 0,1-0,2;
- б) 0,2-0,3;
- в) 0,5-0,6;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який актив не відноситься до найбільш ліквідних активів (A1)?

- а) грошові кошти;
- б) поточні фінансові інвестиції;
- в) запаси;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що характеризує коефіцієнт швидкої ліквідності?

- а) здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок усіх оборотних активів;
- б) здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок грошових коштів, поточних фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості;
- в) здатність підприємства покривати свої довгострокові зобов'язання;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який актив відноситься до найменш ліквідних активів?

- а) грошові кошти;
- б) основні засоби;
- в) поточні фінансові інвестиції;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що є інформаційною базою аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства?

- а) баланс;
- б) звіт про фінансові результати;
- в) звіт про рух грошових коштів;

г) правильна відповідь відсутня.

Що характеризує коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт покриття)?

- а) здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок усіх оборотних активів;
- б) здатність підприємства покривати свої довгострокові зобов'язання активами;
- в) здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок грошових коштів та поточних фінансових інвестицій;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що означає аналіз структури активів та пасивів?

- а) аналіз зміни вартості активів в динаміці;
- б) вертикальний аналіз активів і пасивів;
- в) аналіз прибутковості підприємства;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що характеризує коефіцієнт абсолютної ліквідності?

- а) здатність підприємства покривати свої довгострокові зобов'язання;
- б) здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання найбільш ліквідними активами;
- в) здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок дебіторської заборгованості;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що означає термін «ліквідність активів»?

- а) це здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок своїх оборотних активів;
- б) здатність активів швидко перетворюватися на грошові кошти без суттєвих втрат у вартості;
- в) здатність активів зберігати свою вартість впродовж тривалого часу;
- г) правильна відповідь відсутня.

Яка з наведених нерівностей означає, що розмір власного

капіталу підприємства повинен перевищувати розмір його необоротних активів?

- а) $A1 \geq П1$;
- б) $A2 \geq П2$;
- в) $A3 \geq П3$;
- г) $A4 \leq П4$.

Який коефіцієнт розраховується як відношення суми грошових активів та поточних фінансових інвестицій до суми поточних зобов'язань:

- а) коефіцієнт поточної ліквідності;
- б) коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- в) коефіцієнт маневреності власних коштів;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що означає термін «ліквідність балансу»?

- а) здатність активів швидко зростати у вартості;
- б) здатність активів швидко перетворюватися на грошові кошти без суттєвих втрат у вартості;
- в) це здатність підприємства своєчасно та повною мірою погашати свої короткострокові зобов'язання за рахунок найбільш ліквідних активів;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що означає термін «ліквідність підприємства»?

- а) здатність активів швидко зростати у вартості;
- б) здатність активів швидко перетворюватися на грошові кошти без суттєвих втрат у вартості;
- в) це здатність підприємства своєчасно та повною мірою погашати свої короткострокові зобов'язання за рахунок найбільш ліквідних активів;
- г) правильна відповідь відсутня.

Виберіть найбільш ліквідні активи з запропонованих:

- а) виробничі запаси;
- б) основні засоби;
- в) поточні фінансові інвестиції;
- г) правильна відповідь відсутня.

Виберіть найменш ліквідні активи з запропонованих:

- а) виробничі запаси;
- б) основні засоби;
- в) поточні фінансові інвестиції;
- г) правильна відповідь відсутня.

В балансі підприємства активи, в залежності від ступеня їх ліквідності, розміщені в наступній послідовності:

- а) в порядку збільшення ліквідності зверху вниз;
- б) в порядку зменшення ліквідності зверху вниз;
- в) хаотично;
- г) правильна відповідь відсутня.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Охарактеризуйте елементи категорійного апарату аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства.

Категорії	Характеристика
Платоспроможність підприємства	
Ліквідність активів	
Ліквідність балансу	
Ліквідність підприємства	
Валюта балансу	
Постійні пасиви	

Завдання 2. Розрахуйте коефіцієнти ліквідності (коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності). За результатами розрахунків зробіть висновки.

Агреговані показники балансу підприємства, тис. грн.

Показники	На початок року	На кінець року
Запаси	305	384
Дебіторська заборгованість	120	142
Поточні фінансові інвестиції	22	17

Грошові кошти	45	51
Інші оборотні активи	4	3
Короткострокові кредити банків	145	140
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	41	36
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	32	29
Поточні зобов'язання за розрахунками	28	31

Завдання 3. Згрупуйте активи підприємства за ступенем їх ліквідності, а пасиви – за терміновістю погашення. Оцініть ліквідність балансу, зробіть висновки.

Агрегований баланс підприємства

Актив	Сума, тис. грн	Пасив	Сума, тис. грн
Основні засоби	5447	Статутний капітал	5100
Нематеріальні активи	472	Резервний капітал	465
Виробничі запаси	560	Нерозподілений прибуток	571
Незавершене виробництво	950	Довгострокові кредити	890
Готова продукція	795	Короткострокові кредити і позики	698
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	674	Розрахунки з постачальниками	654
Дебіторська заборгованість за внутрішніми розрахунками	380	Розрахунки по зарплаті	403
Поточні фінансові інвестиції	245	Розрахунки з бюджетом	302
Грошові кошти	551	Розрахунки з позабюджетними фондами	991
Баланс	10074	Баланс	10074

Завдання 4. Частка грошових коштів та їх еквівалентів у структурі оборотних активів підприємства складає 4,6%. Визначте коефіцієнт абсолютної ліквідності підприємства, якщо відомо, що поточні зобов'язання підприємства становлять 2500 тис. грн., а коефіцієнт поточної ліквідності – 2,008. За результатами розрахунків зробіть висновки.

Завдання 5. Частка запасів у структурі оборотних активів підприємства становить 73%. Розрахуйте коефіцієнт швидкої ліквідності підприємства, якщо відомо, що поточні зобов'язання підприємства становлять 3700 тис. грн., а коефіцієнт поточної ліквідності – 3,7.

Завдання 6. За даними форми №1 «Баланс» (дод. А, Б) згрупуйте активи підприємства за ступенем їх ліквідності, а пасиви – за терміновістю погашення. Оцініть ліквідність балансу. За результатами розрахунків зробіть висновки.

Аналіз ліквідності балансу підприємства (на кінець року),
тис. грн

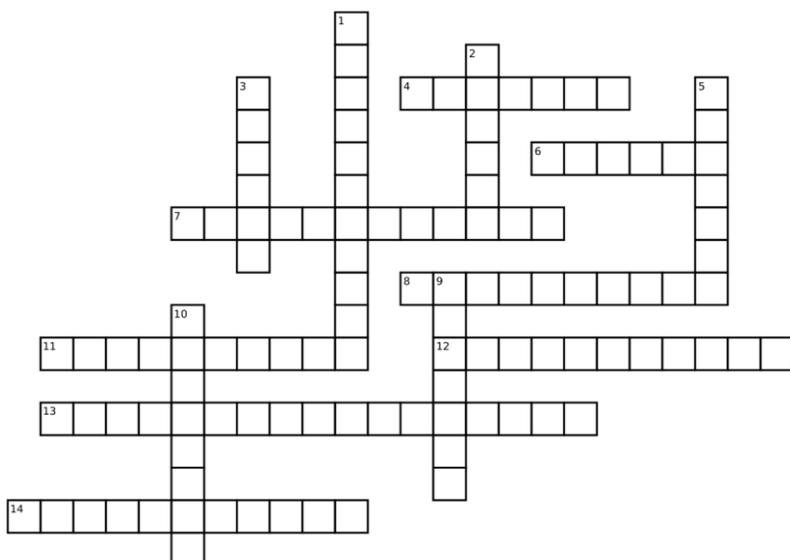
Актив	Базис- ний рік	Звіт- ний рік	Пасив	Базис- ний рік	Звіт- ний рік
Найбільш ліквідні (А ₁)			Найбільш термінові зобов'язання (П ₁)		
Які швидко реалізуються (А ₂)			Короткострокові кредити банків і позики (П ₂)		
Які повільно реалізуються (А ₃)			Довгострокові зобов'язання (П ₃)		
Які важко реалізуються (А ₄)			Постійні пасиви (П ₄)		
Баланс			Баланс		

Завдання 7. На основі даних фінансової звітності (дод. А, Б) розрахуйте основні показники ліквідності підприємства за аналізований період, порівняйте фактичні значення показників із нормативними значеннями. Зробіть висновки.

Динаміка показників ліквідності підприємства

Показники	Базисний рік		Звітний рік		Абсолютне відхилення, (+, -)
	На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року	
Коефіцієнт поточної ліквідності					
Коефіцієнт швидкої ліквідності					
Коефіцієнт абсолютної ліквідності					

КРОСВОРД «Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства»

По вертикалі:

1. Коефіцієнт, що показує синхронність формування вхідних та вихідних грошових потоків за окремими часовими інтервалами впродовж аналізованого періоду.
2. ... потік – сукупність розподілених у часі надходжень і витрат грошових коштів та їх еквівалентів, генерованих підприємством у процесі господарської діяльності.
3. Якщо надходження перевищують витрати грошових коштів, формується ... чистий грошовий потік.
4. Повернення дебіторської заборгованості – це вхідний грошовий потік від ... діяльності.
6. Виплачені дивіденди акціонерам – це вихідний грошовий потік від ... діяльності.
7. Метод складання звіту про рух грошових коштів, що ґрунтується на аналізі статей ф. №1 «Баланс» та ф. №2 «Звіт про фінансові результати».
8. Витрати грошових коштів підприємства в процесі його господарської діяльності формують ... грошовий потік.

По горизонталі:

4. До постійних пасивів належить ... капітал.
6. Належать до групи активів, що реалізуються повільно.
7. З метою аналізу ліквідності балансу усі пасиви за ... їх погашення поділяють на 4 групи.
8. Оптимальне значення коефіцієнта ... ліквідності в межах 0,2-0,3.
11. До активів, що важко реалізуються відносять ... активи.
12. Здатність активів швидко та без значних втрат в ціні перетворюватися на готівку.
13. Здатність підприємства вчасно та в повному обсязі погашати свої зобов'язання.
14. До активів, що швидко реалізуються відносять заборгованість.

ТЕМА 7. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

7.1. Теоретичні основи аналізу фінансової стійкості підприємства.

7.2. Оцінка типу фінансової стійкості підприємства.

7.3. Аналіз фінансової стійкості підприємства на основі часткових показників.

7.4. Напрями забезпечення фінансової стійкості суб'єкта бізнесу.

7.1. Теоретичні основи аналізу фінансової стійкості підприємства

Стійкість є важливою характеристикою фінансового стану суб'єкта бізнесу та однією з основних умов життєдіяльності, розвитку і забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства.

Види стійкості бізнесу показані на рис. 7.1.

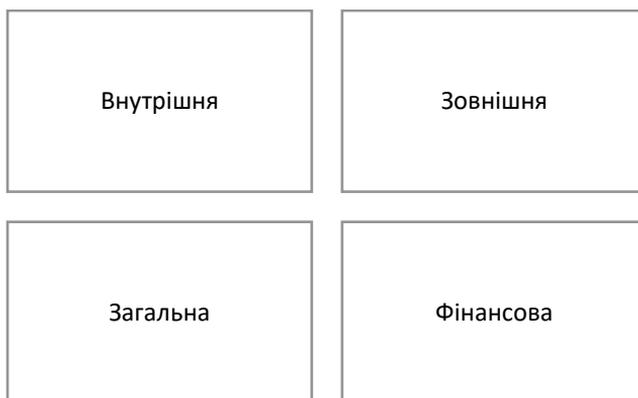

Рис. 7.1. Види стійкості суб'єкта бізнесу

Внутрішня стійкість характеризується таким фінансовим станом підприємства, за якого забезпечується стабільно високий результат його діяльності. Забезпечити фінансову стійкість може тільки те підприємство, яке активно реагує на зміну внутрішніх і зовнішніх чинників.

Стабільність зовнішнього середовища, в якому функціонує підприємство, за наявності внутрішньої стійкості обумовлює його зовнішню стійкість.

Стабільне перевищення вхідного грошового потоку підприємства над вихідним забезпечує загальну стійкість підприємства.

Фінансова стійкість підприємства забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі його фінансових засобів. Вона показує рівень ризику діяльності підприємства та його залежність від зовнішніх джерел фінансування.

В економічній літературі існують різні підходи до трактувань категорії «фінансова стійкість». Так, за визначенням М. С. Заюкової, фінансова стійкість – це такий стан підприємства, за якого обсяг його власних коштів достатній для погашення зобов'язань у довготерміновому періоді, кошти, які вкладені в підприємницьку діяльність окупляться за рахунок грошових надходжень від господарської діяльності, а отриманий прибуток забезпечує самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів (Заюкова М.С., 2009).

Марцин В.С. формулює таке визначення: фінансова стійкість – це здатність підприємства стабільно розвиватися, зберігаючи свою фінансову безпеку в умовах ризикового внутрішнього і зовнішнього середовища з метою максимізації фінансових результатів і забезпечення розширеного відтворення (Марцин В.С, 2008).

Окремі вчені-економісти фінансову стійкість розглядають у вузькому значенні як спроможність підприємства за рахунок власних коштів забезпечувати діяльність або запаси і витрати, у широкому – як складову загальної стійкості підприємства й особливий фінансовий стан. Отже, фінансова стійкість підприємства означає спроможність господарюючого суб'єкта функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і

пасивів у мінливих умовах внутрішнього і зовнішнього середовища.

Аналіз економічної літератури показав, що залежно від контексту дослідження під фінансовою стійкістю розуміють здатність підприємства функціонувати і розвиватися, зберігаючи свою здатність до самозабезпечення в межах допустимого рівня ризику; характеристику стану фінансових ресурсів підприємства.

Інформаційною базою аналізу фінансової стійкості підприємства є форма фінансової звітності №1 «Баланс».

Завдання аналізу фінансової стійкості підприємства показані на рис. 7.2.

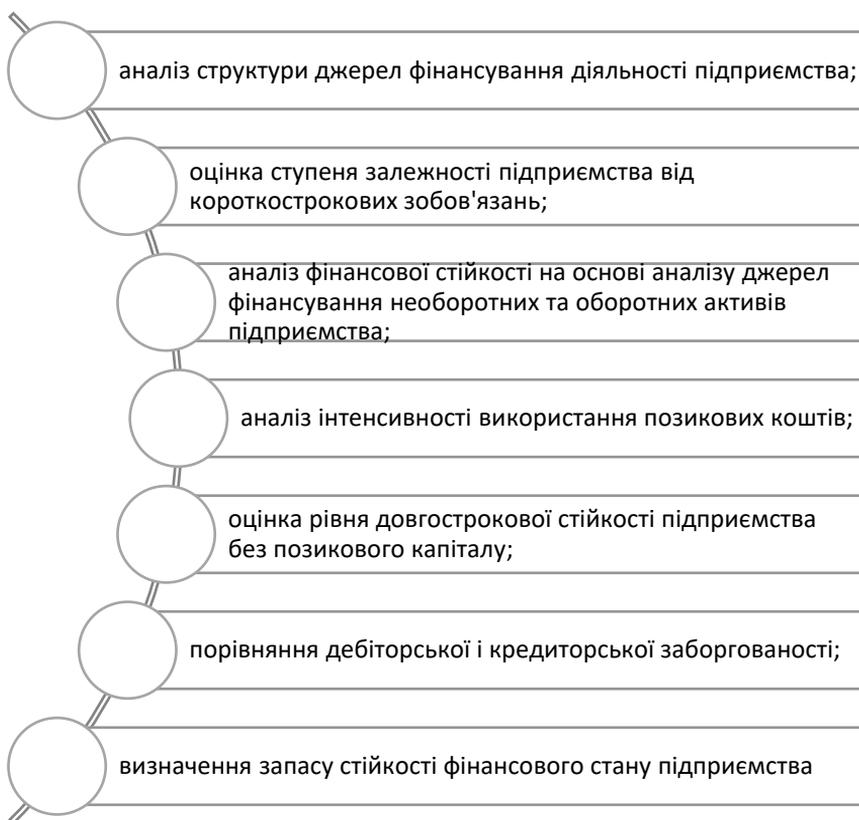

Рис. 7.2. Завдання аналізу фінансової стійкості підприємства

Основними методами аналізу фінансової стійкості суб'єкта бізнесу є коефіцієнтний метод, горизонтальний та вертикальний аналіз.

Ознаками фінансової стійкості підприємства є: стабільне зростання валюти балансу; достатній рівень ліквідності, платоспроможності і надійності підприємства; значна частка власних джерел фінансування діяльності підприємства; стабільність доходів та якість активів; здатність підприємства розширювати свою діяльність.

7.2. Оцінка типу фінансової стійкості підприємства

Аналізуючи фінансову стійкість підприємства важливо розрахувати дві групи показників (узагальнюючі та часткові) та інтерпретувати їх значення, зробити висновки. Етапи оцінки фінансової стійкості суб'єкта бізнесу подані на рис. 7.3.

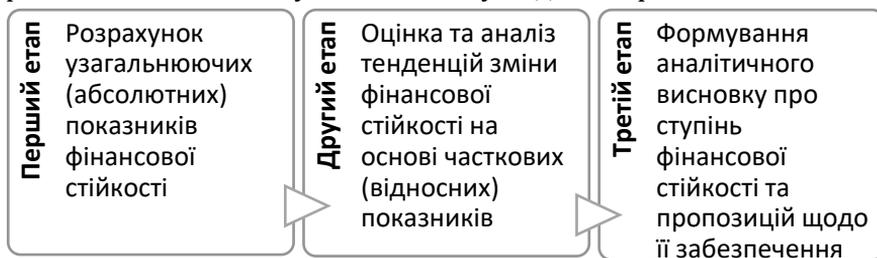

Рис. 7.3. Основні етапи оцінки фінансової стійкості підприємства

Отже, фінансова стійкість підприємства характеризується системою абсолютних і відносних показників.

Показники, які характеризують рівень забезпеченості оборотних активів підприємства джерелами їх формування, є абсолютними загальними показниками його фінансової стійкості.

Вхідними даними для розрахунку узагальнюючих показників фінансової стійкості є наступні показники: наявність власних оборотних коштів для формування запасів; наявність власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів і позик для формування запасів; наявність власного оборотного

капіталу, довгострокових і короткострокових кредитів та позик для формування запасів. Особливості розрахунку вище перелічених показників подані у табл. 7.1.

Наявність власних оборотних коштів підприємства для формування запасів визначається як різниця між власним капіталом підприємства і його необоротними активами. Зростання цього показника порівняно з минулим періодом свідчить про успішний розвиток підприємства.

Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів і позик для формування запасів визначається як сума наявності власного оборотного капіталу для формування запасів, довгострокових зобов'язань, забезпечення наступних виплат і платежів строком понад один рік та сумою доходів майбутніх періодів терміном понад один рік.

Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових і короткострокових кредитів та позик для формування запасів визначається підсумовуванням суми наявного власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів і позик для формування запасів, короткострокових кредитів банків і суми поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями.

Важливо оцінити достатність цих джерел фінансування для формування запасів.

Таблиця 7.1.

Методика розрахунку узагальнюючих показників фінансової стійкості підприємства

Показник	Умовне позначення	Формула розрахунку
1	2	3
Наявність власних оборотних коштів підприємства для формування запасів	H_1	Визначається як різниця між власним капіталом підприємства і його необоротними активами (р. 1495 – р. 1095 ф. №1 «Баланс»)
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів і позик для формування запасів	H_2	Визначається як сума наявності власного оборотного капіталу для формування запасів та довгострокових зобов'язань ($H_1 + \text{р. 1595} + \text{р.1665}$ понад 1 рік ф. №1 «Баланс»)

1	2	3
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових і короткострокових кредитів та позик для формування запасів	H_3	Визначається підсумовуванням суми наявного власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів і позик для формування запасів, короткострокових кредитів банків і суми поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями ($H_2 + \text{р. } 1600 + \text{р. } 1610 \text{ ф. №1 «Баланс»}$)
Запаси	H_4	рядок 1100 ф. №1 «Баланс»
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів для формування запасів	C_1	$C_1 = H_1 - H_4$
Надлишок (+) або нестача (-) власних і довгострокових позикових джерел формування запасів	C_2	$C_2 = H_2 - H_4$
Надлишок (+) або нестача (-) загальної суми джерел формування запасів	C_3	$C_3 = H_3 - H_4$

Виділяють мінімальну умову фінансової стійкості, коли сума власного капіталу перевищує вартість необоротних активів, а вартість запасів перевищує суму довгострокових кредитів.

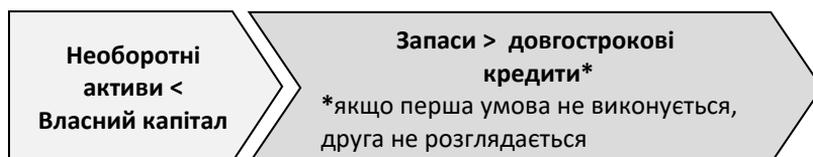

Рис. 7.4. Мінімальна умова фінансової стійкості підприємства

Мінімальна умова фінансової стійкості на основі балансу підприємства зображена на рис.7.5.

Необоротні активи	Власний капітал
Запаси	Довгострокові кредити
Дебіторська заборгованість	Поточні зобов'язання
Грошові кошти та їх еквіваленти	

Рис. 7.5. Мінімальна умова фінансової стійкості підприємства відображена на основі ф. №1-Баланс

Виділяють чотири типи фінансової стійкості:

1. *Абсолютна фінансова стійкість підприємства* ($C_1, C_2, C_3 > 0$). Для формування запасів достатньо суми власного оборотного капіталу, тому відсутня залежність від зовнішніх джерел фінансування. Умова абсолютної фінансової стійкості підприємства на основі ф. №1-Баланс показана на рис. 7.6.

2. *Нормальна фінансова стійкість підприємства* ($C_1 < 0$; $C_2, C_3 > 0$). Для покриття запасів використовуються як власні кошти підприємства, так і довгострокові позикові кошти. При цьому платоспроможність підприємства гарантована. Умова нормальної фінансової стійкості підприємства на основі ф. №1-Баланс показана на рис. 7.7.

3. *Нестійке фінансове становище* або передкризовий фінансовий стан підприємства ($C_1, C_2 < 0$; $C_3 > 0$). Для формування запасів використовуються власні кошти та позикові кошти, залучені на довгостроковій та короткостроковій основі. Платоспроможність підприємства порушена. Умова нестійкого

фінансового становища на основі ф. №1-Баланс показана на рис. 7.8.

4. Кризовий фінансовий стан підприємства ($C_1, C_2, C_3 < 0$). Підприємство на межі банкрутства, не вистачає джерел для фінансування його запасів.

Необоротні активи	Власний капітал
Запаси	
Дебіторська заборгованість	Довгострокові кредити
Грошові кошти та їх еквіваленти	Поточні зобов'язання

Рис. 7.6. Умова абсолютної фінансової стійкості підприємства відображена на основі ф. №1-Баланс

Необоротні активи	Власний капітал
Запаси	Довгострокові кредити
Дебіторська заборгованість	Поточні зобов'язання
Грошові кошти та їх еквіваленти	

Рис. 7.7. Умова нормальної фінансової стійкості підприємства відображена на основі ф. №1-Баланс

Необоротні активи	Власний капітал
Запаси	Довгострокові
Дебіторська заборгованість	Поточні зобов'язання
Грошові кошти та їх еквіваленти	

Рис. 7.8. Умова нестійкого фінансового становища підприємства відображена на основі ф. №1-Баланс

Важливо визначити запас стійкості фінансового стану й надлишок джерел фінансування на 1 грн запасів. Запас стійкості фінансового стану підприємства обчислюється у днях та розраховується за наступною формулою:

$$\text{Запас стійкості} = \frac{C_3 \times 360}{B}, \quad (7.1)$$

де C_3 – надлишок (нестача) загальної суми формування запасів;

B – виручка від реалізації продукції.

Надлишок (нестача) джерел фінансування на 1 грн. запасів визначається як відношення загальної суми надлишку (нестачі) основних джерел формування запасів до розміру запасів.

Запас фінансової стійкості характеризують:

- поріг рентабельності;
- зона безпеки;
- показники операційного, фінансового, операційно-фінансового левериджу.

Основні характеристики вище перелічених складових подані на рис. 7.9.

Поріг рентабельності	Зона безпеки	Показники операційного, фінансового, операційно-фінансового левериджу
<ul style="list-style-type: none"> • Основним показником є точка безбитковості; • Точка безбитковості характеризує обсяг реалізації, при якому доходи підприємства дорівнюють його витратам; • $Q^b = FC / (P - AVC)$, де FC - постійні витрати; AVC - середні змінні витрати; P - ціна продукції. 	<ul style="list-style-type: none"> • Зона безпеки характеризує величину можливого зниження обсягу продаж без ризику понести збитки; • Аналізується за допомогою запасу міцності; • Запас міцності визначається як різниця фактичного обсягу реалізації та точки безбитковості 	<ul style="list-style-type: none"> • Операційний леверидж визначається оцінюванням взаємозв'язку між виручкою і прибутком до сплати відсотків та податків; • Фінансовий леверидж визначають оцінюванням взаємозв'язку між чистим прибутком і величиною прибутку до сплати відсотків та податків

Рис.7.9. Основні характеристики запасу фінансової стійкості

7.3. Аналіз фінансової стійкості підприємства на основі розрахунку коефіцієнтів

Ступінь захищеності інтересів кредиторів та інвесторів характеризують саме відносні показники фінансової стійкості підприємства. Аналіз здійснюється за допомогою обчислення та порівняння коефіцієнтів з їх нормативними значеннями, а також порівняння їх зміни в динаміці.

З метою оцінки фінансової стійкості підприємства використовуються такі основні показники (табл. 7.2): коефіцієнт автономії (фінансової незалежності), коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт концентрації позикового

капіталу, коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт концентрації поточної заборгованості, коефіцієнт реальної вартості основних засобів у валюті балансу, - коефіцієнт реальної вартості основних засобів і запасів у валюті балансу, коефіцієнт маневреності оборотних активів, коефіцієнт маневреності власного капіталу.

Таблиця 7.2.

**Методика розрахунку відносних показників
фінансової стійкості підприємства**

<i>Показник</i>	<i>Зміст</i>	<i>Формула розрахунку</i>	<i>Оптимальне значення</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Коефіцієнт фінансової незалежності (коефіцієнт автономії)	Показує питому вагу власного капіталу у вартості майна підприємства	Розраховується як відношення суми власного капіталу до валюти балансу (р. 1495 / р 1900 ф. №1 Баланс)	≥ 0,5
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	Показує ступінь участі позикового капіталу у формуванні активів підприємства	Розраховується як відношення суми позикового капіталу до валюти балансу (р. 1595 + р.1695) / р. 1900 ф. №1 Баланс)	≤ 0,5
Коефіцієнт фінансової залежності	Показує суму коштів, що припадає на одиницю власного капіталу	Розраховується як відношення валюти балансу до суми власного капіталу (р 1900 / р. 1495 ф. №1 Баланс)	

1	2	3	4
Коефіцієнт концентрації поточної заборгованості	Показує, яку частку активів сформовано за рахунок поточних зобов'язань	Розраховується як відношення суми поточних зобов'язань та забезпечень до валюти балансу (р. 1695 / р 1300 ф. №1 Баланс)	
Коефіцієнт фінансового ризику	Показує, скільки позикового капіталу притягується підприємством на 1 грн власного капіталу	Розраховується як відношення суми позикового капіталу до власного капіталу (р 1595 + р1695) / р.1495 ф. №1 Баланс)	< 1,0
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у валюті балансу	Показує частку вартості основних засобів у валюті балансу	Розраховується як відношення вартості основних засобів до валюти балансу (р. 1010 / р 1300 ф. №1 Баланс)	0,3-0,5
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів і запасів у валюті балансу	Показує частку вартості основних засобів і запасів у валюті балансу	Розраховується як відношення вартості основних засобів та запасів до валюти балансу (р. 1010 + р 1100 / р. 1300 ф. №1 Баланс)	0,8

1	2	3	4
Коефіцієнт маневреності оборотних активів	Показує суму власного оборотного капіталу на одну грошову одиницю оборотних активів	Розраховується як відношення суми власного оборотного капіталу до вартості оборотних активів (р. 1195 - р 1695 / р. 1195 ф. №1 Баланс)	$\geq 0,5$
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Показує суму власного оборотного капіталу на одну грошову одиницю власного капіталу	Розраховується як відношення суми власного оборотного капіталу до суми власного капіталу (р. 1195 - р 1695 / р. 1495 ф. №1 Баланс)	0,2-0,5

Вище наведені коефіцієнти дозволяють визначити вплив різних чинників на зміну фінансового стану підприємства, оцінити його в динаміці. Водночас слід пам'ятати, що відносні показники фінансової стійкості є тільки орієнтовними (частковими) визначниками фінансового стану підприємства.

7.4. Напрями забезпечення фінансової стійкості суб'єкта бізнесу

На рівень фінансової стійкості суб'єкта бізнесу впливають внутрішні та зовнішні фактори. З-поміж внутрішніх чинників виділяють інноваційні, виробничі, фінансові, реалізаційні, а з-поміж зовнішніх – законодавчо-адміністративні, політичні, соціально-демографічні (рис. 7.10).

Внутрішні чинники	Зовнішні чинники
<ul style="list-style-type: none"> • Інноваційні; • Виробничі; • Фінансові; • Реалізаційні 	<ul style="list-style-type: none"> • Законодавчо-адміністративні; • Політичні; • Соціально-демографічні

Рис. 7.10. Чинники, що впливають на формування рівня фінансової стійкості підприємства

Внутрішні чинники залежать від організації роботи самого підприємства, зовнішні – від рішень керівництва і колективу підприємства не залежать.

Основні внутрішні чинники, що впливають на фінансову стійкість суб'єкта бізнесу, показані на рис. 7.11.

стан матеріально-технічної бази; новітність технологій;	рівень відповідності продукції запитам споживачів за якістю та ціною;	розміри підприємства, гнучкість системи управління;
виручка в неподільному зв'язку з витратами виробництва;	оптимальний склад і структура активів; забезпеченість висококваліфікованими кадрами;	склад, структура й стан фінансових ресурсів;
правильний вибір стратегії і тактики управління фінансовими ресурсами;	ступінь залежності від зовнішніх кредиторів та інвесторів;	галузева приналежність суб'єкта господарювання

Рис. 7.11. Внутрішні чинники, що впливають на фінансову стійкість суб'єкта бізнесу

Професіоналізм керівників та спеціалістів підприємства, їх вміння враховувати зміни внутрішнього і зовнішнього середовища, злагодженість роботи колективу є теж дуже важливим чинником його фінансової стійкості. Крім того, основними внутрішніми чинниками є: склад і структура продукції, що випускається, і послуг, що надаються; виручка в неподільному зв'язку з витратами виробництва; склад і структура активів; склад, структура пасивів; вид економічної діяльності, тощо.

До зовнішніх чинників належать:

- вплив економічних і соціальних умов господарювання, зокрема рівень розвитку техніки і технології в галузі;
- платоспроможний попит населення;
- економічна політика, її стабільність і обґрунтованість;
- законодавчо-правова база господарської діяльності, тощо.

Основні зовнішні чинники, що впливають на фінансову стійкість суб'єкта бізнесу, показані на рис. 7.12.

Рис. 7.12. Зовнішні чинники, що впливають на фінансову стійкість суб'єкта бізнесу

Сукупність поточних господарських операцій впливає на зміну фінансової стійкості підприємства. Спеціаліст повинен планувати фінансові та матеріальні потоки так, щоб їх наслідком було покращання фінансового стану підприємства. Для цього необхідно вміти визначати граничні межі змін джерел засобів для покриття витрат в основні фонди або виробничі запаси. У тому разі, коли фінансовий стан підприємства нестійкий, слід оптимізувати структуру пасивів, а також в обґрунтованій мірі знижувати обсяг запасів і готової продукції на складі. Щоб зняти фінансову напругу, підприємству необхідно з'ясувати причини різкого збільшення на кінець року виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції і товарів.

Основні напрями забезпечення фінансової стійкості підприємства подані на рис. 7.13.

Рис. 7.13. Основні напрями забезпечення фінансової стійкості суб'єкта бізнесу

Важливе значення для забезпечення фінансової стійкості підприємства відіграє планування. Планування фінансової стійкості підприємства здійснюються поетапно (рис. 7.14).

Рис. 7.14. Етапи планування фінансової стійкості суб'єкта бізнесу

На першому етапі здійснюється планування фінансового розвитку підприємства, а саме формуються задачі стратегії й тактики стійкого фінансового розвитку підприємства. На другому етапі здійснюється безпосередній аналіз фактичної фінансової стійкості підприємства. Завданням третього етапу є розробка рекомендацій щодо ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства з метою забезпечення фінансової стійкості в перспективі.

Питання для самоконтролю

1. Які види стійкості бізнесу виділяють?
2. Які чинники впливають на фінансову стійкість підприємства?
3. Як стабільність зовнішнього середовища впливає на його стійкість?
4. Яким чином фінансова стійкість пов'язана з власним капіталом підприємства?
5. Що є інформаційною базою аналізу фінансової стійкості

- підприємства?
6. Які основні завдання аналізу фінансової стійкості підприємства?
 7. Які основні методи аналізу фінансової стійкості підприємства?
 8. Етапи оцінки фінансової стійкості підприємства.
 9. Назвіть узагальнюючі показники фінансової стійкості підприємства.
 10. Як визначається наявність власного оборотного капіталу підприємства для формування його запасів?
 11. Як визначається наявність власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів і позик для формування запасів?
 12. Як визначається наявність власного оборотного капіталу, довгострокових і короткострокових кредитів та позик для формування запасів?
 13. Які є типи фінансової стійкості підприємства?
 14. Як обчислюється запас стійкості фінансового стану підприємства?
 15. Які часткові показники (коефіцієнти) характеризують фінансову стійкість підприємства?
 16. Абсолютна фінансова стійкість підприємства – це...
 17. Зазначте умови нормальної фінансової стійкості підприємства.
 18. Що характерно для передкризового фінансового стану підприємства?
 19. Що характеризує коефіцієнт автономії?
 20. Як визначається коефіцієнт маневреності власного капіталу?

Тести

Фінансова стійкість підприємства – це:

- а) фінансовий стан, при якому підприємство не має суттєвих боргів;
- б) наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів;
- в) характеристика стабільності фінансового стану підприємства;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що характеризує коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)?

- а) частку позикового капіталу у формуванні активів підприємства;
- б) питому вагу власного капіталу у вартості майна підприємства;
- в) суму коштів, що припадає на одиницю власного капіталу;
- г) правильна відповідь відсутня.

Яка умова характеризує абсолютну фінансову стійкість підприємства?

- а) $C1, C2, C3 < 0$;
- б) $C1, C2 < 0; C3 > 0$;
- в) $C1, C2, C3 > 0$;
- г) правильна відповідь відсутня.

Яка умова характерна для кризового фінансового стану підприємства?

- а) $C1, C2, C3 < 0$;
- б) $C1, C2 < 0; C3 > 0$;
- в) $C1, C2, C3 > 0$;
- г) правильна відповідь відсутня.

За даними якого звіту розраховують узагальнюючі (абсолютні) показники фінансової стійкості підприємства?

- а) баланс;
- б) звіт про рух грошових коштів;
- в) звіт про власний капітал;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який з показників є узагальнюючим (абсолютним) показником фінансової стійкості підприємства?

- а) коефіцієнт фінансової незалежності;
- б) наявність власних оборотних коштів для формування запасів;
- в) коефіцієнт фінансового ризику;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що показує коефіцієнт фінансового ризику?

- а) частку вартості основних засобів у валюті балансу;
- б) скільки позикового капіталу притягується підприємством на 1 грн власного капіталу;
- в) суму прибутку, що припадає на одиницю власного капіталу;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який з коефіцієнтів використовується при аналізі фінансової стійкості підприємства?

- а) коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- б) коефіцієнт автономії;
- в) коефіцієнт швидкої ліквідності;
- г) правильна відповідь відсутня.

При якому типі фінансової стійкості підприємства запаси забезпечуються сумою власних оборотних коштів і довгострокових позикових коштів?

- а) абсолютна фінансова стійкість;
- б) нормальна фінансова стійкість;
- в) передкризовий фінансовий стан;
- г) правильна відповідь відсутня.

Якому типу фінансової стійкості підприємства характерно, що запаси забезпечуються сумою власних оборотних коштів?

- а) абсолютна фінансова стійкість;
- б) нормальна фінансова стійкість;
- в) передкризовий фінансовий стан;
- г) правильна відповідь відсутня.

При якому типі фінансової стійкості підприємства запаси забезпечуються сумою власних оборотних коштів, довгострокових та короткострокових позикових коштів?

- а) абсолютна фінансова стійкість;
- б) нормальна фінансова стійкість;
- в) передкризовий фінансовий стан;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який коефіцієнт показує частку позикового капіталу в

валюти балансу?

- а) коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- б) коефіцієнт автономії;
- в) коефіцієнт концентрації позикового капіталу;
- г) правильна відповідь відсутня.

Валюта балансу – це:

- а) загальна вартість активів;
- б) чистий прибуток;
- в) валовий прибуток;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який коефіцієнт характеризує частку вартості основних засобів і запасів у валюті балансу?

- а) коефіцієнт реальної вартості основних засобів і запасів у валюті балансу;
- б) коефіцієнт автономії;
- в) коефіцієнт маневреності оборотних активів;
- г) правильна відповідь відсутня.

Яке оптимальне значення коефіцієнта автономії?

- а) $\geq 0,5$;
- б) $\leq 0,5$;
- в) ≥ 1 ;
- г) правильна відповідь відсутня.

При якому типі фінансової стійкості підприємству для формування запасів не достатньо суми власних оборотних коштів, довгострокових та короткострокових позикових коштів?

- а) абсолютна фінансова стійкість;
- б) нормальна фінансова стійкість;
- в) кризовий фінансовий стан;
- г) правильна відповідь відсутня.

Яке оптимальне значення коефіцієнта концентрації позикового капіталу?

- а) $\geq 0,5$;
- б) $\leq 0,5$;
- в) ≥ 1 ;

г) правильна відповідь відсутня.

Що характеризує коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)?

а) частку позикового капіталу у формуванні активів підприємства;

б) питому вагу власного капіталу у вартості майна підприємства;

в) суму коштів, що припадає на одиницю власного капіталу;

г) правильна відповідь відсутня.

Що характеризує коефіцієнт фінансового ризику?

а) частку позикового капіталу у формуванні активів підприємства;

б) питому вагу власного капіталу у вартості майна підприємства;

в) скільки позикового капіталу залучається підприємством на 1 грн власного капіталу;

г) правильна відповідь відсутня.

Що характеризує коефіцієнт фінансової залежності?

а) суму коштів, що припадає на одиницю власного капіталу;

б) питому вагу власного капіталу у вартості майна підприємства;

в) скільки позикового капіталу залучається підприємством на 1 грн власного капіталу;

г) правильна відповідь відсутня.

Як розраховується коефіцієнт реальної вартості основних засобів у валюті балансу?

а) як відношення суми позикового капіталу до власного капіталу;

б) як відношення вартості основних засобів до валюти балансу;

в) як відношення вартості основних засобів та запасів до валюти балансу;

г) правильна відповідь відсутня.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Установіть відповідність між типами фінансової стійкості підприємства та їх характерними ознаками.

Тип фінансової стійкості	Характерні ознаки
1. Абсолютна фінансова стійкість 2. Нормальна фінансова стійкість 3. Передкризовий фінансовий стан 4. Кризовий фінансовий стан	А) Для формування запасів достатньо суми власного оборотного капіталу, тому відсутня залежність від зовнішніх джерел фінансування; Б) Для покриття запасів використовуються як власні кошти підприємства, так і довгострокові позикові кошти. При цьому платоспроможність підприємства гарантована; В) Підприємство на межі банкрутства, не вистачає джерел для фінансування його запасів; Г) Для формування запасів використовуються власні кошти та позикові кошти, залучені на довгостроковій та короткостроковій основі. Платоспроможність підприємства порушена.

Завдання 2. Розподіліть показники фінансової стійкості підприємства на дві групи:

- узагальнюючі;
- часткові.

Вихідні дані:

1) Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів для формування запасів; 2) Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності);	7) Надлишок (+) або нестача (-) загальної суми основних джерел формування запасів; 8) Коефіцієнт концентрації поточної заборгованості;
--	---

3) Коефіцієнт фінансової залежності; 4) Коефіцієнт концентрації позикового капіталу; 5) Надлишок (+) або нестача (-) власних і довгострокових джерел формування запасів; 6) Коефіцієнт фінансового ризику;	9) Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у валюті балансу; 10) Коефіцієнт реальної вартості основних засобів і запасів у валюті балансу; 11) Коефіцієнт маневреності оборотних активів; 12) Коефіцієнт маневреності власного капіталу.
---	---

Завдання 3. На основі нижче наведених даних визначте невідомі статті балансу (балансовим методом) та розрахуйте відносні показники (коефіцієнти) фінансової стійкості підприємства. За результатами розрахунків зробіть висновки.

Баланс підприємства, тис. грн.

Актив		Пасив	
Основні засоби	145	Власний капітал	235
Виробничі запаси	87	Довгострокові зобов'язання	?
Незавершене виробництво	?	Короткострокові кредити банку	55
Готова продукція	29		
Грошові кошти	30	Кредиторська заборгованість	105
Дебіторська заборгованість	17		
Витрати майбутніх періодів	2	Доходи майбутніх періодів	1
Баланс	406	Баланс	406

Завдання 4. Розрахуйте узагальнюючі показники фінансової стійкості підприємства. Встановіть тип фінансової стійкості підприємства та його зміну у динаміці. За результатами розрахунків зробіть висновки.

Узагальнюючі показники фінансової стійкості підприємства,
тис. грн

Показник	Базисний рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення звітного року від базисного, (+,-)
Наявність власних оборотних коштів для формування запасів	5678,5	6775,4	
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів і позик для формування запасів	6550,0	6950,5	
Загальна сума основних джерел формування запасів	7495,3	7201,0	
Запаси	5900,5	7004,0	
Надлишок (+), нестача (-) власного оборотного капіталу для формування запасів			
Надлишок (+), нестача (-) власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів і позик для формування запасів			
Надлишок (+), нестача (-) загальної суми основних джерел формування запасів			
Тип фінансової стійкості			

Завдання 5. Визначте обсяг власного оборотного капіталу підприємства на основі наступних даних:

- вартість активів підприємства становить 20500 тис грн.;
- довгострокові зобов'язання – 1400 тис. грн.;
- поточні зобов'язання – 2550 тис. грн.;
- вартість оборотних активів – 8520 тис. грн.

Завдання 6. Визначте коефіцієнти автономії (фінансової незалежності) та концентрації позикового капіталу підприємства у звітному та базисному роках на основі нижче наведених даних:

Показники	Базисний рік	Звітний рік
Власний капітал, тис. грн.	40000	35000
Зобов'язання, тис. грн.	10000	2000
Валюта балансу, тис. грн.	50000	37000

Завдання 7. На основі даних фінансової звітності (дод. А, Б) розрахуйте основні коефіцієнти фінансової стійкості підприємства та оцініть їх зміну у динаміці. За результатами розрахунків зробіть висновки.

Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства

Показники	Базисний рік		Звітний рік		Відхилення, (+,-)
	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року	
Коефіцієнт фінансової автономії					
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу					
Коефіцієнт маневреності оборотних активів					
Коефіцієнт фінансової стійкості					
Коефіцієнт фінансування					
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами					
Коефіцієнт маневреності власного капіталу					

Завдання 8. Побудуйте факторну модель коефіцієнта фінансової незалежності підприємства та визначте вплив зміни власного та залученого капіталу на динаміку коефіцієнта фінансової незалежності.

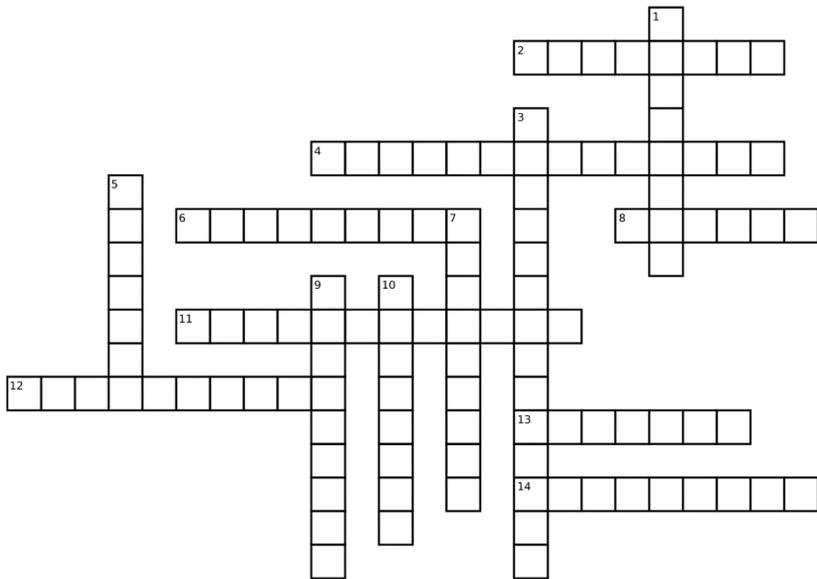
Розрахунок впливу чинників першого порядку на зміну коефіцієнта фінансової незалежності

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Відхилення, (+,-)
Власний капітал, тис. грн.			
Залучений капітал, тис. грн.			
Коефіцієнт фінансової незалежності			
Відхилення коефіцієнта фінансової незалежності за рахунок зміни:			
власного капіталу	x	x	
залученого капіталу	x	x	

КРОСВОРД «Аналіз фінансової стійкості підприємства»

По вертикалі:

1. ... фінансовий стан підприємства, за якого у підприємства не вистачає джерел для фінансування його запасів.
3. Точка характеризує обсяг реалізації, при якому доходи підприємства дорівнюють його витратам.
5. Запас фінансової стійкості підприємства характеризує зона
7. Тип фінансової стійкості підприємства, при якому для формування запасів достатньо суми власного оборотного капіталу.
9. Коефіцієнт, що показує питому вагу власного капіталу у вартості майна підприємства.
10. ... фінансове становище або передкризовий фінансовий стан підприємства, при якому запаси формують за рахунок власного капіталу та позикових коштів, залучених на довгостроковій та короткостроковій основі.

По горизонталі:

2. Операційний ... визначається оцінюванням взаємозв'язку між виручкою і прибутком до сплати відсотків та податків.
4. Запас фінансової стійкості підприємства характеризує поріг
6. Тип фінансової стійкості підприємства, при якому для покриття запасів використовуються як власні кошти підприємства, так і довгострокові позикові кошти.
8. Коефіцієнт фінансового ... показує, скільки позикового капіталу притягується підприємством на 1 грн власного капіталу.
11. Коефіцієнт ... оборотних активів показує суму власного оборотного капіталу на одну грошову одиницю оборотних активів.
12. Коефіцієнт концентрації ... капіталу розраховується як відношення суми позикового капіталу до валюти балансу.
13. Капітал, сформований за рахунок первинного капіталу, наданого власником, інших внесків юридичних і фізичних осіб, резервів, накопичених підприємством.
14. Фінансова ... – характеристика стабільності фінансового стану підприємства, яка забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі використовуваних фінансових засобів.

ТЕМА 8. АНАЛІЗ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

- 8.1. Важливість аналізу ділової активності підприємства.*
- 8.2. Показники ділової активності підприємства.*
- 8.3. Золоте правило розвитку підприємства.*
- 8.4. Тривалість операційного, виробничого та фінансового циклів.*

8.1. Важливість аналізу ділової активності підприємства

Ділова активність підприємства – це комплексна оцінка ефективності використання його виробничих та фінансових ресурсів, що визначає результативність діяльності та забезпечує оптимальне співвідношення темпів зростання основних показників.

Аналіз ділової активності підприємства є важливим інструментом для оцінки його економічного стану та ефективності діяльності. Він поєднує оцінку фінансових показників, виробничих процесів, маркетингової стратегії та інших аспектів діяльності компанії.

Мета аналізу ділової активності підприємства полягає в розрахунку відповідних аналітичних показників, виявленні тенденцій та причин їх змін для оцінки досягнутого рівня ефективності виробничо-господарської діяльності та визначення можливостей його підвищення.

Аналіз дозволяє виявити, наскільки ефективно підприємство використовує наявні активи (основні засоби, оборотні кошти, персонал) для досягнення фінансових результатів. Показники ділової активності, такі як оборотність активів, дебіторської та кредиторської заборгованості, дають змогу оцінити здатність підприємства вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання. Враховуючи результати аналізу керівництво може вдосконалювати бізнес-стратегії, оптимізувати операційні процеси, визначати напрями інвестування та мінімізувати ризики. Потенційні інвестори та банки аналізують

показники ділової активності, щоб оцінити прибутковість і надійність підприємства як партнера.

Виділяють три рівні ділової активності підприємства (рис. 8.1).

Високий рівень ділової активності	Середній рівень ділової активності	Низький рівень ділової активності
<ul style="list-style-type: none">•Стабільний фінансовий стан, активна інвестиційна та інноваційна політика, стійка тенденція покращення показників ділової активності, підвищення ефективності використання ресурсів, ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, оптимальний рівень запасів.	<ul style="list-style-type: none">•Нестабільний фінансовий стан, нерегулярна інвестиційна та інноваційна діяльність, незначне зростання оціночних показників, зниження ефективності використання ресурсів, наявність надмірних запасів, простроченої дебіторської та кредиторської заборгованості.	<ul style="list-style-type: none">•Кризовий фінансовий стан, відсутність інноваційної діяльності, стійка негативна тенденція зниження оціночних показників ділової активності, неефективне використання ресурсів підприємства.

Рис. 8.1. Рівні ділової активності підприємства

Інформаційною базою ділової активності підприємства є фінансова звітність, зокрема баланс та звіт про фінансові результати.

8.2. Показники ділової активності підприємства

Ділову активність підприємства характеризують показники інтенсивності (оборотності) використання ресурсів та показники ефективності (рентабельності) їх використання.

Виділяють такі показники оборотності: коефіцієнт оборотності та тривалість періоду обороту (рис.8.2).

Коефіцієнт оборотності, оборотів	Тривалість обороту, днів
•Визначається як відношення чистої виручки від реалізації до середніх залишків активів (капіталу)	•Визначається як відношення тривалості періоду (360 або 365 днів) до коефіцієнта оборотності

Рис. 8.2. Показники оборотності

Основні показники ділової активності підприємства та методика їх розрахунку подані у табл. 8.1.

Таблиця 8.1

Основні показники ділової активності підприємства

<i>Показник</i>	<i>Формула розрахунку</i>
1	2
Коефіцієнт оборотності активів	$\frac{B}{BB'}$ де B – чиста виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); BB – валюта балансу (вартість активів).
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	$\frac{B}{OA'}$ де B – чиста виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); OA – середня вартість оборотних активів.
Коефіцієнт оборотності запасів	$\frac{C}{Z'}$ де C – собівартість продукції; Z – середня вартість запасів.

1	2
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$\frac{В}{ДЗ'}$ <p>де В – чиста виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); ДЗ – середній розмір дебіторської заборгованості.</p>
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$\frac{В}{КЗ'}$ <p>де В – чиста виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); КЗ – середній розмір кредиторської заборгованості.</p>
Тривалість обороту запасів	$\frac{365 (360)}{Кз}$ <p>де 365 (360) – кількість днів у періоді; Кз – коефіцієнт оборотності запасів.</p>
Тривалість обороту дебіторської заборгованості	$\frac{365 (360)}{Кдз}$ <p>де 365 (360) – кількість днів у періоді; Кдз – коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості.</p>
Тривалість обороту кредиторської заборгованості	$\frac{365 (360)}{Ккз}$ <p>де 365 (360) – кількість днів у періоді; Ккз – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості.</p>
Рентабельність активів	$\frac{ЧП}{ВБ} * 100,$ <p>де ЧП – чистий прибуток; ВБ – валюта балансу (вартість активів).</p>

Коефіцієнт оборотності та тривалість обороту є оберненими показниками, тому при зростанні одного з них,

інший буде зменшуватися. Пришвидшення оборотності активів та капіталу в динаміці вказує на підвищення ефективності їх використання за умови прибуткової діяльності.

8.3. Золоте правило розвитку підприємства

Золоте правило розвитку підприємства оцінює ділову активність порівнюючи темпи зростання трьох показників:

- розмір сукупних активів (капіталу),
- дохід,
- прибуток.

Відповідно до цього правила, прибуток повинен зростати швидше, ніж обсяг реалізації продукції та вартість майна підприємства:

$$100 < T_a < T_d < T_{пр}, \quad (8.1)$$

де T_a , T_d , $T_{пр}$ – темпи зростання активів, доходу та прибутку відповідно.

Розглянемо економічний зміст цих нерівностей:

$100 < T_a$ – зростання активів підприємства означає збільшення його економічного потенціалу, що позитивно характеризує ділову активність підприємства;

$T_a < T_d$ – доходи підприємства зростають швидше, ніж його активи, що вказує на підвищення ефективності використання ресурсів;

$T_d < T_{пр}$ – прибуток зростає швидше, ніж дохід, що свідчить про зниження витрат і підвищення рентабельності реалізації.

8.4. Тривалість операційного, виробничого та фінансового циклів

Аналізуючи ділову активність підприємства важливо звернути увагу на тривалість операційного, виробничого та фінансового циклів та зміни їх у динаміці.

Виробничий цикл підприємства – це проміжок часу, який охоплює всі етапи перетворення сировини і матеріалів на готову продукцію. Він включає підготовчі, технологічні, контрольні та інші процеси, пов'язані з виробництвом продукції.

Операційний цикл підприємства – це проміжок часу від моменту придбання сировини та матеріалів для виробництва до моменту отримання коштів від реалізації готової продукції. Він включає всі етапи виробничого процесу, зберігання, обробки та продажу продукції, а також розрахунки з покупцями.

Фінансовий цикл підприємства – це період часу від моменту оплати за сировину та матеріали до моменту отримання коштів від реалізації готової продукції. Він включає в себе операційний цикл, але враховує також строки розрахунків з постачальниками та покупцями.

Тривалість виробничого циклу	Тривалість операційного циклу	Тривалість фінансового циклу
<ul style="list-style-type: none"> •ТВЦ = Тоб.зап, де Тоб. зап. – тривалість обороту запасів 	<ul style="list-style-type: none"> •ТОЦ = Тоб.зап. + Тоб.дз, де Тоб.дз – тривалість обороту дебіторської заборгованості 	<ul style="list-style-type: none"> •ТФЦ = Тоб.зап. + Тоб.дз – Тоб.кз, де Тоб.кз – тривалість обороту кредиторської заборгованості

Рис. 8.3. Методика розрахунку тривалості виробничого, операційного та фінансового циклів

Аналіз зміни виробничого, операційного та фінансового циклів у динаміці є важливим інструментом фінансового аналізу, оскільки дозволяє оцінити ефективність управління обіговими коштами, виявляти внутрішні проблеми у бізнес-процесах, прогнозувати потреби в фінансуванні, порівнювати з конкурентами або середньогалузевими значеннями, приймати обґрунтовані рішення.

Так, скорочення фінансового циклу вказує на те, що компанія швидше перетворює витрати на гроші, тобто підвищується ліквідність. Якщо ж тривалість циклу збільшується – гроші зосереджені у запасах або дебіторській заборгованості, що вказує на ризик нестачі оборотних коштів. Збільшення тривалості виробничого циклу може свідчити про затримки на виробництві або неефективне планування.

Чим триваліший фінансовий цикл, тим більша потреба підприємства в грошових коштах для придбання оборотних засобів, чим коротший фінансовий цикл, тим ефективніше використовуються власні оборотні кошти підприємства. Тому важливо прагнути до скорочення як виробничого, так і операційного та фінансового циклів.

Питання для самоконтролю

1. Що таке ділова активність підприємства?
2. Яка основна мета аналізу ділової активності підприємства?
3. Що є інформаційною базою аналізу ділової активності підприємства?
4. Які рівні ділової активності підприємства виділяють?
5. Що характерно для підприємства, яке має високий рівень ділової активності?
6. Що вказує на середній рівень ділової активності?
7. Характерні ознаки низького рівня ділової активності підприємства.
8. Які показники характеризують ділову активність підприємства?
9. Які показники оборотності ви знаєте?
10. Як розраховується коефіцієнт оборотності оборотних активів?
11. Як розраховується коефіцієнт оборотності запасів?
12. Як розраховується коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості?
13. Як розраховується коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості?
14. Як розраховується тривалість обороту запасів?
15. Як розраховується тривалість обороту дебіторської заборгованості?
16. Як розраховується тривалість обороту кредиторської заборгованості?
17. Як розраховується рентабельність активів?
18. Що відображає «золоте правило розвитку підприємства»?
19. Як визначити тривалість операційного циклу підприємства?
20. Як розрахувати тривалість фінансового циклу

підприємства?

Тести

Що таке ділова активність підприємства?

- а) оцінка виробничих процесів;
- б) комплексна оцінка ефективності використання виробничих та фінансових ресурсів;
- в) аналіз та оцінка маркетингової стратегії;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що є інформаційною базою аналізу ділової активності підприємства?

- а) тільки статистична звітність підприємства;
- б) баланс та звіт про фінансові результати;
- в) тільки матеріали перевірок та ревізій;
- г) правильна відповідь відсутня.

Які показники характеризують ділову активність підприємства?

- а) показники ефективності та оборотності;
- б) показники майнового стану;
- в) коефіцієнти ліквідності;
- г) правильна відповідь відсутня.

Як розраховується коефіцієнт оборотності оборотних активів?

- а) відношенням виручки від реалізації продукції до середньої вартості оборотних активів;
- б) відношенням виручки від реалізації продукції до валюти балансу;
- в) відношенням собівартість продукції та середньої вартості запасів;
- г) правильна відповідь відсутня.

Як визначається коефіцієнт оборотності запасів?

- а) відношенням виручки від реалізації продукції до середньої вартості оборотних активів;
- б) відношенням виручки від реалізації продукції до валюти балансу;

в) відношенням виручки від реалізації продукції до середньої вартості запасів;

г) правильна відповідь відсутня.

Як розраховується рентабельність активів?

а) чиста виручка/валюта балансу*100

б) чистий прибуток/валюта балансу*100

в) Чиста виручка/середня вартість оборотних активів*100

г) правильна відповідь відсутня.

Яке співвідношення між коефіцієнтом оборотності та тривалістю обороту?

а) пряме;

б) обернене;

в) незначне;

г) правильна відповідь відсутня.

Що визначає «золоте правило розвитку підприємства»?

а) оцінку соціальної відповідальності;

б) оцінку екологічного впливу;

в) порівняння темпів зростання активів, доходу та прибутку;

г) правильна відповідь відсутня.

Який показник повинен зростати найшвидше відповідно до золотого правила розвитку підприємства?

а) вартість активів;

б) дохід;

в) прибуток;

г) правильна відповідь відсутня.

Що характерно для високого рівня ділової активності підприємства?

а) стабільний фінансовий стан, активна інвестиційна та інноваційна політика, стійка тенденція покращення показників ділової активності, підвищення ефективності використання ресурсів, ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, оптимальний рівень запасів;

б) нестабільний фінансовий стан, нерегулярна інвестиційна та інноваційна діяльність, незначне зростання

оціночних показників, зниження ефективності використання ресурсів, наявність надмірних запасів, простроченої дебіторської та кредиторської заборгованості;

в) кризовий фінансовий стан, відсутність інноваційної діяльності, стійка негативна тенденція зниження оціночних показників ділової активності, неефективне використання ресурсів підприємства;

г) правильна відповідь відсутня.

Проміжок часу, який охоплює всі етапи перетворення сировини і матеріалів на готову продукцію – це:

а) виробничий цикл;

б) фінансовий цикл;

в) операційний цикл;

г) правильна відповідь відсутня.

Проміжок часу від моменту придбання сировини та матеріалів для виробництва до моменту отримання коштів від реалізації готової продукції – це:

а) виробничий цикл;

б) фінансовий цикл;

в) операційний цикл;

г) правильна відповідь відсутня.

Період часу від моменту оплати за сировину та матеріали до моменту отримання коштів від реалізації готової продукції – це:

а) виробничий цикл;

б) фінансовий цикл;

в) операційний цикл;

г) правильна відповідь відсутня.

Відповідно до золотого правила розвитку підприємства:

а) прибуток повинен зростати швидше, ніж обсяг реалізації продукції та вартість майна підприємства;

б) прибуток повинен зростати повільніше, ніж обсяг реалізації продукції та вартість майна підприємства;

- в) обсяг реалізованої продукції повинен зростати швидше, ніж прибуток та вартість майна підприємства;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що важливо для підвищення ефективності використання оборотних коштів?

- а) збільшення тривалості виробничого циклу;
- б) збільшення тривалості операційного циклу;
- в) скорочення тривалості фінансового циклу;
- г) правильна відповідь відсутня.

Як зміниться тривалість фінансового циклу в разі зменшення тривалості обороту дебіторської заборгованості?

- а) зменшиться;
- б) збільшиться;
- в) залишиться без змін;
- г) правильна відповідь відсутня.

Якщо оборотність запасів сповільниться, то як зміниться тривалість операційного циклу?

- а) скоротиться;
- б) збільшиться;
- в) залишиться незмінною;
- г) правильна відповідь відсутня.

Яким чином зміниться тривалість операційного циклу, якщо оборотність кредиторської заборгованості сповільниться?

- а) зменшиться;
- б) збільшиться;
- в) залишиться без змін;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що означає виконання «золотого правила розвитку підприємства»?

- а) обсяг реалізації зростає швидше за вкладений капітал;
- б) прибуток підприємства збільшується швидшими темпами, ніж виручка від реалізації продукції;
- в) підприємство нарощує вартість своїх активів;
- г) усі вищезазначені відповіді є правильними.

Що характеризує ділову активність підприємства?

а) забезпеченість та ефективність використання всіх видів ресурсів;

б) ніша підприємства на ринку;

в) рівень маневреності власних оборотних коштів;

г) правильна відповідь відсутня.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Враховуючи «золоте правило розвитку підприємства», оцініть, яке з трьох підприємств (А, Б, В) характеризується кращими показниками ділової активності. Аргументуйте свою відповідь.

Показник	Підприємство А		Підприємство Б		Підприємство В	
	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року
Чиста виручка від реалізації, млн грн	310	315	85	105	550	640
Прибуток, млн грн	95	98	29	33	45	64
Валюта балансу, млн грн	604	760	125	145	735	825

Завдання 2. На основі даних, наведених у таблиці, визначте показники ділової активності підприємства (оборотності), тривалість виробничого, операційного та фінансового циклів підприємства.

Інформація з форми №1 «Баланс»	млн. грн	Інформація з форми №2 «Звіт про фінансові результати»	млн. грн
Активи	100,0	1. Виручка від реалізації	310,0
1. Основні засоби	45,0	2. ПДВ	62,0
2. Оборотні активи	55,0	3. Чиста виручка	?
у т.ч. 2.1. Запаси	35,0		
2.2. Дебіторська заборгованість	20,0	4. Собівартість	

Пасиви	100,0	виготовленої продукції	208,0
1. Власний капітал	60,0		
2. Позиковий капітал	40,0		
у т.ч.		5. Прибуток до оподаткування	?
2.1. Кредиторська заборгованість	20,8	6. Чистий прибуток	?

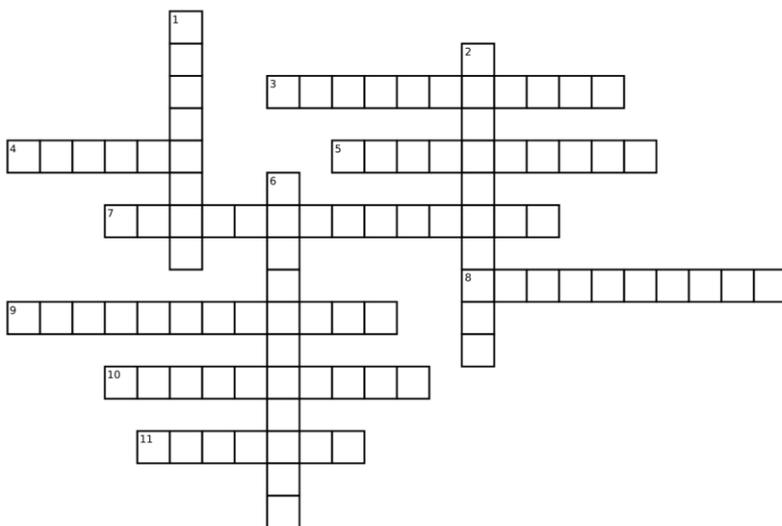
Завдання 3. На основі даних фінансової звітності (дод. А, Б, В, Д) проаналізуйте ділову активність підприємства.

Динаміка показників ділової активності підприємства

Показник	Базисний рік	Звітний рік	Відхилення, (+/-)
Коефіцієнт оборотності активів			
Коефіцієнт оборотності основних засобів			
Тривалість обороту основних засобів, днів			
Коефіцієнт оборотності оборотних активів			
Тривалість обороту оборотних активів, днів			
Коефіцієнт оборотності запасів			
Тривалість обороту запасів, днів			
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості			
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, днів			
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості			
Тривалість обороту кредиторської заборгованості, днів			
Коефіцієнт оборотності власного капіталу			
Тривалість операційного циклу, днів			
Тривалість фінансового циклу, днів			

Завдання 4. На основі даних фінансової звітності (дод. А, Б, В, Д) проаналізуйте виконання «золотого правила розвитку підприємства». За результатами розрахунків зробіть висновки.

КРОСВОРД «Аналіз ділової активності підприємства»

По вертикалі:

- 1. Уповільнення оборотності запасів у динаміці вказує на ... ефективності їх використання.*
- 2. ... цикл підприємства – це період часу від моменту оплати за сировину та матеріали до моменту отримання коштів від реалізації готової продукції.*
- 6. Показники інтенсивності, що характеризують ділову активність підприємства.*

По горизонталі:

- 3. ... цикл підприємства – це проміжок часу від моменту придбання сировини та матеріалів для виробництва до моменту отримання коштів від реалізації готової продукції.*
- 4. Яке правило розвитку підприємства оцінює ділову*

активність порівнюючи темпи зростання трьох показників: розмір сукупних активів (капіталу), дохід, прибуток.

5. ... обороту запасів визначається як відношення кількості днів у році 365 (360) до коефіцієнта оборотності запасів.

7. Ділову активність підприємства характеризують показники інтенсивності (оборотності) використання ресурсів та показники ефективності (...) їх використання.

8. ... цикл підприємства – це проміжок часу, який охоплює всі етапи перетворення сировини і матеріалів на готову продукцію.

9. Пришвидшення оборотності оборотних активів у динаміці вказує на підвищення ... їх використання.

10. Ділова ... підприємства – це комплексна оцінка ефективності використання його виробничих та фінансових ресурсів, що визначає результативність діяльності та забезпечує оптимальне співвідношення темпів зростання основних показників.

11. Коефіцієнт оборотності ... визначається як відношення чистої виручки від реалізації до середніх залишків запасів.

ТЕМА 9. АНАЛІЗ ПРИБУТКОВОСТІ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

9.1. Важливість та завдання аналізу прибутковості та рентабельності діяльності підприємства.

9.2. Показники прибутковості діяльності підприємства.

9.3. Аналіз рентабельності діяльності бізнесу.

9.4. Факторний аналіз фінансових результатів діяльності підприємства.

9.1. Важливість та завдання аналізу прибутковості та рентабельності діяльності підприємства

Прибуток є основою подальшого розвитку бізнесу. За рахунок прибутку суб'єкт підприємництва фінансує майбутні потреби, зокрема формує активи бізнесу, модернізує та диверсифікує діяльність, набуває додаткових конкурентних переваг.

Прибуток відображає довгострокову мету його діяльності. Він є не тільки основним джерелом фінансування витрат на розвиток підприємства, але й важливим джерелом ресурсів держави, оскільки з доходу підприємства здійснюють відрахування до бюджету. Таким чином, доходи підприємства повинні задовольняти не тільки його власні потреби, а й потреби з боку держави на фінансування розвитку охорони здоров'я, освіти тощо. Тому держава повинна бути зацікавлена в прибутковості суб'єктів підприємницької діяльності.

Прибуток виконує такі важливі функції, як нагромадження, стимулювання та розподілу (рис.9.1).

Рис. 9.1. Функції прибутку суб'єкта бізнесу

Функція нагромадження полягає в тому, що прибуток є основним джерелом збільшення власних активів підприємства й гарантом розширеного відтворення виробництва. Окрім того, аналізуючи розмір прибутку, можна оцінити ефективність діяльності бізнесу. Стимулююча функція проявляє себе в заохоченні управлінського персоналу за одержані результати, зростанні заробітної плати за високі показники виробництва. Функція розподілу виражена в привласненні прибутку і розподілі його між підприємством і державою, підприємством і власниками.

Важливо розуміти суть поняття «прибуток». Навколо цього поняття тривалий час точаться дискусії серед учених. Щоб зрозуміти сутність прибутку розглянемо історію його розвитку від виникнення. Представники школи меркантилізму стверджували, що золото, гроші, за які можна все купити, це і є багатство людей. На той час торгівлю вважали джерелом багатства, а походження прибутку пояснювали продажем товару за ціною, яка є вищою за його вартість. Фізіократи вважали, що джерелом багатства є виробництво, проте вони стверджували, що існує тільки одна галузь виробництва – сільське господарство. Натомість представники класичної школи вважали, що багатство створюється в усіх галузях матеріального виробництва.

В сучасній економічній науці поняття «прибуток» теж має різне тлумачення. Проте, здебільшого вони зводяться до того, що прибуток є найважливішим узагальнюючим показником оцінки ефективності функціонування підприємства, тому що в ньому відображені результати всіх сторін діяльності: виробництво, реалізація, собівартість, ефективність використання виробничих ресурсів.

Окремі чинники, що впливають на рівень прибутковості суб'єкта бізнесу показані на рис. 9.2.

На суму прибутку впливають усі перелічені чинники. Якщо збільшуються обсяги реалізації рентабельної продукції, то зростає й розмір прибутку. Коли продукція є збитковою, то за збільшення обсягу реалізації сума прибутку зменшується. Як бачимо, зміна обсягу реалізації продукції може впливати на прибуток позитивно і негативно залежно від конкретних умов. Аналогічно як позитивний, так і негативний вплив на суму

прибутку може мати і зміна структури продукції. У разі збільшення питомої ваги рентабельних видів продукції у загальному обсязі сума прибутку зростає, і навпаки.

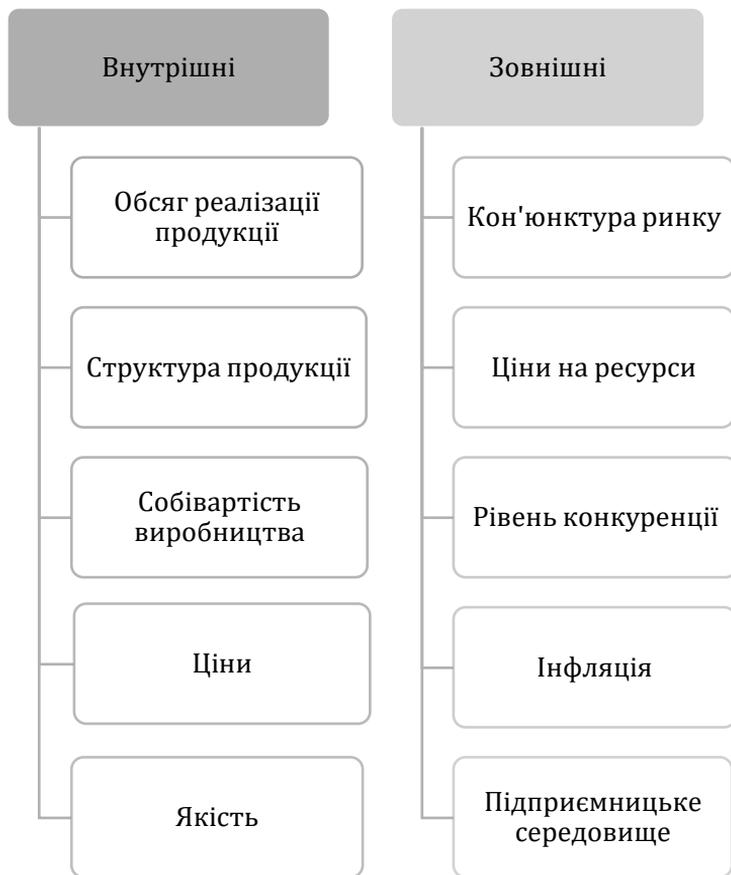

Рис. 9.2. Основні чинники, що впливають на рівень прибутковості суб'єкта бізнесу

Собівартість виробництва продукції і прибуток перебувають в оберненій залежності: за зниження собівартості розмір прибутку зростає, а за зростання – зменшується.

Загальна сума прибутку – це прибуток від реалізації продукції, матеріальних цінностей, майна та позареалізаційних операцій. Основну частину прибутку підприємства отримують

від реалізації товарної продукції. Його визначають як різницю між чистою виручкою від реалізації продукції і витратами на виробництво та реалізацію продукції.

Результативним показником роботи підприємства є рентабельність. Вона показує те, що кошти, які одержані від реалізації продукції (робіт, послуг), не тільки відшкодовують затрати на їх виробництво, а й приносять прибутки.

Відношення одержаних прибутків до собівартості і є рентабельністю виробництва. Підвищення рівня рентабельності можливе за рахунок підвищення показників продуктивності, збільшення обсягу виробництва, покращення якості продукції, зниження собівартості тощо.

Завдання аналізу прибутковості і рентабельності показані на рис. 9.3.

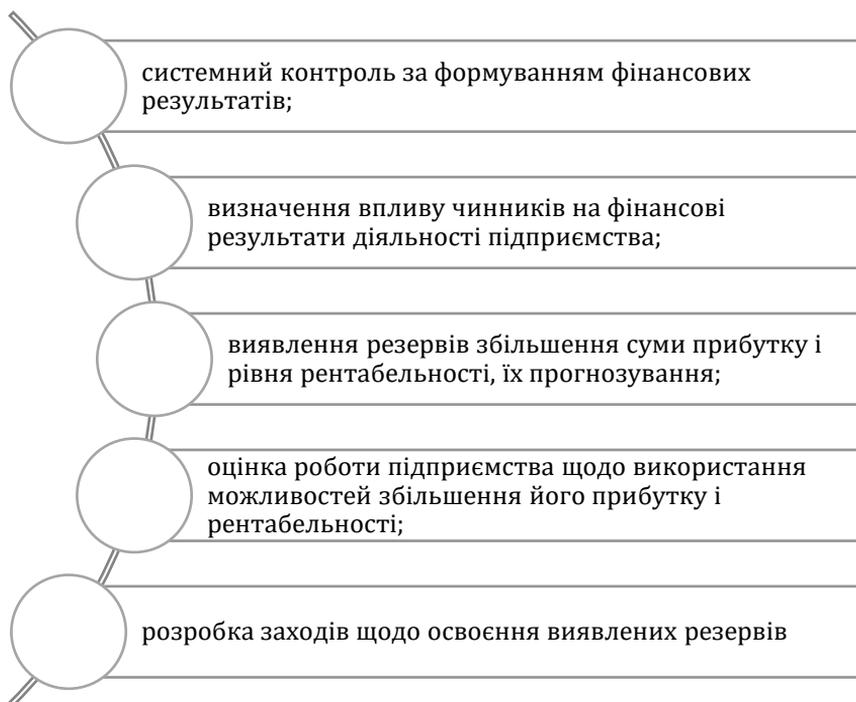

Рис. 9.3. Завдання аналізу прибутковості та рентабельності підприємства

Аналіз фінансових результатів підприємства має відповідати певним вимогам і ґрунтуватися на загальних принципах (рис. 9.4).

Рис. 9.4. Основні принципи аналізу прибутковості та рентабельності підприємства

9.2. Показники прибутковості діяльності підприємства

У процесі аналізу фінансового стану підприємства використовують такі показники прибутку: балансовий прибуток, прибуток від реалізації продукції (робіт і послуг), прибуток від операційної діяльності, прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, прибуток від звичайної діяльності, чистий прибуток (збиток), нерозподілений прибуток (рис.9.5).

Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – це загальний дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг, тобто без вирахування наданих знижок, повернення проданих товарів і податків з продажу (податку на додану вартість, акцизного збору тощо).

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначають вирахуванням з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відповідних податків, зборів, знижок тощо.

Прибуток (збиток) від операційної діяльності обчислюють як алгебраїчну суму валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат.

Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування визначають як алгебраїчну суму прибутку (збитку) від основної діяльності, фінансових та інших доходів (прибутків), фінансових та інших витрат (збитків). При цьому показники витрат (збитків) є від'ємними.

Чистий прибуток (збиток) розраховують як алгебраїчну суму прибутку (збитку) від звичайної діяльності та надзвичайного прибутку, надзвичайного збитку й податків з надзвичайного прибутку.

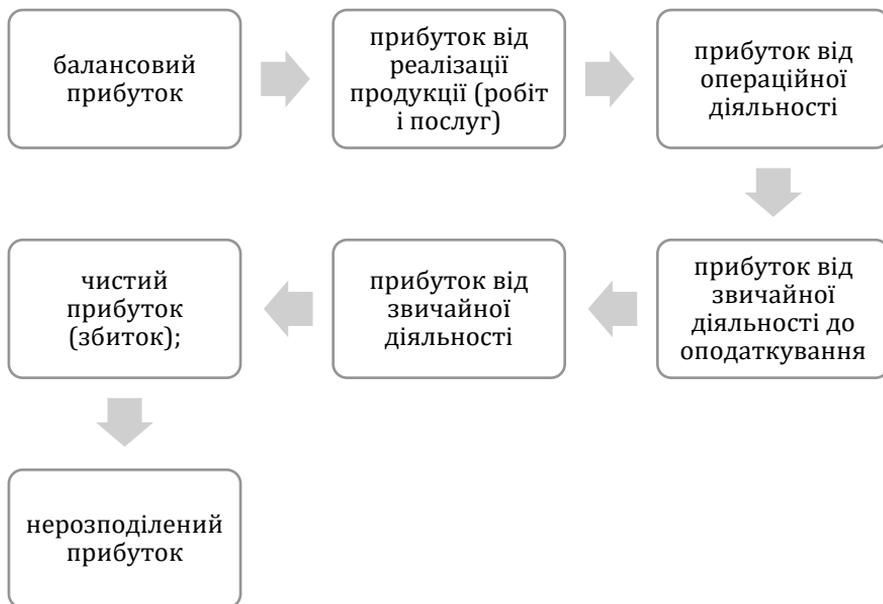

Рис. 9.5. Показники прибутковості діяльності підприємства

Важливо вивчити склад і структуру прибутку, їх зміни у динаміці. Варто проаналізувати прибуток у розрізі окремих видів продукції, послуг.

Аналіз валового прибутку краще починати з дослідження зміни його розміру в динаміці, причому як загальної його суми, так і у розрізі структурних елементів. Це можливо здійснити на основі проведення горизонтального аналізу, при цьому кожна позиція звітності порівнюється з аналогічним показником базового періоду.

Методика проведення зазначених розрахунків показана у табл. 9.1. Відтак варто здійснити вертикальний (структурний) аналіз, який дасть змогу виявити структурні зміни у складі валового прибутку та вплив кожної позиції звітності на результат загалом.

Таблиця 9.1

Методика горизонтального та вертикального аналізу валового прибутку

Показник	Формула розрахунку
<i>Горизонтальний аналіз</i>	
Абсолютне відхилення	$\Delta П = П_1 - П_0$
Відносне відхилення: темперосту	$ТР = П_1 / П_0 \times 100$
темперосту	$ТП = (П_1 - П_0) / П_0 \times 100$
<i>Вертикальний аналіз</i>	
Питома вага елемента аддитивної моделі	$ПВ = A_i / ВП$
Умовні позначення: $П_1, П_0$ – розмір балансового прибутку відповідно у звітному та базисному році; A_i – значення i -го елемента; $ВП$ – валовий прибуток	

Вертикальний аналіз проводять на основі оцінки впливу показників, залучених в аддитивну модель балансового прибутку.

Аддитивна модель має вигляд:

$$\Pi = \text{ЧВ} - \text{ПС} - \text{КВ} - \text{УВ} - \text{Вдс} + \text{Вдо} + \text{Дуч} + \text{ОДі} - \text{ОВі} + \text{Дпо} - \text{Впо}, \quad (9.1)$$

ЧВ – чиста виручка від реалізації продукції;

ПС – повна собівартість;

КВ – комерційні витрати;

УВ – управлінські витрати;

Вдо – відсотки до отримання;

Вдс – відсотки до сплати;

Дуч – доходи від участі в інших організаціях;

ОДі – інші операційні доходи;

ОВі – інші операційні витрати;

Дпо – доходи, одержані від інших позареалізаційних операцій;

Впо – витрати за іншими позареалізаційними операціями.

Аналіз кожного доданка аддитивної моделі балансового прибутку дозволяє оцінити надходження і напрями використання фінансових ресурсів. Зокрема, зростання операційних доходів, пов'язаних із реалізацією основних засобів, задачею майна в оренду, характерне для підприємств в кризовому фінансовому стані. Позитивно слід оцінити реалізацію невживаних основних засобів.

Фінансування поточної діяльності в аддитивній моделі балансового прибутку показане за допомогою показників витрат на виробництво і реалізацію продукції, комерційних і управлінських витрат, операційних і позареалізаційних витрат. Високий рівень управлінських витрат характерний для підприємств у складному фінансовому становищі.

Алгоритм формування нерозподіленого прибутку підприємства показано на рис. 9.6.

Доход (виручка) від реалізації товарів				
-				
ПДВ, акцизний збір, інші вирахування з доходу				
=				
Чистий дохід (виручка) від реалізації товарів				
-				
Собівартість реалізованих товарів				
=				
Валовий прибуток (збиток) від реалізації товарів				
+				
Інші операційні доходи				
-				
Адміністративні витрати	+	Витрати на збут	+	Інші операційні витрати
=				
ПРИБУТОК (ЗБИТОК) ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ				
+				
Доходи від участі в капіталі та інші				Фінансові витрати, витрати від
фінансові доходи, інші доходи	-			участі в капіталі, інші витрати
=				
ПРИБУТОК (ЗБИТОК) ВІД ЗВИЧАЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДО ОПОДАТКУВАННЯ				
-				
Податок на прибуток від звичайної діяльності				
=				
ПРИБУТОК (ЗБИТОК) ВІД ЗВИЧАЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ				
+				
Надзвичайні доходи	-	Надзвичайні	-	Податки з надзвичайного
прибутку				
=				
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)				
-				
Прибуток, використаний у звітному періоді				
=				
НЕРОЗПОДІЛЕНИЙ ПРИБУТОК (ЗБИТОК)				

Рис. 9.6. Алгоритм формування нерозподіленого прибутку

9.3. Аналіз рентабельності діяльності бізнесу

Показники рентабельності характеризують ефективність діяльності бізнесу, використання ресурсів, капіталу та показують співвідношення ефекту з наявними або використаними ресурсами.

Основні принципи формування показників рентабельності подані на рис. 9.7.

Основні принципи формування показників рентабельності:

- використання в чисельнику показників прибутку (прибуток від реалізації, прибуток від фінансово-господарської діяльності, прибуток до оподаткування, прибуток від звичайної діяльності, чистий прибуток);

- у знаменнику використовують об'єкт оцінювання, ефективність використання якого необхідно визначити. У цьому випадку назва показника рентабельності відповідає назві об'єкта оцінювання;

- забезпечення відповідності показників у чисельнику і знаменнику;

- усі показники рентабельності виражаються у відсотках.

Рис. 9.7. Принципи формування показників рентабельності

Використання цих принципів дозволяє моделювати показники рентабельності і формувати факторні моделі.

Показники рентабельності можна об'єднати в окремі групи:

- показники, що характеризують рентабельність витрат виробництва та інвестиційних проектів (витратні);

- показники, що характеризують рентабельність продажу (дохідні);

- показники, що характеризують прибутковість капіталу і його частин (ресурсні).

Формули розрахунку та характеристики основних показників рентабельності наведені у табл. 9.2.

Витратні	Ресурсні	Дохідні
<ul style="list-style-type: none"> показники, що характеризують рентабельність витрат виробництва та інвестиційних проектів; показують суму прибутку, яку отримує підприємство на кожну гривню витрат (рентабельність продукції, окремих видів діяльності, інвестиційних проектів). 	<ul style="list-style-type: none"> показники, що характеризують прибутковість капіталу і його частин; відображають суму прибутку, яка припадає на гривню ресурсів (рентабельність активів, капіталу тощо). 	<ul style="list-style-type: none"> показники, що характеризують рентабельність продажу; показують суму прибутку, яку отримує підприємство з кожної гривні продажу (валова, операційна та чиста рентабельність реалізації).

Рис. 9.8. Групи показників рентабельності

Таблиця 9.2

Методика розрахунку показників рентабельності

Показник	Зміст	Формула розрахунку
1	2	3
<i>Витратні показники рентабельності</i>		
Рентабельність виробничої діяльності	Показує суму прибутку, одержаного на 100 грн витрат. Розраховують загалом для підприємства, окремих підрозділів чи видів продукції.	$\frac{\text{ЧП}}{\text{ПС}} * 100,$ де ЧП – чистий прибуток; ПС – повна собівартість

1	2	3
Рентабельність продажу	Показує скільки прибутку отримує підприємство зі 100 грн продажу. Розраховують загалом для підприємства і за окремими видами продукції.	$\frac{ПО}{В} * 100,$ де ПО – прибуток до оподаткування; В – виручка від реалізації товарів
<i>Ресурсні показники рентабельності</i>		
Рентабельність ресурсів	Показує суму прибутку, одержаного підприємством із розрахунку на 100 грн господарських ресурсів.	$\frac{ПО}{Р} * 100,$ де ПО – прибуток до оподаткування; Р – вартість господарських ресурсів
Рентабельність виробничих ресурсів	Показує суму прибутку, одержаного підприємством із розрахунку на 100 грн виробничих ресурсів.	$\frac{ПО}{ВР} * 100,$ де ПО – прибуток до оподаткування; ВР – вартість виробничих ресурсів
Рентабельність активів	Показує суму чистого прибутку, отриманого підприємством із розрахунку на 100 грн вартості його майна.	$\frac{ЧП}{А} * 100,$ де ЧП – чистий прибуток; А – вартість активів
Рентабельність основних засобів	Показує суму прибутку, одержаного підприємством із розрахунку на 100 грн вартості основних засобів.	$\frac{ПО}{ОЗ} * 100,$ де ПО – прибуток до оподаткування; ОЗ – вартість основних засобів

1	2	3
Рентабельність оборотних активів	Показує суму прибутку, одержаного підприємством із розрахунку на 100 грн вартості матеріальних оборотних активів.	$\frac{ПО}{ОА} * 100,$ де ПО – прибуток до оподаткування; ОА – вартість оборотних активів
Рентабельність капіталу	Показує суму чистого прибутку, отриманого підприємством із розрахунку на 100 грн інвестованого капіталу.	$\frac{ЧП}{К} * 100,$ де ЧП – чистий прибуток; К – вартість капіталу
Рентабельність інвестицій	Показує суму чистого прибутку, отриманого підприємством із розрахунку на 100 грн власного й довгострокового позикового капіталу.	$\frac{ЧП}{ВК + ДЗ} * 100,$ де ЧП – чистий прибуток; ВК – власний капітал; ДЗ – довгострокові зобов'язання
Рентабельність фінансових інвестицій	Показує суму доходів, отриманих підприємством із розрахунку на 100 грн довгострокових і короткострокових фінансових вкладень.	$\frac{ДІ}{ДВ + ПВ} * 100,$ де ДІ – доходи, отримані в результаті фінансового інвестування; ДВ – середній розмір довгострокових фінансових вкладень; ПВ – середній розмір короткострокових фінансових вкладень
<i>Дохідні показники рентабельності</i>		
Валова рентабельність реалізації	Показує прибутковість зі 100 грн продажу.	$\frac{ВП}{В} * 100,$ де ВП – валовий прибуток; В – виручка від реалізації

1	2	3
Операційна рентабельність реалізації	Показує рентабельність підприємства після вирахування витрат на управління та реалізацію продукції (витрат, які не стосуються виробництва).	$\frac{ОП}{В} * 100,$ де ОП – операційний прибуток; В – виручка від реалізації
Чиста рентабельність реалізації	Характеризує вплив структури капіталу і фінансування підприємства на його рентабельність.	$\frac{ЧП}{В} * 100,$ де ЧП – чистий прибуток; В – виручка від реалізації

В процесі аналізу слід вивчити динаміку перелічених показників рентабельності. За можливості варто порівняти ці показники з аналогічними показниками підприємств-конкурентів.

9.4. Факторний аналіз фінансових результатів діяльності підприємства

Прибутковість бізнесу змінюється під впливом різних чинників. Усіх їх можна поділити на зовнішні та внутрішні (рис. 9.9).

Зовнішні чинники

- державна політика;
- природно-кліматичні умови;
- кон'юнктура ринку

Внутрішні чинники

- чинники, що визначають результати роботи підприємства та його ефективність;
- чинники, пов'язані з порушеннями підприємством дисципліни

Рис. 9.9. Чинники, що впливають на рівень прибутковості бізнесу

Чинники зовнішнього середовища:

- природно-кліматичні умови;
- державна політика (податкові ставки, розмір мита тощо);
- кон'юнктура ринку (ціни на сировину, матеріали, знижки, ціни на готову продукцію, попит, пропозиція тощо);
- інші чинники зовнішнього середовища.

Зміну цих чинників можна прогнозувати, проте підприємство повинно уміти адаптуватися до їх зміни.

Від підприємства залежать внутрішні чинники, які впливають на розмір прибутку. Внутрішні чинники, що впливають на розмір прибутку, поділяють на дві групи:

1. Чинники, що визначають результати роботи підприємства та його ефективність:

- структура активів;
- структура пасивів;
- ефективність використання ресурсів (майна, капіталу);
- ефективний менеджмент;
- технології та обладнання, яке використовується, ноу-хау, інновації;
- інші чинники, на які бізнес має безпосередній вплив та які визначають результати його роботи.

2. Чинники, пов'язані з порушенням підприємством дисципліни: економія коштів як результат невживання необхідних заходів з охорони праці, поліпшення умов праці і техніки безпеки; невиконання або невчасне виконання ремонту основних засобів; недостатнє використання коштів на підготовку і підвищення кваліфікації персоналу підприємства, тощо.

Важливо виявити всі чинники, що впливають на суму прибутку, та встановити ступінь впливу кожного з них.

Валовий прибуток і прибуток від реалізації продукції є найвагомими складовими загальної суми прибутку підприємства.

Чинники, які впливають на розмір валового прибутку (рис. 9.10):

- обсяг реалізованої продукції та її структура;
- повна собівартість продукції;
- розмір прибутку на 100 грн. виручки від реалізації.

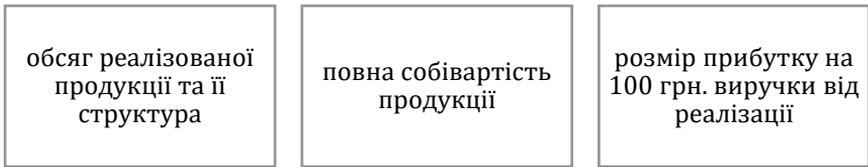

Рис. 9.10. Чинники, які впливають на розмір валового прибутку

Для виявлення ступеня впливу зміни обсягу реалізації на прибуток потрібно валовий прибуток базисного періоду помножити на темп зміни обсягу реалізації порівняно з базисним періодом.

Варто врахувати і взаємозв'язок між змінами в структурі виробництва і реалізації продукції та обсягом реалізованої продукції, а також її собівартістю. Для цього валовий прибуток (збиток) базисного періоду потрібно помножити на темп зміни собівартості реалізованої продукції порівняно з базисним періодом.

Зниження собівартості реалізованої продукції, робіт, послуг є одним з основних резервів росту валового прибутку та прибутку від реалізації. Вплив зміни рівня витрат на 100 грн виручки від реалізації на прибуток визначають таким чином: виручку від реалізації звітного періоду множать на відхилення в рівні витрат на 100 грн виручки від реалізації.

При збільшенні питомої ваги рентабельніших робіт, виробництва рентабельніших видів продукції зростатиме й сума прибутку; за зростання питомої ваги менш рентабельних і нерентабельних – сума прибутку зменшуватиметься аж до отримання збитків. Ступінь впливу зміни структури реалізованої продукції на прибуток визначають множенням суми валового прибутку (збитку) базисного періоду та різниці у темпах зміни виручки й собівартості реалізованої продукції.

В закордонній практиці досить широко застосовують аналіз співвідношення «витрати – випуск – прибуток» (ВВП). При цьому обчислюють й аналізують такі показники, які подані на рис. 9.11.

Маржинальний прибуток	Коефіцієнт маржинального прибутку	Точка беззбитковості
Рівень безпеки операційної діяльності	Обсяг операційної діяльності, що забезпечує цільову прибутковість	Операційний ліверидж

Рис. 9.11. Показники, що характеризують співвідношення «витрати – випуск – прибуток»

Маржинальний прибуток обчислюють як різницю між обсягом виробництва та реалізації у вартісному виразі та змінними витратами за цей період.

Співвідношення суми маржинального прибутку та обсягу виробництва становить коефіцієнт маржинального прибутку.

Операційну діяльність щодо виготовлення продукції або надання послуг вважають зрівноваженою, коли сума виручки від реалізації цієї продукції (товарів, послуг) дорівнює сумі сукупних витрат. Такий обсяг продукції називають точкою беззбитковості. Точку беззбитковості обчислюють як відношення постійних витрат до суми маржинального прибутку на одиницю продукції.

Рівень безпеки операційної діяльності визначають на основі беззбиткового обсягу виробництва. Визначником такої безпеки є ступінь перевищення беззбиткового обсягу виробництва над фактичним або плановим обсягом виготовлюваної продукції. Коефіцієнт безпеки операційної діяльності обчислюють як відхилення фактичного від планового обсягу продукції у натуральному або вартісному виразі до фактичного рівня у відповідному вимірнику. Цей коефіцієнт є вимірником операційного ризику. Ризик зменшення обсягу виробництва до точки рівноваги знижується зі зростанням коефіцієнта безпеки операційної діяльності, і навпаки – зростає за його зниження.

Прибуток підприємства залежить від його операційної активності, яка на виробничих підприємствах виражається передусім обсягом виготовлення і продажу продукції. Під час аналізу залежності прибутку від операційної активності з'ясовуються два питання: який обсяг виробництва забезпечує цільовий прибуток підприємства; як реагує розмір прибутку на зміну обсягу виробництва. Цільовим у цьому разі називають прибуток, який підприємство хотіло б одержати в певному періоді, виходячи зі своїх стратегічних завдань. Тому виникає питання, скільки треба виготовляти і продавати продукції за певних цін і рівня витрат, щоб зазначений прибуток забезпечити (Грещак М.Г., 2001).

Розраховують цей показник за натурального виразу обсягу продукції за такою формулою:

$$НП = \frac{ПВ + ЦП}{Ц - ЗМ}, \quad (9.2)$$

де НП – обсяг продукції, що забезпечує цільовий прибуток у натуральному виразі;

ПВ – постійні витрати за розрахунковий період, грн;

ЦП – цільовий прибуток, грн;

Ц – ціна одного виробу, грн.;

ЗМ – змінні витрати на одиницю продукції, грн.

Обсяг продукції, що забезпечує цільовий прибуток у вартісному виразі обчислюють як відношення суми постійних витрат за розрахунковий період та суми цільового прибутку до коефіцієнта маржинального прибутку.

Питання для самоконтролю

1. Чому прибуток окремих суб'єктів бізнесу важливий для держави?
2. Які функції виконує прибуток суб'єкта бізнесу?
3. У чому полягає функція нагромадження прибутку?
4. Як проявляється стимулююча функція прибутку?
5. Яким чином підприємство розподіляє отриманий прибуток?
6. Як сучасна економічна наука трактує поняття «прибуток»?

7. Чому прибуток є найважливішим показником ефективності функціонування підприємства?
8. Які завдання аналізу прибутковості та рентабельності підприємства?
9. Які чинники впливають на рівень прибутковості суб'єкта бізнесу?
10. Як обсяги реалізації продукції впливають на суму прибутку?
11. Який вплив на прибуток має зміна структури продукції?
12. На які групи поділяють показники рентабельності?
13. Що характеризують витратні показники рентабельності?
14. Які показники рентабельності відносять до групи дохідних?
15. Як розраховується рентабельність продажу?
16. Які є принципи формування показників рентабельності?
17. Який показник показує суму прибутку, одержаного підприємством із розрахунку на 100 грн виробничих ресурсів?
18. Як розраховується чистий прибуток підприємства?
19. Операційна рентабельність реалізації – це...
20. Як розраховується чиста рентабельність реалізації?

Тести

Які функції виконує прибуток?

- а) нагромадження, стимулювання, розподілу;
- б) реклами, збуту, інновації;
- в) зберігання, транспортування, реалізації;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який з показників є основним показником прибутковості діяльності підприємства?

- а) виручка від реалізації продукції;
- б) чистий прибуток;
- в) витрати;
- г) правильна відповідь відсутня.

Як визначається валовий прибуток?

а) як сума чистого доходу (виручки) від реалізації продукції та собівартістю реалізованої продукції;

б) як різниця чистого доходу (виручки) від реалізації продукції та собівартістю реалізованої продукції;

в) як різниця чистого прибутку та прибутку, використаного в звітному періоді;

г) правильна відповідь відсутня.

Як визначається нерозподілений прибуток?

а) як сума чистого доходу (виручки) від реалізації продукції та собівартістю реалізованої продукції;

б) як різниця чистого доходу (виручки) від реалізації продукції та собівартістю реалізованої продукції;

в) як різниця чистого прибутку та прибутку, використаного в звітному періоді;

г) правильна відповідь відсутня.

Що характеризують витратні показники рентабельності?

а) рентабельність витрат виробництва та інвестиційних проектів;

б) рентабельність продажу;

в) прибутковість капіталу і його частин;

г) правильна відповідь відсутня.

Що характеризують дохідні показники рентабельності?

а) рентабельність витрат виробництва та інвестиційних проектів;

б) рентабельність продажу;

в) прибутковість капіталу і його частин;

г) правильна відповідь відсутня.

Що характеризують ресурсні показники рентабельності?

а) рентабельність витрат виробництва та інвестиційних проектів;

б) рентабельність продажу;

в) прибутковість капіталу і його частин;

г) правильна відповідь відсутня.

Який показник показує суму прибутку, одержаного підприємством із розрахунку на 100 грн виробничих ресурсів?

а) рентабельність активів;

- б) рентабельність виробничих ресурсів;
- в) рентабельність капіталу;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який показник показує суму прибутку, одержаного підприємством із розрахунку на 100 грн вартості основних засобів?

- а) рентабельність активів;
- б) рентабельність виробничих ресурсів;
- в) рентабельність основних засобів;
- г) правильна відповідь відсутня.

До якої групи показників рентабельності належить валова рентабельність реалізації?

- а) витратні;
- б) дохідні;
- в) ресурсні;
- г) правильна відповідь відсутня.

До якої групи показників рентабельності належить рентабельність інвестицій?

- а) витратні;
- б) дохідні;
- в) ресурсні;
- г) правильна відповідь відсутня.

До якої групи показників рентабельності належить рентабельність виробничої діяльності?

- а) витратні;
- б) дохідні;
- в) ресурсні;
- г) правильна відповідь відсутня.

До чинників, які впливають на розмір валового прибутку підприємства належать?

- а) обсяг реалізованої продукції та її структура;
- б) повна собівартість продукції;
- в) розмір прибутку на 100 грн. виручки від реалізації;
- г) всі відповіді правильні.

Як розраховується маржинальний прибуток?

- а) як різницю між обсягом виробництва та реалізації у вартісному виразі та змінними витратами за цей період;
- б) як різниця чистого доходу (виручки) від реалізації продукції та собівартістю реалізованої продукції;
- в) як різниця чистого прибутку та прибутку, використаного в звітному періоді;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який з перелічених чинників є внутрішнім чинником ефективності діяльності підприємства?

- а) ефективність використання ресурсів (майна, капіталу);
- б) кон'юнктура ринку;
- в) державна політика;
- г) правильна відповідь відсутня.

До зовнішніх чинників, що впливають на прибуток підприємства, належать:

- а) низька якість продукції;
- б) державна податкова політика;
- в) недостатня підготовка персоналу;
- г) правильна відповідь відсутня.

Формула для обчислення точки беззбитковості у натуральному виразі включає:

- а) постійні витрати, коефіцієнт маржинального прибутку;
- б) повну собівартість і ціну продукції;
- в) постійні витрати, ціну виробу, змінні витрати;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що відбувається з прибутком, якщо зростає питома вага рентабельніших видів продукції?

- а) прибуток знижується;
- б) прибуток не змінюється;
- в) прибуток зростає;
- г) правильна відповідь відсутня.

Як визначити вплив зміни рівня витрат на прибуток?

- а) валовий прибуток множиться на темп зміни цін;

- б) змінні витрати діляться на виручку;
- в) виручку звітного періоду множать на відхилення витрат на 100 грн виручки;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що відбувається з операційним ризиком при зниженні коефіцієнта безпеки?

- а) не змінюється;
- б) зростає;
- в) зменшується;
- г) правильна відповідь відсутня.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Установіть відповідність між показниками прибутковості та їх визначеннями.

Показник	Визначення
1. Нерозподілений прибуток	<p>А) Дохід, що визначається шляхом вирахування з доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг (у тому числі платежів від оренди об'єктів інвестиційної нерухомості) наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам, та податків і зборів;</p> <p>Б) Частина чистого прибутку, яка залишається у розпорядженні підприємства після виплати доходів власникам у вигляді дивідендів, формування резервного капіталу, поповнення статутного капіталу та використання на інші потреби;</p> <p>В) Сума балансового (валового) прибутку, зменшена на суму податкових платежів за його рахунок.</p>
2. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	
3. Чистий прибуток	

Завдання 2. Розподіліть показники рентабельності підприємства на три групи:

- витратні;
- дохідні;
- ресурсні.

Вихідні дані:

1) рентабельність продукції; 2) рентабельність активів; 3) валова рентабельність реалізації; 4) рентабельність інвестиційного проекту; 5) рентабельність окремого виду діяльності; 6) рентабельність капіталу;	7) операційна рентабельність реалізації; 8) чиста рентабельність реалізації; 9) рентабельність оборотного капіталу; 10) рентабельність власного капіталу; 11) рентабельність виробничих ресурсів; 12) рентабельність основних засобів.
---	---

Завдання 3. Розрахуйте показники рентабельності фінансово-господарської діяльності підприємства. За результатами розрахунків зробіть висновки.

Показники рентабельності підприємства, тис. грн

Показники	Базисний рік	Звітний рік	Відхилення, (+,-)
1	2	3	4
Середня вартість майна	256,5	442,5	
Середній розмір власного капіталу	156,4	310,0	
Середній розмір власного оборотного капіталу	57,3	60,4	
Середній розмір матеріальних оборотних активів	95,5	127,5	
Середня вартість основних засобів	104,5	115,0	
Вартість виробничих ресурсів	200,7	244,5	

1	2	3	4
Витрати на оплату праці	27,1	33,1	
Вартість господарських ресурсів	275,3	267,9	
Виручка від реалізації	230,0	239,4	
Витрати	172,0	173,4	
Прибуток (збиток) до оподаткування	49,5	63,1	
Чистий прибуток (збиток)	35,2	52,3	
Рентабельність продажу, %			
Рентабельність основних засобів, %			
Рентабельність оборотних активів, %			
Рентабельність виробничих ресурсів, %			
Рентабельність трудових ресурсів, %			
Рентабельність усіх ресурсів, %			
Рентабельність витрат, %			
Рентабельність активів, %			
Рентабельність власного капіталу, %			
Рентабельність власного оборотного капіталу, %			

Завдання 4. За даними фінансової звітності (дод. А, Б, В, Д) проаналізуйте динаміку показників рентабельності підприємства за аналізований період. Зробіть висновки.

Показник	Значення показника		Відхилення, (+,-)
	Базисний рік	Звітний рік	
Рентабельність продукції, %			
Рентабельність операційної діяльності, %			
Рентабельність продажу, %			
Рентабельність капіталу, %			
Рентабельність основного капіталу, %			
Рентабельність оборотного капіталу, %			
Рентабельність власного капіталу, %			

Завдання 5. На основі даних фінансової звітності (дод. А, Б, В, Д) за допомогою факторного аналізу встановіть вплив чинників першого порядку на зміну рентабельності продажів.

Вплив чинників першого порядку на рентабельність продажу

Показник	Базисний рік	Звітний рік	Відхилення, (+/-)
Виручка від реалізації продукції, робіт та послуг, тис. грн			
Витрати на виробництво та реалізацію продукції, робіт та послуг, тис. грн			
Рентабельність продажу, %			
Відхилення рентабельності продажів за рахунок зміни:			
- виручки від реалізації	x	x	
- витрат на виробництво та реалізацію продукції, робіт, послуг	x	x	

КРОСВОРД «Аналіз прибутковості та рентабельності підприємства»

По вертикалі:

1. Рентабельність показує суму чистого прибутку, отриманого підприємством із розрахунку на 100 грн власного й довгострокового позикового капіталу.

3. Надання грошей або товарів у борг на визначений термін на умовах поворотності та зі сплатою відсотка.

6. Рентабельність показує скільки прибутку отримує підприємство зі 100 грн продажу.

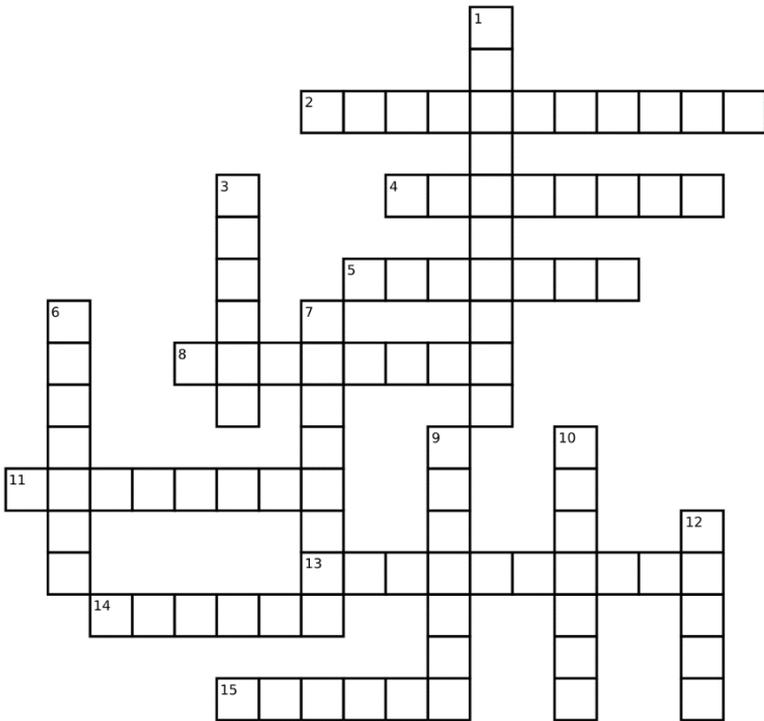
7. ... підприємства – це частина новоствореної вартості, що відображає різницю між доходами, отриманими від фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, та видатками на її здійснення і є винагородою за ризик здійснення підприємницької діяльності.

9. Зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення

власниками).

10. Показники рентабельності, що характеризують рентабельність продажу та показують суму прибутку яку отримує підприємство з кожної гривні продажу.

12. ... прибутку – показник прибутковості діяльності підприємства, який визначає ефективність основної діяльності і становить норму прибутку.

По горизонталі:

2. Теперішня заборгованість підприємства іншим юридичним і фізичним особам, що виникла внаслідок здійснення у минулому господарських операцій чи інших подій, погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

4. Показники рентабельності, що характеризують прибутковість капіталу і його частин.
5. Рентабельність... показує суму чистого прибутку, отриманого підприємством із розрахунку на 100 грн вартості його майна.
8. Показники рентабельності, що характеризують рентабельність витрат виробництва та інвестиційних проектів.
11. Рентабельність ... показує суму чистого прибутку, отриманого підприємством із розрахунку на 100 грн інвестованого капіталу.
13. ... рентабельність реалізації показує рентабельність підприємства після вирахування витрат на управління та реалізацію продукції (витрат, які не стосуються виробництва).
14. Перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.
15. Збільшення економічних вигод у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, яке призводить до зростання власного капіталу (з винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників).

ТЕМА 10. АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

10.1. Інвестиційна діяльність та її важливість для бізнесу.

10.2. Аналіз результатів інвестиційної діяльності підприємства.

10.3. Аналіз ефективності інвестиційних проектів.

10.4. Оцінка фінансових інвестицій.

10.1. Інвестиційна діяльність та її важливість для бізнесу

Згідно з Законом України «Про інвестиційну діяльність», інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) та/або досягається соціальний та екологічний ефект.

Такими цінностями можуть бути:

- кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери (крім векселів);
- рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
- майнові права інтелектуальної власності;
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»);
- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права;
- інші цінності.

Визначення поняття «інвестиції» показані на рис.10.1.

Інвестиції, що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік, здійснюються у формі капітальних вкладень.

Згідно з Законом України «Про інвестиційну діяльність»	<i>У більш ширшому трактуванні</i>
<ul style="list-style-type: none"> • усі види майнових й інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект. 	<ul style="list-style-type: none"> • вкладення капіталу з метою подальшого його збільшення, яке повинно компенсувати інвестору відмову від споживання у поточному періоді, винагородити його за ризик, компенсувати втрати від інфляції та не одержання процентів від банківських вкладень капіталу.

Рис. 10.1. Трактування категорії «інвестиції»

Поширені різні підходи до визначення категорії «інвестиції» вказують на багатогранну її сутність. З метою уточнення сутності цієї категорії І.О. Бланк пропонує інвестиції розглядати в таких формах прояву, як показано на рис.10.2.

Особливості інвестиційної діяльності:

- інвестиційна діяльність ризиковіша за операційну;
- є основою для нарощування операційної діяльності підприємства;
- грошові потоки від операційної діяльності суттєво відрізняються в окремі періоди за своєю спрямованістю;
- інвестиційної діяльності менше залежать від виду економічної діяльності суб'єкта бізнесу, як операційна його діяльність.

Класифікація інвестицій подана на рис. 10.3.

Короткострокові інвестиції – це інвестиції, що вкладаються не довше, ніж на один рік. Довгострокові інвестиції – це капіталовкладення на період понад один рік.

Первинні інвестиції – це використання фінансових ресурсів, які вперше підготовлені для інвестиційних цілей. Реінвестиції – це процес, який передбачає повторне використання раніше вкладених коштів для подальшого їх використання в інвестиційних цілях.

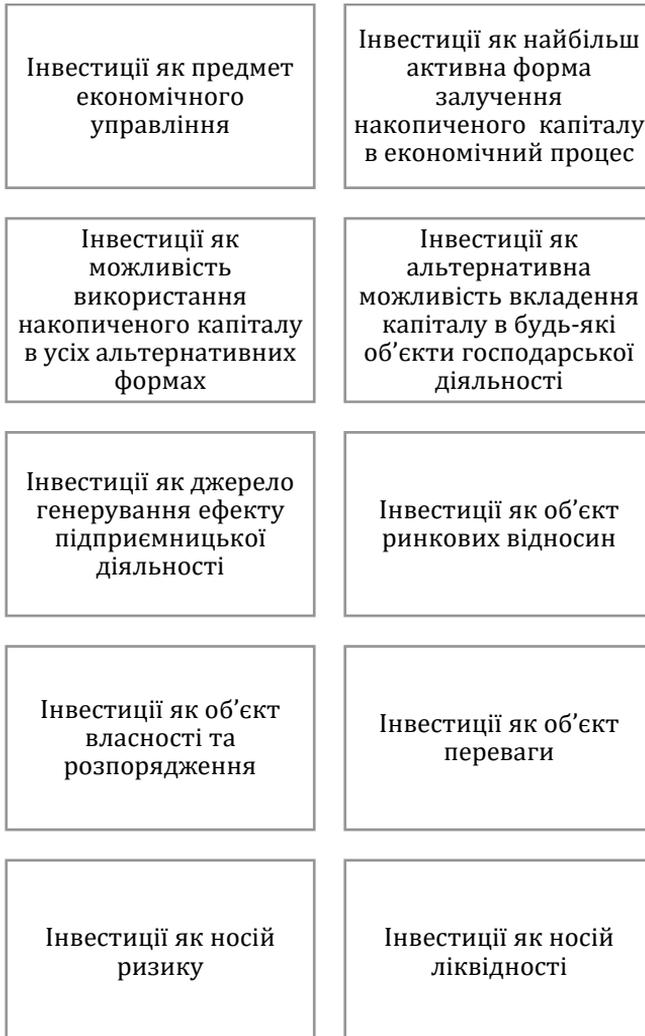

Рис.10.2. Форми інвестицій

Фінансові інвестиції – інвестування коштів у різні фінансові інструменти (паї, акції, цінні папери, поліси страхування життя). Реальні інвестиції – це вкладення коштів у матеріальні й нематеріальні активи.

Рис. 10.3. Класифікація інвестицій

Безризикові інвестиції – це вкладення, щодо яких фактично відсутній ризик втрати капіталу або очікуваного доходу. Ризикові інвестиції – вкладення, за яких існує реальна можливість втрати прибутку або суми вкладеного капіталу. Інвестиції з високим ступенем ризику переважно пов'язані з кредитуванням науково-технічних розробок і винаходів.

Державні інвестиції здійснюються центральними та місцевими органами влади; приватні – громадянами і підприємствами, що є у приватній власності; іноземні – іноземними державами, юридичними особами та громадянами.

Основи інвестиційної діяльності, зокрема об'єкти, суб'єкти, принципи, категорії подані у табл. 10.1.

Таблиця 10.1

Основи інвестиційної діяльності

<i>Категорія</i>	<i>Зміст</i>
Об'єкти інвестиційної діяльності	Об'єктами інвестиційної діяльності може бути будь-яке майно, в тому числі основні фонди і оборотні кошти в усіх галузях економіки, цінні папери (крім векселів), цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності, а також майнові права.
Суб'єкти інвестиційної діяльності	Суб'єктами (інвесторами і учасниками) інвестиційної діяльності можуть бути громадяни і юридичні особи України та іноземних держав, а також держави.
Принципи інвестиційної діяльності	Розрізняють такі принципи, як обґрунтованості, ефективності, планування, інформаційної підтримки, альтернативності, врахування факторів ризику, тощо.
Категорії інвестування	Інвестиції, інвестиційний проект, інвестиційна діяльність, інвестор, цінні папери, фінансові інвестиції, реальні інвестиції

10.2. Аналіз результатів інвестиційної діяльності підприємства

Інвестиційна діяльність підприємства поєднує реальне і фінансове інвестування.

Завданням аналізу результатів інвестиційної діяльності підприємства показані на рис. 10.4.

Для початку варто визначити результати, які можна кількісно виразити та оцінити. За допомогою експертної оцінки слід оцінити вплив якісних результатів. Кожен напрям інвестування має свою мету, яка визначає результати інвестиційної діяльності підприємства.

Метою виробничого інвестування є оновлення матеріальної бази підприємства, що сприятиме зростанню виробничих потужностей підприємства, поліпшенню умов праці, економії матеріальних ресурсів, зростанню якості продукції та її конкурентоспроможності, розширенню асортименту продукції, створенню нових її видів, зменшенню витрат робочого часу, створенню нових робочих місць тощо.

Рис. 10.4. Завданням аналізу результатів інвестиційної діяльності підприємства

Комерційне інвестування спрямоване на здобуття нових ринків збуту продукції, товарів, робіт, послуг. Воно сприятиме росту виручки від реалізації продукції, прибутку підприємства, ступеня задоволення попиту. Досягнення зазначених результатів можливе за рахунок нарощування обсягів

виробництва, покращання якості продукції та її конкурентоспроможності, розвитку мережі збуту продукції тощо.

Метою соціального інвестування є поліпшення соціального захисту працівників підприємства, зниження рівня травматизму на виробництві та рівня професійних захворювань, зростання продуктивності праці як результат покращання умов праці. Досягти мети соціального інвестування можна через будівництво об'єктів соціально-культурної сфери та житлових будинків, поліпшення умов праці.

Фінансове інвестування спрямоване на одержання додаткових фінансових ресурсів (дивідендів, відсотків). Досягти цієї мети можна купівлею цінних паперів, наданням інвестиційних кредитів.

Метою інтелектуального інвестування є вдосконалення техніки і технології виробництва.

Інвестиційна діяльність підприємства може супроводжуватися додатковими результатами, які можуть зацікавити до участі в інвестуванні державні органи (зростання задоволення попиту населення, створення додаткових робочих місць, додаткове надходження податків до бюджету тощо).

Можливі потреби інвестиційного проекту показані на рис. 10.5.

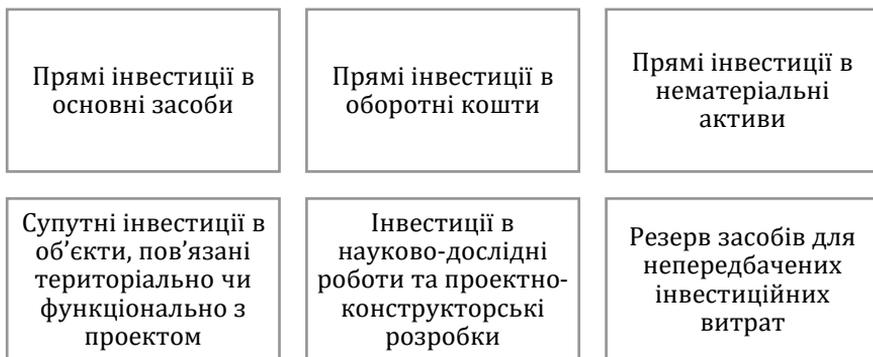

Рис. 10.5. Можливі потреби інвестиційного проекту

Таким чином, можливими потребами інвестиційного проекту є:

- прямі інвестиції в основні засоби (придбання будівель і споруд; будівництво будівель і споруд; ремонтно-будівельні роботи; вартість машин і устаткування; доставка й монтаж машин і устаткування; вартість технологічних пристроїв і оснащення, що забезпечують роботу основного устаткування);

- прямі інвестиції в оборотні кошти (формування запасів сировини, основних і допоміжних матеріалів; запасів виробів у незавершеному виробництві; створення запасів готової продукції);

- прямі інвестиції в нематеріальні активи (придбання патентів і ліцензій; торгових марок, програмних продуктів; формування проектної документації та інформації в різних формах);

- супутні інвестиції в об'єкти, пов'язані територіально чи функціонально з проектом (транспортна інфраструктура; енерго-, водо-, газопостачання, водовідведення);

- інвестиції в науково-дослідні роботи та проектно-конструкторські розробки, що забезпечують проект на підготовчому етапі чи супроводжують його протягом усього періоду його реалізації;

- резерв засобів для непередбачених інвестиційних витрат.

10.3. Аналіз ефективності інвестиційних проектів

Мета аналізу ефективності інвестиційних проектів – визначення з-поміж альтернативних інвестиційних проектів найбільш ефективного. Завдання аналізу ефективності інвестиційних проектів показані на рис. 10.6.

Принципи, яких варто дотримуватися здійснюючи оцінки ефективності інвестиційних проектів:

- розгляд проекту впродовж усього розрахункового періоду;
- моделювання потоків і відтоків грошових коштів;
- порівнянність умов різних проектів;
- принцип позитивності і максимуму ефекту;
- облік тільки майбутніх витрат і результатів;

- порівняння результатів за реалізації проекту та без нього;
- облік усіх найбільш вагомих результатів проекту;
- аналіз участі різних учасників проекту;
- врахування інфляційних процесів; аналіз та оцінка ризиків проекту.

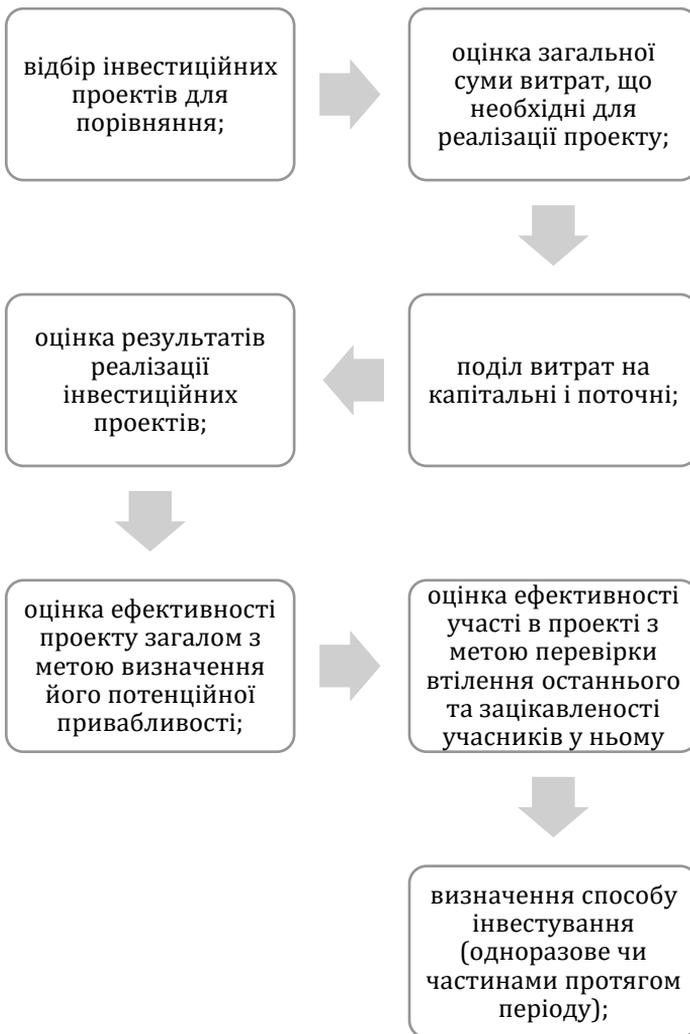

Рис. 10.6. Завдання аналізу ефективності інвестиційного проекту

Методи оцінки ефективності інвестиційних проектів можна поділити на дві групи: облікові та дисконтовані (рис. 10.7).

Основані на облікових оцінках	Основані на дисконтованих оцінках
<ul style="list-style-type: none"> • Не враховують зміну вартості грошей у часі: - термін окупності інвестицій (Payback Period, PP); - коефіцієнт окупності інвестицій (Accounting Rate of Return, ARR) 	<ul style="list-style-type: none"> • Враховують зміну вартості грошей у часі: - чиста теперішня вартість (Net Present Value, NPV); - індекс рентабельності інвестицій (Profitability Index, PI); - дисконтований термін окупності інвестицій (Discounted Payback Period, DPP)

Рис. 10.7. Методи оцінки ефективності інвестиційних проектів

Методику розрахунку цих показників подано у табл. 10.2.

Таблиця 10.2

Показники, що характеризують ефективність інвестиційних проектів

Показник	Методика розрахунку
1	2
Термін окупності інвестицій	<p style="text-align: center;">, при якому</p> $\sum_{k=1}^n P_k - IC = 0$ <p>де P_k – розмір річних доходів впродовж n років; IC – розмір інвестицій.</p>
Облікова норма прибутку	<p style="text-align: center;">--- IC --- або</p> $\frac{ЧП}{A} = IC$ <p>де $ЧП$ – чистий прибуток, A – сума амортизації.</p>

1	2
Дисконтований термін окупності інвестицій	, при якому $\sum_{k=1}^n (1+r)^k = \dots$ де r – коефіцієнт дисконтування
Чистий приведений (дисконтований) дохід	$\dots - \sum_{k=1}^n (1+r)^k = \dots$
Індекс рентабельності інвестицій	$\dots - \sum_{k=1}^n (1+r)^k = \dots$

У разі, коли чистий дисконтований дохід є більшим за нуль, прибутковість інвестицій є вищою за норму дисконту.

Якщо індекс рентабельності більший за 1, то проект прибутковий, якщо менший 1 – проект збитковий, якщо рівний 1 – проект не прибутковий і не збитковий.

10.4. Оцінка фінансових інвестицій

Необхідність ефективного використання інвестиційних ресурсів, коли вони дозволяють отримати більший рівень прибутку, ніж від операційної діяльності зумовила фінансове інвестування.

Цінним папером є документ установленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право, визначає взаємовідносини емітента цінного папера (особи, яка видала цінний папір) і особи, яка має права на цінний папір, та передбачає виконання зобов'язань за таким цінним папером, а також можливість передачі прав на цінний папір та прав за цінним папером іншим особам (згідно з Законом України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки»).

Згідно з Законом України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» цінні папери за порядком їх розміщення або видачі поділяються на емісійні або неемісійні. Емісійні цінні папери – це цінні папери, що посвідчують однакові права їх власників у межах одного випуску цінних паперів

стосовно особи, яка бере на себе відповідні зобов'язання (емітента). До емісійних цінних паперів належать: акції, акції корпоративних інвестиційних фондів, корпоративні облигації, облигації місцевих позик, державні облигації України, облигації міжнародних фінансових організацій, депозитні сертифікати банків, іпотечні облигації, сертифікати фондів операцій з нерухомістю, інвестиційні сертифікати, казначейські зобов'язання України, державні деривативи, опціонні сертифікати, фондові варанти, кредитні ноти, депозитарні розписки.

Цінні папери існують в електронній (електронні цінні папери) та паперовій (паперові цінні папери) формах. Електронний цінний папір відображається у вигляді облікового запису на рахунку в цінних паперах у системі депозитарного обліку цінних паперів. Паперовий цінний папір оформлюється на матеріальному носії як документ, що містить найменування виду цінного папера, а також визначені законодавством реквізити.

За формою випуску (видачі) цінні папери можуть бути на пред'явника, іменні або ордерні.

В Україні у цивільному обороті можуть бути такі групи цінних паперів:

- пайові цінні папери – цінні папери, що посвідчують участь власника таких цінних паперів (інвестора) у статутному капіталі та/або активах емітента (у тому числі активах, що знаходяться в управлінні емітента) та надають їх власнику (інвестору) право на отримання частини прибутку (доходу), зокрема у вигляді дивідендів, та інші права, встановлені законодавством, а також проспектом або рішенням про емісію, а для цінних паперів інститутів спільного інвестування - проспектом (рішенням про емісію) інституту спільного інвестування. До пайових цінних паперів належать: акції, інвестиційні сертифікати, акції корпоративних інвестиційних фондів,

- боргові цінні папери – цінні папери, що посвідчують відносини позики і передбачають обов'язок емітента або особи, яка видала неемісійний цінний папір, сплатити у визначений строк кошти, передати товари або надати послуги, а також інші права власника та обов'язки емітента і осіб, які надають забезпечення за облигаціями. До боргових цінних паперів належать: корпоративні облигації, державні облигації України,

облігації місцевих позик, казначейські зобов'язання України, ощадні сертифікати банків, депозитні сертифікати банків, векселі, облігації міжнародних фінансових організацій;

- іпотечні цінні папери – цінні папери, випуск яких забезпечено іпотечним покриттям та які посвідчують право власників на отримання від емітента належних їм коштів. До іпотечних цінних паперів належать: іпотечні облігації, заставні;

- деривативні цінні папери – цінні папери, що посвідчують право власника у визначених проспектом (рішенням про емісію цінних паперів) випадках та порядку вимагати від емітента придбання або продажу базового активу та/або реалізації встановлених проспектом (рішенням про емісію цінних паперів) прав щодо базового активу, та/або здійснення платежу (платежів) залежно від значення базового показника. До деривативних цінних паперів належать: опціонні сертифікати, фондові варанти, кредитні ноти, депозитарні розписки, державні деривативи.

- товаророзпорядчі цінні папери – цінні папери, що надають їх держателю право розпоряджатися майном, зазначеним у цих документах.

Приймаючи рішення про купівлю фінансового активу, слід оцінити їх вартість і дохідність. Оскільки на фондовому ринку з-поміж пайових і боргових цінних паперів переважають акції та облігації, то розглянемо саме методику визначення їх вартості.

Акція – це іменний цінний папір, що посвідчує майнові права його власника (акціонера), що стосуються акціонерного товариства, включаючи право на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів та право на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації, право на управління акціонерним товариством, а також немайнові права, передбачені Цивільним кодексом України, Законом України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» та законом, що регулює питання створення, діяльності та припинення акціонерних товариств.

В оцінці акції задіюють такі кількісні характеристики: внутрішня, номінальна, балансова, конверсійна та ліквідаційна вартості, а також емісійна і курсова ціни.

Номінальна вартість зазначена на бланку акції. Під емісійною вартістю розуміють ціну, за якою акцію продають на

первинному ринку. Емісійна ціна може перевищувати номінальну на суму прибутку посередницької фірми від реалізації акцій. Балансову вартість розраховують за балансом як відношення загальної вартості активів за мінусом заборгованості кредиторам до загальної кількості випущених акцій. Ліквідаційна вартість акцій показує, яка частина вартості активів за можливою ціною їх реалізації, що залишиться після погашення заборгованості, припадає на одну акцію. Вона може бути визначена тільки у разі ліквідації товариства.

Внутрішня вартість визначається за формулою:

$$V_B = \sum_{i=1}^{\infty} \frac{C_i}{(1+r)^i}, \quad (10.1)$$

де C_i – очікуваний грошовий потік в i -му періоді;

r – дисконтна ставка.

Для визначення курсової ціни акції порівнюють дохід з акції з ринковою нормою прибутку.

Вартість акцій визначається за формулою:

$$V_a = \sum_{t=1}^{\infty} \frac{C_t}{(1+r)^t}, \quad (10.2)$$

де C_t – дивіденд, який буде виплачений в період t ;

r – ставка дисконтування (дохідності).

Облігація – це цінний папір, що посвідчує внесення його першим власником коштів, визначає відносини позики між власником облігації та емітентом, підтверджує обов'язок емітента повернути власникові облігації її номінальну вартість у передбачений проспектом або рішенням про емісію (для державних облігацій України – умовами їх розміщення) строк та виплатити дохід за облігацією, якщо інше не передбачено проспектом або рішенням про емісію (для державних облігацій України – умовами їх розміщення).

Продаж облігацій здійснюється в національній валюті, а якщо це передбачено законодавством та проспектом відповідного випуску облігацій (рішенням про емісію цінних паперів, а для державних облігацій України – умовами їх розміщення), – в іноземній валюті.

Виплата доходу за облігаціями та/або номінальної вартості облігацій власникам облігацій одного випуску має відбуватися

пропорційно до кількості належних їм облігацій, при цьому умови виплати (зокрема щодо строків, способу та суми виплат) мають бути однакові для всіх власників облігацій одного випуску.

Номінальна вартість зазначена на самій облігації. Ринкова ціна визначається кон'юнктурою ринку. Конверсійна вартість характеризує вартість облігації, в умовах емісії якої передбачена можливість конвертації її за певних умов у звичайні акції фірми-емітента. Для визначення поточної вартості потрібно спрогнозувати майбутній потік доходів і знайти сучасні вартості майбутніх доходів на поточний момент. Поточна вартість характеризується розмірами і можливістю отримання доходів за нею у майбутньому.

Під викупною ціною розуміємо ціну, за якою здійснюється викуп облігації емітентом після закінчення строку облігаційної позики. Для прийняття правильних рішень про доцільність придбання акцій чи облігацій слід проаналізувати показники їх дохідності.

Дохідність фінансових активів (Kd) розраховується за такою формулою:

$$Kd = \frac{D}{I}, \quad (10.3)$$

де D – розмір доходу, який отримують від зазначеного фінансового активу;

I – сума, інвестована в зазначений актив.

Залежно від виду фінансового активу існують різні варіанти розрахунку їх дохідності.

Питання для самоконтролю

1. Що таке інвестиції згідно з Законом України «Про інвестиційну діяльність»?
2. Які інвестиції є короткостроковими?
3. Що таке довгострокові інвестиції?
4. Дайте визначення первинним інвестиціям.
5. Реінвестиції – це...
6. Які інвестиції є фінансовими?
7. Що таке реальні інвестиції?

8. Капітальні інвестиції – це...
9. Що може бути об'єктами інвестиційної діяльності?
10. Хто може бути суб'єктами інвестиційної діяльності?
11. Які принципи інвестиційної діяльності виділяють?
12. Які показники характеризують ефективність інвестиційних проектів?
13. Як розраховується термін окупності інвестицій?
14. Як обчислити чистий приведений дохід?
15. На які групи поділяють методи оцінки ефективності інвестиційних проектів?
16. Яка різниця між обліковими та дисконтованими методами?
17. Як розраховується теперішня вартість інвестиційного проекту?
18. Що показує дисконтований період окупності інвестицій?
19. Чим відрізняється звичайний період окупності інвестицій від дисконтованого?
20. Наведіть приклади фінансового інвестування.

Тести

Які з наступних інвестицій здійснюються на строк понад один рік?

- а) короткострокові інвестиції;
- б) довгострокові інвестиції;
- в) первинні інвестиції;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що таке реінвестиції?

- а) використання фінансових ресурсів, які вперше підготовлені для інвестиційних цілей;
- б) процес повторного використання раніше вкладених коштів;
- в) інвестування в нові об'єкти нерухомості;
- г) правильна відповідь відсутня.

До якої категорії інвестицій належить придбання патентів і ліцензій?

- а) інвестиції в основні засоби;

- б) інвестиції в оборотні активи;
- в) інвестиції в нематеріальні активи;
- г) правильна відповідь відсутня.

Яка з наступних характеристик не є особливістю інвестиційної діяльності?

- а) ризиковіша за операційну діяльність;
- б) є основою для нарощування операційної діяльності;
- в) залежить від виду економічної діяльності суб'єкта бізнесу;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що включають у себе фінансові інвестиції?

- а) інвестування коштів у матеріальні активи;
- б) інвестування коштів у виробниче обладнання;
- в) інвестування коштів у фінансові інструменти;
- г) правильна відповідь відсутня.

Хто може бути суб'єктами інвестиційної діяльності?

- а) тільки громадяни України;
- б) тільки юридичні особи;
- в) громадяни і юридичні особи України та іноземних держав;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що включають в себе прямі інвестиції в основні засоби?

- а) придбання патентів і ліцензій;
- б) формування запасів сировини;
- в) придбання будівель і споруд;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що включають в себе прямі інвестиції в нематеріальні активи?

- а) формування запасів основних матеріалів;
- б) придбання патентів і ліцензій;
- в) придбання будівель і споруд;
- г) правильна відповідь відсутня.

Прибутковість інвестицій перевищує норму дисконту у

випадку, коли:

- а) значення чистого дисконтованого доходу менше нуля;
- б) значення чистого дисконтованого доходу дорівнює нулю;
- в) значення чистого дисконтованого доходу більше нуля;
- г) правильна відповідь відсутня.

Найважливішими джерелами інвестицій на підприємстві є:

- а) власний капітал;
- б) позиковий капітал;
- в) статутний капітал;
- г) правильна відповідь відсутня.

Для оцінки інвестиційного проекту використовують такі показники:

- а) чистий дисконтований дохід;
- б) індекс прибутковості інвестицій;
- в) внутрішня норма прибутку;
- г) усі відповіді правильні.

За формою власності інвестора інвестиції класифікують на:

- а) короткострокові, довгострокові;
- б) реальні, фінансові, іммобілізовані, інноваційні;
- в) приватні, державні, спільні, іноземні;
- г) правильна відповідь відсутня.

За характером використання інвестиції поділяються на:

- а) фінансові, реальні;
- б) безризикові, ризикові, з високим ступенем ризику;
- в) первинні, реінвестовані;
- г) правильна відповідь відсутня.

Яка вартість зазначена на бланку акції?

- а) номінальна;
- б) балансова;
- в) ліквідаційна;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який показник характеризує мінімальний період,

починаючи з якого інвестиційні витрати покриваються доходами від реалізації даного інвестиційного проекту?

- а) період окупності;
- б) рівень рентабельності;
- в) норма прибутку;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що є метою аналізу ефективності інвестицій?

- а) пошук дешевих ресурсів;
- б) порівняння різних джерел фінансування;
- в) визначення найефективнішого інвестиційного проекту;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який метод використовується для врахування часу у фінансових розрахунках інвестицій?

- а) капіталізація;
- б) лізинг;
- в) дисконтування;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який показник інвестиційної ефективності визначається як сума дисконтованих доходів мінус витрати?

- а) індекс прибутковості;
- б) внутрішня норма прибутковості;
- в) чистий дисконтований дохід;
- г) правильна відповідь відсутня.

Коли проект вважається ефективним за індексом прибутковості?

- а) індекс < 1 ;
- б) індекс $= 0$;
- в) індекс > 1 ;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який з факторів враховується під час дисконтування?

- а) інфляція;
- б) поточні витрати;
- в) маркетингова стратегія;
- г) правильна відповідь відсутня.

ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Установіть відповідність між видами інвестицій та їх визначеннями.

Види інвестицій	Визначення
1. Короткострокові інвестиції	А) використання фінансових ресурсів, які вперше підготовлені для інвестиційних цілей;
2. Довгострокові інвестиції	Б) капіталовкладення на період понад один рік;
3. Первинні інвестиції	В) інвестиції, що вкладаються не довше, ніж на один рік;
4. Реінвестиції	Г) вкладення, щодо яких фактично відсутній ризик втрати капіталу або очікуваного доходу;
5. Фінансові інвестиції	Д) процес, який передбачає повторне використання раніше вкладених коштів для подальшого їх використання в інвестиційних цілях;
6. Реальні інвестиції	Е) вкладення, за яких існує реальна можливість втрати прибутку або суми вкладеного капіталу;
7. Безризикові інвестиції	Є) здійснюються центральними та місцевими органами влади;
8. Ризикові інвестиції	Ж) інвестування коштів у різні фінансові інструменти (паї, акції, цінні папери, поліси страхування життя);
9. Державні інвестиції	З) вкладення коштів у матеріальні й нематеріальні активи.

Завдання 2. Розподіліть показники ефективності інвестицій на дві групи:

- облікові;
- дисконтовані.

Вихідні дані:

- 1) термін окупності інвестицій;
- 2) облікова норма прибутку;
- 3) дисконтований термін окупності інвестицій;
- 4) чистий приведений дохід;
- 5) індекс рентабельності інвестицій;
- 6) коефіцієнт окупності інвестицій.

Завдання 3. Оцініть три альтернативні варіанти інвестиційних проектів з погляду чистої теперішньої вартості за наведеною нижче інформацією:

Номер проекту	Прогнозовані грошові надходження за період, тис. грн				
	0-й	1-й	2-й	3-й	4-й
1	-205	55,0	73,0	69,0	92,0
2	-244	-	98,3	154,0	190,0
3	-172	-	-	150,0	155,0

Ставка дисконту становить 15,5%. Сформулюйте висновок щодо доцільності інвестування в розглянуті проекти.

Завдання 4. Вартість інвестованого капіталу проекту 560 млн. грн. Ставка дисконту складає 17%. За проектом передбачаються майбутні грошові надходження:

- у першому році – 200 млн.грн.;
- у другому році – 270 млн.грн.;
- у третьому році – 350 млн.грн.

Визначте індекс рентабельності проекту.

Завдання 5. Сума інвестованого капіталу для реалізації проекту складає 400 тис. грн. Майбутні грошові надходження проекту передбачені в наступних сумах:

- у першому році – 50 тис. грн.;
- у другому році – 70 тис. грн.;
- у третьому – 90 тис. грн.;
- у четвертому році – 110 тис. грн.;

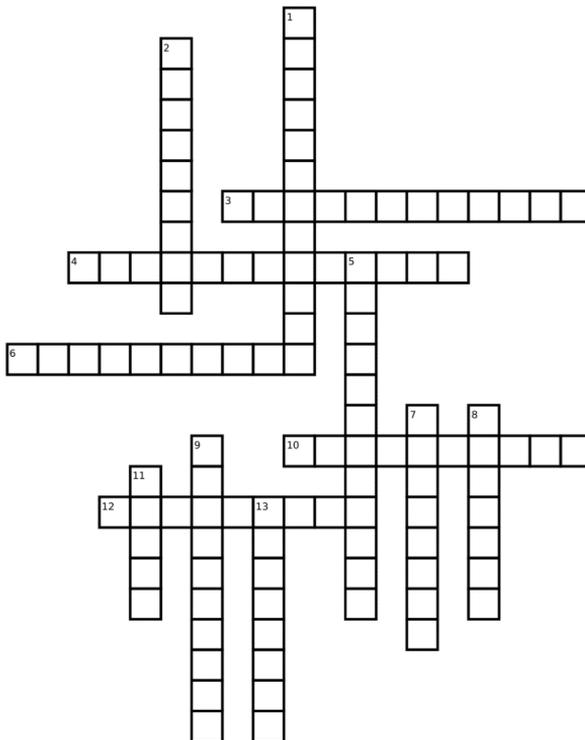
- у п'ятому році – 130 тис. грн;
- у шостому році – 150 тис. грн.

Ставка дисконту становить 16%.

Визначте дисконтований період окупності інвестицій.

Завдання 6. Дисконтна ставка для приведення майбутніх грошових потоків до теперішньої вартості для першого року була на рівні 15 %; для другого року – 16%; для третього року – 17%; для наступних двох років – 19%. Визначте якому поточному еквіваленту дорівнює сума 1090 тис.грн., яку інвестор сподівається отримати на п'ятому році реалізації проекту.

КРОСВОРД «Аналіз інвестиційної діяльності підприємства»

По вертикалі:

1. Процес, який передбачає повторне використання раніше вкладених коштів для подальшого їх використання в інвестиційних цілях.
2. Короткострокові інвестиції – високоліквідні активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора та вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і характеризуються незначним ризиком зміни їх вартості.
5. ... діяльність – придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів (грошей).
7. ... інвестиції – це використання фінансових ресурсів, які вперше підготовлені для інвестиційних цілей.
8. ... інвестиції – це вкладення коштів у матеріальні й нематеріальні активи.
9. ... вкладення – це інвестиції, що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік.
11. Цінний папір, що посвідчує майнові права його власника, що стосуються акціонерного товариства, включаючи право на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів та право на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації, право на управління акціонерним товариством.
13. Методи оцінки ефективності інвестиційних проектів, що не враховують зміну вартості грошей в часі.

По горизонталі:

3. Методи оцінки ефективності інвестиційних проектів, що враховують зміну вартості грошей в часі.
4. Інвестиційна ... підприємства – рівень задоволення фінансових, виробничих, організаційних та інших вимог чи інтересів інвестора щодо конкретного підприємства, яке може визначатися чи оцінюватися значеннями відповідних показників, у тому числі інтегральної оцінки.

6. Всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) та/або досягається соціальний та екологічний ефект.

10. Чистий ... дохід – це різниця між приведеною до сучасної вартості сумою чистого грошового потоку за період експлуатації інвестиційного проекту і сумою інвестиційних витрат на його реалізацію.

12. Період ... інвестицій – це період часу, необхідний для відшкодування інвестицій за рахунок отриманих грошових надходжень від їх використання та ліквідаційної вартості об'єкта інвестування.

ТЕМА 11. КОМПЛЕКСНЕ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

11.1. Теоретичні основи комплексного аналізу фінансового стану підприємства.

11.2. Методи узагальнюючої оцінки фінансового стану підприємства.

11.3. Рейтингова оцінка суб'єктів підприємництва.

11.4. Метод багатовимірного рейтингового аналізу.

11.1. Теоретичні основи комплексного аналізу фінансового стану підприємства

Комплексний аналіз фінансового стану підприємства базується на основних показниках, що характеризують його фінансово-господарську діяльність.

Групи показників, які використовуються при комплексному аналізі фінансового стану підприємства, подані на рис. 11.1.

Рис. 11.1. Групи показників, які використовуються при комплексному аналізі фінансового стану підприємства

Мета, завдання, об'єкти, суб'єкти та методи комплексного аналізу фінансового стану підприємства зазначені у табл. 11.1.

Таблиця 11.1

Основи комплексного аналізу фінансового стану підприємства

<i>Категорія</i>	<i>Зміст</i>
Мета комплексного аналізу фінансового стану підприємства	Проведення розрахунків на основі конкретної математичної моделі комплексного дослідження операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства
Завдання аналізу	Встановлення кількісної оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємства, напрацювання шляхів фінансового оздоровлення підприємства, підвищення інвестиційної привабливості, оцінка доцільності інвестування, пошук високодохідних вкладень, залучення додаткових фінансових ресурсів, встановлення надійності партнерів.
Об'єкти аналізу	Суб'єкт господарювання, який має статус юридичної особи; суб'єкт господарювання, який не має статусу юридичної особи; інвестиційний проект; окремих підрозділ суб'єкта господарювання; інтегрована структура суб'єктів господарювання; певна сукупність суб'єктів господарювання, які не пов'язані між собою формалізованими відносинами.
Суб'єкти аналізу	Суб'єктами аналізу можуть бути інформаційні та рейтингові агенства, консалтингові компанії, аналітичні служби підприємства, власники, кредитори, менеджери, інвестори, держава .
Методи аналізу	Математичні, статистичні тощо.

З метою проведення комплексного аналізу фінансового стану підприємства використовують різні методи, зокрема метод групувань, порівнянь, коефіцієнтів, рейтингові системи оцінки. Вибір методу залежить від певних чинників: виду діяльності, форми власності тощо.

Основою достовірності результатів аналізу є не тільки правильно відібрані методи дослідження, але й якісна та достовірна інформація. Вимоги до інформації та показників показані на рис. 11.2.

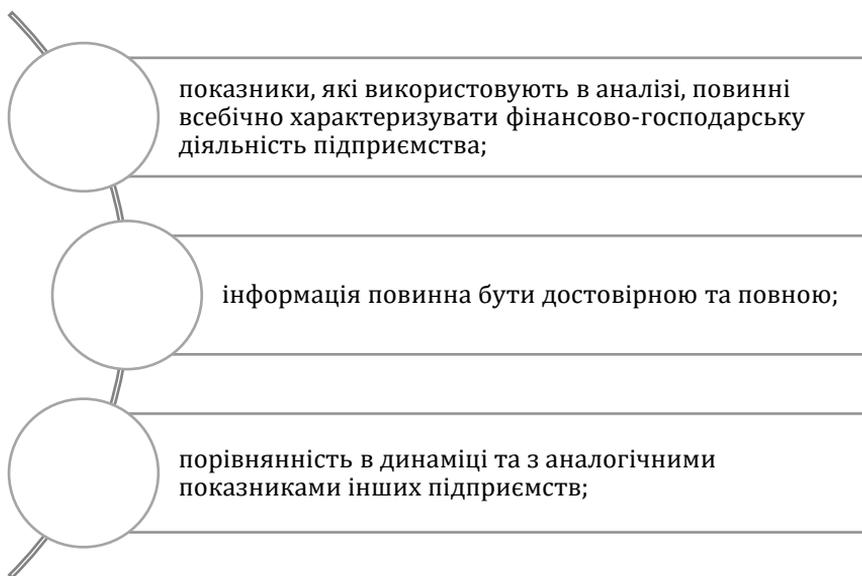

Рис. 11.2. Вимоги до вхідної та вихідної інформації, на основі якої проводиться дослідження

Процедура організації та проведення комплексного аналізу фінансового стану підприємства поєднує окремі етапи, що зазначені на рис. 11.3.

Послідовність здійснення аналізу фінансового стану підприємства відображена на рис.11.4.

Експрес-аналіз фінансового стану підприємства проводять у кілька етапів, що показані на рис. 11.5.

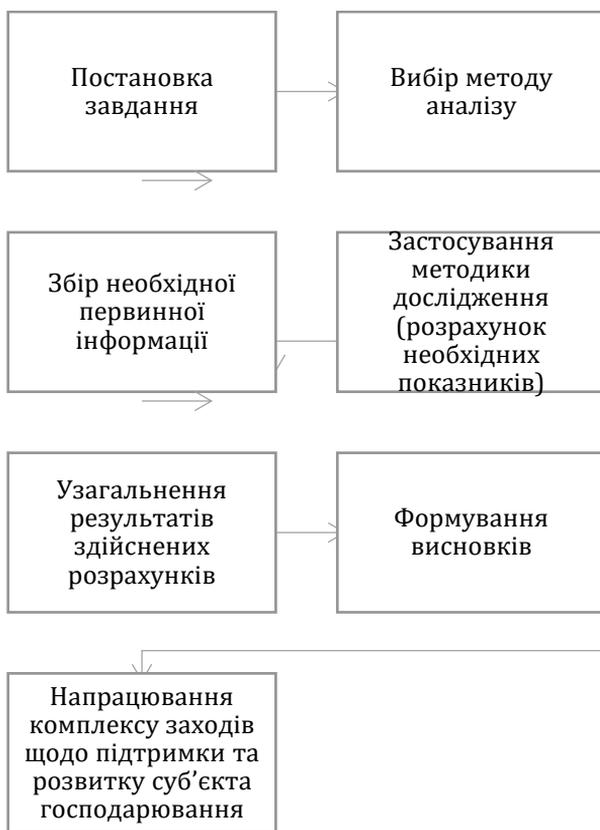

Рис. 11.3. Етапи проведення комплексного аналізу фінансового стану підприємства

Рис. 11.4. Послідовність здійснення аналізу фінансового стану підприємства

Рис. 11.5. Етапи експрес-аналізу фінансового стану підприємства

Деталізований аналіз фінансового стану підприємства також можна розподілити на окремі етапи (рис. 11.6).

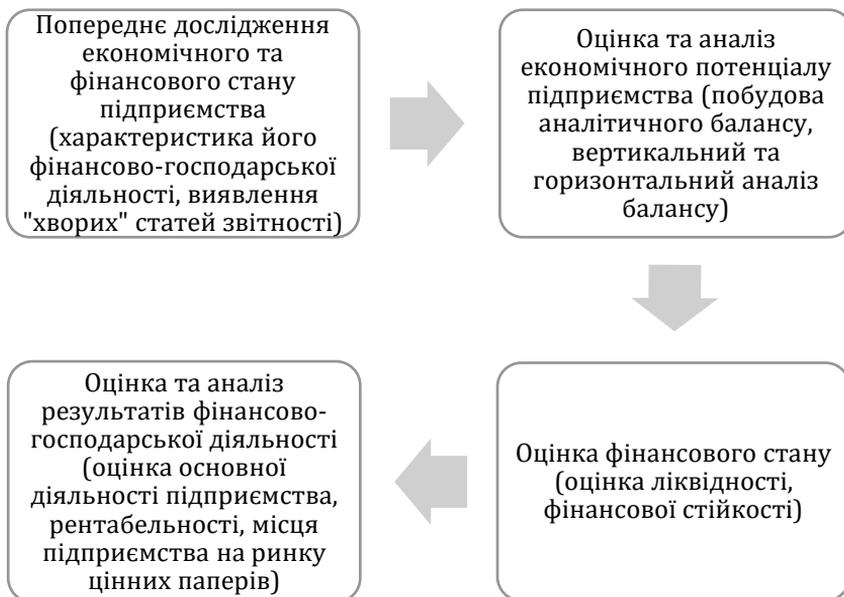

Рис. 11.6. Етапи деталізованого аналізу фінансового стану підприємства

11.2. Методи узагальнюючої оцінки фінансового стану підприємства

Сучасна практика аналізу передбачає використання значної кількості методик комплексної оцінки фінансового стану підприємства (рис. 11.7).

Рис. 11.7. Окремі методики комплексної оцінки фінансового стану підприємства

Модель Альтмана:

$$Z_5 = 1,2K_1 + 1,4K_2 + 3,3K_3 + 0,6K_4 + 1,0K_5,$$

де K_1 – частка чистого оборотного капіталу в валюті балансу;

K_2 – відношення чистого прибутку до валюти балансу;

K_3 – рентабельність активів;

K_4 – відношення ринкової вартості емітованих акцій до власних та залучених коштів на довгостроковій основі;

K_5 – відношення чистого доходу від реалізації продукції до вартості активів підприємства.

Модель Таффлера:

$$Z = 0,53 K_1 + 0,13 K_2 + 0,18 K_3 + 0,16 K_4,$$

де K_1 – відношення валового прибутку до суми короткострокових зобов'язань;

K_2 – відношення вартості оборотних активів до середньорічної величини зобов'язань;

K_3 – відношення короткострокових зобов'язань до вартості активів;

K_4 – відношення чистого доходу від реалізації продукції до вартості активів підприємства.

Модель Ліса:

$$Z = 0,063 X_1 + 0,057 X_2 + 0,092 X_3 + 0,001 X_4,$$

де X_1 – питома вага оборотних активів у загальній вартості активів підприємства;

X_2 – відношення нерозподіленого прибутку до вартості активів;

X_3 – рентабельність активів;

X_4 – відношення суми власного капіталу до зобов'язань підприємства.

Модель Спрінгейта:

$$Z = 1,03 X_1 + 3,07 X_2 + 0,66 X_3 + 0,4 X_4$$

де X_1 – відношення власного оборотного капіталу до загальної вартості активів підприємства;

X_2 – відношення прибутку до оподаткування та суми сплати відсотків до вартості активів;

X_3 – відношення прибутку до оподаткування до поточних зобов'язань;

X_4 – відношення чистого доходу від реалізації до вартості активів підприємства.

11.3. Рейтингова оцінка суб'єктів підприємництва

Рейтингування є одним із методів порівняння діяльності кількох суб'єктів підприємництва. Важливою метою офіційних рейтингів є надання інформації інвесторам, які на її підставі будують свою інвестиційну політику, обмежують свої інвестиції в компанії з рейтингом, нижчим за певний рівень і вважають за краще мати справу з тими, рейтинг яких є вищим. За своїм змістом рейтинг – це непряма характеристика вірогідності того, що інвесторові своєчасно і повністю будуть сплачені відсотки і повернена сума вкладених коштів, тобто характеристика ризику.

Рейтинг суб'єктів підприємництва не є постійним. Рейтингування здійснюється на основі розрахунку певних груп фінансових коефіцієнтів (ліквідності, рентабельності, платоспроможності тощо) та враховує діяльність суб'єкта підприємництва загалом.

Показники залежно від їх значень оцінюються в балах. Загальна рейтингова оцінка повинна врахувати всі найважливіші показники фінансово-господарської та виробничої діяльності. Використовується інформація про виробничий потенціал суб'єкта підприємництва, рентабельність продукції, ефективність використання ресурсів.

Рейтингування суб'єктів підприємництва проводять з використанням різних методик, проте показники, що використовуються повинні відповідати певним параметрам, що показані на рис. 11.8.

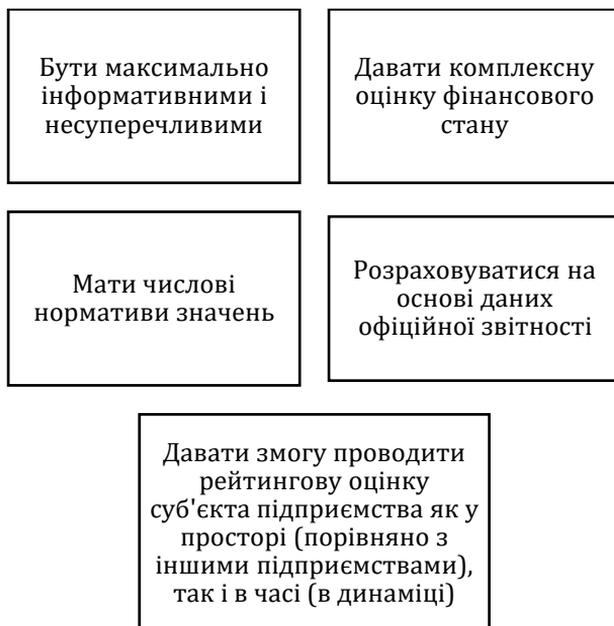

Рис. 11.8. Параметри для відбору показників для рейтингування суб'єктів підприємництва

Методики рейтингової оцінки підприємств, які ґрунтуються на методах фінансового аналізу підприємства, є різні. Проте, кожна з них передбачає виконання певних етапів (рис. 11.9).

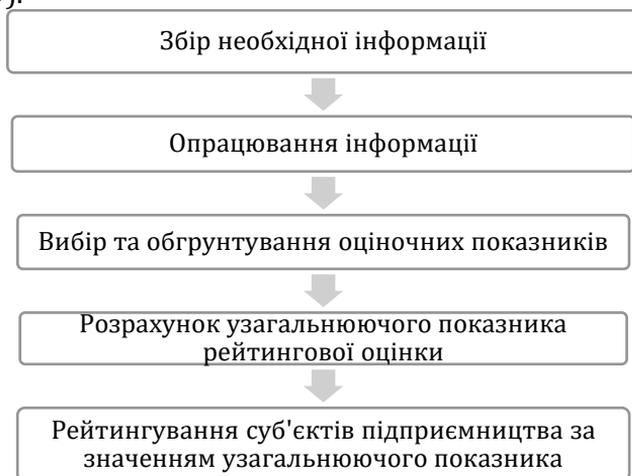

Рис. 11.9. Етапи рейтингування суб'єктів підприємництва

11.4. Метод багатовимірного рейтингового аналізу

Метод багатовимірного рейтингового аналізу часто використовують для оцінки рейтингу суб'єктів підприємства та ступеня їх фінансового ризику. Особливості застосування методу багатовимірного рейтингового аналізу поетапно показані на рис. 11.10.

Рис. 11.10. Етапи застосування методу багатовимірного рейтингового аналізу

Аналіз розпочинається з обґрунтування системи показників, за допомогою яких проводитиметься оцінка результатів діяльності суб'єктів підприємництва. На наступному етапі здійснюється збір даних, на основі яких будуть розраховуватися потрібні показники. Початкові дані можуть бути моментними (що відображають стан підприємства на певну дату) і темповими (що характеризують динаміку діяльності підприємства). Для зручності початкові дані краще подавати у формі таблиці (табл. 11.2).

Таблиця 11.2

Початкові дані

<i>Порядковий номер підприємства</i>	<i>Оборотність капіталу</i>	<i>Коефіцієнт загальної ліквідності</i>	<i>Коефіцієнт автономії</i>	<i>Рентабельність продажу, %</i>
1	2,4	1,3	0,6	16
2	2,8	1,7	0,5	19
3	3,2	1,5	0,4	21
4	2,2	1,4	0,9	13
5	3,1	2,1	0,7	17
6	2,7	1,9	0,8	15

У кожній графі табл. 11.2 максимальне значення показника приймається за одиницю. Усі інші показники ділять на максимальне значення. Із обчислених показників формується таблиця стандартизованих коефіцієнтів (табл. 11.3).

Таблиця 11.3

Таблиця стандартизованих коефіцієнтів

<i>Порядковий номер підприємства</i>	<i>Оборотність капіталу</i>	<i>Коефіцієнт загальної ліквідності</i>	<i>Коефіцієнт автономії</i>	<i>Рентабельність продажу</i>
1	0,8	0,6	0,7	0,7
2	0,9	0,8	0,6	0,9
3	1,0	0,7	0,5	1,0
4	0,7	0,7	1,0	0,6
5	0,9	1,0	0,8	0,8
6	0,8	0,9	0,9	0,7

Таблиця стандартизованих коефіцієнтів може бути розширена за рахунок залучення додаткових показників. Особливість системи показників полягає в тому, що майже всі вони мають однакову спрямованість, а це слід врахувати у разі введення в систему нових показників.

Усі показники табл. 11.3 підносять до квадрата. Підсумовують результати за рядками.

Таблиця 11.4

Результати рейтингової оцінки

Порядковий номер підприємства	Оборотність капіталу	Коефіцієнт загальної ліквідності	Коефіцієнт автономії	Рентабельність продажу	Підсумковий результат	Місце
1	0,64	0,36	0,49	0,49	1,98	6
2	0,81	0,64	0,36	0,81	2,62	4
3	1	0,49	0,25	1	2,74	3
4	0,49	0,49	1	0,36	2,34	5
5	0,81	1	0,64	0,64	3,09	1
6	0,64	0,81	0,81	0,49	2,75	2

Одержані рейтингові оцінки розміщують у ранжувальний ряд і визначають рейтинг кожного підприємства.

Питання для самоконтролю

1. Які основні групи показників використовуються при комплексному аналізі фінансового стану підприємства?
2. Яка мета комплексного аналізу фінансового стану підприємства?
3. Які завдання комплексного аналізу фінансового стану підприємства?
4. Які методи використовуються для комплексного аналізу фінансового стану підприємства?
5. Від чого залежить вибір методу аналізу?
6. Що є основою достовірності результатів аналізу фінансового стану підприємства?
7. Які вимоги до вхідної та вихідної інформації для аналізу фінансового стану підприємства?
8. Які етапи проведення комплексного аналізу фінансового

- стану підприємства?
9. Що таке експрес-аналіз фінансового стану підприємства?
 10. Які є етапи експрес-аналізу фінансового стану підприємства?
 11. Перелічіть етапи деталізованого аналізу фінансового стану підприємства.
 12. Що таке рейтингова оцінка суб'єктів підприємництва?
 13. На основі яких груп фінансових коефіцієнтів здійснюється рейтингування?
 14. Які параметри використовуються для відбору показників для рейтингування суб'єктів підприємництва?
 15. Особливості методу багатовимірного рейтингового аналізу.

Тести

Яка мета комплексного аналізу фінансового стану підприємства?

- а) оцінка впливу на екосистему;
- б) проведення розрахунків на основі конкретної математичної моделі дослідження;
- в) маркетинговий аналіз;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що є основою достовірності результатів аналізу?

- а) правильно підібрані методи дослідження;
- б) велика кількість аналітиків;
- в) великий масив даних;
- г) правильна відповідь відсутня.

Які вимоги до інформації є важливими для проведення аналізу?

- а) достовірна та повна інформація;
- б) великий обсяг даних;
- в) прогнозні показники;
- г) правильна відповідь відсутня.

Які етапи включає процедура організації та проведення комплексного аналізу?

- а) планування, реалізація, контроль;
- б) підготовка, аналіз, звітування;
- в) постановка завдання, вибір методу, збір даних, аналіз, висновки;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що таке експрес-аналіз фінансового стану підприємства?

- а) швидкий аналіз на основі ключових показників;
- б) детальний аналіз з великою кількістю даних;
- в) соціологічне дослідження;
- г) правильна відповідь відсутня.

Яка правильна послідовність здійснення аналізу фінансового стану підприємства?

- а) експрес-аналіз, деталізований аналіз;
- б) деталізований аналіз, експрес-аналіз;
- в) поверхневий аналіз, експрес-аналіз;
- г) правильна відповідь відсутня.

Які вимоги до вхідної та вихідної інформації, на основі якої проводиться комплексний аналіз діяльності підприємства?

- а) показники, які використовують в аналізі, повинні всебічно характеризувати фінансово-господарську діяльність підприємства;
- б) інформація повинна бути достовірною та повною;
- в) порівнянність в динаміці та з аналогічними показниками інших підприємств;
- г) всі відповіді правильні.

Яким є рейтинг суб'єкта підприємництва?

- а) постійним;
- б) змінним;
- в) правильна відповідь відсутня.

Яким вимогам мають відповідати параметри для відбору показників для рейтингування суб'єктів підприємництва?

- а) бути максимально інформативними і несуперечливими;
- б) мати числові нормативи значень;
- в) давати змогу проводити рейтингову оцінку суб'єкта

підприємства як у просторі (порівняно з іншими підприємствами), так і в часі (в динаміці);

г) всі відповіді правильні.

При якому методі одержані результати розміщують у ранжувальний ряд і визначають рейтинг кожного підприємства?

а) горизонтальний аналіз;

б) коефіцієнтний аналіз;

в) багатовимірний рейтинговий аналіз;

г) правильна відповідь відсутня.

Що оцінює модель Альтмана?

а) ліквідність компанії;

б) рентабельність інвестицій;

в) імовірність банкрутства компанії;

г) правильна відповідь відсутня.

Для якої категорії компаній призначена класична модель Альтмана?

а) виробничі компанії;

б) фінансові установи;

в) державні компанії;

г) правильна відповідь відсутня.

Яка головна мета моделі Таффлера?

а) визначення прибутковості;

б) аналіз витрат;

в) прогноз банкрутства компанії;

г) правильна відповідь відсутня.

Скільки фінансових коефіцієнтів використовує модель Таффлера?

а) 2;

б) 4;

в) 5;

г) правильна відповідь відсутня.

Модель Ліса використовує:

а) 5 коефіцієнтів;

- б) 6 коефіцієнтів;
- в) 4 коефіцієнти;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що означає $L < 0$ у моделі Ліса?

- а) задовільна ліквідність;
- б) компанія має позитивний прогноз;
- в) високий ризик банкрутства;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який показник є у формулі моделі Спрінгейта?

- а) зобов'язання / активи;
- б) оборотний капітал / активи;
- в) акції / капітал;
- г) правильна відповідь відсутня.

КРОСВОРД «Комплексне оцінювання фінансового стану підприємства»

По вертикалі:

2. Один із методів порівняння діяльності кількох суб'єктів підприємництва.

5. ... комплексного аналізу фінансового стану можуть бути інформаційні та рейтингові агентства, консалтингові компанії, аналітичні служби підприємства, власники, кредитори, менеджери, інвестори, держава.

6. Методи, що ґрунтуються на точних розрахунках.

7. Майно підприємства у балансі представлено як

По горизонталі:

1. Здатність підприємства вчасно та в повному обсязі погашати свої зобов'язання.

3. Фінансова – характеристика стабільності фінансового стану підприємства, яка забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі використовуваних фінансових засобів.

4. Поверхневий аналіз фінансового стану підприємства називаютьаналізом.

8. *Метод... рейтингового аналізу часто використовують для оцінки рейтингу суб'єктів підприємництва та ступеня їх фінансового ризику.*

9. *Перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.*

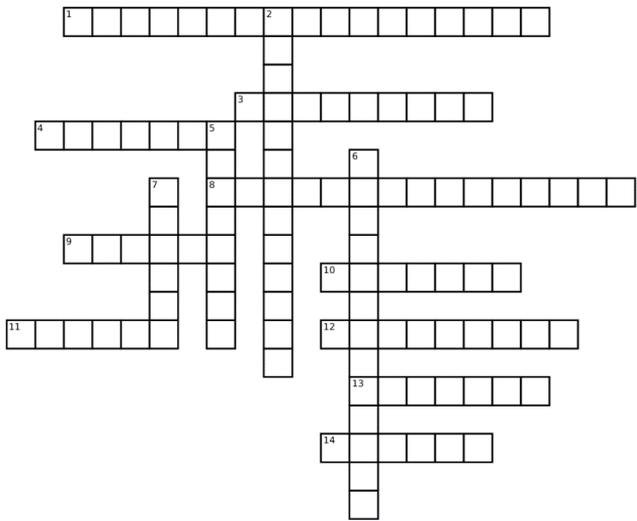
10. *Підсумок усіх активів називають ... балансу.*

11. *Капітал підприємства у балансі представлений як ...*

12. *Звіт про ... результати містить інформацію про доходи та витрати підприємства.*

13. *... комплексного аналізу фінансового стану може бути суб'єкт господарювання, який має статус юридичної особи; суб'єкт господарювання, який не має статусу юридичної особи; інвестиційний проект; окремий підрозділ суб'єкта господарювання; інтегрована структура суб'єктів господарювання; певна сукупність суб'єктів господарювання, які не пов'язані між собою формалізованими відносинами.*

14. *Рівність активів та пасивів.*

ТЕМА 12. ІНСТРУМЕНТИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ В ФІНАНСОВОМУ АНАЛІЗІ

12.1. Методи та інструменти бізнес-аналізу.

12.1. Табличні процесори в фінансовому аналізі.

12.2. Програмне забезпечення, яке використовується у фінансовому аналізі.

12.1. Методи та інструменти бізнес-аналізу

Завдяки аналізу фактичних даних та прогнозуванню на їх основі, бізнес може передбачати потенційні проблеми та напрацьовувати рішення, що дозволять їх уникнути або мінімізувати. Аналіз зовнішнього середовища функціонування бізнесу допомагає виявити ринкові тренди, особливості поведінки клієнтів та конкурентів, що дозволяє компанії адаптуватися до цих змін, вчасно реагувати на нові виклики, впроваджувати інновації. Це допомагає швидко адаптувати стратегії, моделюючи можливі сценарії та прогнозуючи їх наслідки.

Використання SWOT-аналізу, MOST-аналізу, моделювання бізнес-процесів, PESTEL-аналізу та CATWOE дає можливість отримати цінну інформацію про внутрішні та зовнішні фактори бізнесу. SWOT-аналіз часто застосовується для оцінки поточної ситуації в бізнесі та розробці стратегій розвитку. Він передбачає визначення сильних і слабких сторін компанії, зовнішніх можливостей і загроз. Це дозволяє розуміти бізнесу власні конкурентні переваги та сфери, що потребують вдосконалення. Аналіз MOST (Mission, Objectives, Strategies, Tactics) передбачає вивчення місії, щоб зрозуміти основну мету бізнесу; визначення цілей, окреслення конкретних завдань та розробку стратегії і тактики для досягнення цілей. Моделювання бізнес-процесів передбачає відображення та аналіз процесів організації для підвищення їх ефективності та результативності. Це дозволяє бізнесу візуалізувати свої процеси, оцінити інформаційний потік та ресурси, визначити області для оптимізації.

Аналіз PESTEL є основою дослідження зовнішнього середовища бізнесу. Він включає аналіз політичних, економічних, соціальних, технологічних, екологічних та

правових факторів. Аналіз допомагає бізнесу адаптувати свої стратегії до мінливих ринкових умов, змін державної регуляторної політики, технологічного прогресу та суспільних тенденцій. CATWOE використовується для аналізу зацікавлених сторін та їх поглядів в контексті бізнесу; допомагає встановити, хто бере участь прийнятті рішення, які їх інтереси. Це сприяє розробці більш ефективних стратегій, які враховують різнобічні погляди.

SWOT-аналіз широко використовується для оцінювання поточного стану компанії та формування подальших стратегічних кроків. Цей метод дозволяє ідентифікувати внутрішні сильні та слабкі сторони організації, а також зовнішні можливості й загрози. SWOT є інструментом, який охоплює всі ключові внутрішні й зовнішні чинники, що впливають на ефективність і розвиток підприємства. Завдяки цьому аналізу бізнес отримує чітке розуміння свого становища та орієнтири для подальшого зростання.

Основна мета SWOT-аналізу – класифікувати фактори за чотирима категоріями:

Слабкі сторони – це недоліки або відсутність важливих елементів, які можуть ускладнювати реалізацію заходів безпеки.

Сильні сторони – це досягнення та переваги, що сприяють успішному впровадженню політики безпеки, як-от досвід, сучасне обладнання, висококваліфікований персонал, якісна продукція тощо.

Можливості – це сприятливі зовнішні обставини, що відкривають нові шляхи для зростання і конкурентної переваги.

Загрози – потенційні зовнішні фактори, які можуть негативно вплинути на досягнення поставлених цілей.

Завдяки SWOT-аналізу компанії можуть краще усвідомити свої сильні сторони, зони для покращення та зовнішні виклики, що потребують уваги. Він дозволяє чітко окреслити позитивні та негативні аспекти діяльності; сприяє створенню стратегій, які підсилюють переваги, використовують можливості, усувають недоліки та знижують вплив загроз; полегшує прийняття обґрунтованих рішень; є універсальним інструментом, який застосовується в управлінні, маркетингу, плануванні тощо.

MOST-аналіз (Mission, Objectives, Strategies, Tactics) зосереджений на внутрішній структурі підприємства. Він включає:

1) Місію – формулювання головної мети бізнесу, визначення сфери діяльності та довгострокового призначення. Місію необхідно періодично переглядати, щоб переконатися в її актуальності та ефективності.

2) Цілі – конкретні задачі, що підтримують місію та допомагають її реалізувати. Вони мають бути вимірюваними, актуальними, досяжними у стислі терміни.

3) Стратегії – довгострокові або середньострокові підходи до досягнення цілей, які складаються з програм та альтернатив. За потреби стратегії переглядаються та коригуються.

4) Тактики – це конкретні дії та кроки, які реалізують стратегії. Вони зазвичай прості й виконуються окремими членами команди.

PESTLE-аналіз дозволяє оцінити зовнішнє середовище компанії та пристосувати її стратегії до зовнішніх викликів. Він охоплює шість ключових факторів: політичні (стабільність уряду, регуляторна політика, податки), економічні (рівень інфляції, валютні курси, зайнятість), соціокультурні (демографія, смаки споживачів, стиль життя), технологічні (інновації, рівень розвитку технологій), екологічні (кліматичні зміни, природні ризики, екологічна стійкість), юридичні (законодавство, нормативні акти, судова система). Такий аналіз дозволяє комплексно оцінити вплив зовнішніх чинників і адаптувати діяльність підприємства до змін.

CATWOE-аналіз – це метод оцінки зацікавлених сторін і розуміння їх поглядів у контексті бізнесу. Розроблений Пітером Чеклендом у межах методології Soft Systems, він охоплює:

Clients (Клієнти) – хто постраждає або отримає вигоду від вирішення проблеми;

Actors (Дійові особи) – хто бере участь у процесі та хто має бути залучений;

Transformation (Трансформація) – які зміни відбуваються внаслідок рішень;

Worldview (Світогляд) – як проблема виглядає з глобальної перспективи;

Owner (Власник) – хто контролює ситуацію і має повноваження впливати;

Environmental constraints (Зовнішні обмеження) – які зовнішні фактори можуть завадити реалізації рішень.

CATWOE допомагає розширити розуміння проблемної ситуації та прийняти збалансовані управлінські рішення.

Широко використовується сучасний інструментарій бізнес-процесів. Він включає в себе: програмне забезпечення для автоматизації, моделювання, моніторингу та оптимізації різних етапів ділових процесів. До такого інструментарію можуть входити: ERP-системи BI, CRM-платформи, BPM-системи, інструменти аналізу даних, онлайн-сервіси для спілкування з клієнтами, інструменти штучного інтелекту та багато іншого (Іжевський П., Піхняк Т., Самарічева, 2024).

Як зазначає Задорожнюк Н.О., один із найбільш відомих методів прийняття управлінських рішень і побудови управлінських моделей – це метод аналізу ієрархій, розроблений американським математиком Томасом Сааті. Цей метод є інструментом для порівняння та оцінки різних альтернатив. Для реалізації функцій інтелектуальних систем прийняття управлінських рішень за методом аналізу ієрархій використовується програмне забезпечення QlikView. Це аналітичне рішення дозволяє швидко розробляти інтерактивні аналітичні додатки та панелі моніторингу, що надають інформацію для бізнес-завдань. Для підтримки рішень на основі нейронних мереж застосовується аналітична платформа Logiот, яка забезпечує інтеграцію, очищення та аналіз даних для ефективніших управлінських рішень. Програмне забезпечення Contour BI використовується для збору, зберігання та аналізу статистичних даних, а також для підготовки звітності. Щодо підтримки рішень на основі теорії ігор, широко використовується Power BI – інструмент бізнес-аналітики, розроблений компанією Майкрософт (Задорожнюк Н.О., 2021). Програми Microsoft Excel, Google Sheets і Tableau є поширеними засобами для комплексного аналізу даних та їх візуалізації. Застосування цього інструментарію дає змогу компаніям ефективно аналізувати дані, передбачати тенденції, ухвалювати обґрунтовані рішення, оптимізувати бізнес-процеси,

скорочувати витрати та зміцнювати конкурентні позиції, покращувати фінансовий стан.

12.2. Табличні процесори в фінансовому аналізі

Основні функції табличних процесорів у фінансовому аналізі подані на рис. 12.1.

Обробка даних фінансових звітів	<ul style="list-style-type: none">• Введення даних із балансу, звіту про прибутки і збитки, звіту про рух грошових потоків, звіту про власний капітал;• Зведення даних за періодами (місяць, квартал, рік)
Розрахунок фінансових коефіцієнтів	<ul style="list-style-type: none">• Коефіцієнтів ліквідності (поточної, швидкої, абсолютної); фінансової стійкості (коефіцієнт автономії, забезпечення власними оборотними коштами тощо); рентабельності (рентабельність активів, продажів); коефіцієнтів оборотності (запасів, дебіторської заборгованості, грошових коштів та їх еквівалентів)
Аналіз тенденцій	<ul style="list-style-type: none">• Побудова графіків та діаграм;• Порівняння показників у динаміці
Фінансове моделювання	<ul style="list-style-type: none">• Побудова прогнозів доходів/витрат;• Аналіз сценаріїв "що буде, якщо..." (what-if analysis);• Визначення точки беззбитковості
Візуалізація	<ul style="list-style-type: none">• Побудова дашбордів;• Побудова зведених таблиць, інфографіки

Рис. 12.1. Основні функції табличних процесорів у фінансовому аналізі

Табличні процесори у фінансовому аналізі – це програми, які дозволяють обробляти, аналізувати та візуалізувати фінансові дані у вигляді таблиць, формул, діаграм і звітів. Найпопулярнішими з них є Microsoft Excel та Google Sheets.

Microsoft Excel – це табличний процесор, розроблений компанією Microsoft, який входить до складу пакета Microsoft Office. Excel використовується для створення, редагування та аналізу таблиць, виконання математичних, фінансових і статистичних обчислень, побудови графіків, моделей і звітів. Математичні та інженерні функції Microsoft Excel дозволяють розв'язувати численні задачі в галузі економіки та фінансів.

Невід'ємною складовою частиною будь-якого дослідження є статистичний аналіз емпіричних даних, оскільки його результати дають змогу здійснити наукове обґрунтування висунутих на початку дослідження гіпотез, встановити взаємозв'язки, виявити закономірності та тенденції в досліджуваних явищах і процесах. Засоби Microsoft Excel, які дають змогу виконувати статистичний аналіз даних, можна розділити на три рівні (Гулько С, 2014):

– Формули користувача, які розміщуються в комірках електронної таблиці, й окремі формули та етапи статистичних розрахунків (обчислення середнього значення, розрахунок відхилень, квадратів відхилень, сум квадратів відхилень, добутків відхилень та їх суми тощо), які реалізують за допомогою елементарних математичних операцій та функцій;

– Статистичні функції, які являють собою функціональні програмні модулі, що реалізують окремі статистичні формули (розрахунок середніх значень дисперсії, коефіцієнта кореляції, довірчого (надійного) інтервалу тощо), і можуть використовуватись у формулах. Microsoft Excel містить кілька десятків статистичних функцій, робота з якими ведеться за допомогою спеціальної програми майстра функцій;

– Надбудова Аналіз даних (пакет аналізу), який являє собою пакет спеціалізованих програм (макрофункцій), призначених для розв'язання складних статистичних та інженерних завдань із поданням результатів у різних формах, включаючи графічну, і набір звітів.

Використання табличного процесору Microsoft Excel дає змогу створити не лише кореляційно-регресійну модель, а й

спрогнозувати загальні показники економічного процесу та визначити розвиток підприємства у майбутньому. Однак, він не пристосований для розв'язання більш складних задач такого плану. Існує ряд незручностей при моделюванні: визначення лінії тренду ускладнене; оцінка правдоподібності моделі та розрахунок інтервальних оцінок прогнозованих значень не автоматизовано (Ляшенко О.С, 2019).

Google Sheets – це онлайн-табличний процесор, розроблений компанією Google, який дозволяє працювати з таблицями прямо в браузері. Він є частиною пакету Google Workspace і зберігає файли у хмарі (Google Drive). До основних можливостей Google Sheets відносять створення та редагування електронних таблиць онлайн, спільна робота в реальному часі, автоматичне збереження, вбудовані функції та формули, підтримка скриптів (Google Apps Script).

Завдяки можливості спільного редагування, хмарному зберіганню та інтеграції з іншими сервісами Google, Google Sheets є ефективним інструментом для бізнес-аналітики. Google Sheets дає змогу збирати, обробляти, візуалізувати дані та взаємодіяти з колегами в режимі реального часу.

Google Sheets дозволяє легко отримувати інформацію з різноманітних джерел, зокрема баз даних, CRM-систем; використовувати вбудовані інструменти, а саме фільтри, сортування, формули та діаграми, для глибокого аналізу інформації; створювати графіки та діаграми для кращого розуміння тенденцій зміни показників; одночасно працювати кільком користувачам над одним документом, що сприяє ефективному командному аналізу. Сумісність із Google Analytics, Looker Studio та іншими сервісами дозволяє будувати комплексну аналітичну систему.

Переваги та недоліки застосування табличних процесорів у фінансовому аналізі зазначені на рис. 12.2.

Microsoft Excel є кращим для професійного фінансового аналізу, а Google Sheets – для спільної роботи і простих розрахунків онлайн.

Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> • доступність і зручність; • автоматизація розрахунків; • візуалізація даних; • гнучкість у побудові власних моделей 	<ul style="list-style-type: none"> • складність при великому обсязі даних; • відсутність автоматичного імпорту з бухгалтерських систем (без інтеграцій); • ризик помилок людини

Рис. 12.2. Переваги та недоліки застосування табличних процесорів у фінансовому аналізі

12.3. Програмне забезпечення, яке використовується у фінансовому аналізі.

Під спеціалізованим програмним забезпеченням для фінансового аналізу розуміємо програми, які розроблені для глибокого аналізу фінансових показників, прогнозування, побудови моделей і прийняття стратегічних рішень на основі фінансових даних.

Регресійний аналіз є одним із найпотужніших інструментів у статистиці та економіці, який дозволяє досліджувати взаємозв'язки між змінними та прогнозувати майбутні результати. Множинна лінійна регресія – модель, яка враховує кілька незалежних змінних для прогнозування залежної змінної. У сучасних умовах фінансового аналізу та прогнозування все більшого значення набуває використання спеціалізованих програм для розрахунків множинної регресії. Таке програмне забезпечення дає змогу аналітикам та дослідникам ефективно обробляти великі масиви даних, враховувати вплив кількох факторів одночасно та отримувати більш точні прогнози фінансових результатів.

Програмне забезпечення, яке підходить для роботи з множинною регресією (Ставицький О.В, 2025):

1). R – це безкоштовне програмне забезпечення з відкритим кодом, що забезпечує доступність для широкого кола користувачів. Воно підтримує велику кількість пакетів для статистичного аналізу, обробки та візуалізації даних, а також машинного навчання, зокрема ggplot2, dplyr, caret та інші. Завдяки активній спільноті, користувачі мають змогу швидко знайти навчальні матеріали, приклади та поради на форумах і в документації.

2). Python (разом із бібліотеками, такими як scikit-learn) – ще один безкоштовний інструмент із відкритим кодом. Python широко використовується в аналізі даних завдяки бібліотекам pandas, numpy, matplotlib та scikit-learn. Його зручно інтегрувати з іншими платформами, а велика кількість онлайн-ресурсів допомагає швидко освоїти його можливості.

3). SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) – зручне для користувача програмне забезпечення, яке легко освоїти навіть новачкам. Програма включає розширені функції для проведення регресійного, факторного та іншого статистичного аналізу. SPSS добре справляється з обробкою великих обсягів даних, що робить його придатним для складних досліджень.

4). SAS (Statistical Analysis System) – потужна аналітична платформа для роботи з великими обсягами даних. Вона забезпечує точність і надійність результатів, підтримує регресійний аналіз, прогнозування та інші методи статистики. Завдяки широкому функціоналу SAS ідеально підходить для професійного фінансового та економічного аналізу.

5). Stata відома своїм зручним та інтуїтивно зрозумілим інтерфейсом, що робить її легкою у використанні навіть для початківців. Програма надає широкий спектр функцій для статистичного аналізу, включно з регресією. Stata здатна ефективно працювати з великими обсягами даних, що дозволяє проводити складні дослідження.

б). Excel (з надбудовами як-от Analysis ToolPak). Excel – один з найпоширеніших інструментів для обробки даних, доступний майже на кожному комп'ютері. Завдяки простому інтерфейсу він зручний у використанні та дозволяє швидко виконувати базові статистичні обчислення без необхідності вивчати складне програмне забезпечення. Додаткові надбудови, як-от Analysis ToolPak, розширюють можливості Excel для аналізу.

Спеціалізоване програмне забезпечення для обчислень множинної регресії є важливим елементом сучасного фінансового аналізу. Кожна програма має свої переваги й особливості, які підходять для різних задач і рівнів підготовки користувачів. R та Python – потужні інструменти з відкритим кодом, що забезпечують високу гнучкість, але можуть вимагати більше часу для освоєння. SPSS і Stata приваблюють зрозумілим інтерфейсом, що робить їх популярними серед дослідників. SAS – ефективний для глибокої аналітики великих даних, хоча і має високу вартість. Excel, хоч і обмежений у складному аналізі, залишається доступним і зручним варіантом для виконання базових статистичних задач та візуалізації.

Tableau / Power BI – це інструменти візуалізації даних, проте вони широко використовуються у фінансовому аналізі, оскільки дозволяють будувати інтерактивні дашборди на основі фінансових показників.

Tableau – це програмне забезпечення для візуалізації даних, яке дозволяє створювати інтерактивні графіки, діаграми та інформаційні панелі (dashboards) на основі великих обсягів даних. Tableau не потребує знань програмування, підтримує бази даних, Excel, Google Sheets, хмарні сервіси тощо. Користувачі можуть фільтрувати, сортувати та аналізувати дані в реальному часі. Дає можливість забезпечити високу якість візуалізації (підтримує різні типи графіків, карти, діаграми з глибокою кастомізацією). Діаграми з глибокою кастомізацією – це діаграми, які можна детально налаштовувати під конкретні потреби користувача, можна змінювати не лише основні елементи діаграми, але й багато додаткових параметрів для точного візуального представлення даних. Tableau дає можливість ділитися дашбордами через браузер або інтегрувати їх у сайти.

Power BI – це програмне забезпечення від Microsoft для бізнес-аналітики та візуалізації даних, яке дозволяє створювати інтерактивні звіти, дашборди та аналітичні моделі з різноманітних джерел даних. Основні можливості Power BI подані на рис. 12.3.

Таким чином, Power BI відіграє важливу роль у фінансовому аналізі, оскільки дозволяє перетворювати сирі дані на зрозумілі, інтерактивні звіти та візуалізувати результати аналізу, що

допомагає керівникам краще розуміти ситуацію та ухвалювати обґрунтовані рішення. Тому Power BI – це не просто інструмент для побудови графіків, а повноцінна платформа для бізнес-аналітики, що допомагає компаніям працювати з даними швидше, розумніше і ефективніше.

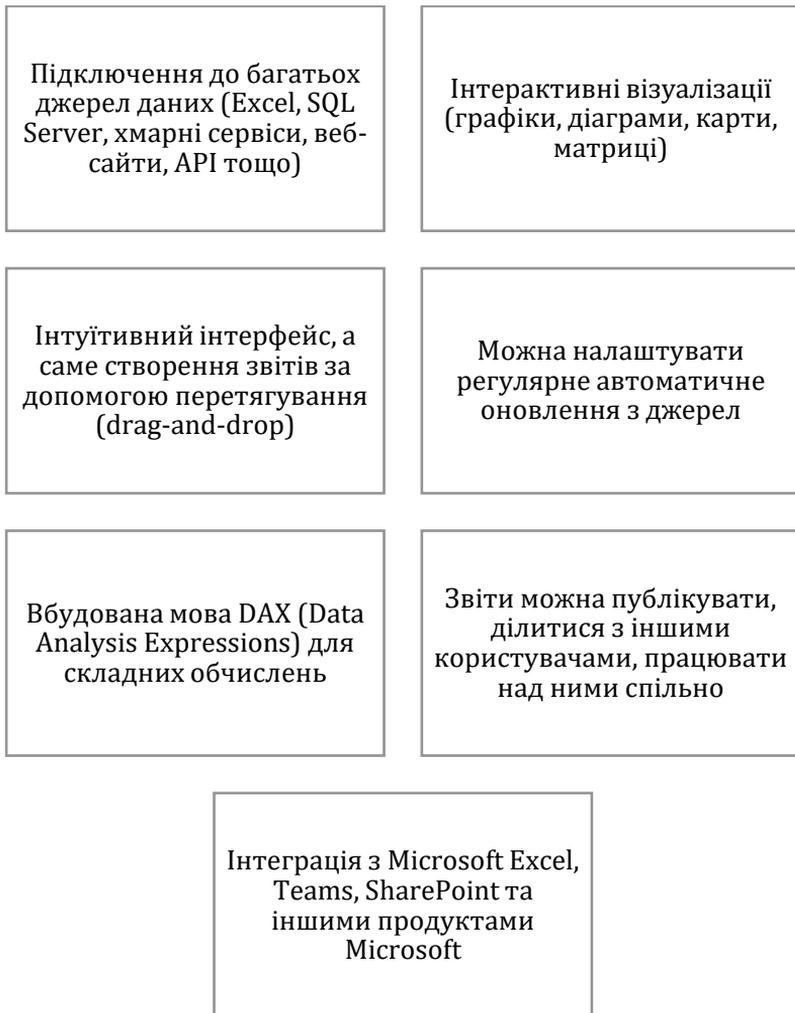

Рис. 12.3. Основні можливості Power BI у фінансовому аналізі

Питання для самоконтролю

1. Яке значення має аналіз зовнішнього середовища для бізнесу?
2. Які методи аналізу дозволяють компаніям виявляти поведінки клієнтів і конкурентів?
3. Для чого найчастіше використовується SWOT-аналіз?
4. Які чотири складові входять до SWOT-аналізу?
5. Що означають «сильні сторони» у SWOT-аналізі?
6. Як визначаються «слабкі сторони» компанії?
7. Що вважається «можливостями» у зовнішньому середовищі?
8. Як SWOT-аналіз допомагає у прийнятті рішень?
9. Що вивчається під час MOST-аналізу?
10. Яка роль місії в MOST-аналізі?
11. Чому важливо періодично переглядати місію компанії?
12. Які фактори охоплює PESTLE-аналіз?
13. Які соціокультурні зміни може враховувати бізнес завдяки PESTLE?
14. Що таке CATWOE-аналіз і для чого він використовується?
15. Які програмні інструменти використовуються для моделювання бізнес-процесів?
16. Які аналітичні платформи можна використовувати при прийнятті управлінських рішень?
17. Які табличні процесори використовуються у фінансовому аналізі?
18. Можливості Microsoft Excel та Google Sheets для фінансового аналізу.
19. Роль Power BI у фінансовому аналізі.
20. Які можливості Tableau для фінансового аналізу?

Тести

Який інструмент дозволяє аналізувати внутрішні та зовнішні фактори бізнесу?

- а) PESTEL;
- б) SWOT-аналіз;
- в) PESTEL та SWOT-аналіз;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що досліджує MOST-аналіз у першу чергу?

- а) поведінку споживачів;
- б) місії, цілі, стратегії та тактики;
- в) рівень інфляції;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що охоплює PESTEL-аналіз?

- а) внутрішні бізнес-процеси;
- б) конкурентні переваги;
- в) політичні, економічні та інші зовнішні фактори;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що таке CATWOE в аналізі?

- а) метод управління персоналом;
- б) метод оцінки зацікавлених сторін;
- в) інструмент аналізу ринку;
- г) правильна відповідь відсутня.

До якого типу факторів у SWOT належать «можливості»?

- а) внутрішні позитивні;
- б) зовнішні позитивні;
- в) внутрішні негативні;
- г) правильна відповідь відсутня.

Який фактор не включається до PESTEL-аналізу?

- а) технологічний;
- б) екологічний;
- в) географічний;
- г) правильна відповідь відсутня.

Для чого використовують метод аналізу ієрархій?

- а) створення фінансових прогнозів;
- а) розподіл ресурсів між працівниками;
- в) порівняння альтернатив та прийняття рішень;
- г) правильна відповідь відсутня.

Яке програмне забезпечення використовується з методом аналізу ієрархій?

- а) Tableau;
- б) QlikView;
- в) Excel;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що забезпечує Contour BI?

- а) комунікацію з клієнтами;
- б) автоматизацію виробництва;
- в) збір та аналіз статистичних даних;
- г) правильна відповідь відсутня.

Яке визначення відповідає тактиці в MOST-аналізі?

- а) загальна мета;
- б) довгострокова стратегія;
- в) конкретні дії;
- г) правильна відповідь відсутня.

Яка з платформ не є аналітичною системою?

- а) Zoom;
- б) Power BI;
- в) Tableau;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що аналізує ERP-система?

- а) зовнішні чинники;
- б) управлінські рішення;
- в) бізнес-процеси підприємства;
- г) правильна відповідь відсутня.

Що визначає компонент Worldview у CATWOE?

- а) технічне забезпечення;
- б) світогляд ситуації;
- в) внутрішню політику;
- г) правильна відповідь відсутня.

Хто такі Actors у CATWOE?

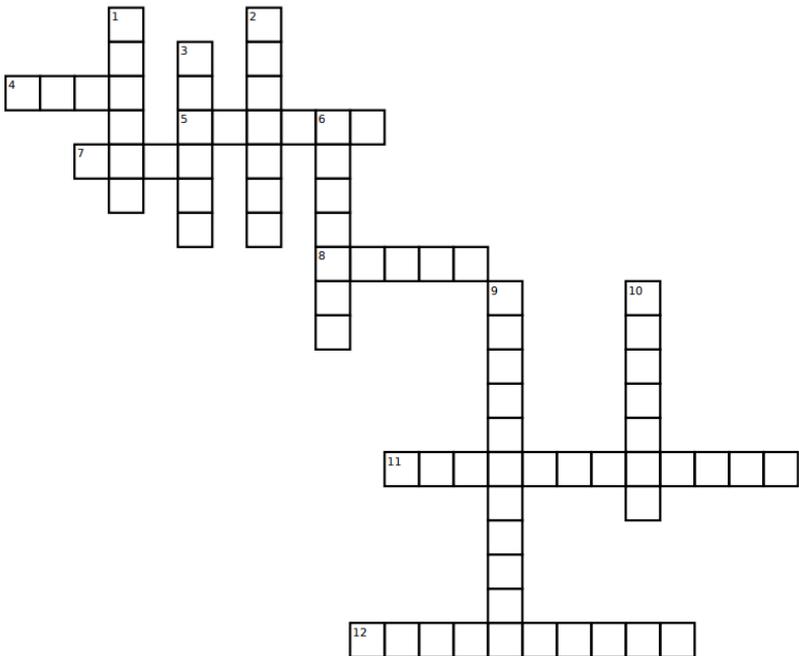
- а) основні конкуренти;
- б) споживачі;
- в) ті, хто реалізує рішення;

г) правильна відповідь відсутня.

Яка роль Power BI у бізнес-аналітиці?

- а) управління клієнтською базою;
- б) інструмент прийняття управлінських рішень;
- в) ведення бухгалтерії;
- г) правильна відповідь відсутня.

КРОСВОРД «Інструменти та технології в фінансовому аналізі»

По вертикалі:

- 1. ...аналіз, метод оцінки зацікавлених сторін і розуміння їх поглядів у контексті бізнесу, розроблений Пітером Чеклендом.*
- 2. Програмне забезпечення від Microsoft для бізнес-аналітики та візуалізації даних із різноманітних джерел.*
- 3. Аналіз, який дозволяє оцінити зовнішнє середовище компанії та пристосувати її стратегії до зовнішніх викликів.*
- 6. Програмне забезпечення для візуалізації даних, що дозволяє створювати інтерактивні графіки та дашборди.*
- 9. Засоби фінансового аналізу – методи, техніки й програми для оцінки фінансового стану підприємства.*
- 10. Потенційні зовнішні фактори, які можуть негативно вплинути на досягнення поставлених цілей.*

По горизонталі:

- 4. Аналіз, основна мета якого класифікувати фактори за чотирма категоріями: сильні та слабкі сторони, можливості та загрози.*
- 5. Google онлайн-табличний процесор, який дозволяє працювати з таблицями прямо в браузері.*
- 7. Аналіз, що зосереджений на внутрішній структурі підприємства.*
- 8. Microsoft табличний процесор, який входить до складу пакета Microsoft Office та використовується для аналізу даних і створення звітів.*
- 11. Процес представлення даних у графічній формі для полегшеного аналізу та сприйняття.*
- 12. Сприятливі зовнішні обставини, що відкривають нові шляхи для зростання і конкурентної переваги.*

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Актив – частина бухгалтерського балансу, яка характеризує склад, розміщення та використання грошових коштів, згрупованих за їх економічним значенням у процесі відтворення.

Активи підприємства – це ресурси, контрольовані підприємством, внаслідок минулих подій та використання яких, як очікується, забезпечить збільшення економічних вигод у майбутньому.

Амортизація – систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації).

Баланс (Звіт про фінансовий стан) – звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал.

Бухгалтерська звітність – це уніфікована сукупність форм звітності, яка складається на основі даних бухгалтерського обліку за наслідками звітного періоду та містить систему абсолютних показників, що відображають майновий і фінансовий стан економічного суб'єкта і результати його господарської діяльності.

Валовий прибуток – загальна сума прибутку, отримана підприємством від підприємницької діяльності.

Вартість капіталу – ціна усіх елементів капіталу, що становлять його структуру з позицій доцільності їх формування за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел для ефективного використання в господарській діяльності підприємства.

Виробничий потенціал – сукупність потенціалу природних ресурсів, засобів виробництва, технічної, технологічної та інноваційної бази.

Витрати – зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками).

Власний капітал – власні фінансові ресурси підприємства, сформовані за рахунок первинного капіталу, наданого власником, інших внесків юридичних і фізичних осіб, резервів, накопичених підприємством.

Вихідні грошові потоки – витрати грошових коштів підприємства в процесі його господарської діяльності.

Вхідні грошові потоки – надходження грошових коштів від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності.

Грошовий потік – сукупність розподілених у часі надходжень і видатків грошових коштів та їх еквівалентів, генерованих підприємством у процесі господарської діяльності.

Дебітор – юридична або фізична особа, яка має документально зафіксовану в бухгалтерських відомостях дебіторську (грошову або майнову) заборгованість щодо кредитора, тобто юридичної або фізичної особи, яка передала у борг грошові засоби або матеріальні цінності.

Дебіторська заборгованість – сума заборгованості юридичних і фізичних осіб, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів на певну дату.

Ділова активність – відображає ступінь використання виробничих, матеріальних і фінансових ресурсів підприємства з огляду на рівень охоплення ринку виробництва зазначеного виду продукції.

Довгострокова дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу.

Доходи – збільшення економічних вигод у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, яке призводить до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників).

Еквіваленти грошових коштів – короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошей і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості.

Ефект фінансового важеля – показує, на скільки відсотків збільшиться рентабельність власного капіталу за рахунок залучення в оборот позикових коштів.

Збиток – перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

Звичайна діяльність – будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції, що її забезпечують або виникають внаслідок її проведення.

Звіт про власний капітал – звіт, який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.

Звіт про рух грошових коштів – звіт, який відображає надходження і вибуття грошових коштів (грошей) протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) – звіт про доходи, витрати, фінансові результати та сукупний дохід.

Зобов'язання – це теперішня заборгованість підприємства іншим юридичним і фізичним особам, що виникла внаслідок

здійснення у минулому господарських операцій чи інших подій, погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Інвестиції – це всі види матеріальних та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

Інвестиційна діяльність – придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів (грошей).

Інвестиційна привабливість підприємства – рівень задоволення фінансових, виробничих, організаційних та інших вимог чи інтересів інвестора щодо конкретного підприємства, яке може визначатися чи оцінюватися значеннями відповідних показників, у тому числі інтегральної оцінки.

Капітальні вкладення – це інвестиції, що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік (згідно з ЗУ «Про інвестиційну діяльність»).

Комерційний кредит – це відповідна кредитна угода між двома підприємствами – продавцем (кредитором) і покупцем (позичальником) щодо надання першим відстрочки платежу за товари, надані послуги, виконані роботи.

Консолідована фінансова звітність – фінансова звітність підприємства, яке здійснює контроль, та підприємств, які ним контролюються, як єдиної економічної одиниці.

Користувачі звітності – фізичні та юридичні особи, що потребують інформації про діяльність підприємства для прийняття рішень.

Короткострокові фінансові інвестиції – високоліквідні активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора та вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і характеризуються незначним ризиком зміни їх вартості.

Кредит – надання грошей або товарів у борг на визначений термін на умовах поворотності та зі сплатою відсотка.

Кредитний договір – це юридичний документ, який визначає взаємні обов'язки і відповідальність між банком і суб'єктом бізнесу з нагоди одержання останнім кредитної послуги.

Кредитний ризик – небезпека несплати позичальником основного боргу і відсотків, що належать кредиторів, тобто ризик неповернення кредиту.

Кредитор – громадянин або юридична особа, яка має підтвержені належними документами майнові вимоги до боржника, крім кредиторів, майнові вимоги яких повністю забезпечені заставою.

Кредитоспроможність суб'єкта господарювання – це наявність у нього передумов для отримання кредиту та виконання зобов'язань за кредитними операціями без відхилень від умов кредитної угоди.

Ліквідність активів – це здатність активів швидко та без значних втрат в ціні перетворюватися на готівку. Іншими словами, це міра того, наскільки легко і швидко актив можна продати на ринку за його поточною ринковою вартістю.

Ліквідність балансу – це здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок своїх оборотних активів.

Ліквідність підприємства – це здатність підприємства своєчасно та повною мірою погашати свої короткострокові зобов'язання за рахунок найбільшліквідних активів.

Маржа прибутку – показник прибутковості діяльності підприємства, який визначає ефективність основної діяльності і становить норму прибутку.

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку – нормативно-правовий акт, яким визначаються принципи та методи ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності підприємствами (крім підприємств, які відповідно до законодавства складають фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності та національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі), розроблений на основі міжнародних стандартів фінансової звітності і законодавства Європейського Союзу у сфері бухгалтерського обліку та затверджений центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері бухгалтерського обліку.

Необоротні активи – це сукупність майнових цінностей, які багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності підприємства. Як правило, до них належать засоби тривалістю використання більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Нерозподілений прибуток – це частина чистого прибутку, яка залишається у розпорядженні підприємства після виплати доходів власникам у вигляді дивідендів, формування резервного капіталу, поповнення статутного капіталу та використання на інші потреби.

Облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності.

Оборотні активи – грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Операційна діяльність – основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю.

Операційний цикл – проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності та отриманням коштів від реалізації виробленої з них продукції або товарів і послуг.

Оптимізація структури капіталу – процес визначення співвідношення власного та позикового капіталу, яке би забезпечувало оптимальні пропорції між рівнем рентабельності власного капіталу та рівнем фінансової стійкості, тобто максимізувало ринкову вартість підприємства.

Основна діяльність – операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу.

Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, виконання робіт і надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Пасив – частина бухгалтерського балансу, яка відображає джерела фінансування господарських засобів підприємства.

Період окупності інвестицій – це період часу, необхідний для відшкодування інвестицій за рахунок отриманих грошових

надходжень від їх використання та ліквідаційної вартості об'єкта інвестування.

Плече фінансового важеля – співвідношення позикових і власних коштів у загальному обсязі капіталу підприємства; характеризує силу впливу фінансового важеля.

Позиковий капітал – капітал банків та інших організацій, використовуваний підприємствами в грошовому обороті на умовах кредитного договору.

Порівняльний аналітичний баланс – укрупнена форма бухгалтерського балансу, утворена ущільненням окремих статей балансу та доповненням його показниками структури; використовується для зручнішого і наочнішого здійснення аналізу балансу.

Прибуток підприємства – це частина новоствореної вартості, що відображає різницю між доходами, отриманими від фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, та видатками на її здійснення і є винагородою за ризик здійснення підприємницької діяльності.

Примітки до фінансової звітності – сукупність показників і пояснень, які забезпечують деталізацію і обґрунтованість статей фінансової звітності, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності.

Принцип бухгалтерського обліку – правило, яким слід керуватися при вимірюванні, оцінці та реєстрації господарських операцій і при відображенні їх результатів у фінансовій звітності.

Реальне інвестування – це капітальні вкладення (заміна, нове будівництво, реконструкція, технічне переозброєння, модернізація, розширення основних засобів і нематеріальних активів).

Резерви – виявлені можливості кількісного та якісного зростання основних показників діяльності підприємства.

Резервний капітал – складова власного капіталу, формується за рахунок чистого прибутку; може утворюватися відповідно до законодавства або відповідно до установчих документів підприємства.

Рух грошових коштів – надходження і вибуття грошей та їхніх еквівалентів.

Статутний капітал – капітал, розмір якого зафіксований в статуті підприємства (акціонерного товариства); утворюється з коштів, отриманих підприємством (акціонерним товариством) у результаті продажу акцій.

Структура капіталу підприємства – це співвідношення власного капіталу та зобов'язань підприємства.

Сукупний дохід – зміни у власному капіталі протягом звітного періоду внаслідок господарських операцій та інших подій (за винятком змін капіталу за рахунок операцій з власниками).

Фінансова діяльність – діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталів підприємства.

Фінансова звітність – звітність, що містить інформацію про фінансовий стан та результати діяльності підприємства.

Фінансова стійкість – характеристика стабільності фінансового стану підприємства, яка забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі використовуваних фінансових засобів.

Фінансовий аналіз – процес дослідження фінансового стану і показників фінансово-господарської діяльності підприємства з метою обґрунтування інвестиційних, кредитних та інших управлінських рішень у фінансово-економічній сфері.

Фінансовий цикл – розпочинається з моменту оплати постачальникам матеріалів (погашення кредиторської заборгованості) і закінчується в момент отримання грошових коштів від покупців за відвантажену продукцію (погашення кредиторської заборгованості).

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – дохід, що визначається шляхом вирахування з доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг (у тому числі платежів від оренди об'єктів інвестиційної нерухомості) наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам, та податків і зборів.

Чистий прибуток – сума балансового (валового) прибутку, зменшена на суму податкових платежів за його рахунок.

Чистий приведений дохід – це різниця між приведеною до сучасної вартості сумою чистого грошового потоку за період експлуатації інвестиційного проекту і сумою інвестиційних витрат на його реалізацію.

ПОКАЖЧИК ТЕРМІНІВ

<p>А Абсолютна фінансова стійкість 149 Актив 13, 54, 270 Активна частина основних фондів 59 Акціонер 27 Акціонерний капітал 89 Акція 226 Аналітик 25</p> <p>Б Баланс 38, 41, 42 Балансова вартість 58, Бізнес-аналіз 254 Боргові цінні папери 225 Бухгалтерський облік 34</p> <p>В Валовий прибуток 38, 192 Валютне регулювання 35 Валютні операції 35 Вертикальний (структурний) аналіз 22 Види економічної діяльності 25, 71 Віддача оборотних активів 70 Відстрочені податкові активи 55 Власний капітал 38, 39, 86 Власний оборотний капітал 91, 146 Витрати майбутніх періодів 65 Вихідний грошовий потік 109 Вхідний грошовий потік 109</p> <p>Г Горизонтальний аналіз 21 Гроші та їх еквіваленти 65 Грошові потоки 23, 109, 238</p>	<p>Д Дебіторська заборгованість 14, 42, 69, 145, 171 Ділова активність 22, 23, 171 Деталізований аналіз 241 Довгострокові зобов'язання та забезпечення 38 Додатковий капітал 87 Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) 175, 190</p> <p>Е Експрес-аналіз 240</p> <p>З Залишкова вартість 58 Запаси 55, 131, 147 Запас фінансової стійкості 150 Зобов'язання 91 Зона безпеки 151</p> <p>І Інвестиції 198, 214 Інвестиційна діяльність 13, 111, 214 підприємства 220 Інвестиційна нерухомість 55 Інвестиційний проект 221 Інвестор 25 Інформаційне забезпечення фінансового аналізу 15, 17, 34, 111, 145,</p> <p>К Капітал 13, 37, 86, 198 Капіталовіддача 94 Капіталомісткість 94 Комплексний фінансовий аналіз 18, 228 Кредитор 25</p>
---	---

Кредиторська заборгованість 14, 42, 145, 171	Планування 72, 115, 158
Кризовий фінансовий стан 150	Платоспроможність 12, 125
Л	Податкова звітність 34, 36
Ліквідаційна вартість 59,	Позиковий капітал 43, 88
Ліквідність 12, 22, 23, 125, 129	Положення (стандарти)
Ліквідність активів 125	бухгалтерського обліку 35
Ліквідність балансу 125,	Поріг рентабельності 151
М	Поточне фінансове планування
Майно 37, 54	115
Маржинальний прибуток 202	Поточний фінансовий аналіз 17
Методи фінансового аналізу 21,	Поточні зобов'язання та
22, 58, 111, 152, 222, 239, 243	забезпечення 38
Міжнародними стандартами	Прибуток від операційної
бухгалтерського обліку 24	діяльності 38, 191
Н	Прибуток до оподаткування 38,
Нематеріальні активи 60	191
Необоротні активи 38, 54, 62	Прибуток підприємства 38, 175,
Нестійке фінансове становище	186, 201
149	Принципи фінансового аналізу 19
Номінальна вартість 226	Прогнозний фінансовий аналіз 18
Нормальна фінансова стійкість	Р
148	Ранжувальний ряд 248
Нерозподілений прибуток 88,	Реальні інвестиції 217
191, 193	Регресійний аналіз 261
О	Резервний капітал 88
Облігація 227	Рейтингування 244
Облікова норма прибутку 223	Рентабельність 24, 64, 94, 186,
Облікова політика 71	194, 238
Оборотні активи 38, 54, 65	Ретроспективний фінансовий
Операційна діяльність 111	аналіз 17
Операційний леверидж 151	С
Операційний цикл підприємства	Середньорічна вартість основних
175	фондів 59
Основні засоби 58, 63	Собівартість 191, 193, 201
Основний капітал 88	Статистична звітність 34, 36, 43
П	Статутний капітал 87
Пайові цінні папери 225	Суб'єкти підприємництва 16
Пасив 13, 42	Сукупний дохід 38, 39
Пасивна частина основних	Т
фондів 59	Тематичний фінансовий аналіз
Первинна вартість основних	18
виробничих фондів 58	Термін окупності інвестицій 223
	Ф

<p> Фінансист 25 Фінансова діяльність 111 Фінансова звітність 34, 36, 37, 55, 172 Фінансова стійкість 12, 14, 22, 23, 92, 142 Фінансове планування 72, 115 Фінансове управління 17 Фінансовий аналіз 12, 16 Фінансовий контроль 35, 115 Фінансовий леверидж 151 Фінансовий план 36, 116 Фінансовий стан підприємства 13, 172 Фінансовий результат 38, 172, 189 Фінансовий цикл підприємства 176 Фінансові інвестиції 216 Фінансові ресурси підприємств 13, 132 Фінансові ризики 132, 153 Фондовіддача 63 Фондомісткість 63 Ч Чистий грошовий потік 110 Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) 190 Чистий прибуток 14, 191 Чистий приведений (дисконтований) дохід 224 </p>	
--	--

ЛІТЕРАТУРА

1. Багацька К.В., Говорушко Т.А., Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: Підручник. К., 2014. 320 с.
2. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика. Центр учбової літератури. 2018. 328с.
3. Бегун С. Особливості аналізу фінансового стану підприємства в умовах воєнного стану. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. № 4 (32). 2023, С. 36-42.
4. Білик М. Д. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. – Київ : КНЕУ, 2005. – 592 с.
5. Бланк І. О. Інвестиційний менеджмент : підручник / І.О. Бланк, Н.М. Гуляєва ; заг. ред. А.А. Мазаракі. К. 2003. 397 с.
6. Вакульчик О.М., Протасова Є.В., Нечаєва А.А. Фінансовий результат підприємства: економічна сутність, особливості визначення та аналізу. Бізнес-навігатор. 2019. Вип. 1. С. 162-168.
7. Верланов Ю. Ю. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. Вид. 2-ге. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 336 с.
8. Вільчавський І. 5 основних технік бізнес-аналізу, які повинен знати кожен аналітик. URL: <https://www.ba.in.ua/2024/01/12/5-osnovnyh-tehnik-biznes-analizu-yaki-povynen-znaty-kozhen-analytyk/>.
9. Гайбура Ю.А. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Ю.А. Гайбура. Кам'янець-Подільський : ПДАТУ, 2021. 176 с.
10. Гринчишин Я. М. Стратегічний підхід до антикризового управління підприємствами. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. 2021. Том 32 (71). № 1. С. 38-41.
11. Грещак М.Г., Гребешкова О.М., Коцюба О.С. Внутрішній економічний механізм підприємства : навч. посіб. К.: КНЕУ, 2001. 228 с.
12. Гунько С. Особливості використання табличного процесора Microsoft Excel для статистичного аналізу емпіричних даних. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки. 2014. № 8. С. 41-44. URL:

- http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnup_2014_8_11.
13. Деева Н.М., Дедіков О.І. Фінансовий аналіз. Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 328 с.
 14. Дропа Я. Б. Фінансовий аналіз : навч. посібник / Я. Б. Дропа. Електрон. вид. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 238 с.
 15. Дубик В.Я., Іщенко В.А. Теоретичні засади функціонування фінансового планування як важливого елементу організації діяльності підприємства. Проблемні аспекти в економіці, фінансах та управлінні : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 16 квітня 2021 р.). Одеса, 2021. С. 35-38.
 16. Дропа Я. Б. Фінансовий аналіз : навч. посібник. Електрон. вид. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 238 с.
 17. Єпіфанова І.Ю., Дженджула В.В. Фінансовий аналіз та звітність: електронний практикум комбінованого (локального та мережного) використання. – 2-ге вид., доп. Вінниця : ВНТУ, 2022. 144 с.
 18. Жигалкевич Ж.М., Кам'янська О.В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент». Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 214 с.
 19. Загальні вимоги до фінансової звітності: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 від 07.02.2013 № 73. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
 20. Задорожнюк Н. Сучасне програмне забезпечення для здійснення бізнес-аналізу. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», 2021. № 19. С. 156-159. URL: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/230070>.
 21. Заюкова М.С. Теорія фінансової стійкості підприємства : [монографія]. Вінниця : Універсум, 2009. 155 с.
 22. Іжевський П., Піхняк Т., Самарічева Т. Сучасні підходи в аналізі та оцінці бізнес-проектів. Економічний простір, 2024. № 191. С. 296-302. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2024_191_51.
 23. Конкурентоспроможність національної економіки: фіскальні важелі та стимули: кол. моногр. / [Ситник Н.С.,

- Сташишин А.В., Ватаманюк-Зелінська У.З.]; під заг. ред. д.е.н. Ситник Н.С. – Львів : «Апріорі», 2017. Ч.2. 512 с.
24. Кононенко Г.І., Нефедова Т.М. Механізм фінансової діагностики: фінансовий аналіз та його місце в системі фінансово-економічної безпеки підприємств. Формування ринкових відносин в Україні. 2021. № 10. С. 52-59.
 25. Косова Т.Д. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Центр учбової літератури. 2023. 440с.
 26. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз. Підручник / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. К., Центр учбової літератури, 2008. 392 с.
 27. Кузнєцова Т., Банар О., Понедільчук Т., Кузнєцов Є. Методологія досліджень у галузі бізнес-аналізу, економіки та менеджменту. Ефективна економіка, 2024. № 6.
 28. Литвин Б. М. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. / Б.М. Литвин, М.В. Стельмах. К.: «Хай-Тек Прес», 2008. 336 с.
 29. Ляшенко О. С. Засоби табличного процесу Microsoft Excel для прогнозування економічних процесів. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". 2019. № 8(1). С. 75-79. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2019_8\(1\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2019_8(1)_17).
 30. Магопєць О.А., Шалімова Н.С., Черновол О.М. Фінансовий аналіз: видання 2-ге виправлене і доповнене. – Кропивницький: ЦНТУ. 2022 р. 230 с.
 31. Марцин В.С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість – основні складові фінансового стану підприємства. Економіка. Фінанси. Право. 2008. №7. С. 26-28.
 32. Мних Є. В. Фінансовий аналіз : підручник / Є. В. Мних, Н. С. Барабаш. – Київ : КНТЕУ, 2014. – 526 с.
 33. Назаркевич І. Б., Назаркевич О. Б. Інтегральна оцінка діяльності малих підприємств України в умовах структурної трансформації вітчизняної економіки. Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2020. № 1 (11). С. 40–47.
 34. Пасінович І. І., Сич О. А. Сучасні підходи до управління фінансовими потоками суб'єктів господарювання. Ефективна економіка. 2020. № 8.

35. Петик Л. О., Пісяк М.З. Методологічні підходи до діагностики та оцінювання ймовірності банкрутства підприємств. Економіка. Фінанси. Право. 2022. №10/1. С.22-26.
36. Подольська В.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / В.О.Подольська, О.В. Яріш. К.: ЦНЛ, 2007. 488 с.
37. Праворська Н. І. Особливості використання Microsoft Excel при розв'язуванні задач економічних спеціальностей. Наука й економіка. 2014. Вип. 4. С. 224-231. UKR: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nie_2014_4_33.
38. Приймак С.В. Фінансовий аналіз. Практикум : навчальний посібник. – Львів, 2021. 264с.
39. Ситник Н.С., Бей І.М. Фінансово-економічна безпека підприємств України. Інфраструктура ринку. Електронний науково – практичний журнал. № 36, 2019. С. 273-280.
40. Сич О.А., Мушинський А.Р. Удосконалення фінансового стану підприємства в сучасних економічних умовах. Інфраструктура ринку. 2019. №36. С. 280-286.
41. Ставицький О.В. Оцінка фінансових показників підприємства за допомогою методів множинної регресії та спеціалізованого програмного забезпечення. Актуальні проблеми економічних наук. 2025. URL: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/176/188>.
42. Ткаченко І.П., Фрунза С.А. Штець Т.Ф. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / ред. І.П. Ткаченко. – Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2023 р. 346 с.
43. Тринька Л. Я. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / Л. Я. Тринька, О. В. Іванчук (Липчанська). – Київ : Алерта, 2014. – 768 с.
44. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Полтава : ПДАА, 2016. 430 с.
45. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / П.Ю. Буряк, К.В. Васьківська, І.Ф. Ясіновська, І.І. Пасінович. Львів : Вид-во Ліга-Прес, 2011. – 308 с.
46. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник / М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.

47. Фінансовий аналіз. Практикум / [Чубка О.М., Хома І.Б., Ливдар М.В.]. Кордор. 2023. 160с.
48. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / [Школьник І.О., Боярко І.М., Дейнека О.В., Дехтяр Н.А., Люта О.В., Пігуль Н.Г., Пахненко О.М.]. Центр учбової літератури. 2023. 368с.
49. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / І. П. Отенко, Г. Ф. Азаренков, Г. А. Іващенко. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 156 с.
50. Фінанси бізнесу: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Стасишин А. В., Попович Д.В., Сич О.А. та ін.]; за ред Н. С. Ситник. – Львів. Видавництво «Апріорі», 2019. – 432с.
51. Фінанси підприємств: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф.]; за заг. ред. Н. С. Ситник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 402 с.
52. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Гукалюк А.Ф., Західна О.Р., Сич О.А., Шушкова Ю.В.]; за заг. ред. Н. С. Ситник.-Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 845 с.
53. Хоменко Л.М., Волошин Є.О. Фінансовий аналіз виробничих запасів із застосуванням динамічної моделі. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2021. № 6(1). С. 132-136.
54. Шушкова Ю.В., Іщенко В.А. Фінансова стійкість підприємств України як запорука їх ефективного функціонування. Інфраструктура ринку: електронний науково-практичний журнал. 2021. № 59. С. 121-126.
55. Ясіновська І.Ф., Ясіновська Х.В., Бізнес-аналіз: значення, методи, інструменти. Collection of Scientific Papers with the Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference «Scientific Innovation: Theoretical Insights and Practical Impacts» (March 10-12, 2025. Naples, Italy). European Open Science Space, 2025. p. 51-53.
56. Ясіновська І.Ф. Сучасні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємств. Європейські перспективи. Науково-практичний журнал. №2. С.169–175.
57. Ясіновська І., Кольба Р. Шляхи підвищення ефективності системи управління грошовими потоками підприємства в умовах війни. Молодий вчений. 2023. №11(123). С. 168-

- 174.
58. Ясіновська І.Ф., Лоек Ю.Д. Фінансовий стан малих підприємств в Україні: проблеми, тенденції, перспективи. Бізнес Інформ. 2022. № 8. С. 180-189.
 59. Ясіновська І.Ф. Сучасні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємства. Європейські перспективи: Науково-практичний журнал. 2016. № 2. С. 169-175.
 60. Ясіновська І, Фелісеєв В. Ділова активність промислових підприємств України: оцінка, проблеми та напрями забезпечення. Економіка та суспільство. Вип. 22. 2022. URL:<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1784/1720>.
 61. Ясіновська І.Ф., Хіта В.І. Фінансовий стан підприємств України: проблеми, тенденції, перспективи. Економіка, фінанси, право. №12. 2024. – С. 71-75.
 62. Eliot H. Sherman. A Manager's Guide to Financial Analysis. AMA Self-Study. 2015.
 63. Frank Fabozzi, Pamela Peterson Drake. Basics of Financial Analysis. Finance: Capital Markets, Financial Management, and Investment Management. 2011.
 64. Martin Fridson, Fernando Alvarez. Financial Statement Analysis: A Practitioner's Guide, Fifth Edition. 2022. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/book/10.1002/9781119457176>.
 65. Kenneth S. Bigel. Introduction to Financial Analysis. Open Touro. New York City. 2022. 492 p.
 66. Hnatkovych O., Yasinovska I., Smolinska S., Smolinsky V. Modern approaches to Ukraine's regional development management. Regional Science Policy & Practice. 2023. 15 (1), p. 108-121.
 67. Sych O. Регіональні аспекти розвитку малого та середнього бізнесу (Regional aspects of the development of Small and Medium-sized Enterprises). The WSB University in Poznan : Research Journal 2019, Vol. 87, No. 4 P.93-101.
 68. Sytnyk N., Humeniuk V., Sych O., Yasinovska I. Development of the Carpathian Region in the Context of EU Macro-Regional Strategy. Journal of Settlements and Spatial Planning. Vol. 11(1). 2020. P. 31-43.
 69. Steven M. Bragg. Financial Analysis: Fourth Edition. A Business

- Decision Guide. Paperback. 2020. 352p.
70. Vatamaniuk-Zelinska, Uliana et al. Small business support in the territories in a decentralized environment. *Revista San Gregorio*, [S.l.], n. 44, mar. 2021. ISSN 2528-7907.
 71. Yasinovska I., Bei I. Financial resources of domestic enterprises: problems of formation and efficient use. *Бізнес Інформ*. 2019. №9. С. 259–264.
 72. Yasinovska I., Smolinska S. Improvement of investment activity of enterprises. Improvement of investment activity of enterprises. *Wyzwania współczesnych finansów – wybrane problemy. – Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, 2018. p. 181-192.*
 73. Yasinovska I., Smolinska S. Financial mechanisms for regulation of small business in the countries of Central and Eastern Europe. *Economic Spectrum*, Volume XIV, Issue 1/2019.
 74. Yasinovska I. F., Smolinska D. Socio-economic development of Ukraine in the context of European integration. *Zrównoważony rozwój w zarządzaniu i finansach perspektywa COVID-19. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. Poznań. 2021. p. 85-96.*

ДОДАТКИ

**Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2024 р.**

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	2337	2694
первісна вартість	1001	6131	8468
накопичена амортизація	1002	3794	5774
Незавершені капітальні інвестиції	1005	56063	43542
Основні засоби	1010	15666	51570
первісна вартість	1011	67111	149178
знос	1012	51445	96608
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	-	-
інші фінансові інвестиції	1035	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	74066	98806
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	229487	281720
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	226564	302829
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	515207	-
з бюджетом	1135	631	3127

у тому числі з податку на прибуток	1136	273	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	6269	64117
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	18626	13770
Витрати майбутніх періодів	1170	275	274
Інші оборотні активи	1190	6170	16152
Усього за розділом II	1195	1003229	681989
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	1077295	780795

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	-	-
Капітал у дооцінках	1405	-	-
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	22554	12497
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Вилучений капітал	1430	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	22554	12497
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	-	-
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Цільове фінансування	1525	-	8652
Усього за розділом II	1595	-	8652

III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	835047	472603
розрахунками з бюджетом	1620	1823	4947
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	563
розрахунками зі страхування	1625	-	69
розрахунками з оплати праці	1630	33	222
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	29451	-
Поточна кредиторська заборгованість за внутрішніми розрахунками	1645	178959	250205
Поточні забезпечення	1660	9428	1182
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690		
Усього за розділом III	1695	1054741	759646
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	1077295	780795

**Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2023 р.**

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	2321	2337
первісна вартість	1001	4117	6131
накопичена амортизація	1002	1796	3794
Незавершені капітальні інвестиції	1005	10653	56063
Основні засоби	1010	12277	15666
первісна вартість	1011	56600	67111
знос	1012	44323	51445
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	-	-
інші фінансові інвестиції	1035	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	25251	74066
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	248499	229487
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	124421	226564
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	-	515207
з бюджетом	1135	1717	631

у тому числі з податку на прибуток	1136	-	273
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	1417	6090
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	21210	179
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	65562	18626
Витрати майбутніх періодів	1170	137	275
Інші оборотні активи	1190	1338	6170
Усього за розділом II	1195	464301	1003229
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	489552	1077295

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	-	-
Капітал у дооцінках	1405	-	-
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	15123	22554
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Вилучений капітал	1430	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	15123	22554
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	-	-
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Цільове фінансування	1525	8215	-

Усього за розділом II	1595	8215	-
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	318990	835047
розрахунками з бюджетом	1620	1975	1823
у тому числі з податку на прибуток	1621	71	-
розрахунками зі страхування	1625	318	-
розрахунками з оплати праці	1630	1359	33
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	-	29451
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніми розрахунками	1645	114272	178959
Поточні забезпечення	1660	36	9428
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	29264	
Усього за розділом III	1695	466214	1054741
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	489552	1077295

**Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2024 р.**

Форма № 2 Код за ДКУД 1801003

I. Фінансові результати

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2698592	1929508
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(2346077)	(1704574)
Валовий:			
прибуток	2090	352515	224934
збиток	2095	(-)	(-)
Інші операційні доходи	2120	664	101
Адміністративні витрати	2130	(145177)	(86709)
Витрати на збут	2150	(191565)	(128357)
Інші операційні витрати	2180	(1391)	(1565)
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	15146	8404
збиток	2195	(-)	(-)
Дохід від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	200	474
Інші доходи	2240	-	995
Фінансові витрати	2250	(-)	(-)
Втрати від участі в капіталі	2255	(-)	(-)
Інші витрати	2270	(-)	(-)
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	15246	9873
збиток	2295	(-)	(-)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	2749	1926
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	12497	7947
збиток	2355	(-)	(-)

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	-
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	-	-
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-	-
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-	-
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	12497	7947

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	15230	8217
Витрати на оплату праці	2505	60959	31582
Відрахування на соціальні заходи	2510	13827	7856
Амортизація	2515	47814	9321
Інші операційні витрати	2520	199789	159585
Разом	2550	337619	216561

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	-	-
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	-	-
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-	-
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-	-
Дивіденди на одну просту акцію	2650	-	-

**Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2023 р.**

Форма № 2 Код за ДКУД 1801003

I. Фінансові результати

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1929508	1370715
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1704574)	(1239441)
Валовий:			
прибуток	2090	224934	131274
збиток	2095	(-)	(-)
Інші операційні доходи	2120	101	569
Адміністративні витрати	2130	(86709)	(22716)
Витрати на збут	2150	(128357)	(105774)
Інші операційні витрати	2180	(1565)	(1385)
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	8404	1968
збиток	2195	(-)	(-)
Дохід від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	474	310
Інші доходи	2240	995	230
Фінансові витрати	2250	(-)	(-)
Втрати від участі в капіталі	2255	(-)	(-)
Інші витрати	2270	(-)	(144)
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	9873	2364
збиток	2295	(-)	(-)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(1926)	(427)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	7947	1937
збиток	2355	(-)	(-)

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	-
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	-	-
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-	-
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-	-
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	7947	1937

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	8217	10105
Витрати на оплату праці	2505	31582	32419
Відрахування на соціальні заходи	2510	7856	7426
Амортизація	2515	9321	9024
Інші операційні витрати	2520	159585	70854
Разом	2550	216561	129828

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	-	-
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	-	-
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-	-
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-	-
Дивіденди на одну просту акцію	2650	-	-

Навчальне видання

СИТНИК Н.С.,
ЯСІНОВСЬКА І.Ф.

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ

Навчальний посібник

Виходить в авторській редакції

Електронне видання

Видавництво "ГАЛИЧ-ПРЕС"
Видавець ФОП Мацько Б.В.
м. Львів, вул. Гнатюка, 17
Ел. пошта: lvivprint@ukr.net. Тел. 096-59-88-924
Свідоцтво ДК №7731 від 07.02.2023 р.